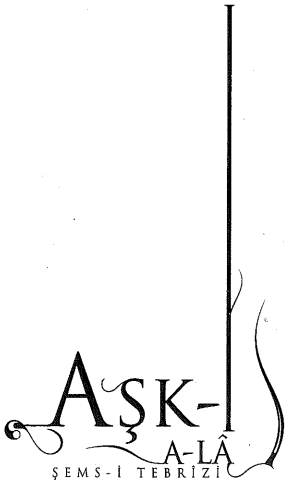

ŞEMS-İ TEBRÎZİ

Bu kitabın tüm hakları DOKUZ YAYINLARI'na aittir. Her hakkı saklıdır. Yasaya göre kapakta orijinal parlak hologram bulunması zorunludur, bulunmayan kitaplar sahtedir.

ISBN: 978-605-8732-23-0

BASKI:
İnci Kağıtcılık Ofset Matbaa
0 332 342 01 67
Fevzi Çakmak Mh.
Yeni Matbaacılar Sit. Hacı Bayram Cd.
No: 3 / Karatay
Sertifika No: 14997
Aralık 2013 / KONYA

Dizgi / Kapak
Bilge Tasarım Atölyesi
0 332 342 42 47

DOKUZ YAYINLARI
ükran Mh. Mimar Muzaffer CD.
Rampalı Çar ı No:49
Meram / KONYA
0 332 351 81 29

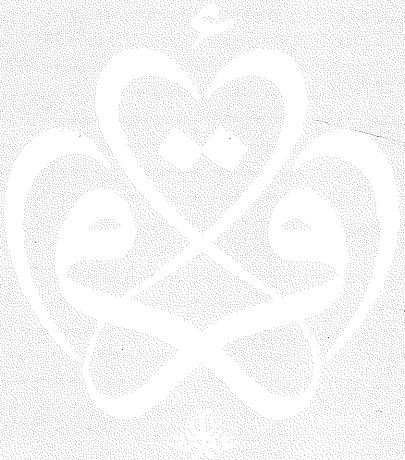
GENEL DAĞITIM
SILA KİTABEVİ
0 332 351 81 29

İÇİNDEKİLER

ETME	7
ŞEMS-İ TEBRÎZÎ	9
HANGİSİ BÜYÜK	15
SUYA ATILAN KİTAPLAR	17
MÜBAREK CESET	25
AŞIK MAŞUKA KAVUŞMAK İSTER	27
KEŞKE UYANIK OLSALAR	28
BİN TANE ŞEMS	29
ŞEMS-İ TEBRİZİ'NİN 40 KURALI	30
MEVLÂNA	36
MEVLANA VE MEVLEVİLİK	39
SEMÂ	41
BAŞTA MEZAR TAŞI, SIRTTA KEFEN	42
CÂNIN CÂNA SELAMI	42
DOĞU DA, BATI DA O'NUN	43
ÜMİTSİZLİK DERGÂHI DEĞİL!	43
MEVLÂNÂ'NIN DİLİNDEN	44
1001 GÜNLÜK EĞİTİM	45
ESERLERİ	46
MESNEVİ	47
DİVAN-I KEBİR	47
MEKTUBAT	48
FİHİ MÂ FİH	48
MECÂLİS-İ SEB'A	48
DEMEDİM Mİ?	50
CEFA	52
ÖLEN Mİ ÖLDÜREN Mİ?	55
KALBİYLE YAŞAYANLAR	58
İBRAHİM ETHEM	59
SÖZ USTALARI	68
ZAHİRİ GÖZ	69
GÖZYAŞI	72
HİMMET	75
ZÜLKARNEYN	76
TANRI İŞİ	83
ASIL OLAN	86
İLAHİ ÂLEM	89
MÜNECCİM	90
AHMED-İ ZINDIK	93
TANRININ İŞİ	95
HER AĞLAMANIN SONU GÜLMEKTİR	96
ÜÇ YOLCU	97
ÖLMEDEN ÖNCE ÖLMEK	103
NEFİS ÖLMÜŞTÜR	106
MELİKİ ÂDİL	107
MÜMİN, MÜMİNİN AYNASIDIR	108

İNSANIN İKİ SIFATI	109
DİL ELBİSESİ	110
İNANANIN GÖNLÜ	112
İNSANIN ÜÇ HALİ	114
İKİYÜZLÜLÜK	117
AYDAN PARLAK	118
ALLAH VARDIR	122
ÖLÜ; YAŞADIĞI HALDE ÖLEN KİŞİDİR	123
ÂLEMLER	132
ALLAH VE MAKAM	134
SOFİLER	137
ESAS AMEL	139
GERÇEK AŞK	142
HARAM	151
ŞÜPHE	153
SEMA	154
PEYGAMBER SIFATLARI	155
SEDEF VE CEVHER	157
İSTİDAT	158
AZ ÇOĞU GÖSTERİR	159
MECUSÎ KIZI	161
TESBİHATIN ÖNEMİ	163
KADEHE TAPANLAR	164
HÜKÜM YENENİNDİR	165
ARANILANIN SON MERHALESİ ARAYANDIR	167
BAYEZİDİ BİSTAMÎ	168
ÇİLE ÇIKARMAK	170
HASED	173
DOĞRU İNANÇ	174
DAĞDAKİ ZAHİT	175
HAKKA GİDEN YOL	177
KENDİ AYIBINI GÖREMEYİNCE	179
VARLIK ÂLEMİ	180
MUTEZİLE	182
SABIR	183
İKİ HAL	184
CEBRİYE	186
LOKMAN'IN HİKMETİ	187
İBLİS'İN MÂNÂSI	189
HARUT'LA MARUT'UN HİKÂYESİ	190
DERVİŞ'İN HIRKASI	192
NEFS-İ LEVVAME	194
TEKKENİN İŞİ	196
AŞK	198
AŞIK OLMAK	200
SÖZ VE MÂNA	205
VELÎ	206
FÜTÜVVET	208

KIRIK TESTİ	210
OLGUNLUĞUN OLGUNLUĞU	214
HAYATIN KAYNAĞI	215
GÜNEŞ VE AY	217
HALVET	219
KELAM	220
SÖZÜN HÜKMÜ	221
KULLUK	222
İKİ SEVGİLİ	223
NEFSİNİZİ ÖLDÜ SANMAYIN	224
HAKİKATE ERMEK	228
GÜNDÜZÜ GECELEYİN ARA	229
DAVET	238
EVLİYANIN MAKAMI	254
BERSİSA	255
ESAS OLAN SEVGİ	257
ÖLÜYDÜM DİRİLDİM	260
MARİFET	262
AŞIĞIN AHMAKLIĞI	264
FELSEFE	267
DÖRT BÜYÜK GÜNAH	269
DİL ELBİSESİ	270
EVLİYANIN KALBİ	272
MUTLU İNSAN	274
NASUHUN TÖVBESİ	276
İŞARET	280
VAİZ	283
TANRI'NIN TECELLİSİ	285
YOKLUK HAYATIN TA KENDİSİDİR	287
KALBİN ÖLÜMÜ	289
GÜNEŞTE YOK OLMAK	290
HİLAFET	297
MEYVESİZ AĞAÇ	298
ALLAH VELİSİ	299
İSA PEYGAMBER	300
BAĞIŞLAMAK	301
SIR	303
RUBAİLER	304

Size, gizlide ve açıkta Allah'tan korkmayı, az yemeyi, az uyumayı, az konuşmayı, isyan ve günahları terk etmeyi, oruç tutmayı, namaza devam etmeyi, sürekli olarak şehveti terk etmeyi, bütün yaratıklardan gelen cefaya tahammüllü olmayı, aptal ve cahillerle oturmamayı, güzel davranışlı ve olgun kişilerle birlikte bulunmayı vasiyet ediyorum. İnsanların en hayırlısı, insanlara yararı olandır. Sözün en hayırlısı, az ve anlaşılır olanıdır.

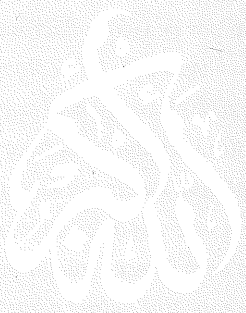
"Ölümümüzden sonra mezarımızı yerde aramayınız! Bizim mezarımız âriflerin gönüllerindedir"

MEVLÂNÂ

Etme

Duydum ki bizi bırakmaya azmediyorsun, etme.
Başka bir yar, başka bir dosta meylediyorsun, etme.
Sen yadeller dünyasında ne arıyorsun yabancı?
Hangi hasta gönüllüyü kastediyorsun, etme.
Çalma bizi, bizden bizi, gitme o ellere doğru
Çalınmış başkalarına nazar ediyorsun, etme.
Ey ay, felek harab olmuş, altüst olmuş senin için
Bizi öyle harab, öyle altüst ediyorsun, etme.
Ey, makamı var ve yokun üzerinde olan kişi
Sen varlık sahasını öyle terk ediyorsun, etme.
Sen yüz çevirecek olsan, ay kapkara olur gamdan
Ayın da evini yıkmayı kastediyorsun, etme.
Bizim dudağımız kurur sen kuruyacak olsan
Gözlerimizi öyle yaş dolu ediyorsun, etme.
Aşıklarla başa çıkacak gücün yoksa eğer
Aşka öyleyse ne diye hayret ediyorsun, etme.
Ey, cennetin cehennemin elinde oldugu kişi
Bize cenneti öyle cehennem ediyorsun, etme.
Şekerliğinin içinde zehir zarar vermez bize
O zehiri o şekerle sen bir ediyorsun, etme.
Bizi sevindiriyorsun, huzurumuz kaçar öyle
Huzurumu bozuyorsun, sen mahvediyorsun, etme.
Harama bulaşan gözüm, güzelliğinin hırsızı
Ey hırsızlığa da değen hırsızlık ediyorsun, etme.
İsyan et ey arkadaşım, söz söyleyecek an değil
Aşkın baygınlığıyla ne meşk ediyorsun, etme

Mevlânâ

Benim, aşktan başka hiç bir arkadaşım yoktu ve olmadı. Ne dünyaya gelmeden önce, ne de daha sonra aşksız yaşadım. Canım, içimden bana şöyle sesleniyor: Ey aşk yolunun olgun yolcusu bana kapıyı aç!

ŞEMS-İ TEBRÎZİ

Konya'da, eski adıyla güllük mevkiinde Şems Parkı olarak bilinen alanın içinde eski bir cami ve türbe vardır. Yılın her günü ziyaretçilerle dolup taşan Mevlânâ türbesine yaklaşık on dakikalık mesafedeki bu mekânı bilen ve ziyaret edenlerin sayısı ise parmakla gösterilecek kadar azdır.

Sözünü ettiğimiz türbe, Mevlânâ'yı hakikâtin sırlarına ulaştıran bir zatın adını taşımaktadır. Tahmin ettiğiniz gibi Şems-i Tebrizi'nin adını...

Büyük bir arif olduğu bilinen Melikdad Oğlu Ali adlı bir kişinin oğlu olan Muhammed Şemseddin, 1164 senesinde Tebriz'de dünyaya gelmiştir. Henüz çocukluk ve ilk gençlik yıllarında bile kendi kuşağının çocuklarından bambaşka olduğunu göstermiş, anne babasını,yakınlarını, hocalarını hayrete düşüren davranışlar ortaya koymuştur. Zamanın ölçülerini aşan bu zat, çocukluk dönemine ait bir anıyı şöyle anlatıyor:

"Henüz ergenlik çağına girmemiştim. Aşk deryasına daldım mı otuz kırk gün hiçbir şey yiyemezdim; istekten kesilirdim. Günlerce açlığa susuzluğa katlanırdım. Bir gün babam bana çıkıştı : 'Oğlum', dedi 'ben senin bu halinden bir şey anlamıyorum. Bunun sonu nereye varacak?' Benim cevabım ise şöyle oldu:

"Baba, seninle benim babalık ve evlatlık ilişkimiz neye benzer bilir misin? Bir tavuğun altına tavuk yumurtalarıyla bir de kaz yumurtası koymuşlar. Vakti gelip de civcivler çıktığı zaman, bunlar hep birlikte analarının ardına düşerler, bir göl kenarına gelirler. Kaz yumurtasından çıkan civciv hemen kendini suya atar, bunu gören ana tavuk, eyvah yavrum boğulacak der. Çırpınmaya başlar. Halbuki kaz yavrusu, neşe içinde suda yüzmektedir. İşte, seninle benim aramdaki fark da böyledir."

Muhammed Şemseddin, bazı görüşlerin ve Mevlana'nın müridi, öğrencisi olduğu yolundaki yaygın inanışın aksine, basit bir batıni dervişi değil, üstün vasıflarla bezenmiş, hatta vasıftan dahi söz edilemeyecek yapıda bir zattır. Mevlana gibi zahir ve batın ilimlerinde yüksek derecelere ermiş, müderrislik, müftülük yapmış seçkin bir insanı aşk ateşiyle pişirip ona mânâ aleminin pencerelerini açan biri hakkında başka nasıl düşünebiliriz ki?

Her sözü, sohbeti ve bakışı ile insanları alt üst eden, dar, sınırlı bir ahlaktan Allah'ın ahlakı anlayışına çeken Şems, kendisi için şunları söylüyor:

"Ben bir tarafta, dünyanın insanla şenelmiş dörtte bir kısmının halkı da bir tarafta olsa,beni sorguya çekse onlara cevap vermekten kaçınmam ve daldan sıçramam. Ne kadar zor şey sorsalar cevap üstüne cevap veririm. Benim bir sözüm, onlardan her birisi için on cevap ve hüccet olur."

Bir gün Baba Kemal'in, kendisine Şeyh Fahreddin Iraki'ye açılan sırlardan ve hakikâtlerden yana bir keşif gelip gelmediğini, sorması üzerine Tebrizi:

"Ondan daha çok müşahade gelir! Ancak onun bildiği bazı ıstılahlar vardır,onun için gördüğünü en sevimli şekilde sunar. Bana gelince, bende öyle güç yoktur." diye cevap verir. Baba Kemal de;

"Allah ü Teala, sana günlük bir arkadaş versin ki, evvellerin ahirlerin bilgilerini hakikâtlerini senin adına izhar etsin. Hikmet ırmakları onun kalbinden diline aksın, harf ve ses kıyafetine girsin, o kıyafetin rütbesi de senin adına olsun" der.

Makalat adlı eserindeki ifadelerinden onun Tebriz'de Ebubekir adlı Şeyhinden feyz aldığı anlaşılır, ancak yine kendisi-

nin bildirdiğine göre, şeyhi onda olan bir şeyi görememiş, başka kimsenin de göremediği bu farkı, sadece Hüdavendigârı Mevlana anlayabilmiştir.

Zaten şeyhi onu daha fazla olgunlaştırmanın kendi gücünü aştığını anladığı zaman seyahate çıkmasına izin verir. O da diyar diyar gezip Sohbetine dayanabilecek bir dost, bir mürşit arar. Fakat aradığını bir türlü bulamaz, hiç kimse onu tatmin edemez. Konuştuğu kişileri imtihan eder, istediği cevabı alamayınca oradan ayrılır. Kendisini olgunlaştıracak bir şeyh aradığını söyler; ama bütün şeyhleri kendine mürid yapıp arayışına devam eder.

Memleketi olan Tebriz'de kendisine manevi kemalinden dolayı "Kamili Tebrizi", durmadan gezdiği, yolları tayy ettiği için "Şemseddin-i Perende" (uçan Şemseddin) derler.

Bir gün yolu Bağdat şehrine düşer. Orada meşhur sofilerden Şeyh Evhadüddin Kirmani'yi bulup neyle meşgul olduğunu sorar.

"Ayı leğendeki suda görüyorum" diye cevap verir Kirmani.

Şems Hazretleri bu cevap üzerine:

"Boynunda çıban yoksa neden başını kaldırıp da onu gökte görmüyorsun? Kendini tedavi ettirmek için bir doktor bulmaya bak. Böylece, neye bakarsan gerçekten bakılmaya değer olanı onda görürsün" der.

Kirmani Hazretleri Şems'in ellerine sarılıp müridi olmak istediğini söyler. Şems'in cevabı kesindir: "Sen benim arkadaşlığıma dayanamazsın!"

Ama, Evhadüddin, ısrarlıdır. Nihayet, Şems, Bağdat pazarının tam ortasında birlikte şarap içmek şartıyla kabul edeceğini söyler. Evhadüddin "bunu yapamam" deyince,

"O zaman benim için şarap bulup getirir misin?" sorusunu yöneltir. Onu da yapamayacağını bildiren Kirmani'ye "ben içerken bana arkadaşlık eder misin?" diye sorar. "Edemem" yanıtı üzerine artık Şems Hazretleri, "Erlerin huzurundan ırak ol!" diye bağırır. "Bana arkadaş olamazsın. Bütün müridlerini ve dünyanın bütün namus ve şerefini bir kadeh şaraba satmalısın. Bu aşk meydanı erlerin ve bilenlerin işidir.

Ve şunu da iyi bil ki ben mürid değil, şeyh arıyorum.

Hem de rastgele bir şeyh değil, hakikâti arayan olgun bir şeyh!.."

Kirmani, teslimiyet ve kabiliyet imtihanını bu nedenle geçememiş, onun asıl maksadını idrak edememiştir.

Tebrizi, arayışları sırasında bir rüya görür. Rüyasında kendisine bir velinin arkadaş edileceği bildirilir. Üst üste iki gece rüya tekrarlanır ve o velinin Rum ülkesinde olduğu haberi verilir.

Onu aramak için yollara düşmek ister, fakat daha zamanının gelmediği, "işlerin vakitlerine tabi ve rehinli olduğu bildirilir."

Şems ilahi tecellilerle mest olduğu, tam mânâsıyla istiğraka daldığı, müşahedenin güzelliğine beşer kuvvetiyle tahammül gösteremediği zamanlarda "gizli velilerinden birini bana göster" diyerek niyaz eder ve sabırsızlanır. Üzerindeki o yoğun halleri dağıtmak için başka işlerle oyalanmaya çalışır. Para almadan inşaat işlerinde bile çalışır.

Nihayet bir gün;

"Madem ki ısrar ve arzu ediyorsun o halde şükrane olarak ne vereceksin?" diye bir ilham gelir.

O da "başımı!.." cevabını verir.

Bu cevaba karşılık olarak,

Bütün kâinatta Mevlanayı Rumi Hazretlerinden başka, senin şerefli arkadaşın yoktur." haberi gelir.

Artık Rum ülkesine gitmek, o sevgili ile görüşmek ve yolunda başını feda etmek üzere yola çıkacaktır.

Uzun bir yolculuğun ardından Şemseddin Muhammed, M. 1244 yılının Ekim ayında Konya'ya gelir.

Şems-i Tebrîzî hazretleri Konya'ya geldiğinde halk onun hakkında;

- Acabâ bu zât Allahü teâlânın bir velîsi midir? dediler ve onun sohbetlerini dinlemeyi arzu ettiler.

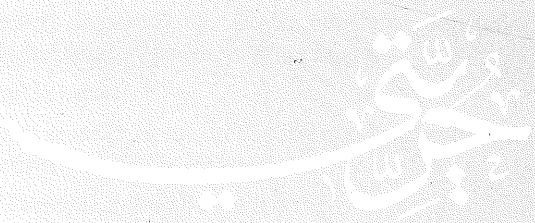
Şems-i Tebrîzî hazretleri kimseyle görüşmek istemedi. Konuşmalar çoğalınca, mecbur kalıp;

- Benim bir huyum vardır. Nedir derseniz! Ben bir yahûdî

ve hıristiyan gördüğümde onlara Hak teâlânın hak yola kavuşturması için duâ ederim. Bir kimse ki bana sövse, rencide etse ben yine ona duâ edip; "Yâ Rabbî! O kimsenin dilini sövmekten kurtar, iyiye çevirip sövmek yerine tesbihle, tehlille meşgûl olsun demekten başka işim yoktur. Ben velî olsam olmasam size ne?" buyurdu ve bir zaman insanlarla görüşmekten uzak durdu.

Adem oğullarının canına, şeytandan gelen gamı, kederi gidermeye "La havle velâ kuvvete illâ billah" demek faydalıdır. Lâ havle çekenin nefesinden şeytan gamlandı, dertlendi, fakat "Lâ havle" diyenin gücü, arttı, nefesi çoğaldı.

Ocana canlar katan, o güzel, o tatlı sözler, renksizdir. Amma alıngan mercana renk bağışlar! İman meşalesine ne lâtif nurlar verir. Evet, biz de çok sözler söyledik, söyledik amma, onun gibi söyleyemedik, onun gibi konuşamadık.

HANGİSİ BÜYÜK

Şems-i Tebrîzî hazretleri günlerini orada geçirirken, bir gün kapıda oturmuş Allahü teâlânın mahlûkâtı hakkında tefekkür ediyordu. O sırada Mevlânâ hazretleri talebeleriyle oradan geçerken, kapı önünde tefekkür hâlindeki, Şems hazretlerine baktı, ona selâm verdi. Ve yoluna devâm etti. Kendi kendine de; "Bu, yabancı bir kimseye benziyor. Buralarda böyle birisini hiç görmedim. Ne kadar da nûrlu bir yüzü var." diye düşünürken âniden atının yularını bir elin tuttuğunu gördü. Atı durduran Mevlânâ hazretleri, elin sâhibinin o yabancı olduğunu görünce;

- Buyurunuz! Bir arzunuz mu var? dedi.

O da;

-İsminizi öğrenmek istiyorum, deyince,

Mevlanâ;

- Celâleddîn Muhammed, diye cevap verdi.

Bunun üzerine Şems-i Tebrîzî;

- Bir suâlim var. Acabâ Muhammed aleyhisselâm mı, yoksa Bâyezîd-i Bistâmî mi büyüktür? diye sordu.

Böyle bir soruyu ilk defâ duyan Mevlânâ hazretleri;

- Elbette ki Muhammed aleyhisselâm büyüktür. Bütün mahlûkât ve Bâyezîd O'nun hürmetine yaratıldı, dedi.

Bu cevâbı bekleyen Şems-i Tebrîzî;

- Peki, Muhammed aleyhisselâm; "Biz seni lâyıkıyla bilemedik yâ Rabbî!" dediği hâlde Bâyezîd-i Bistâmî, niçin "Sübhânî, benim şânım ne yücedir" diye söyledi. Bunun hikmetini söyler misiniz? diyerek tekrar sordu.

Mevlânâ hazretleri, buna da şöyle cevap verdi:

- Peygamber efendimizin mübârek kalbi öyle bir deryâ idi ki, ona ne kadar mârifet, aşk-ı ilâhî tecellî etse, ne kadar muhabbet, Allahü teâlânın sevgisi dolsa onu içine alır, kuşatırdı. Hattâ daha çoğunu isteyip; "Yâ Rabbî! Verdiğin bu nîmetleri daha da arttır." buyurdu. Fakat, Bâyezîd-i Bistâmî'nin kalbi o kadar geniş olmadığı için, ilâhî feyzlere tahammül edemeyerek ufak bir tecelli ile dolup taşardı. Az bir feyzle taşınca da böyle şeyler söylerdi.

Bu îzâhata hayran kalan Şems-i Tebrîzî, "Allah" diyerek yere yığıldı. Bayılmıştı.

Mevlânâ hazretleri, hemen atından inerek Şems-i Tebrîzî'yi kucakladı, ayağa kaldırdı. Bu nûr yüzlü zâta çok ısınmıştı, kalbinde o kadar muhabbet hâsıl olmuştu ki, ayılınca büyük bir hürmet ve edeb ile evine götürdü. Bu zâtın, geleceğini ilk hocası Seyyid Burhâneddîn hazretlerinin söylediği Şems-i Tebrîzî olduğunu öğrenince;

- Ey muhterem efendim! Gerçi evimiz size lâyık değil ise de, zât-ı âlinize sâdık bir köle olmaya çalışacağım. Kölenin nesi varsa efendisinindir. Bundan böyle bu ev sizin, çocuklarım da evlâtlarınızdır, diyerek hizmetine koşmaya başladı.

Gece-gündüz hiç yanından ayrılmayıp, onun sohbetlerini büyük bir zevk içinde dinlemeye başladı. Ondan hiç ayrılmıyor, talebelerine ders vermeye, insanlara câmide vâz ü nasîhata gitmiyordu. Yanlarına dahî, hizmetlerini görmek üzere büyük oğlu Sultan Veled girebilirdi. Her gün Şems-i Tebrîzî ile sohbet ederler, Allahü teâlânın yarattıkları üzerinde tefekküre dalarlar, namaz kılarlar, Cenâb-ı Hakk'ı zikrederek muhabbetlerini tâzelerlerdi.

Ey yolcu aklını başına al, seferin nereye? Hangi diyara gitmek istiyorsun? Nereye gidersen git, sen bizim gönlümüzdesin. Denizden uzak düşmüş bir balık gibi, o denizin gamını daha ne kadar çekeceksin? Kupkuru kalmış dudakların ne zamânâ kadar denize hasret ve ayrılıktan şikâyet incilerini âleme saçacak?

SUYA ATILAN KİTAPLAR

Bir gün Mevlânâ havuz kenarındaydı. Yanında kitaplar vardı. Şems-i Tebrîzî hazretleri gelip, kitapları sordu ve hepsini suya attı. Kitapların suya atılması üzerine, Mevlânâ;

-Âh babamın bulunmaz yazıları gitti, diyerek çok üzüldü.

Şems-i Tebrîzî hazretleri elini uzatıp kitapların her birini aldı. Hiçbiri ıslanmamıştı.

Mevlânâ :

- Bu nasıl işdir? dedi.

- Bu zevk ve hâldir. Sen anlamazsın, buyurdu.

Mevlânâ, Şems-i Tebrîzî'nin bu kerâmetini görünce, ona olan bağlılığı daha da artıp, sarsılmaz bir kale gibi oldu.

Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled, onların hâllerini şöyle anlatır: "Ansızın Şems-i Tebrîzî hazretleri gelip babam ile görüştü. Babamın gölgesi, onun nûrunda yok oldu. Onlar birbirlerine öyle muhabbet gösterdiler ki, etraflarında kendilerinden başkasını görmüyorlardı. Şems-i Tebrîzî, babama mârifetten, Allahü teâlânın zâtına ve sıfatlarına âit ince bilgilerden ve O'na muhabbetten bahsediyordu. Babam da bunları büyük bir haz ile dinliyordu.

Eskiden herkes babama uyardı, şimdi ise, babam, Şems'e uyar oldu. Şems babamı muhabbete dâvet ettikçe, babam, Allahü teâlânın muhabbetinden yanıp kavrulurdu. Babam artık onsuz yapamıyor, yanından bir ân ayrılmıyordu. Bu şekilde aylarca sohbet ettiler. Böylece babam pek büyük mânevî derecelere yükseldi."

Şems-i Tebrîzî, Peygamber efendimizin güzel ahlâkını örnek alıp, bütün işlerini, âdetlerini, ahlâkını O'na uydurmaya gayret ederdi. Şâyet bir kimseden rahatsız olsa;

"Yâ Rabbî! Bu kimsenin malını ve çocuklarını çok eyle" derdi. Çünkü, Peygamber efendimiz de böyle duâ ederdi. Resûlullah efendimizin bedduâ etmek âdetleri değildi.

Şems-i Tebrîzî hazretleri;

"Eğer bir kimse bana âhiretim ile ilgili bir defâ iyilik edip, dünyâ ile ilgili binlerce kötülük etse, ben onun bir defâ yaptığı iyiliğe nazar ederim. Çünkü iyi ahlâk bunu icâbettirir." buyururdu.

Şimdi sıra imtihanlardadır...

Bir gün Şems-i Tebrizi, Mevlana'yı denemek maksadıyla güzel bir sevgili ister ondan. O da güzellikte eşi bulunmayan karısını getirir tereddüt etmeden. Şems, "bu benim can kız kardeşimdir. Bu olmaz. Bana hizmet edecek bir erkek çocuğu bul" der.

Mevlana, Oğlu Sultan Veled'i ona kul olsun diye getirir. Şems, "bu kalbimi bağlayan oğlumdur. Şimdi şarap olsaydı, su yerine onu içerdim. Ben onsuz yapamam" deyince, Mevlana hemen gidip Yahudi mahallesinden bir testi şarap getirir.

Şems, bu teslimiyet ve itaatten hayrete düşüp

"Başlangıcı olmayan başlangıcın ve sonu olmayan sonun hakkı için diyorum ki, dünyanın başından sonuna kadar senin gibi gönül yutan bir Muhammed yürekli bu aleme ne gelmiş ne de gelecektir." dedi.

Ben Mevlana'nın hilminin derecesini anlamak için bu imtihanları yaptım. Onun iç alemi o kadar geniş ki, rivayet ve hikaye çerçevesine sığmaz." der.

Kendisine hürmetle, sevgiyle yaklaşan diğer insanlara da çeşitli imtihanlar uygulamış, örneğin kendisinden para isteyince bütün parasını, malını mülkünü ayaklarına seren Hüsameddin Çelebi'ye Velilerin gıpta ettiği bir makamı müjdelemiştir. O servetin içinden de sadece bir dirhem alır. Geri kalanını Hüsameddin'e bağışlar.

Mevlana ve Şemsi Tebrizi'ye gönül verenler bu haldeyken, sohbetlerden ve bu sofradaki zenginlikten mahrum kalanlar

Şems'ten kendilerine bir gönül hoşluğu gelmediğini öne sürüp kıskançlık içinde fitne tohumlarını atmaktadırlar. Dedikodularla atılan düşmanlık tohumları iyice olgunlaştığında Şems, bir gece aniden Konya'yı terk ederek kayıplara karışır. On altı ay boyunca hiçbir haber alınamaz.

Şems-i Tebrîzî hazretlerinin gitmesi Mevlânâ'yı çok üzdü. Günler geçtikçe ayrılık acısına sabredemiyor, kendisinde tahammül edecek bir hâl bırakmıyordu. Şems'in ayrılık hasreti ve muhabbeti ile yanıyordu. "Şems! Şems!" diyerek ciğeri yakan kasîdeler söylüyor, göz yaşlarıyla dolu yazdığı mektupları Şam'a, Şems-i Tebrîzî hazretlerine gönderiyordu.

Eğer bir kimse;

-Şems-i Gördüm, diye yalan söylese, ona müjdelik olarak üzerindeki elbisesini verirdi.

Bir defâsında birisi;

-Şems-i Tebrîzî'yi Şam'da gördüm. Sıhhati yerindeydi, dedi.

Mevlânâ, ona elinde bulunan ne varsa hepsini verdi. Orada bulunanlardan biri;

- O, Şems-i Tebrîzî'yi görmedi. Yalan söylüyor, deyince,

Mevlânâ da;

-Ona verdiğim bu elbiseler, sevdiğimin yalan haberinin müjdesidir. Onun hakîkî haberini getirene canımı veririm, diye cevap verdi.

Böylece aylar geçti. Mevlanâ artık dayanamayacağını anlayınca, oğlu Sultan Veled'i Şam'a göndermeye karar verdi. Oğlunu çağırıp;

- Süratle Şam'a varıp, filanca hana gidersin. Şems-i Tebrîzî hazretlerinin o handa bir genç ile sohbet ettiğini görürsün. O genci küçümseme sakın. O, Allahü teâlânın sevdiği evliyânın kutuplarından biridir. Selâmımı ve duâ isteğimi kendilerine bildir. İçinde bulunduğum şu vaziyetimi, hasretimi dile getir. Buraya acele teşriflerini tarafımdan istirhâm et, dedi.

Sultan Veled, hemen hazırlıklarını tamamlayıp yola çıktı. Şam'da, babasının târif ettiği handa, Şems-i Tebrîzî'yi bir gençle konuşuyor buldu. Durumu dilinin döndüğü kadar anlattı. Konya'da bu hâdiseye sebeb olanların tövbe ettiğini

ve Mevlânâ'dan çok özürler dilediklerini de sözüne ekledi. Bunun üzerine Şems-i Tebrîzî, Konya'ya tekrar gitmeye karar verdi. Hemen yola çıktılar. Sultan Veled, Şems hazretlerini ata bindirdi, kendisi de arkasında yaya olarak yürüyordu. Şems-i Tebrîzî, Sultan Veled'in ata binmesi için ne kadar ısrâr ettiyse, o;

- Sultânın yanında hizmetçinin ata binmesi bizce yakışık almaz, diyerek ata binmedi.

Sultan Veled, Konya'ya yaklaştıklarında Mevlânâ'ya haberci gönderip, Konya'ya girmek üzere olduklarını bildirdi. Mevlânâ hazretleri müjdeyi getirene o kadar çok hediye verdi ki, o kimse zengin oldu. Konya'da tellâllar bağırtılarak, Şems'in Konya'yı teşrif etmek üzere olduğu bildirildi. Konya'da başta pâdişâh olmak üzere, ileri gelen vezîrler, hâkimler, zenginler ve bütün halk yollara döküldü.

Ömür tükendi ise Allah başka bir ömür verdi. Geçici ömür kalmadıysa, işte şuracıkta tükenmeyen ölümsüz ömür... Aşk, hayat suyudur, bu suya dal. Bu denizin her damlasında başka bir hayat, başka bir ömür var.

O Geliyor O!
Yollara sular dökün,
bahçelere müjdeler edin, bahar kokuları geliyor
O geliyor O!
Ay parçamız, sevgilimiz, yârimiz geliyor.
Yol verin, açılın, savulun beri durun beri,
yüzü apaydınlık ak pak,bastığı yeri ardında gündüzler gibi bırakarak
O geliyor O!
Ay parçamız, sevgilimiz, yârimiz geliyor.
Gökler yeryüzünü kapladı örttü bir anda
Bir anda dört yanım misk gibi bir koku sardı
Bir anda bir velvele bir kıyamet koptu cihanda
O geliyor O!
Ay parçamız, sevgilimiz, yârimiz geliyor.
Bir anda can geldi bağlara, bağlar ışıdı
Bir anda açıldı baktı bağlarda gözler
Bir anda bizde ne dert kaldı ne gam ne keder
O geliyor O!
Ay parçamız, sevgilimiz, yârimiz geliyor.
Yayından fırladı ok, hedefe ha vardı ha varacak
Bahçeler selama durdu, selviler ayağa kalktı
Çayır çimen yollara düştü.
İşte gonca ata binmiş geliyor, biz ne duruyoruz.
O geliyor O!
Ay parçamız, sevgilimiz, yârimiz geliyor.
Sen bizim çevremize gelirsen göreceksin ey Şems!
Huyumuz sadece susmak olmuş bizim, susmak,
Senin güzel gözlerin için işte canım pusuda
Rahatım kaçtı benim, geceleri uykum kalmadı gitti ama
Bak işte o güzel gözler yola çıkmış geliyor

Büyük bir bayram havası içinde Şemseddîn Tebrîzî ile Sultan Veled göründüler. Sultan Veled, atın yularından tutmuş, Şems de atın üzerinde, başı önünde ağır ağır ilerliyorlardı. Bu muhteşem manzarayı seyredenler, büyük bir heyecana kapıldılar. Mevlânâ koşarak ilerledi, atın dizginlerine yapıştı. Göz göze geldiler. Şems'in attan inmesine yardım eden Mevlânâ, üstâdının ellerinden sevinç gözyaşları arasında doya doya öptü. Bu arada yanık sesli hâfızlar Kur'ân-ı kerîm okumaya başladılar. Herkes büyük bir haz içinde Kur'ân-ı kerîmi dinledikten sonra, sıra ile Şems-i Tebrîzî hazretlerinin ellerini öptüler. Sonra Mevlânâ'nın medresesine geldiler. Şems-i Tebrîzî, Sultan Veled'in kendisine gösterdiği hürmeti ve yaptığı hizmetleri Mevlânâ'ya anlattı. Bundan çok memnun olduğunu bildirerek;

- Benim bir serim (başım) bir de sırrım vardır. Başımı sana fedâ ettim. Sırrımı da oğlun Sultan Veled'e verdim. Eğer Sultan Veled'in, bin yıl ömrü olsa da hepsini ibâdetle geçirse, ona verdiğim sırra, yâni evliyâlıkta yükselmesine sebeb olduğum derecelere kavuşamaz, dedi.

Mevlânâ Celâleddîn ile Şems-i Tebrîzî, eskisi gibi yine bir odaya çekilip sohbete başladılar. Hiç dışarı çıkmadan, yanlarına oğlundan başka kimseyi sokmadan, mânevî bir âlemde ilerlemeye başladılar. Halk, Şems gelince Mevlânâ'nın sâkinleşeceğini, aralarına katılıp, kendilerine nasîhat edeceğini, sohbetlerinden istifâde edeceklerini ümîd ederlerken, tam tersine, eskisinden daha fazla Şems'e bağlandığını ve muhabbetinin ziyâdeleştiğini gördüler.

Bu defa da altı ay boyunca medresedeki bir hücrede baş başa kalırlar. Yanlarına kuyumcu Selahaddin ve Sultan Veled'den başkası girememektedir. Mevlana'nın Şems'e bağlılığı bu son gelişte daha da artmıştır. Öylesine kaynaşmışlardır ki, artık ayrılık mümkün görünmemektedir. Şems, himmet ve teveccühleriyle Mevlana'yı daha da olgunlaştırmış aşk ateşiyle pişirip Hakk'a vuslatı sağlamıştır. Daha önce Şems'e muhalefet edenler de gelip birer birer özür dilerler.

Onun rahat edebilmesi ve hizmetinin görülmesi için evde evlatlık olarak yetiştirilmiş Kimya adındaki genç ve güzel kız Şems'e nikah edilir.

Ama bu sefer de müritler arasında kıskançlık baş gösterir. Mevlana'nın diğer oğlu Alaeddin Çelebi bile edebi aşan birkaç davranışıyla kıskançlığını dile getirir. Bu arada Şems'i sevmeyenler de her fırsatta muhalefete, hakaret, iftira ve düşmanlık dolu hareketlere yönelirler.

Şems ile Mevlana, sohbet ve irşadın son merhalelerini, en güzel dönemlerini yaşarken onlar da dışarıda kaynamaya, taşkınlık etmeye başlarlar. Artık Mevlana, istenen mertebeye gelmiş Şems'in irşad vazifesi tamamlanmış, daha önce kendisine bildirilen hüküm gereğince başını feda etme zamanı gelmiştir.

Hanımı Kimya Hatun da rahatsızlanıp vefat etmiştir. Bu haberin şehre yayılmasından sonra onu ne pahasına olursa olsun uzaklaştırmak ve Mevlana'yı elinden kurtarmak(!) isteyenler bir plan kurup bu iş için yedi kişi seçerler.

Ey seher rüzgarı! Bize haber ver; sen geçtiğin yolda, o alev alev yanan, o ateş dolu, o sevda dolu gönlü gördün mü? O gönül, yüzlerce yalçın kayaları, mermeri, graniti, ateşiyle yaktı, eritti.

MÜBAREK CESET

Şems-i Tebrîzî hazretleri, Mevlânâ'yı velîlik makamlarının en yüksek derecelerine çıkarmak için elinden gelen bütün tedbirlere başvuruyor, her türlü riyâzet ve mücâhedeyi yaptırıyordu. Günler bu şekilde devâm ederken, halk, Mevlânâ'nın hiç görünmemesinden dolayı Şems'e kızmaya başladı. Bir gün bu söylenenleri Şems-i Tebrîzî işitince, Sultan Veled'e;

- Ey Veled! Hakkımda yine sû-i zan etmeye başladılar. Beni Mevlânâ'dan ayırmak için, söz birliği etmişler. Bu seferki ayrılığımın acısı çok derin olacak! dedi.

1247 senesi Aralık ayının beşine rastlayan Perşembe gecesiydi. Mevlâna ile Şems hazretleri yine odalarında sohbet ediyorlar, Allahü teâlânın muhabbetinden ve çeşitli velîlik makamlarından anlatıyorlardı. Bir ara kapı çalındı ve Şems hazretlerini dışarı çağırdılar. Şems-i Tebrîzî, Mevlânâ'ya;

- Beni katletmek için çağırıyorlar." dedi ve dışarı çıktı.

Dışarda bir grup kimse, bir anda üzerine hücûm ettiler. Şems-i Tebrîzî hazretlerinin "Allah!" diyen sesi duyuldu. Mevlânâ hemen dışarı çıktı, fakat hiç kimse yoktu. Yerde kan lekeleri vardı. Derhal oğlu Sultan Veled'i uyandırıp, durumun tetkîkini istedi. Yapılan bütün araştırmalarda Şems-i Tebrîzî hazretlerinin mübârek cesedini bulamadılar. Bu cinâyeti işleyenler yedi kişi idi. İçlerinde, Mevlânâ'nın oğlu Alâeddîn de vardı. Yedisi de kısa bir süre sonra çeşitli belâlara yakalanarak öldüler.

Bir gece Sultan Veled, rüyâsında Şems-i Tebrîzî'nin cesedinin bir kuyuya atıldığını gördü. Şems-i Tebrîzî hazretleri ona;

-Ben falan yerdeki kuyudayım. Beni buradan alıp defneyleyin, buyurdu.

Sultan Veled uyanınca, yanına en yakın dostlarından birkaçını alarak, gördüğü kuyuya gittiler. Cesed hiç bozulmamıştı. Bulunduğu yerden alıp cenâze hizmetlerini gördüler ve Mevlânâ'nın medresesine defnettiler.

Bihamdillah direm Allah
Alıp aklımı fikrullah
Dilimde zâtın esmâsı
Bana üns oldu zikrullah
Salâtullah selâmullah
Aleyke yâ Resûlallah

Bu tevhidden murâd ancak
Cemâl-i zâta ermektir
Görünen kendi zâtıdır
Değil sanma ki gayrullah
Salâtullah selâmullah
Aleyke yâ Resûlallah

Ben ol pervâneyim geldim
Düşüp aşk oduna yandım
Yanuban küllü yandım
Beni yaktı aşkullah
Salâtullah selâmullah
Aleyke yâ Resûlallah

Gönül âyinesin sûfî
Eğer kılar isen sâfî
Açılır sana bir kapı
Ayân olur Cemâlullah
Salâtullah selâmullah
Aleyke yâ Resûlallah

Şems-i Tebrîz bunu bilir
Ehad kalmaz fenâ bulur
Bu âlem küllü mahvolur
Hemen bâkî kalır Allah
Salâtullah selâmullah
Aleyke yâ Resûlallah

Ey dost! Dostlukla sana çok yakınız. O kadar ki nereye ayağını bassan o yerin toprağı oluruz. Âşıklık mezhebinde reva mıdır ki, âlemi seninle görelim de seni görmiyelim?

AŞIK MAŞUKA KAVUŞMAK İSTER

Şems-i Tebrîzî hazretleri her nerede bir cenâze görse;

- Âh! Bu cenâzenin yerinde ben olsaydım. Onun yerine beni defnetselerdi, derdi.

Bunu işitenler;

- Niçin böyle söylüyorsun? dediklerinde,

Onlara;

- Âşık olanlar mâşuklarına bir an önce kavuşmak isterler. Maksatlarına en kısa zamanda ulaşmaları makbûl değil midir? diye cevap verirdi.

Kendisine bir şey ikrâm etseler veya bir şey istediğinde getirseler, onlara mutlaka karşılığında bir şey verirdi. Ayrıca bu iyiliği yapanlara teveccüh ve duâ ederdi. Onun duâsına kavuşanların kalp gözleri açılır, keşif, kerâmet sâhibi olurlardı.

Şems-i Tebrîzî hazretleri güzel halleri ve kerâmetleri ile meşhûr oldu.

Ben kendime, bazen "emir'im, bey'im" derim. Bazen de tutar "ben bir esirim" diye haykırırım. O haller geçti. Bundan sonra, ben artık kendime gelemem. Zâten kendime gelmemeyi, kendimde olmamayı âdet edindim.

KEŞKE UYANIK OLSALAR

Şems-i Tebrîzî hazretleri ile Mevlânâ, mehtaplı bir gecede medresenin damında oturmuş sohbet ediyorlardı. Bir ara Şems, etrâfına bir göz gezdirerek;

- Hiçbir pencereden ışık görünmüyor, herkes ölü gibi yatıyor. Keşke uyanık olsalar da, âhiret için birazcık çalışıp, kıyâmet gününde güç durumda kalmasalar. Yoksa bu hâlleriyle ölüden farkları yok, dedi.

Bunun üzerine Mevlânâ hemen ellerini kaldırıp;

- Yâ Rabbî! Şems-i Tebrîzî hazretlerinin hürmetine bu uykuda ölü gibi yatan kullarını uyandır!diye duâ etti.

Duânın akabinde, gökyüzünde bir anda bulutlar toplanmaya, şimşekler çakmaya ve gök gürlemeye başladı. Bu şiddetli gürültülerden uyuyan herkes uyandı. Yakın evlerden "Allah!Allah!" sesleri gelmeye başladı.

Bir müddet bu sesleri dinlediler ve Şems;

- İnsanların, Rabbimizin hıfz-u emânında (korumasında) olabilmeleri için, âlim, kâmil bir rehbere ihtiyaçları vardır. Ancak böyle bir rehbere kavuşanlar, yer ve gök âfetlerinden, maddî ve mânevî bütün zararlardan korunabilirler. Görüldü ki, şu insanların uykudan uyanıp "Allah! Allah!" demeleri, gök gürlemesinden dolayıdır. Onun gibi, bu insanların hakîkî uykudan uyanmaları, Cenâb-ı Hakk'ın sevdiği bir âlimi veya velîsi sebebiyle olmaktadır." buyurdu.

Benim zâtım, bahr-i kül, bütünlük âleminin denizi hâline gelince, zerrelerin güzelliği, Hakkın yarattığı bütün varlıkların hoşluğu, nizâmı, bana aydınlanıp görünür. Ben ilâhi tecellilerin heyecanına kapılırım da bütün vakıflarının bir vakit olması için, aşk yolunda gece gündüz mum olup yanmak isterim.

BİN TANE ŞEMS

Mevlânâ bir gün talebelerine, Şems-i Tebrîzî hazretlerinin üstünlüklerinden, bâzı kerâmetlerinden ve onun üstün vasıflarından bahsetti. Bunları işiten Sultan Veled şöyle anlatır;

Babam Mevlânâ, Şems-i Tebrîzî'yi o kadar çok medhetti ki, hemen Şems'in huzûruna koştum.

Geldiğimi görünce;

- Ey Behâeddîn! Baban Mevlânâ'nın hakkımda söyledikleri doğrudur. Fakat, Mevlânâ'nın yanında bin tâne Şems, onun yanında zerreler gibi kalır. Bunun için onu bırakıp da benim hizmetime gelmek münâsib olmaz, buyurdu.

Birisinin destanı, aşk hikâyesi beni coşturdu, bana el çırptırdı. Beni canımdan etti, beni utanmaz, göremez, düşünemez bir halde yollara düşürdü. Hasılı onun gönlü, benim gönlümü evirdi, çevirdi, istediği hâle, istediği şekle soktu.

ŞEMS-İ TEBRİZİ'NİN 40 KURALI

Yaradanı hangi kelimelerle tanımladığımız, kendimizi nasıl gördüğümüze ayna tutar. Şayet tanrı dendi mi öncelikle korkulacak, utanılacak bir varlık geliyorsa aklına, demek ki sen de korku ve utanç içindesin çoğunlukla. Yok, eğer, tanrı dendi mi evvela aşk, merhamet ve şefkat anlıyorsan, sende de bu vasıflardan bolca mevcut demektir.

Hak yolunda ilerlemek yürek işidir, akıl işi değil. Kılavuzun daima yüreğin olsun, omzun üstünde ki kafan değil. Nefsini bilenlerden ol silenlerden değil !

Kur'an dört seviyede okunabilir. İlk seviye zahiri mânâdır. Sonra ki batını mânâdır. Üçüncü batınının batınısidir. Dördüncü seviye o kadar derindir ki kelimeler kifayetsiz kalır tarif etmeye.

Kainattatki her zerrede Allah'ın sıfatlarını bulabilirsin, çünkü O camide, mescitte, kilisede, havrada değil, her an her yerdedir. Allah'ı görüp yaşayan olmadığı gibi, onu görüp ölen de yoktur. Kim O'nu bulursa, sonsuza dek O'nda kalır.

Aklın kimyası ile aşkın kimyası başkadır. Akıl temkinlidir. Korka korka atar adımlarını. Aman sakın kendini diye tembihler. Halbuki aşk öyle mi? Onun tek dediği: Bırak kendini, koy gitsin; akıl kolay kolay yıkılmaz. Aşk ise kendini yıpratır, harap düşer. Halbuki hazineler ve defineler yıkıntılar arasında olur. Ne varsa harap bir kalpte var!

Şu dünyadaki çatışma, önyargı ve husumetlerin çoğu dilden kaynaklanır. Sen sen ol, kelimelere fazla takılma. Aşk konusunda dil zaten hükmünü yitirir. Aşık dilsiz olur.

Şu hayatta tek başına inzivada kalarak, sadece kendi sesinin yankısını duyarak, hakikati keşfedemezsin. Kendini ancak bir başka insanın aynasında tam olarak görebilirsin.

Başına ne gelirse gelsin, karamsarlığa kapılma. Bütün kapılar kapansa bile, sonunda O sana kimsenin bilmediği gizli bir patika açar. Sen şu anda göremesen de, dar geçitler ardında nice cennet bahçeleri var. Şükret! istediğini elde edince şükretmek kolaydır. Sufi, dileği gerçekleşmediğinde de şükredebilendir.

Sabretmek, öylece durup beklemek değil, ileri görüşlü olmak demektir. Sabır nedir? Dikene bakıp gülü, geceye bakıp gündüzü tahayyül edebilmektir. Allah aşıkları sabrı gülbeşeker gibi tatlı tatlı emer, hazmeder. Ve bilirler ki, gökteki ayın hilalden dolunaya varması için zaman gerekir.

Ne yöne gidersen git, doğu, batı, kuzey ya da güney çıktığın her yolculuğu içine doğru bir seyahat olarak düşün! Kendi içine yolculuk eden kişi, sonunda arzı dolaşır. Ebe bilir ki sancı çekilmeden doğum olmaz, ana rahminden bebeğe yol açılmaz. Senden yepyeni ve taptaze bir sen zuhur edebilmesi için zorluklara, sancılara hazır olman gerekir.

Aşk bir seferdir. Bu sefere çıkan her yolcu, istese de istemese de tepeden tırnağa değişir. Bu yollara dalıp da değişmeyen yoktur. Şu dünyada semadaki yıldızlardan daha fazla sayıda sahte hacı, hoca, şeyh, şıh var. Hakiki mürşit seni kendi içine bakmaya ve nefsini aşıp kendindeki güzellikleri bir bir keşfetmeye yönlendirir. Tutup da ona hayran olmaya değil.

Hakk'ın karşına çıkardığı değişimlere direnmek yerine, teslim ol. Bırak hayat sana rağmen değil seninle beraber aksın. Düzenim bozulur, hayatımın altı üstüne gelir diye endişe etme. Nereden biliyorsun hayatın altının üstünden daha iyi olmayacağını?

Allah, içte ve dışta her an hepimizi tamama erdirmekle meşguldür. Tek tek her birimiz tamamlanmamış bir sanat eseriyiz. Yaşadığımız her hadise, atlattığımız her badire eksiklerimizi gidermek için tasarlanmıştır. Rab, noksanlarımızla ayrı ayrı uğraşır çünkü beşeriyet denen eser, kusursuzluğu hedefler.

Kusursuzdur ya Allah, onu sevmek kolaydır. Zor olan hatasıyla sevabıyla fani insanları sevmektir. Unutma ki kişi bir şeyi ancak sevdiği ölçüde bilebilir. Demek ki hakikaten kucaklamadan ötekini, Yaradan'dan ötürü yaratılanı sevmeden, ne layıkıyla bilebilir, ne layıkıyla sevebilirsin.

Esas kirlilik dışta değil içte, kisvede değil kalpte olur. Onun dışındaki her leke ne kadar kötü görünürse görünsün, yıkandı mı temizlenir, suyla arınır. Yıkamakla çıkmayan tek pislik kalplerde yağ bağlamış haset ve art niyettir.

Tüm kainat olanca katmanları ve karmaşasıyla insanın içinde gizlenmiştir. Şeytan, dışımızda bizi ayartmayı bekleyen korkunç bir mahluk değil bizzat içimizde bir sestir. Şeytanı kendinde ara, dışında, başkalarında değil ve unutma ki nefsini bilen Rabb'ini bilir. Başkalarıyla değil sadece kendiyle uğraşan insan sonunda mükafat olarak Yaradan'ı tanır

Başkalarından saygı, ilgi ya da sevgi bekliyorsan önce sırasıyla kendine borçlusun bunları. Kendini sevmeyen birinin sevilmesi mümkün değildir. Sen kendini sevdiğin halde dünya sana diken yolladı mı, sevin. Yakında gül yollayacak demektir.

Yolun ucunun nereye varacağını düşünmek beyhude bir çabadan ibarettir. Sen sadece atacağın ilk adımı düşünmekle yükümlüsün. Gerisi zaten kendiliğinden gelir.

Hepimiz farklı sıfatlarla sıfatlandırıldık. Şayet Allah herkesin tıpatıp aynı olmasını isteseydi, hiç şüphesiz öyle yapardı. Farklılıklara saygı göstermemek, kendi doğrularını başkalarına dayatmaya kalkmak, Hakk'ın mukaddes nizamına saygısızlık etmektir.

Hakiki Allah aşığı bir meyhaneye girdi mi orası ona namazgah olur. Ama bekri aynı namazgaha girdi mi orası ona meyhane olur. Şu hayatta ne yaparsak yapalım, niyetimizdir farkı yaratan, suret ile yaftalar değil.

Yaşadığımız hayat elimize tutuşturulmuş rengarenk ve emanet bir oyuncaktan ibaret. Kimisi oyuncağı o kadar ciddiye alır ki ağlar, perişan olur onun için. Kimisi eline alır almaz şöyle bir kurcalar oyuncağı, kırar ve atar. Ya aşırı kıymet verir, ya kıymet bilmeyiz.

Aşırılıklardan uzak dur. Sufi ne ifrattadır ne tefritte. Sufi daima orta yerde...

Madem ki insan eşref-i mahlukattır, yani varlıkların en şereflisi, attığı her adımda Allah'ın yeryüzünde ki halifesi olduğunu hatırlayarak, buna yakışır soylulukta hareket etmelidir. İnsan yoksul düşse, iftiraya uğrasa, hapse girse, hatta esir olsa bile, gene de başı dik, gözü pek, gönlü emin bir halife gibi davranmaktan vazgeçmemelidir.

Cenneti ve cehennemi illa ki gelecekte arama. İkisi de şu an da burada mevcut. Ne zaman birini çıkarsız, hesapsız ve pazarlıksız sevmeyi başarsak, cennetteyiz aslında. Ne vakit birileriyle kavgaya tutuşsak; nefrete, hasede ve kine bulaşsak, tepetaklak cehenneme düşüveririz.

Kainat yekvücud, tek varlıktır. Her şey ve herkes görünmez iplerle birbirine bağlıdır. Sakın kimsenin ahını alma; bir başkasının hele hele senden zayıf olanın canını yakma. Unutma ki dünyanın öte ucunda tek bir insanın kederi, tüm insanlığı mutsuz edebilir. Ve bir kişinin saadeti herkesin yüzünü güldürebilir.

Şu dünya bir dağ gibidir, ona nasıl seslenirsen o da sana öyle aksettirir. Ağzından hayırlı bir laf çıkarsa, hayırlı laf yankılanır, şer çıkarsa sana gerisin geri şer yankılanır. Öyleyse kim ki senin hakkında kötü konuşur, sen o insan hakkında kırk gün kırk gece güzel sözler et. Kırk günün sonunda göreceksin herşey değişmiş olacak. Senin gönlün değişirse dünya değişir.

Geçmiş zihinlerimizi kaplayan bir sis bulutundan ibaret. Gelecek ise başlı başına bir hayal perdesi. Ne geleceğimizi bilebilir, ne geçmişimizi değiştirebiliriz. Sufi daima şu anın hakikatini yaşar.

Kader hayatımızın önceden çizilmiş olması demek değildir. Bu sebepten,"ne yapalım, kaderimiz böyle" deyip boyun bükmek cehalet göstergesidir. Kader yolun tamamını değil, sadece yol ayrımlarını verir. Güzergah bellidir ama tüm dönemeç ve sapaklar yolcuya aittir. Öyleyse ne hayatının hakimisin, ne de hayat karşısında çaresizsin.

Hakiki sufi öyle biridir ki başkaları tarafından kınansa, ayıplansa, dedikodusu yapılsa, hatta iftiraya uğrasa bile, o

ağzını açıp da kimse hakkında tek kelime kötü laf etmez. Sufi kusur görmez kusur örter.

Hakk'a yakınlaşabilmek için kadife gibi bir kalbe sahip olmalı. Her insan şu veya bu şekilde yumuşamayı öğrenir. Kimi bir kaza geçirir, kimi ölümcül bir hastalık, kimi ayrılık acısı çeker, kimi maddi kayıp... Hepimiz kalpteki katılıkları çözmeye fırsat veren badireler atlatırız. Ama kimimiz bunda ki hikmeti anlar ve yumuşar; kimimiz ise, ne yazık ki daha da sertleşerek çıkar.

Aranızda ki perdeleri tek tek kaldır ki Allah'a saf bir aşkla bağlanabilesin. Kuralların olsun ama kurallarını başkalarını dışlamak yahut yargılamak için kullanma. Bilhassa putlardan uzak dur, dost. Ve sakın kendi doğrularını putlaştırma. İnancın büyük olsun ama inancınla büyüklük taslama!

Bu dünyada herkes bir şey olmaya çalışırken sen hiç ol! Menzilin yokluk olsun. İnsanın çömlekten farkı olmamalı. Nasıl ki çömleği tutan dışında ki biçim değil içinde ki boşluk ise, insanı ayakta tutan da benlik zannı değil hiçlik bilincidir.

Hakk'a teslimiyet ne zayıflık ne edilgenlik demektir. Tam tersine, böylesi bir teslimiyet son derece güçlü olmayı gerektirir. Teslim olan insan çalkantılı ve girdaplı sularda debelenmeyi bırakır; emin bir beldede yaşar.

Şu hayatta ancak tezatlarla ilerleyebiliriz. Mümin içindeki münkirle tanışmalı, Allah'a inanmayan kişi ise içinde ki inananla. İnsan-ı kamil mertebesine varana kadar gıdım gıdım ilerler kişi. Ve ancak tezatları kucaklayabildiği ölçüde olgunlaşır.

Hileden, desiseden endişe etme. Eğer birileri sana tuzak kuruyor, sana zarar vermek istiyorsa, Allah da onlara tuzak kuruyordur. Çukur kazanlar o çukura kendileri düşer. Bu sistem karşılıklar esasına göre işler. Ne bir katre hayır karşılıksız kalır, ne bir katre şer. O'nun bilgisi dışında yaprak bile kıpırdamaz. Sen sadece buna inan!

Allah kılı kırk yaracak titizlikle çalışan bir saat ustasıdır. O kadar dakiktir ki sayesinde her şey tam zamanında olur. Ne bir saniye erken, ne bir saniye geç. Her insan için bir aşık olma zamanı vardır; bir de ölmek zamanı.

Yaşadığım hayatı değiştirmeye, kendimi dönüştürmeye hazır mıyım ? Diye sormak için hiçbir zaman geç değil. Kaç yaşında olursak olalım, başımızdan ne geçmiş olursa olsun, tamamen yenilenmek mümkün.

Tek bir gün bile öncekinin tıpatıp tekrarıysa, yazık! Her an her nefeste yenilenmeli. Yepyeni bir yaşama doğmak için ölmeden önce ölmeli.

Noktalar sürekli değişse de bütün aynıdır. Bu dünyadan giden her hırsız için bir hırsız daha doğar. Ölen her dürüst insanın yerini bir dürüst insan alır. Hem bütün hiçbir zaman bozulmaz. Her şey yerli yerinde kalır, merkezinde... Hem de bir günden bir güne hiçbir şey aynı olmaz. Ölen her sufi için bir sufi daha doğar.

Aşksız geçen bir ömür beyhude yaşanmıştır. Acaba ilahi aşk peşinde mi koşmalıyım, yoksa dünyevi, semavi ya da cismani diye sorma! Ayrımlar ayrımları doğurur. Aşk'ın hiçbir sıfat ve tamlamaya ihtiyacı yoktur. Başlı başına bir dünyadır aşk. Ya tam ortasındasındır, merkezinde ya da dışındasındır, hasretinde.

Bizim ruhumuzu yükselten, canımıza can katan kimdir? Diyorum. -Kim olacak? Ezelde, tâ başlangıçta, bize can lutfeden, can bağışlayandır. O bâzan doğan gibi bizim gözümüzü bağlar, bâzan da doğan gibi av avlamamız için açar, bizi ava salar.

Ey beden eşeği, haberin var mı? Senin sırtında kim var? Sırtında eşsiz, benzeri bulunmayan bir peri var, sen yere değil, gökyüzünün başına, arşa ayak bas. Şöyle birisini taşıyorsun ki güneş bile bütün ömrünce, bir defa bile onun yüzüne bakmağa cesaret edemedi.

MEVLÂNA

Mevlâna 30 Eylül 1207 yılında bugün Afganistan sınırları içerisinde yer alan Horasan yöresinde, Belh şehrinde doğmuştur.

Mevlâna'nın babası Belh şehrinin ileri gelenlerinden olup sağlığında "Bilginlerin Sultanı" ünvanını almış olan Hüseyin Hatibî oğlu Bahaeddin Veled'dir. Annesi ise Belh Emiri Rükneddin'in kızı Mümine Hatun'dur.

Sultânü'l-Ulemâ Bahaeddin Veled, bazı siyasi olaylar ve yaklaşmakta olan Moğol istilası nedeniyle Belh'ten ayrılmak zorunda kalmıştır. Sultânü'l-Ulemâ 1212 veya 1213 yıllarında aile fertleri ve yakın dostları ile birlikte Belh'ten ayrıldı.

Sultânü'l-Ulemâ'nın ilk durağı Nişâbur olmuştur. Nişâbur şehrinde tanınmış Mutasavvıf Ferîdüddin Attar ile de karşılaşmıştır. Mevlâna burada küçük yaşına rağmen Ferîdüddin Attar'ın ilgisini çekmiş ve takdirlerini kazanmıştır.

Sultânü'l-Ulemâ Nişâbur'dan Bağdat'a ve daha sonra Kûfe yolu ile Kâbe'ye hareket etti. Hac farizasını yerine getirdikten sonra dönüşte Şam'a uğradı. Şam'dan sonra Malatya, Erzincan, Sivas, Kayseri, Niğde yolu ile Lârende'ye (Karaman) geldi. Karaman'da Subaşı Emir Musa'nın yaptırdıkları medreseye yerleşti.

1222 yılında Karaman'a gelen Sultânü'l-Ulemâ ve ailesi burada 7 yıl kaldı. Mevlâna 1225 yılında Şerefeddin Lala'nın kızı Gevher Hatun ile Karaman'da evlendi. Bu evlilikten Mevlâna'nın Sultan Veled ve Alâeddin Çelebi adında iki oğlu oldu. Yıllar sonra Gevher Hatun' u kaybeden Mevlâna bir çocuklu dul olan Kerra Hatun ile ikinci evliliğini yaptı. Mevlâna'nın bu evlilikten de Muzaffereddin ve Emir Alim Çelebi adlı iki oğlu ve Melike Hatun adlı bir kızı dünyaya geldi.

Bu yıllarda Anadolu'nun büyük bir kısmı Selçuklu Devletinin egemenliği altında idi. Konya ise bu devletin başşehri idi. Konya sanat eserleri ile donatılmış, ilim adamları ve sanatkarlarla dolup taşmıştı. Kısaca Selçuklu Devleti en parlak devrini yaşıyordu ve devletin hükümdarı Alâeddin Keykubad idi. Alâeddin Keykubad, Sultânü'l-Ulemâ Bahaeddin Veled'i Karaman'dan Konya'ya davet etti ve Konya'ya yerleşmesini istedi.

Bahaeddin Veled, sultanın davetini kabul etti ve Konya'ya 3 Mayıs 1228 yılında ailesi ve dostları ile geldi. Sultan Alâeddin onu muhteşem bir törenle karşıladı ve ona ikametgâh olarak Altunapa (İplikçi) Medresesi'ni tahsis etti.

Sultânü'l-Ulemâ, 12 Ocak 1231 yılında Konya'da vefat etti. Mezar yeri olarak Selçuklu Sarayı'nın Gül Bahçesi seçildi. Günümüzde müze olarak kullanılan Mevlâna Dergâhı'na bugünkü yerine defnedildi.

Sultânü'l-Ulemâ ölünce talebeleri ve müridleri bu defa Mevlâna'nın çevresinde toplandılar. Mevlâna'yı babasının tek varisi olarak gördüler. Gerçekten de Mevlâna büyük bir ilim ve din bilgini olmuş, İplikçi Medresesi'nde vaazlar veriyordu. Medrese kendisini dinlemeye gelenlerle dolup taşıyordu.

Mevlâna 15 Kasım 1244 yılında Şems-i Tebrizî ile karşılaştı. Mevlâna Şems'te "mutlak kemâlin varlığını" cemalinde de "Tanrı nurlarını" görmüştü. Ancak beraberlikleri uzun sürmedi. Şems aniden öldü. Mevlâna Şems'in ölümünden sonra uzun yıllar inzivaya çekildi. Daha sonraki yıllarda Selâhaddin Zerkubi ve Hüsameddin Çelebi, Şems-i Tebrizî'nin yerini doldurmaya çalıştılar.

Yaşamını "Hamdım, piştim, yandım" sözleri ile özetleyen

Mevlâna 17 Aralık 1273 pazar günü Hakk'ın rahmetine kavuştu. Mevlâna'nın cenaze namazını vasiyeti üzerine Sadrettin Konevi kıldıracaktı. Ancak Sadreddin Konevi çok sevdiği Mevlâna'yı kaybetmeye dayanamayıp cenazede bayıldı. Bunun üzerine Mevlâna'nın cenaze namazını Kadı Siraceddin kıldırdı.

Mevlâna ölüm gününü yeniden doğuş günü olarak kabul ediyordu. O öldüğü zaman sevdiğine, yani Allah'ına kavuşacaktı. Onun için Mevlâna ölüm gününe düğün günü veya gelin gecesi mânâsına gelen "Şeb-i Arûs" diyordu ve dostlarına ölümünün ardından ah-ah, vah-vah edip ağlamayın diyerek vasiyet ediyordu.

Bensiz, bizsiz olduğu halde hoş olanın, benlikten kurtulduğu için mutlu olanın, kulu, kölesiyim. Şikâyet etmeden, kimseye yük olmadan, kendi acıları ile başbaşa kalarak yalnızlıktan hoşlanan kişinin gamı ile arkadaşım. Sevgilinin vefakarlığı ne kadar hoştur? Onun vefalarında ne zevkler vardır? diye sordular, onlara dedim ki: Onun vefalarından haberim yok, bence onun nazları, cefaları hoştur.

Gönül, bizi bıraktı da, kalktı, bensiz, bizsiz olduğu halde hoş olanın, benlikten kurtulduğu için mutluluğu elde eden birinin yanına gitti. Aslında keder, hoş bir şey değildir, fakat, sevgilinin verdiği ıztıraplar, dertler çok hoştur.

MEVLANA VE MEVLEVİLİK

Mevlevilik; tamamen sevgi ve hoşgörü üzerine kurulmuş bir müessesedir. Hazreti Mevlâna, yaradana gönül veren, bütün dünyadaki yaratıkları yaradandan ötürü sevmeyi ve bizlere sevgiden söz etmeyi öğreten bir aşk piridir.

Denizi bir testiye dökersen ne kadar alır? İşte deniz nasıl testiye kabın genişliği kadar sığarsa Mevlâna da kelime kalıplarına ve bizim idrakimize, istidadımız nisbetinde sığar. Zaten Mevlâna en kuvvetli, en üstün idrakin de ötesindedir.

Aşık ol aşık, aşkı seç ki sen de seçilmiş bir insan olasın diye seslenir.

Kendi varlığından geçerek Allah'ta fani olmak; yani Allah'a tam bir gönül bağlamak Allah'a giden en kısa yoldur. Gönlünü Hakk'a vermiş bir insanın artık kendi benliği kalmamıştır. Onun her zerresinden işleyen Allah'tır. Böylece o kişi nefsine uyup başkasına zarar verecek kötü işlerde bulunmaz. Allah ahlakına bürünmüştür. Hz. Muhammed ve Hz. Mevlâna bize bu vasıflarıyla örnek olmuşlardır.

Mevlâna cihana sığmayan hudutsuz bir varlıktır. Güzeli, doğruyu, iyiyi, aşkı, hakikati arayanlara müjdeler veren lâhudî sestir. Zulmette kalanlara teselli sunan Rahmani sedadır. Ayrılıktan inleyenlere şifa bahşeden devalı nefestir. İnsana insanı öğretendir. Her şeyin insanda olduğunu ve tüm evrenin insanın emrine verildiğini öğretendir.

Mevlâna büyük bir Hak aşığıdır. Aşkın efendisidir. Aşkta yok olmuştur. Bizzat aşktır. Aşkın ne olduğunu soranlara;

"Benim gibi ol da bil, ister nur olsun, ister karanlık, o olmadıkça, onu tamamiyle bilemezsin." buyurur.

İnsan düşüncesine yepyeni bir mesaj veren ve İslam düşünürlerinin fikir ve sistemlerini, inanç akidelerini ruh, akıl ve sevgi üçgeni içinde sunan, insanlığa ahlak, din, ilim ve akıl yolunda heyecan katarak yeni ufuklar açan Mevlâna Celâleddin-i Rûmi, müstesna yüce bir varlık, ilahi bir ışık, manevi bir güneştir. Onun insan düşüncesine verdiği en büyük mesaj aşk, sevgi ve birliktir.

O, bir veli hüviyetiyle gönüller coşturmuş, bir pir, bir mürşid olan insan aklını nur ile yıkamış, akıl ve gönülleri kirden ve ikilikten kurtarmış ve temizlemiştir.

O, hiçbir şeyi inkar etmez, ama her şeyi birleştirir, bütünleştirir ve sevdirir. O kimseyi ayrı görmez; Çünkü O, herşeyin Allah'ın zuhur ve tecellisi olduğunu bilir ve bunu gönlüne ve insan aklına hâl olarak yansıtır.

Mevlâna, aziz ve yüce bir üstattır. Tek başına bir sistemdir, bir hayat ve düzendir. Ahlakı, ilmi, hikmeti, sevgisi, aklı, tavrı, idraki, davranışları ve herşeyi ile yüceliği öğreten bir HAL ABİDESİ'dir. Peygamber'in gerçek temsilcisi, aşkın ve aklın en yüksek öğesi ve gerçeğidir.

İnsan yaratılmışların en şereflisidir düsturuyla; her dilden, her dinden, her renkten insanı kucaklayan Hz. Mevlâna sevginin, barışın, kardeşliğin, hoşgörünün sembolüdür.

Sevgili, can almak istiyor. Ben, isteğini hemen yerine getirmiyeceğim. Canımı bir kaç gün vermiyeceğim. Fakat sevgilinin uğrunda canın, can vermenin ne önemi var? Asıl önemli olan, hoş olan şey, onun isteğidir, edasıdır.

Sevgilinin, yalnız gülüşü, yüzü güzel değil onun öfkesi, hiddeti, katı yüreklili-ği, kini ve sinirliliği de güzeldir. Benden başımı istedi. Versem de, vermesem de, bu önemli bir şey değil Sevgilinin uğrunda başımın ne değeri vardır? Yalnız onun isteyiş şekli, edası çok güzel, çok hoşdur.

SEMÂ

Âl-i İmran Sûresi'nde "Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı zikrederler; göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Ve 'Rabb'imiz, bunu boş yere yaratmadın, seni tesbih ederiz, bizi ateşin azabından koru.' derler." buyurulmaktadır. Semâ, Mevlevî yoluna mahsus bir zikir tarzıdır. Mevlânâ'nın semâı, bir merasime tabi değildi. İçinden geldiği zamanlarda, bazen bir dost meclisinde, hatta bazen yolda yürürken dönerek zikretmeye başlardı.

"Hâl ehli kalplerinin hizmetkârıdır semâ"

Usulleri zamanla tespit edildi

Semâ, Mevlânâ'dan sonra zaman içinde belli usullere tabi olan, ayin-i şerif denilen hususi beste eşliğinde icra edilen bir hal almıştır. Mevlevîhanelerin açık olduğu dönemde sema ayini, vakit namazının kılınmasıyla başlardı. Ardından Mesnevî dersi yapılarak semâya geçilirdi. Günümüzde semâya namazdan sonra Mesnevî ile başlama usûlüne her zaman riayet edilmemektedir.

BAŞTA MEZAR TAŞI, SIRTTA KEFEN

Semâzenler, semâ esnasında başlarına keçeden sikke, üzerlerine tennure denilen uzun etekli kolsuz elbise, destegül adlı önü açık bir ceket giyerler. Bellerini elifî nemed isimli bir kuşakla sararlar. Mevlânâ zamanında Mevleviler o devrin kıyafetlerini giymekteydiler. Zaman içinde kıyafetler değişti; fakat Mevleviler, Selçuklu tarzı kıyafetlerini muhafaza ettiler.

CÂNIN CÂNA SELAMI

Semâ öncesi şeyh efendi ve semâzenler ağır adımlarla üç kere meydanı devrederler. Devr-i Veledî denilen bu yürüşün ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn, hakka'l-yakîn ya da tevhid-i ef'al, tevhid-i sıfat, tevhid-i zat mertebelerini tefekkür için yapıldığı ifade edilir. Devir esnasında post önüne gelenler 'cemal cemale niyaz ederler' ki bu, canın canı, insanın insanda tecelli edeni selamlamasıdır.

'Âşıkların gıdasıdır semâ'

Hırkalarından soyunup şeyh efendinin izniyle meydana çıkan semâzenler, kalp istikametindeki sol ayakları sabit, sağ ayaklarıyla çark atarak dönmeye başlarlar. Sağ el yukarıya, sol el aşağıya bakacak şekilde kol açılır. Semâ ayini, aralarda bir miktar durarak dört 'selâm' halinde icra olunur. Dört selam şeriat, tarikat, hakikat, marifet mertebelerini ifade eder.

DOĞU DA, BATI DA O'NUN

Semâ sırasında her dönüşte içten bir kez 'Allah' denilir. "Doğu ve Batı Allah'ındır. Yüzünüzü nereye çevirseniz Allah'ın yüzü oradadır." (Bakara, 115) hükmünce her türlü varlıktan soyunup, O'na teslim olunur. Kur'an tilaveti ve dua ile mukâbele sona erer. Mevlevilikteki zikir belirli zamanlarda yapılan semâdan ibaret değildir. İsm-i celâl zikri ve Mevlânâ'nın okuduğu duaları ihtiva eden evrad da vardır.

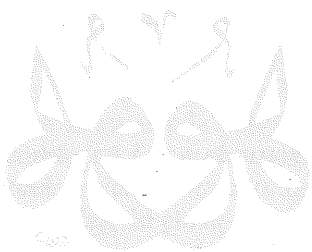
ÜMİTSİZLİK DERGÂHI DEĞİL!

"Yetmiş iki millet sırrını bizden dinler. Biz ney gibiyiz, iki yüz mezhep ehli ile bir perdede konuşuruz." diyen Mevlânâ'nın dergâhı, her dönem insanların sığınağı oldu. Osmanlı devrinde Konya'daki dergâhtan başka âsitâne denilen on dört büyük dergâh, köylerdekiler hariç yetmiş altı zâviye vardı. Mevlevî dergâhları asırlar boyu muhabbetin, güzelliğin, zarafetin menbaı olarak hizmet etti. Bu zarafet Mevlevîlerin konuşmalarına kadar sirayet etmiştir. Bir Mevlevî hiçbir zaman kapıyı kapatmaz, sırlar. Lâmbayı söndürmez, dinlendirir. Onların nazarında kapatmak, söndürmek nâhoş kelimelerdir.

Mevlevî dergâhlarında semâ yapılan bölüme semâhane adı verilir. Zahiren, ortasında daire şeklinde ahşap zeminli semâ meydanı bulunan geniş bir salondur. Gerçekte ise nefisle cihad edilen, kâinatın her zerresi gibi döne döne Allah'ın anıldığı bir mekândır. Giriş kapısının karşısında mihrap ve minber bulunur. Etrafında ziyaretçiler için maksureler ve ayin bestesinin icra edildiği mutrıbhâne yer alır. Mihrabın ön kısmına kırmızı şeyh postu serilir. Post ile kapı arasında varsayılan çizgiye ise hatt-ı istiva denilir. Tevhidin ana çizgisini ifade eden hatt-ı istivaya edeben basılmaz.

MEVLÂNÂ'NIN DİLİNDEN

Beri gel, daha beri, daha beri. Bu yol vuruculuk nereye kadar böyle? Bu hır gür, bu savaş nereye kadar? Sen bensin işte, ben senim işte... Ne diye bu direnme? Ne diye aydınlıktan kaçar aydınlık? Topumuz bir tek olgun kişiyiz... Ne diye böyle şaşı olmuşuz? Zengin yoksulu hor görür, ne diye? Sağ, soluna yan bakar, ne diye? İkisi de senin elin... Peki, kutlu ne, kutsuz ne? Topumuz bir tek inciyiz... Başımız da tek... Aklımız da tek. Ne diye iki görüp kalmışız bu iki büklüm gökkubbenin altında? Sen habire gevele dur bakalım... Habire "usul boylu birlik çam ağacı" de... Sonu nereye varır bunun şu beş duyudan, altı yönden? Varını yoğunu birliğe çek, birliğe. Kendine gel... Benlikten çık... Uzak dur... İnsanlara katıl... İnsanlarla bir ol... İnsanlarla bir oldun mu, bir madensin... Bir ulu deniz. Aksine kendinde kaldın mı, bir damlasın, bir dane... Dünyada nice diller var, ama hepsinde de anlam bir... Sen kapıları, destileri hele bir kır, sular nasıl bir yol tutar gider göreceksin. Toprakta yeşeren gül bahçesi yok olur. Gönülde yeşeren gül bahçesi ise ne hoş! Biz pergel gibiyiz. Bir ayağımız şeriat üzre sabit, öbür ayağımızla yetmiş iki milleti devrederiz.

Şu yer yüzü, cansız, aklı, fikri yok sanmayasın diye tavşan uykusuna yatmış, sessizce uyur gibi görünüyor, halbuki, o uyanıktır; canlıdır, O da senin gibi kendi hayatını yaşamakta, Hakk'ın kendisine verdiği görevleri yapmaktadır. Görmez misin? Ocakta ateş üstünde kaynayan tencerenin ağzına binlerce köpük yükselir, durur. O köpükleri gören insanlar tencerenin kaynadığını anlar. Şu yeryüzünün kalbinden fışkırıp çıkan çeşitli renkli çiçekler, sayısız bitkiler, ağaçlar neyi anlatır?

Sen cansın, sen cihansın. Cihan, ancak seninle hoştur. Sen beni yaralasan, mızrağının tenimde açtığı yara, senin açtığın yara olduğundan benim için bir lütuf olur. Avucuna aldığın bir toprak parçası bile bir kimya mâdenidir. Hulâsa; hoş olmayan her şey, seninle hoştur, güzeldir.

1001 GÜNLÜK EĞİTİM

İnsan, bir tarafı meleklere, bir tarafı şeytana uzanan tecelliler manzumesi. Nefis ise Kur'anî ifade ile 'kötülüğü çok emredici'. İnsanoğlu, nefsini terbiye edip yaratılma gayesine uygun bir inanış ve yaşayış içine girdiğinde 'mahlukatın en şereflisi' sıfatına bürünüyor. Mevlevilik yolunda 1001 gün süren bu manevî terbiyeye 'çile' deniliyor. Çileye talip olan, üç gün boyunca dergâhta saka postu denilen yerde oturtulur, gerçekten bu yolda kararlı olup olmadığı sınanırdı.

Çile çıkarmakta olan 'can'lar, mânevî eğitimleriyle birlikte mutfakta ayakçılık, süpürgecilik, pazarcılık, bulaşıkçılık, şerbetçilik, çamaşırcılık gibi on sekiz çeşit hizmeti de sırasıyla ifa ederlerdi.

Çile çıkaran dervişlerin eğitiminden aşçı dede ile onun muavini mahiyetindeki kazancı dede sorumluydu. Sema meşki de dervişlere verilen eğitimlerden biriydi.

Mevlevihanelerde Mesnevî okutulur, dervişlere rızkını helalinden kazanması için kabiliyetine göre güzel sanatlardan biri öğretilirdi. Mevlevihaneler birer sanat akademisi gibiydi.

Çilesini tamamlayan derviş, 'dede' olur. Ancak Mevlânâ yoluna gönül veren herkesin dergâhta 1001 gün çile çıkarması gerekmez. Böylelerine tarikat usûlünce muhip denilir.

ESERLERİ

MESNEVİ

Mesnevî, klâsik doğu edebiyatında, bir şiir tarzının adıdır. Sözlük anlamıyla "İkişer, ikişerlik" demektir. Edebiyatta aynı vezinde ve her beyti kendi arasında ayrı ayrı kafiyeli nazım şekillerine Mesnevî adı verilmiştir.

Her beytin aynı vezinde fakat ayrı ayrı kafiyeli olması nedeniyle Mesnevî'de büyük bir yazma kolaylığı vardır. Bu nedenle uzun sürecek konular veya hikâyeler şiir yoluyla söylenilecekse, kafiye kolaylığı nedeniyle mesnevî tarzı seçilir. Bu suretle şiir, beyit beyit sürüp gider.

Mesnevî her ne kadar klâsik doğu'şiirinin bir şiir tarzı ise de "Mesnevî" denildiği zaman akla "Mevlâna'nın Mesnevî'si"gelir. Mevlâna Mesnevî'yi Çelebi Hüsameddin'in isteği üzerine yazmıştır. Kâtibi Hüsameddin Çelebi'nin söylediğine göre Mevlanâ, Mesnevî beyitlerini Meram'da gezerken, otururken, yürürken hatta semâ ederken söylermiş, Çelebi Hüsameddin de yazarmış.

Mesnevî'nin dili Farsça'dır. Halen Mevlâna Müzesi'nde teşhirde bulunan 1278 tarihli, elde bulunan en eski Mesnevî nüshasına göre, beyit sayısı 25618 dir.

Mesnevî'nin vezni : Fâ i lâ tün- Fâ i lâ tün - Fâ i lün'dür

Mevlâna 6 büyük cilt olan Mesnevî'sinde, tasavvufî fikir ve düşüncelerini, birbirine ulanmış hikayeler halinde anlatmaktadır.

DİVAN-I KEBİR

Dîvân, şairlerin şiirlerini topladıkları deftere denir. Dîvân-ı Kebîr "Büyük Defter" veya "Büyük Dîvân" mânâsına gelir. Mevlâna'nın çeşitli konularda söylediği şiirlerin tamamı bu divandadır. Dîvân-ı Kebîr'in dili de Farsça olmakla beraber, Dîvân-ı Kebîr içinde az sayıda Arapça, Türkçe ve Rumca şiir de yar almaktadır. Dîvân-ı Kebîr 21 kü-

çük dîvân (Bahir) ile Rubâî Dîvânı'nın bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Dîvân-ı Kebîr'in beyit adedi 40.000 i aşmaktadır. Mevlâna, Dîvân-ı Kebîr'deki bazı şiirlerini Şems Mahlası ile yazdığı için bu dîvâna, Dîvân-ı Şems de denilmektedir. Dîvânda yer alan şiirler vezin ve kafiyeler göz önüne alınarak düzenlenmiştir.

MEKTUBAT

Mevlâna'nın başta Selçuklu Hükümdarlarına ve devrin ileri gelenlerine nasihat için, kendisinden sorulan ve halli istenilen dini ve ilmi konularda ise açıklayıcı bilgiler vermek için yazdığı 147 adet mektuptur. Mevlâna bu mektuplarında, edebî mektup yazma kaidelerine uymamış, aynen konuştuğu gibi yazmıştır. Mektuplarında "kulunuz, bendeniz" gibi kelimelere hiç yer vermemiştir. Hitaplarında mevki ve memuriyet adları müstesna, mektup yazdığı kişinin aklına, inancına ve yaptığı iyi işlere göre kendisine hangi hitap tarzı yakışıyorsa o sözlerle ve o vasıflârla hitap etmiştir.

FÎHİ MÂ FİH

Fîhi Mâ Fih "Onun içindeki içindedir" mânâsına gelmektedir.. Bu eser Mevlâna'nın çeşitli meclislerde yaptığı sohbetlerin, oğlu Sultan Veled tarafından toplanması ile meydana gelmiştir. 61 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden bir kısmı, Selçuklu Veziri Süleyman Pervane'ye hitaben kaleme alınmıştır. Eserde bazı siyasi olaylara da temas edilmesi yönünden, bu eser aynı zamanda tarihi bir kaynak olarak da kabul edilmektedir. Eserde cennet ve cehennem, dünya ve âhiret, mürşit ve mürîd, aşk ve semâ gibi konular işlenmiştir.

MECÂLİS-İ SEB'A

(Yedi Meclis) Mecâlis-i Seb'a, adından da anlaşılacağı üzere Mevlâna'nın yedi meclisi'nin, yedi vaazı'nın not edilmesinden meydana gelmiştir. Mevlâna'nın vaazları, Çelebi

Hüsameddin veya oğlu Sultan Veled tarafından not edilmiş, ancak özüne dokunulmamak kaydı ile eklentiler yapılmıştır. Eserin düzenlemesi yapıldıktan sonra Mevlâna'nın tashihinden geçmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Şiiri amaç değil, fikirlerini söylemede bir araç olarak kabul eden Mevlâna, yedi meclisinde şerh ettiği Hadis'lerin konuları bakımından tasnifi şöyledir:

1. Doğru yoldan ayrılmış toplumların hangi yolla kurtulacağı.
2. Suçtan kurtuluş. Akıl yolu ile gafletten uyanış.
3. İnanç'daki kudret.
4. Tövbe edip doğru yolu bulanlar Allah'ın sevgili kulları olurlar.
5. Bilginin değeri.
6. Gaflete dalış.
7. Aklın önemi.

Bu yedi meclis'de, asıl şerh edilen hadislerle beraber, 41 Hadis daha geçmektedir. Mevlâna tarafından seçilen her Hadis içtimaidir. Mevlâna yedi meclisinde her bölüme "Hamd ü sena" ve "Münacaat" ile başlamakta, açıklanacak konuları ve tasavvufî görüşlerini hikaye ve şiirlerle cazip hale getirmektedir. Bu yol Mesnevî'nin yazılışında da aynen kullanılmıştır.

Kendi kusurunu gören, kendi benliğini yok etmeye uğraşan her dervişi, hayal peşinde koşuyor sanma. O hoş gidişlinin otağının bulunduğu yer, varlıktan da, mekândan da ve bütün evrenden de ileridir.

Dediler ki: "Bağa gel, bahçeye gel, orada eğlence var, zevk var, ferahlık vardır. Orada ne gezme, dolaşma yorgunluğu var, ne de kuzgun sesi... Halbuki benim gönlümün içinde, boyaları çok güzel kullanan büyük bir ressam var ki, çiçeklerin, bağların, asmaların rengini çok hoş bir şekilde boyamaktadır. O, öyle eşsiz bir sanatçıdır ki, bir kuzgunun kanadında bile yüzlerce bağ ve bahçelerin rengi vardır.

DEMEDİM Mİ?

Oraya gitme demedim mi sana?
Seni yalnız ben tanırım demedim mi?
Demedim mi bu yokluk yurdunda hayat çeşmesi benim?
Bir gün kızsan bana, alsan başını yüzbin yıllık yere gitsen
Dönüp kavuşacağın yer benim demedim mi?
Demedim mi şu görünene razı olma
Demedim mi sana yaraşır otağ Kur'an benim asıl.
Onu süsleyen bezeyen benim demedim mi?
Ben bir denizim demedim mi sana.
Sen bir balıksın demedim mi,
Demedim mi o kuru yerlere gitme sakın.
Senin duru denizin benim demedim mi?
Kuşlar gibi tuzağa gitme demedim mi?
Demedim mi senin uçmanı sağlayan benim,
Senin kolun kanadın benim, demedim mi?
Demedim mi yolunu vururlar senin,
Demedim mi tövbeni bozarlar senin.
Oysa senin ateşin benim, sıcaklığın benim demedim mi?

Dinle neyden, neler anlatır sana!
Yakınır hep, ayrılıklardan yana:

"Beni, kamışlıktan kestikleri an,
Kadın erkek, inledi feryadımdan.

Geçmek için, aşk derdinin şerhine,
İsterim; hicranla yanmış bir sîne.

Asıl yurdundan uzak düşen biri,
Kavuşma zamanını bekler, geri.

Her mecliste inleyip durdum; zar zar,
Oldum, iyiye de kötüye de yar!

Zannımca, dostuyum herkesin amma,
Kimse bakmaz, içteki sırlarıma!

Sırrım, feryadımın içinde durur,
Yoktur lakin, göz ve kulakta o nur!

Perdesizdir can tene, ten de cana,
Lakin, görme izni yok, hiç bir cana.

Ateştir şu ney sesi, hava değil.
Kimde bu ateş yoksa, ölmüş bil.

Aşk ateşidir, içindeki neyin,
Aşk coşkusudur, özündeki meyin.

Neydir, yardan ayrılana, gerçek yar,
Ki perdeleri, perdemizi yırtar!

Kim görmüş, ney gibi, zehir ve derman?
Kim görmüş, ney gibi, bir dost ve hayran,

Verir, kan dolu bir yoldan haber, ney.
Mecnundan, aşk öyküleri söyler, ney.

Nasıl ki, kulaksa talibi dilin,
Akla sırdaş da deliliktir, bilin!

Aşk derdimizle, durgun aktı günler,
Ateşlere dost olup, yaktı günler.

Geçsin günler, yok endişeye mahal,
Ey, saflıkta benzersiz dost, gitme, kal!

Suya kanar, balıktan gayri her ne var,
Nasipsizin günü, uzar da uzar!

Anlar mı hiç, pişmişin halinden ham?
Sözü, kısa kesmek gerek, vesselam!"

Def, vuruşlara, dövülmeye, yırtılmaya hedef olduğundan her mûsiki topluluğunun, her sema meclisinin, her zevkin, neş'enin parlaklığı onun sesiyle güzelleşmededir. Ona vurmak, onu seslendirmek için elini defe uzatan kişiye def der ki: Bu birbiri ardı sıra bana vurduğun için ellerin dert görmesin. Çünkü senin bu vuruşların gönlümün besini olmaktadır.

CEFA

Rebap üstadı Ebubekir, Cuha'nın şöhretini duymuştu. Bir gün her ikisi de birbirlerini gördüler ama tanıyamadılar. Her ikisi de bir adamın eşeğini, elbisesini, kesesini çalmışlardı. Malı çalınan adam, sıkıntısından boynuna bir tabla astı. "Beni soydular!" diye sızlanıyordu. Bu tablayı da çaldılar. Böylece her ikisi de birbirleriyle yoldaş oldular. Sanatlarını karşılıklı olarak birbirlerine gösterdiler. Her ne zaman biri bir el çabukluğu gösterse, öteki de aynı yankesicilliği ve el çabukluğunu gösterir ve arkadaşının hünerine karşı daha üstün gelirdi. Nihayet bir gün biri ötekine sordu: "Yahu sen kimsin? Bu kadar el çabukluğunu nereden öğrendin?" Ben Cuha'yım, dedi. Öteki, "Yaa! O halde doğru söylüyorsun!" Böylece gönül ehli iki derviş yoldaş olurlar. Bunlardan biri ötekine daima saygı gösterir. Çünkü emellerine bu yoldan erişmiştir, öteki onun ne söylediğini bilir ve ona çok cefa eder. Çünkü mutluluk yolunun cefaya dayanmak olduğunu bilir. O mutluluk yolunu Güneş yuvarlağından daha aydın görür ve bilir.

Cefadan kaçan insan kör bir gramerciye benzer. Kör gramerci bir gün bir pislik çukuruna düşer. Biri yanına gelir, "Ver elini," diye seslenir. Bu hitap gramer kurallarına uygun olmadığı için gramerci kızar, "Geç!" der, "Sen bizlerden değilsin." Başka biri gelir, o da aynı şekilde, "Elini uzat!" der. Gramerci onu da aynı sözlerle savar. Böylece bir sözcükteki gramer bozukluğunu o kadar dikkatle gören adam, düştüğü pislik çukurunu göremez. Bütün gece sabaha kadar o berbat yerde çöplükler içinde bekler de kimsenin elini tutmaz. Gündüz olunca biri karşısına çıkar. "Ey Eba Ömer sen pislik içine düşmüşsün!" der. Gramerci, "öyleyse tut şu elimi, sen bizlerdensin," der. Ama adamın kuvveti yetmez; ötekinin eline yapışınca her ikisi birden çukuru boylarlar. Üçüncü bir adam, o sese kulak verir. "Bu ses filanın sesine benziyor," der. Hakikatte onun sesini bilmez. Öteki de uyuşma yolunu tutar ama uyuşmanın ne olduğunu bilmez. Nasıl ki yine bir gramerci, şarkıcıdan bir nağme dinler elbisesini parçalar, naralar atar. Halk etrafına toplanır. Orada bulunan kimselerle beraber Kadıda bu halden hayret ederler. "Bu adam böyle adamlardan değil," derler. Zavallı şarkıcı da zanneder ki sesi adamın hoşuna gidiyor. Şarkısını tekrar eder. Gramerci yine naralar atar, halka işaret eder, "Dinleyin ey Müslümanlar!" der. Halk, "Ona gayıp âleminden sesler geliyor, bize onu anlatmak, bizi uyandırmak istiyor," diye düşünür. Geç vakitlere kadar bu hali seyrederler. Gramerci üstünü başını parçalamış, öteye beriye savurmuş, çırılçıplak bir haldedir. (M. 41) Herkes etrafına toplanır, üzerine sular ve gülsuyu serperler. Biraz sakinleşince, kadı adamın elinden tutar, halvete çeker, ona, "Canım başım hakkı için doğru söylüyorsun. Sana bu aşk ve neşe hali nereden geldi?" der. Adam cevap verir: "Nasıl aklım başımdan gitmez ki!"

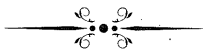
Nuh devrinden, İbrahim Peygamber zamanından Hazreti Muhammed'in kutlu çağına kadar Fi edatı isimleri cer eder, esreyle okunur. Hâlbuki bu şarkıcı harfi cerden sonra gelen kelimeyi üstün okudu." Şimdi, herkes, bozuk bir maksat uğruna bu kadar gayret sarf edeceğine, var kuvvetini ebediyet ülkesini kazanmak uğruna, hakikat yolunda harcasa onun zevki ne büyük olur. O kuvvet bir sermayedir. Nasıl ki bir kimse muhtaç olmadığı bir şeyi satın alırsa sonunda muhtaç

olduğu şeyleri satmak zorunda kalır. Birinin gözünde biraz sulanma vardı, toz kaçmıştı. Aman şu gözüme bir ilâç koyun diyordu. Herkes, "Bizim işimiz var, eski pabuçlara pamuk mu tıkayacağız," diye geçip gidiyorlardı. Ey hoca! O köhne yırtık pabuçları bir zaman hamamda giyerdim, benim dileğim budur. Demiyorlar ki, o dilek aşikârdır. Vaizin biri halka öğüt verirken onla evlenmeye teşvik ediyor, bu konuda birtakım hadisler de anlatıyordu. Kadınlara da minberin önüne giderek koca istemeleri için ayrıca teşvikte bulunuyor, hatta evli erkekleri arabuluculuğa, çöpçatanlığa davet ediyor, bu bapta hayli hadisler naklediyordu. Kalabalık arasından biri kalktı. "Sofu vaktine bağlı bir insandır, ben garip bir adamım. Bana bir kadın gerektir ki, evleneyim," dedi. Vaiz yüzünü kadınlar tarafına çevirdi. "Ey avratlar, aranızda bu adamı isteyen var mı?" dedi. "Vardır," dediler. Kadının biri ayağa kalktı, "Ben varım," dedi. "O halde ileri yürü buraya gel!" dedi. Kadın minberin önüne yürüdü. Vaiz, "Şu halde aç yüzünü! Çünkü evlenmeden önce bir kere yüzünü görmek Peygamberin sünnetidir," dedi. Kadın yüzünü açtı. Vaiz erkeğe dönerek, "Bak yüzüne delikanlı!" dedi.

Genç, "Evet gördüm," dedi. "Nasıl beğendin mi?" diye sordu. "Beğendim!" Vaiz tekrar kadına dönerek, "Ey hatun kişi! Dünyalıktan neyin var?" Kadın cevap verdi: "Bir eşekçiğim var, su taşır. Değirmene buğday götürür, odun taşır; ben de ondan aldığım paralarla geçinirim." Vaiz, "Ama bu delikanlı kişizade bir gence benziyor. Onurludur. Eşek sürücülüğü yapamaz," dedi. Tekrar kadınlara döndü: "Daha başka istekli var mı?" "Var!" dediler. O da evvelki gibi ileri yürüdü, yüzünü açtı. Delikanlı,

"Beğendim!" dedi. "Pekâlâ, senin neyin var?" Kadın, "Bir öküzüm var, kâh su çeker, kâh çift sürer, kâh dolap çevirir; onun kazancıyla geçinirim." dedi. Vaiz, "Bu delikanlı onurludur, öküz çobanlığı yapmak ona yaraşmaz," dedi ve devam etti: "Daha başka isteklisi yok mu?" "Var," dediler. "O halde kendini göstersin." Üçüncü bir kadın göründü. Vaiz sordu: "Çeyizden neyin var?" "Bir bağım var," dedi. Vaiz delikanlıya döndü: "Artık bunlardan birini seçmek sana düşer," dedi. "Hangisi daha uygun ise onu kabul et." Delikanlı kulağının dibini kaşımaya başladı. Vaiz, "Ama çabuk kararını ver, han-

gisini istiyorsun?" dedi. Delikanlı şu cevabı verdi: "Hocam ben istiyorum ki eşeğe bineyim, öküzü önüme katayım, bağ yolunu tutayım." "Evet doğru ama sen de o kadar nazenin bir şey değilsin ki, her üçünü birden kafese koyasın!" dedi vaiz.

ÖLEN Mİ ÖLDÜREN Mİ?

Birisi, kızgınlıkla anasına hançerleyerek, döverek öldürdü. Biri ona "Huyunun kötülüğü yüzünden ana hakkını gözetmedin. Çirkin herif, anamı neden öldürdün! Niye söylemiyorsun, o sana ne yaptı ki?" dedi. Adam "çok ayıp bir iş işledi, bende onu öldürdüm. Ayıbını toprak örtsün" diye cevap verdi. Kınayan "Be adam, anamı öldüreceğine o kişiyi öldürseydin" deyince dedi ki: "her gün başka birisini mi öldüreyim?

Onu öldürdüm, halkın kanına girmekten kurtuldum, halkın boğazını keseceğime onu boğazladım, bu daha iyi!" O kötü huylu ana, fesadı her tarafta zahir olan nefsindir. Her an onun için bir azize kastedip duruyorsun; kendine gel, onu öldür! Onun yüzünden bu güzel dünya sana dar geliyor. Onun yüzünden Allah ile de savaşıyorsun, halkla da.

Nefsini öldürürsen özür serdetmeden kurtulursun, ülkede hiçbir düşmanın olmaz. Bir kimse peygamberlerle velileri düşünüp sözümüzden şüpheye düşer. "Peygamberlerin nefisleri helak olmamış mıydı? Onların neden düşmanları vardı, onlara niye haset ediyorlardı?" derse, Ey doğru söz arayan, kulağını aç!

Bu şüpheye, bu tereddüde vereceğimiz cevap şu: O münkirler kendilerinin düşmanlarıydı; onlar kendilerini yaralıyorlardı. Düşman, ona derler ki cana kastetsin. Kendi kendisine can çekişene düşman demezler. Yarasa, güneşin düşmanı değildir, hicaba girmiş, kendi kendisine can çekişene düşman olmuştur. Güneşin ziyası onu öldürür; fakat güneş, yarasanın zahmetini hiç çeker mi, yarasa güneşe bir kötülükte bulunabilir mi?

Düşman ona derler ki ondan bir azap, bir eziyet gelsin; kabiliyeti olan taşın güneş tesiriyle lal olmasına mümânâat etsin! Halbuki kafirlerin hepsi de peygamberlerin cevherlerindeki ziyadan kendilerini men ederler! Halk nasıl olur da o tek kişinin gözüne perde olur? Bilakis kendi gözlerini kör eder, kendi gözlerini kötü bir hale sokarlar.

Efendisiyle inada girişip kinlenerek kendisini öldüren Arap köle gibi! Köle, sahibine ziyan vermek için kendisini damdan baş aşağı yere atar, helak olup gider! Hasta, doktora düşman olmuş; çocuk, kendisini terbiye edene düşmanlık beslemiş; (zarar kime?) Hakikatte hasta da çocuk da kendi yolunu vurmakta, kendi akıl ve canının yolunu kesmektedir. Bez yıkayan, güneşe kızar; balık, denize hiddet ederse, bir bak, ziyanı kime? Sonunda bu kızgınlık yüzünden kimin bahtı kararır? Allah seni çirkin yarattıysa kendine gel de bari hem yüzü çirkin, hem huyu çirkin olma!

Ayakkabın olsa bile taşlığa gitme. İki boynuzun varsa dört boynuzlu olma! Sen "Ben filan kişiden daha aşağı mıyım ki talihim böyle ters gidiyor" diye haset ediyorsun ama Esasen haset de başka bir noksan, başka bir ayıp. Hatta bütün aşağılıklardan daha beter! Şeytan da aşağı olmadan arlandı, bunu ayıp telakki etti de kendisini yüzlerce kötülüğe düşürdü.

Hasedinden yücelmek istedi. Fakat yücelik nerede? Kanlara bulanıp kaldı. Ebu Cehil, Muhammed'e uymaya utandı, hasedinden kendisini yüceltmeye, ondan yüksek olmaya çalıştı. Adı Ebül Hakemdi Ebu Cehil oldu. Nice ehliyetli kişiler vardır ki haset yüzünden cehil olup kalmışlardır. Ben bu çalışıp çabalama dünyasında iyi huydan daha iyi bir ehliyet görmedim. Fazileti, mahareti, hüneri bir tarafa bırak.

Bu yolda hizmet ve iyi huy işe yarar. Allah, mihnet ve ıs-

tıraplarla hasetler meydana çıksın diye peygamberleri vasıta etti. Çünkü Allah'tan kimse arlanmaz, Allah'a kimse haset etmez. Fakat halk, Peygamberi de kendisi gibi bir adam sanır, o yüzden ona haset eder. Fakat peygamberlerin büyüklüğü tahakkuk etti mi, artık ona kimse haset edemez, ona herkes uyar. Şu halde her devirde peygamber yerine bir velî vardır, bu sınama kıyamete kadar daimidir. Kimde iyi huy varsa kurtulmuştur; kimin kalbi sırçadansa sinmiştir.

İşte diri ve faal imam, o velidir, ister Ömer soyundan olsun, ister Ali soyundan! Ey yol arayan, Mehdi de odur, Hâdi de o. Hem gizlidir hem senin karşında oturmakta. O, nura benzer; akıl onun Cebrail'idir. Ondan aşağı olan velî de onun kandilidir.

Bu kandilden daha aşağı derece de olan velî de kandil konan yerimizdir. Nura mertebe bakımından dereceler vardır. Çünkü Allah nurunun yedi yüz perdesi vardır. Nur perdelerini bu kadar kat bil. Her perdenin ardında bir kavmin durağı var. İmama kadar bu perdeler saf saftır.

Son saftakilerin gözleri, zayıflıktan ön saftakilerin nuruna tahammül edemez. Ön saftakilerin gözleri de görüş zayıflığı yüzünden daha ön saftakilerin nuruna takat getirmez. İlk saftakilerin hayatı olan aydınlık, bu şaşının ruhuna azap ve afettir. Şaşkınlıklar yavaş, yavaş azalır; adam yedi yüz dereceyi geçti mi deniz kesilir. Demiri, yahut altını saf bir hale getiren ateş, taze ayva ve elmaya yarar mı?

Ayva ve elmanın da az bir hamlığı olabilir, fakat demire benzemezler, hafif bir hararet isterler. Hâlbuki o hararet, o, şuleler, demir için kâfi değildir. Çünkü demir, ejderha gibi olan ateşin yalımını ister. O demir meşakkatlere tahammül eden fakirdir. Çekicin altında, ateşin içinde kıpkırmızı bir hale gelir, ondan hoşlanır. Bu çeşit fakir, ateşin vasıtasız perdecisidir, vasıta ve vesile olmaksızın ateşin ta ortasına kadar girer. Fakat su ve su oğulları, hicap olmaksızın, bir vasıta bulunmaksızın ne ateşten olgun bir hale gelirler, ne ateşin hitabına mazhar olurlar.

Ayağa yürümek için nasıl ayakkabı lazımsa bunlara da ateşten feyz almak için bir tencere yahut tava lazımdır. Yahut da ortada bir yer gerektirir ki hava ısınsın, kızsın da harareti

suya müessir olsun. Fakir ona derler ki şulelerle vasıtasız rabıtası vardır. Hakikatte âlemin gönlü odur. Çünkü ten (gibi olan âleme) bu gönül vasıtasıyla feyz gelir, ten (gibi olan cihan), bu gönül yüzünden işe yarar. Gönül olmasa ten, konuşmayı ne bilir? Gönül aramasa ten, araştırmadan ne anlar? Demek ki şulelerin nazargahı o demirdir. Şu halde Allah'ın nazargahı da gönüldür, ten değil! Sonra bu cüzi olan gönüller de hakiki maden olan gönül sahibinin gönlüne nispetle ten gibidir. Bu söz, çok misal ister, çok şerh ve izah ister. Fakat avamın anlayışı sürçer diye korkuyorum.

Bu suretle iyiliğimiz kötülük olmasın. İyilik yapıyoruz diye kötülükte bulunmayalım, bu söylediğim de ancak kendimde olmadığından, ihtiyarım elimde bulunmadığından. Çarpık ayağa çarpık ayakkabı daha iyi, yoksulun eli ancak kapıya varır.

KALBİYLE YAŞAYANLAR

Bir kimsenin davasını onun mânâsı için, bir kimsenin mânâsını da, davası için öğrenmek isterim.

Şaha dediler ki: "Seyis senin atına binmiş," Şah şu cevabı verdi: "Eğer ben atın üstünde olsaydım o başımın üstünde oturacaktı, ancak ben şimdi attan inmiş bulunuyorum. Tekrar binecek olsam, seyis bilir, çarçabuk ahıra koşar. Bu gün ben karıyı bile boşayacak olsam yine o bilir." Dedi ki: "Sizin derneğinizde bulunacak değerde olmadığımız için hizmette kusurumuz var." Bu kimseler ki büyüklerin yanına gaflet içinde giderler, bunların onlardan haberleri yoktur. Çünkü onların yanına hazırlıksız gitmişlerdir. Yolda yürüyen bir adam, bir ırmağa rastlar. Hep sert akan bu suya girecek olsa derindir, boğulacak. Üstünden atlayıp geçmek istese geniştir, içine düşecektir. O halde şu zorluğu ortadan kaldırmak lâzımdır. Kur'an'da, "Nefislerinizi öldürünüz," buyrulmadı mı?

Hazreti İbrahim, o dört kuşu öldürdü, hemen dördü birden dirildi. Ama burada o dört kuş hemen dirilmez, ancak başka yönden dirilir. Çünkü velilerin iç yüzü de bu dört kuş gibidir. O dört kuş ölmüştü, ama başka yönden dirildiler. Nasıl ki, nefsiyle yaşayanlar başka, kalbiyle yaşayanlar başkadır. Kalbiyle yaşayanlarla, Rabbiyle yaşayanlar da başka olur. Çare yoktur, çünkü yol budur.

İBRAHİM ETHEM

İbrahim Ethem'den rivayet edilmiştir; bir yerde deniz kıyısında oturmuş, o can sultanı, hırkasını dikmeğe koyulmuştu. Ansızın oraya bir emir geldi, o emir, şeyhin kullarındandı. Şeyhi tanıyıp hemen secde etti. Şeyhin hırka dikmekte olduğunu görüp şaşırdı. Şekli de değişmişti, huyu da! Emir, kendi kendisine "öyle bir ulu sultanlığı terk etti de şu yoksulluğu ihtiyar etti. Bu ne acayip iş! Yedi iklim padişahlığını kaybetsin de yoksullar gibi kendi hırkasını diksin" diyordu.

Şeyh onun düşüncesini anladı. Şeyh, ümit ve korku gibi gönüllere girer, yürür. Cihan esrarı ona gizli değildir. Ey sermayesizler, gönül sahiplerinin huzurunda gönüllerinizi koruyun! Ten ehlinin yanında edep, zahiri muameleden ibarettir. Çünkü Allah, onlardan gizli şeyleri örtmüştür. Fakat gönül ehillerinin yanında edep, batini bir muameledir. Batına aittir. Zira onların gönülleri, gizli şeyleri anlar.

Sen ne aykırı iş yapıyorsun. Körlerin yanına bir makam kapmak hevesiyle gidiyor, huzur ile edebe riayet ederek ta kapı yanına oturuyor. Gözlülerin yanındaysa edebi terk ediyorsun. Onun için şehvet ateşine odun oldun ya! Mademki anlayışın yok, hidayet nurundan mahrumsun. Körler için yüzünü cilala, süsle dur.

Gözlülerin huzurunda da yüzüne pislik sür, sonra da bu kokmuş halinle nazlan! Şeyh, derhal iğnesini denize attı ve yüce sesle iğneyi istedi. Yüz binlerce Allah balığı, her birinin ağzında birer altın iğne olduğu halde, Ey şeyh Allah'ın iğnelerini al, diye Allah denizinden baş çıkardı. İbrahim Ethem, yüzünü o emire dönüp dedi ki; Ey emir, gönül saltanatı mı iyi, öyle bayağı bir saltanat mı?

Bu zahiri bir işaretten ibaret, bir hiç hile değil. Batın âlemine varırsan bunun yirmi mislini görürsün. Şehre bahçeden bir dal getirirler. Fakat bağı bostanı oraya nasıl götürsünler? Hele bu gökyüzü, ancak bir yaprağı olan bir bağ olursa. Hatta o âlem bir içtir, hakikattir de şu cihan, onun kabuğuna benzer. Sen, o bağa doğru adım atamıyorsun. Fazla koku kokla da nezleni gider!

Bu suretle o koku, canını çeksin de gözlerinin nuru olsun. Yakup Peygamberin oğlu Yusuf, bu koku hakkında "Gömleğimi alın, götürüp babamın yüzüne koyun" dedi. Ahmet bu koku için vaizlerinde daima "Gözüm namazda ışıklanır" buyurdu. Beş duyguda birbirleriyle birleşmiştir.

Çünkü beşi de bir asıldan meydana gelmedir. Bu beş duygudan biri kuvvetlense öbürleri de kuvvetlenir; birisi her birisine saki olur. Gözün görüşü, söz söyleme kabiliyetini artırır. Gözdeki aşk da doğruluğu. Doğruluk, her duygunun uyanıklığıdır, bu suretle duygulara zevk, munis olur.

Sulukta bir duygu, bağını çözdü mü öbür duyguların hepsi birden değişir. Bir duygu, zahiri duygularla idrak edilemeyecek şeyleri duydu, gördü mü, gayba ait şeyler bütün duygulara aşikâr olur. Sürüden bir koyun yürüyüp dereyi atlayınca öbür koyunlar da birer, birer o tarafa atlarlar.

Sen de duygu koyunlarını sür, Allah yazısında yay, otlat da orada sümbül ve ağustos gülü yesinler, hakikat bahçelerine yol bulsunlar. Öbür duyguların hepsi birer birer o cennete ulaşsın diye her duygun, duygulara peygamberlik eder. Duygular, senin duyguna dilsiz, dudaksız, hatta hakikatten de öte, mecazdan da öte sırlar söyler.

Çünkü bu hakikat dediğin türlü, türlü tevil edebilir. Bu vehimlenme de hayaller doğurur durur. Hâlbuki ayan âlemine mensup olan hakikatse hiçbir suretle tevil edemez. Her duy-

gu senin duyguna kul olunca gayri felekler bile senden ayrılamaz. Bir derinin sahibi kimdir diye dava çıksa, deri kiminse içi de onundur.

Bir saman denginin kime ait olduğunda nizana düşülse buğday kimin? Sen ona bak! (çünkü saman da buğday sahibinindir.) felek kabuktur, ruhun nuru iç. Bu görünürde o görünmez. Ayağın kaymasın, sallanma, kendine gel! Cisim zahiridir, ruhsa gizli. Cisim yen gibidir, ruh el gibi. Akılsa ruhtan daha gizlidir. Duygu, ruhu çabucak anmalı.

Mesela bir hareket gördün mü anlarsın ki o hareket eden diridir. Fakat akıllı mı acaba? Bunu bilemezsin. Mevzun hareketlere başlar, bakırın kimya ile altın oluşu gibi o da hareketlerini bilgisiyle tanzim ederse, ele benzeyen ruhun o münasebetli, o muntazam hareketlerinden anlarsın ki aklı vardır.

Vahiy kabul eden ruhsa akıldan da gizlidir. Çünkü o gayptır, gayp âlemindendir. Ahmed'in aklı kimseden gizli değildir, herkes onun akıl ve kemal sahibi olduğunu bilirdi. Fakat vahiy ruhunu her can anlayamadı. Vahiy ruhuna münasip şeyler de var, fakat onları akıl anlayamaz. Çünkü o ruh pek yücedir.

Akıl, o ruhun işlerine gâh delilik diye bakar, gâh şaşkınlık diye. Çünkü onu anlamak, o olmaya bağlıdır. Hızır'a göre alelade olan işler Musa'nın aklını şaşırttı, Musa onları görünce bulandı. O işler Musa'ya aykırı göründü. Çünkü Musa o hale sahip değildir. Musa'nın aklı bile gayp işlerine ermezse, ey ulu kişi bir farenin aklı nedir ki bu işlere ersin! Taklit bilgisi, satış içindir, bu bilgi sahibi, müşteri buldumu, bilgisini güzelce satar.

Fakat hakikat bilgisine müşteri, Allah'tır. Bu bilgi sahibinin pazarı daima işler, daima parlar. Alışveriş ederken mest bir halde ağzını yumup oturur. Fakat müşteri Allah'tır. Adem'in dersine melek müşteridir, o derse dev ve peri mahrem değildir. Adem, senin dersin her şeyin adını haber vermektir. Haydi, Allah sırlarını kıldan kıla anlat.

Kısa görüşlü, daima halden hale giren, renkten renge boyanan ve temkini bulunmayan, kişiye fare dedim, çünkü yeri, yurdu topraktır. Farenin de geçim yeri topraktan ibarettir. Yolları, izleri bilmez değil, bilir ama yer altındakileri bilir, o

her yanda toprağı delmiş, delik deşik etmiştir. Fare gibi nefis, ancak lokma ufalar. Allah fareye de miktarınca akıl vermiştir. Çünkü yüce Allah, hiç kimseye ihtiyacından artık bir şey vermez.

Eğer âlemin yeryüzüne ihtiyacı olmasaydı âlemlerin Rabbi, yeri yaratmazdı. Bu titreyip duran yeryüzü, dağlara muhtaç olmasaydı Allah, o heybetli dağları halk etmezdi. Göklere de ihtiyaç olmasaydı yedi kat göğü yoktan meydana getirmezdi. Güneş, ay ve şu yıldızlar, ancak ihtiyaç yüzünden zuhura geldi.

Şu halde varlıkların kemendi, (yoklukları çekip varlık âlemine getiren) ihtiyaçtır. Allah'ın ihsanı ihtiyaç miktarınca zahir olur. Yürü, çabuk ihtiyacını arttırır da Allah'ın kereminden cömertlik denizi coşsun. Şu yol üstünde dilenen, şu dilenciliğe düşmüş olan yoksullar, halka ihtiyaçlarını arz ederler. Kör, sakat, hasta illetli olduklarını gösterir, bu suretle halkın merhametini coşturmak isterler. "Ey halk, ekmek verin. Benim de ambarım var, benim de malım, benim de sofram var" derler mi hiç?

Köstebeğin yemek içmek için göze ihtiyacı yoktur. Onun için Allah onu gözsüz yarattı. Köstebek, gözsüz de pekâlâ yaşayabilir. Terü taze toprakta göze ne ihtiyacı var zaten ancak hırsızlık etmek için topraktan çıkar, başka bir iş için değil, Allah, onu bu hırsızlıktan arıtsa, o da kanatlanır, kuş olur; melekler gibi göklere uçup gider.

Allah'ın gül bahçesinde her an bülbül gibi yüzlerce nağme çıkarır. "Ey çirkin sıfatlardan kurtaran, ey cehennemi cennet haline getiren, Bir yağ parçasına aydınlık bahşetmekte, bir kemiğe işitme kabiliyeti vermektesin ey gani Allah. Fakat o mânânın cisimle ne alakası var?

Keramet ırmak gibidir, ruh akıp giden su gibi. O ırmak akıp gitmektedir, fakat sen ona duruyor dersin. O koşup gelmektedir, sen onu bir yere kımıldamıyor sanırsın.

Eğer su yerden yere gitmiyorsa, eğer su akıp durmuyorsa üstündeki yeniden, yeniye görünen çerçöp nedir ki? Senin çerçöpün de fikri suretlerindir. Aklına her an yeniden yeniye el dokunmamış düşünceler gelmektedir. Düşünce ırmağın yüzü de güzel ve sevimsiz çerçöpten hali değil. Bu kadar su-

yun üstünde görünen kabuklar, gayp bağı meyvelerinin kabuklarıdır.

Bu kabukların içini suda ara. Çünkü su ırmağa bağdan kaynamakta, bağdan gelmektedir. Ab-ı hayatın akışını görmüyorsan ırmağın üstündeki dalların, yaprakların, çerçöp de daha çabuk sürüklenip gider. Bu feyiz şiddetle zuhur etti mi gayri ariflerin gönüllerinde gam gelmez, o gönüllerde elem eğleşmez olur. Nitekim ırmak da dopdolu olur, pek hızlı akarsa üstünde çerçöp eğlenmez!

Birisi, şeyhin birini "Kötü adam, doğru yolda değil. Şarap içiyor, mürai ve pis herif. Böyle adam nereden müritlerin imdadına yetişecek?" diye kınadı. Başka biri de ona dedi ki "Edebe riayet et. Büyükler hakkında böyle zanda bulunmak yaraşmaz. Onun saf seli, bulanıversin. Bu ondan ve onun sıfatlarından ne kadar uzak!

Hak ehline böyle bühtanlarda bulunma, bu senin hayalinden ibaret, çevir yaprağı! Böyle bir şey olmaz ya şayet olsa bile ey toprakta uçan kuş, bahru muhite pislikten ne zarar! O iki testiden az yahut küçük bir havuz değil ki. Bir katrecik pislik onu nasıl bulandırır, nasıl kirletir? Ateş, İbrahim'e bir ziyan veremedi. Kim nemrutsa sen ona de: kork ateşten! Nefis Nemruttur, akılla can da Halil. Ruh, işin tam içindedir. Kılavuza ihtiyaç yok kılavuza muhtaç olan nefistir.

Kılavuz yolcuya, çöllerde her an kaybolma lazımdır. Menzile ulaşanlara gözden, ışıktan başka bir şey lazım değil. Onlar kılavuzdan da kurtulmuşlardır, çölden de. Eğer o vuslat eri bir delil getirirse henüz mücadele içinde bocalayanlar anlasınlar diye getirir. Baba, küçük çocuğuna onun dilince "Ti, ti" der, aklı, âlemi ölçüp biçse bile!

Üstat "Elifte bir şey yok" dese fazileti eksilmez, yücelikten düşmez. Henüz söz bilmez cahile bir şeyler öğretmek için kendi dilini terk etmek, onun dilince konuşmak gerek. Ancak bu suretle senden bir bilgi, bir fen öğrenebilir. Bütün halk da şeyhin çocukları mesabesindedir. Nasihat verdiği zaman pire, onların seviyesine inmek lazım"

Şeyhin müridi, o kötü sözlüye, o küfürle, sapıklıkla dopdolu kişiye dedi ki: kendini keskin kılıç üstüne atma. Aklını başına al, padişah ve sultanla savaşa girişme. Havuz, deryaya

omuz vurur, onunla boy ölçüşmeye kalkışırsa mahvoldu gitti.

O, öyle bir deniz değil ki ucu, kıyısı bulunsun da sizin pisliğinize bulansın! Küfrün de bir haddi, hududu var. Fakat şeyhe ve şeyhin nuruna bir kenar, bir had yok! Haddi hududu olmayanın yanında mahdut olan şey, yok demektir. Allah'tan başka her şey fanidir. Onun bulunduğu yerde ne küfür var, ne iman.

Çünkü o içtir. Küfürle imansa deri. Bu yokluklar, yüze perdedir. O leğen altında gizli ışığa benzer. Hulasa bu ten başı, o başa perdedir. O başın önünde bu ten başı kesilmiş gibidir, bir şeye yaramaz. Kâfir kimdir? Şeyhin imanından gafil olan. Ölü kimdir? Şeyhin canından haberdar olmayan!

Can tecrübelerle sabittir ki haberdar olmaktan ibarettir. Kim daha fazla haberdarsa daha ziyade canlıdır. Canımız hayvan canından daha üstündür neden? Çünkü onlarda Hissi Müşterek yoktur. Ehil olanların canlarıysa meleklerin canlarından üstündür, şaşkınlığı bırak! Melekler, Ademe secde ettiler; çünkü onun canı, meleklerinkinden üstündür.

Üstün olmasaydı secde ederler miydi? Üstün olanın daha aşağı mertebede bulunana secde etmesini emretmek doğru bir şey değil değildir, yaraşmaz. Allah'ın adaleti, Allah'ın lütfü bir gülün dikenine secde etmesini hoş görür mü? Bir can oldu da son mertebeyi de aştı mı artık her şeyin canı ona muti olur.

Kuş, balık, in, cin, insan hepsi ona itaat eder. Çünkü o üstündür, öbürleri noksan. Balıklar, hırkasını diksin diye ona iğne getirirler. Bu ipliğin iğneye tabi olmasına benzer. O emir, balıkların İbrahim Ethem'in emrini yerine getirdiklerini, balıkların ağızlarında iğneyle sudan baş çıkardıklarını görünce vecde geldi. Bir ah çekip "Balık bile piri tanıyor. Yuh olsun o tapudan sürülen tene! Balıklar bile piri biliyorlar da biz ondan uzağız. Biz bu devletten mahrumuz da onlar erişmiş" deyip, secde ederek ağlaya, ağlaya perişan bir halde yola düzüldü; bu kerametin aşkından divaneye döndü.

Hey yüzünü yıkamamış pis herif, neredesin sen? kiminle kavgaya girişiyor, kime haset ediyorsun?! Sen aslanın kuyruğuyla oynamakla, meleklere saldırmaktasın. Hayırdan ibaret olana neden kötü söylüyorsun. Kendine gel, o alçalışı yücel-

me sayma. Kötü nedir? Aşağılık ve muhtaç bakır, Şeyh kimdir? Ucu, sonu olmayan kimya! Bakır kimya yüzünden altın olmak kabiliyetinde değilse kimya bakır yüzünden bakırlaşmaz ya! Kötü nedir? İşi ateş gibi serkeş kişi, şeyh kimdir? Ezel denizinin ta kendisi.

Ateşi daima su ile korkuturlar. Fakat suyun hiç ateşle korkutabilirler mi? Sen ayın yüzünde ayıp noksan buluyor, cennette diken topluyorsun. Ey diken arayan, cennete gitsen bile orada senden başka bir diken göremezsin. Güneşi balçıkla sıvıyor, kâmil bedirde gedik arıyorsun. Alemde parlayıp duran güneş bir yarasa için nasıl gizlenir? Ayıplar, pirler ret ettiğinden ayıp oldu.

Kayıplar onların hasedi yüzünden kayıp kesildi. Huzurdan uzaksan bari dost ol, çabucak nedamet getir, işe güce koyulda o yoldan sana da bir rüzgâr essin. Rahmet, suyuna neden hasetle mani oluyorsun? Uzaktaysan bile bulunduğun yerden o tarafa yönel, "Nerede olursanız olun, yüzünüzü o tarafa dönün."

Eşek bile hızlı yürüyeyim der derken balçığa saplandı mı oradan kurtulmak için anbean oynar durur. Orada kalmak için yerini düzeltmeğe kalkışmaz, bilir ki orası geçim yeri değildir. Duygun eşek duygusundan daha aşağı mı ki gönlün bu balçıktan sıçramadı bile. Balçığın içinde tevile ruhsat vermektesin çünkü orada gönlünü almak istemiyorsun ki.

"Bana bu layık ihtiyarım elimde değil. Allah kerimdir. Bir acizi de suçlu tutacak değil ya" dersin. Ey sırtlan gibi kötülüğe giriftar olmuş kişi sen gafletinden bu muahezeyi görmüyorsun. Sırtlanı mağaranın içinde değil, dışarıda arayın derler de mağarayı kapatırlar, hâlbuki sırtlan "Benden haberleri yok. Bu düşmanlar, benden haberdar olsalardı sırtlan nerede, hani ya? Diye bağırırlar mıydı" ?

Şuayb zamanında birisi, "Allah benden nice ayıplar gördü. Nice suçlarda bulundum. Böyle olduğum halde kereminden bana ceza vermiyor" dedi. Ulu Allah, Şuayb'ın kulağına dedi ki. "Ona gayp âleminden fasih bir dille cevap ver: sen, ben ne kadar suç işledim, öyle olduğu halde Allah kereminden suçuma bakmıyor, bana mücazat etmiyor dedin ama Ey aykırı düşünceli, ey sersem, ey yolu bırakıp da çölü tutmuş!

Seni nice kereler cezalandırdım. Fakat senin haberin yok. Ayağından tepene kadar zincirler içinde kalmıştır. Gönlünde is üstünde is, kurum üstüne kurum. Bu is ve kurum bir derecede ki nihayet gönlün, bütün sırlara karşı kör olmuş. Eğer o is kurum, yeni bir kazana ursa bir arpa tanesi kadar küçük bile olsa eseri görünür.

Çünkü her şey zıddı ile meydana çıkar. Bembeyaz kazanın beyazlığı ütünde o kara is berbat bir şekilde kendini gösterir. Fakat dumanın tesiriyle kazan karardı mı artık onun üstünde isi, kurumu kim görür a inatçı? Demirci zenci olursa yüzü, dumanla isle aynı renktedir.

Fakat beyaz adam demirciliğe kalkışırsa yüzü yer yer kararır, kızarır. Bu takdirde de günahın tesirini derhal anlar da ağlayıp sızlanmaya başlar. Ve "Aman yarabbi" deyiş ondan zail olur, gönül aynasının yüzünü beş kat pas örter. Paslar demiri yemeye cevherini yok etmeye başlar.

Beyaz bir kâğıda yazı yazarsan o yazı kâğıda bakar bakmaz okunur. Yazılı kâğıda bir yazı yazarsan okunur ama iyi anlaşılmaz, insan yanılabilir. Çünkü o karalanmış kâğıt kâğıt üstüne kara yazıldı mı her iki yazı da körleşir, hiçbir mânâsı kalmaz. O kâğıda üçüncü defa bir şey yazarsan kâfirlerin canı gibi tamamıyla kapkara olur. Şu halde her şeye çare bulan Allah'a sığınmaktan başka ne çare var?

Bakırın ümitsizliğine iksir, ancak onun nazarıdır. Ümitsizlikleri ona arz edin de devasız derdinizden kurtuluverin!" Şuayb ona bu nükteleri söyleyince Şuayb'ın nefesleri yüzünden adamın gönlünde güller açıldı. Canı, gökyüzünden gelen vahiy sesini duydu. Dedi ki. "eğer bizi cezalandırdıysa nişanesi nerede?"

Şuayb "Yarabbi, beni kabul etmiyor. Bu muhazeye, bu cezaya nişane aramakta" dedi. Allah "Ben ayıpları örtücüyüm, sırları söylemem. Ancak iptilasına dair şu tek remzi söyleyeyim. Onu cezalandırdığımın bir nişanesi şu: oruç tutmak da dua etmekte namaz kılmakta, zekât vermekte. Başka ibadetlerde bulunmakta. Fakat ruhu bir zerre bile zevk duymuyor. Ne güzel ibadetler ediyor, ne hoş işlerde bulunuyor. Fakat bir parçacık bile tat yok.

İbadeti kısırdan ibaret, iç yok. Cevizler çok ama içleri boş!

ibadetlerin netice vermesi için zevk gerek tohumun ağaç olması için iç gerek! içsiz tohum, fidan olur mu? Cansız surette hayalden başka bir şey değil.

O habis şeyh hakkında hezeyanlarda bulunmaktaydı. Eğri bakan kişinin gözü daima eğri ve aykırı görür, "ben, onu bir mecliste gördüm, takvası yok, bir müflisten ibaret. İnanmıyorsan bu gece kalk da şeyhinin fışkını apaçık gör" dedi. Geceleyin o adamı bir pencere başına götürdü, dedi ki: "fasikliğe bak, işareti gör"

"Gündüzün riyasiyle gecenin fışkını seyret. Gündüz Mustafa gibi, gece Ebuleheb! gibi. Gündüz adı Abdullah gece, elinde kadeh, neuzibillâh!" pirin elinde dolu bir kadeh vardı. Mürit bunu görünce "Şeyhim, sen de mi aldatıcısın? Sen Şeytan, şarap kadehine hemencecik işeyiverir" demez miydin?" dedi.

Şeyh dedi ki: "Benim kadehimi öyle doldurdular ki içine tek bir üzerlik tohumu bile sığmaz. Bir bak hele buraya bir zerre bile sığar mı? Sen sözü yanlış anlamışsın, aldanmışsın. Bu zahiri şarap, zahiri kadeh değil ki. Onu, gaybı bilen şeyhten uzak bil. Be ahmak, şarap kadehi, şeyhin varlığıdır. Oraya şeytanın sidiğine asla yol yok o varlık, Allah nuruyla dolu, hem de dudağına kadar. Ten kadehi kırılmış, mutlak nur kalmıştır. Güneşin nuru, pislik üstüne düşmekle pislenmez ya, yine aynı nurdur"

Şeyh bu sözleri söyledikten sonra "bu ne kadehtir, nasıl şarap, bir gel de bak be hey münkir" dedi. Mürit gelip baktı, gördü ki halis bal. O mânâsız düşmansa kör oldu, bir şey göremedi. O zaman pir müridine dedi ki: "Yürü ey ulu mürit bana şarap bul, bir hastalığım var, şarap içmek zaruretindeyim. Hastalıktan ölüm haline geldim, hatta bu halden de iler bir hale düştüm.

Zaruret vakti her pis temiz sayılır. İnkâr edene lanet başına toprak! Mürit meyhaneleri dönüp dolaşmaya, şeyh için her küpten şarap taşımaya başladı. Fakat küplerin hiç birin de şarap bulamadı. Hurma şarabıyla dolu olan küpler, balla dolmuştu. "Rintler, bu ne hal, bu ne iş? Hiçbir küpte şarap bulamıyorum" dedi. Bütün Rintler, ağlayıp ellerini başlarına vurarak Şeyhin yanına geldiler. "Ey ulu Şeyh, sen meyhaneye

geldin, bütün şaraplar, kudümün hürmetine bal oldu. Şarabı arıttın, bizim canlarımızı da kötü huylardan arıt. Tebdil et "dediler. Cihan baştanbaşa ağız, ağıza kanla dolu olsa Allah kulu yine ancak helal yer.

SÖZ USTALARI

Söz ustalarının yanında, söz söylemek edebe uygun değildir. Ancak belirli bir düşünceyi anlatmak için olursa bir şey denemez. Nasıl ki parayı sarrafa götürürler, "Kalp akça varsa onları ayır," derler. Ama eğer sarraf âşık ise, konuşanın dostu veya müridi ise, (dostun çirkinlikleri güzel göründüğü için) kalp parası geçer akçe gibi gelir. "Sevenin gözü kör, kulağı sağır olur," derler. İşte dost da, konuşanın tatlı sözlerine âşık olur. Buna cevap olarak deriz ki: Bütün âşıklar böyle olmaz, her âşık çirkini güzel görmez. Âşıklar vardır ki, her şeyi olduğu gibi görürler. Çünkü onlar hakkın nuru ile görürler. Nasıl ki, "Müminler Allah'ın nuru ile bakarlar," buyrulmuştur. O mutlu âşıklar asla başka âşıkları kınamazlar. Nasıl ki Hazreti İbrahim, "Ben, batan, kaybolan şeyleri sevmiyorum," demişti.

Âlemde görünen her bozukluk, hep halkın birbirini taklit etmek suretiyle inanmasından yahut taklit ile inkâr etmesinden doğar. Bir azize bir elem erişir. Bilmezler ki, o ancak taklit yoluyla aziz olmuştur. Onu takdir etmekle bir an için pek hararetli, diğer bir anda da pek soğuktur.

Ona nasıl olur da bir elem ve ıstırap erişir? O kendi nefsinde azizin azizidir. Âlemin viran olmasına sebep olur. Nasıl ki Kur'an'da "Rablerinin Peygamberine isyan ettiklerinden, onları şiddetli azap ile alıp helak etti," (Elhâkka suresi, 10) buyrulmuştur. Bu iyi ama şu da var ki bir kimse önce inanmış olsa bile taklit onu şüphe perdesine götürür. Nihayet perdeyi kaldırır, O itikattan vazgeçinceye kadar kalkan perdeler çoğalır ve o itikadı öldürür. Ama onun niçin öldüğünü açık söylemez ki, halkın kendi hakkındaki zannı değişmesin. Onun yeterliğine karşı beslediği güven eksilmesin. Dedi ki: "Eğer bunu açıklamazsa bu, halkı sapkınlığa düşürmek olur." Yine dedi ki: "Nasıl açıklayabilir; onun kendine güveni kalmamıştır, İhlâs ehli odur ki, itikadımı öldürdüm diye işi açıklasa da bunu yorumlar, açıklamasa da."

ZAHİRİ GÖZ

Bir adam: "Niçin bu zahiri gözle, öteki insanların göremediği birtakım şeyleri gördüklerini söylerler?" diye sordu.

Ona şu cevabı verdim: "Bunun mânası, sana niçin bu kadar acaip görünüyor? Meselâ, sen çocukken aynı göze ve kulağa sahip olduğun halde şimdi ihtiyarladığın ve aklın olgunluğa erdiği zaman da, bu gözle gördüğün ve bu kulakla işittiğin şeyleri göremiyordun; çünkü şimdi sende bulunan bu temiz nazar o zaman yoktu. O halde akim taallûku olunca, yani bütün uzuvların ve hassaların baştan ayağa kadar aklın hük-

mü altına girince, görüşün değişerek bu hale geldi, böylece sen, benim bütün mertebelerimi görüyor ve tefrik ediyorsun. Bunun gibi kulağın da herkesin sözünü işitiyor, tartıyor ve sözün derecesini tâyin ediyor; faydalarını, zararlarını birbirinden ayırıyor ve hareketini ona göre tanzim ediyor. Binaenaleyh bütün âza akim bir âletidir; her ne yaparsanız bunun akıldan ileri geldiğini biliniz. Her kimin aklı fazla ise, temyiz hassası da ona göre fazla olur. Tanrı, akim yaratıcısıdır. Onun bu kendi sevgilisine alâkası vardır; bu yüzden onun bütün hareket ve sükûnetleri Hakka aittir, her şeyde Hakkı görür. Nitekim akıllı bir adamın hareketlerinden, onun aklı görünür. Akıl ne kadar çok olursa temyiz hassası da o ölçüde çok olur, demiştik. Bunun gibi Hakkın kuluna olan ilgisi ne kadar çok ise, kulun Hak ile ilgisi de o nispettedir; bu yönden Hak ehli gayp âlemi birtakım acaipliklerini Hakka yakınlığı nispetinde, görür ve Hakka olan yakınlığı sona erdiği vakitte, artık onun nazarında gayp âleminden bir acibe kalmaz. Her şeye karşı nazarı değişir. Peygamber: "Mümin Tanrının nuru ile bakar" (H) buyuruyor; madem ki mümin Hakkın nuru ile bakıyor ve Hakkın nurundan da hiçbir şey gizli değildir, o halde müminden de hiçbir şey gizli kalmaz. Bazı insanlar; bazen mâna ehlini tenkide kalkar ve: "Falan iş, şeriata aykırıdır, garip şey" derler. Bunların maksadı, şeriat değildir; belki şeriata düşmanlık etmektir. Çünkü bunlar şeriatten hiçbir şey yapmamışlar, sadece Tanrıya olan uzaklıklarının çokluğundan, ve Tanrı adamlarını onunla kırabilmek için, şeriati âlet edinmişlerdir. Aynı zamanda şeriata yabancı olduklarından, onun aleyhinde de bulunurlar; Bunlar şeriatı incelemiyorlar, eğer şeriat onlara başka bir şekilde görünse, yabancılıklarından öyle bir iş yaparlar ki, bu kadar bilmekten de mahrum kalırlar.

Mânasını anlamadıkları halde, Tevratı taşıyanlar, kitap taşıyan merkebe benzerler. Bu hafızlar, yağlı çörekler ve helva taşıyan eşeklere benzerler. Eşeklerin yiyeceği, saman ve arpadır. Onlar bu nimetleri başkaları için taşırlar. Bunun gibi bu hafızlar, ilim ve Kur'anı işin başında ve sonunda sırf dünya için öğrenirler ve dünya için çalışırlar. Bu, onların yiyeceği değil, ruhların ve meleklerin gıdasıdır. Melekler ve ruhlar bunun için yaşarlar. Halbuki bu cahil hafızlar hikmeti, ruh

için değil, ekmek için öğrenirler. Dünya ve dünya nimetlerini Tanrı için isteyenler nerede? İlim ve Kur'anı dünya için isteyen nerede? Madem ki onların sevgilileri dünyadır, her şeyi bu sevgili için isterler. Bunların ki ise ahirettir ve her şeyi ahiret için isterler. İyi mal, iyi bir insan için ne kadar yerinde ve güzel olur! (H.) denildiği gibi her ikisi de suretten dünyayı istiyorlar, fakat arada büyük bir fark vardır. Mâna ehli olanlar bilirler ki dünyayı istemekte, ahireti istemekde mevcuttur.

Semâ'nın aleyhinde bulunan kimseler, onun, ne olduğunu bilmeyenlerdir. Semâ, enbiyadan miras olarak kalmıştır. Semâ bir raks değildir, öyle bir haldir ki insan o halde kendi varlığından geçer; elini, ayağını ve aklını kaybeder, tamamıyla mahvolur, işte "nübüvvet" de budur. Tanrı Kur'anda: Onun Tanrısı dağa tecelli ettiği vakitte, onu parça parça etti ve Musa da bihuş olarak yere yuvarlandı buyurmuştur. Peygamber'i (selâm O'nun üzerine olsun) bir yaygıya sarıp eve getirirlerdi. Bununla beraber her gördüğünüz semâ değildir, asıl semâ, kendinden geçmektir. Sen: "Ben Muhammed'in ümmetiyim" demiyor musunuz?" kabiliyetli bir öğrenci öğretmenin sanatını, bilgisini öğrenir. Peygamber (selâm O'nun üzerine olsun) Cebrail'i melekleri ve Miraç gecesinde Tanrıyı gördü; eğer sen bunlardan bir şey göremiyorsan nasıl öğrenci ve ümmet olursun? Gerçek ümmet ve kabiliyetli bir öğrenci olan bir kimse, bu garip, şeyleri de görür; sen ise bunları inkâr ediyorsun. Bununla Peygamber'i inkâr ettiğini bilmiyor musun?

Onedir ki, semâlara şeref ondandır? O nedir ki o gidince değerli bir şey'in oradan eksildiği belli olur? Meclis bozulur, neş'esi kalmaz? Semâlarda duyulan mânevi zevkin, ruhani şevkin, neyden, defden olmadığı anlaşılsın diye, o, gizlice gelir, gizlice gider.

Kadehinin süsleri aşk olan bir şarabla mest olmuşum. Öyle bir at üstündeyim ki onun ağzına aşk gemi vurulmuştur. Benim, ay yüzlü sevgilimin aşkı az bulunur aşklardan değil, o çok büyük bir aşktır. Fakat, ben aşka köle olanın değil de, aşka hakim olanın, aşkı kendisine köle yapanın kulu, kölesi olmuşum.

GÖZYAŞI

Birisi, müftüden gizlice sordu: Bir adam namazda feryat ederek ağlarsa, acaba namazı bozulur mu, bozulmaz mı, namaz da ağlamak caiz midir?

Müftü dedi ki: Gözyaşı denilen o yaş niçin aktı? O, ne gördü, neden ağladı? Önce buna dikkat etmek gerek. Acaba gizlice ne gördü de o gözyaşı çeşmesi aktı? Eğer yalvarıp yakar an kişi, o alemi gördüyse ağlayışı ile namazı daha makbul bir hale gelir. Yok, o ağlayış, o yaş, beden zahmetindense ip de kırıldı iğne de.

Bir mürit pirinin huzuruna vardı. Pir, hay hayla ağlıyordu. Mürit şeyhi ağlıyor görünce o da ağlamaya koyuldu, gözünden yaşlar akmaya başladı.

Kulağı duyan bir dost bir dosta latife etti mi bir kere güler, sağır iki kere. Birinci gülüşü halkı güler görerek taklitle gülmektir. Onlar gibi o da güler, güler ama öbür gülenlerin halinden haberi yoktur. Neden güldünüz diye sorar, anlayınca ikinci defa gülmeye başlar. Mukallit de kendisindeki neşeyle aynen sağıra benzer.

Şeyhin ışığı vurur, meşrebi akseder, müritlere bir neşe feyzidir gelir. Fakat bu feyiz müritlerden değildir, şeyhtendir. Bu hal, suda duran sepete, cama vuran ışığa benzer. Bu hali, kendilerinden bilirlerse noksanlıktır.

Irmaktan çıkarıldı mı o inatçı, ondaki suyun, dereden olduğunu anlar bilir. Cam da, ay batınca o ışığın, aydın aydan olduğunu anlar.

"Kalk" emri, gözünü açtı mı seher gibi ikinci defa güler. Bu sefer o taklit alemindeki gülüşüne güleceği gelir, tatlı tatlı güler.

Der ki: Bunca uzun ve uzak yollardan geldim. Hakikat, hep bu hakikatmış, sırlar; hep bu sırlar. Ben o vadide kendimden uzak olarak neşeleniyor, körlüğümden, hamlığımdan, ne hayaller kuruyordum, halbuki ne umuyordum ne çıktı? Ters anlayışım, meğer bana ters ve yanlış suretler gösteriyormuş.

Yolda emekleyen çocukta erlerin düşüncesi nerede? Nerede onun hayali? Nerede dosdoğru hakikat? Çocukların düşünceleri ya dadıdır, ya süt. Ya kuru üzümdür, cevizdir yahut da bağırıp ağlama. O mukallit de illetli bir çocuğa benzer. İnce bahislere girişir, deliller getirir ama aldırma. Delil bulmada ki, müşkül işleri halletmedeki o derinleşme, onu basiretten alır. Sırrının sürmesi olan hakikati bırakmıştır da müşkül şeyleri söylemeye girişmiştir.

Ey mukallit, Buhara'dan dön de horluğa doğru yürü, ancak bu suretle aslan bir er olabilirsin. Nihayette kendi içinde başka bir Buhara görürsün ki saflar yaran erler bile onun meclisinde kendilerinden geçmiş, bir şey anlamaz bir hale girmişlerdir.

Çavuş, gerçi yeryüzünde pek çevik pek çabuk gider. Gider ama denize varınca damarı kopar. O, ancak karada "Onları yüklendik" sırrına mazhardır. Asıl adam, yükleri denizde yüklenendir. Koş ey vehme, surete kapılmış adam, padişahında bir çok ihsan ve lütufları vardır.

O saf ve bön mürit de, o azize uydu da taklitle ağlamaya koyuldu. O mukallit de sağır adam gibi ağlayanı gördü, sebebinden haberi olmaksızın ağlamaya başladı. Bir hayli ağlayıp, kapı kılarak dışarı çıkınca başka bir hararetli ve has mürit, ardına düşüp ona yetişti.

Dedi ki: Ey bulut gibi habersiz ağlayan, bakışı ile adamı adam eden şeyhin ağlamasına uyup hiçbir şeyden haberi olmaksızın ağlamaya koyulan! Ey vefalı mürit, Tanrı hakkı için, Tanrı hakkı için kendine gel. Gerçi taklitten de faydalanırsın

ama, o padişahı ağlıyor gördüm de ben de onun gibi ağladım demek şartı ile. Çünkü bu söz münkirliktir. Bilgisizlik taklit ve zan ile dolu olan ağlayış, o inanılan kişinin ağlayışına benzemez. Sen bu ağlayışı o ağlayışa kıyas etme. Bu ağlayıştan o ağlayışa uzun bir yol var.

O ağlayış, tam otuz yıl savaştan sonra elde edilir. Akıl, o makama yaramaz. Akılla o makam arasında yüz konak var. Akıl, o durağı bilemez bilir sanma. Onun ağlayışı, ne gamdandır, ne ferahtan. Güzelliğin ta kendisi olan ağlayışı ruh bilir. Onun ağlayışı da o yandandır, gülüşü de. Aklın vehmettiği şeylerden dışarıdır o. Onun gözyaşı, gözüne benzer. Görmeyen göz nasıl olur da gören göze benzer. Onun gördüğünü ellemeye imkan yoktur, ne akıl kıyası ile bilinir, ne duygu yolu ile!

Gece, ta uzaktan nuru gördü mü kaçar. Şu halde gece karanlığı, nurun halini nasıl bilir? Sinek, rüzgardan kaçar. Artık nasıl olur da rüzgarların zevkini tadabilir? Önü olmayan geldi mi sonradan olan, abes olur. Şu halde önü olmayan, sonradan olanı nereden bilecek?

Önü olmayan sonradan olan şeye aksetti mi onu hayran eder. Onu yok etti mi de kendi rengine boyar. Dilersen yüzlerce benzerini bulabilirsin. Fakat benim için lüzum yok o yoksul: Bu "Elif lâm mim ve Hâ mim" bu harfler tıpkı Musa'nın asasına benzer. Harfler de görünüşte bu harflere benzerler. Fakat bunların vasıflarından değillerdir. Sınama sözünden eline bir sopa alan kişinin sopası, bir iş başarma da hiç Musa'nın sopasına döner mi? Bu nefes, İsa'nın nefesidir, öyle her yelden, her üfürükten meydana gelme nefes değil ki ferahtan, yahut gamdan meydana gelsin.

Babacığım, bu "Elif lam mim ve Hâ mim" insanların sahibi Tanrı'dan gelmiştir. Her elif lâm buna nereden benzeyecek? Canın varsa bunlara o gözle bakma. Gerçi harflerden meydana gelmiştir, hatta halkın harflerden meydana gelen sözlerine de benzer. Muhammed de etten deriden meydana gelmiştir, bu hususta her beden, onun cinsindendir. Eti vardır, derisi vardır, kemiği vardır. Fakat hiç bu bedenlere benzer mi? O terkip de öyle mucizeler meydana geldi ki bütün terkipler mat oldular.

Kur'an'daki "Hâ mim" terkibi de böyledir. Pek yücedir o,öbür terkiplerse pek aşağıda. Çünkü bu terkipten hayat meydana gelir, aciz halinde sur üfürülmüş gibi her şey dirilir.

"Hâ mim" Tanrı lütfü ile Musa'nın asası gibi ejderha olur, denizler yarar. Görünüşü başka sözlerin, terkiplerin görünüşüne benzer ama değirmi ekmek, ay değirmisinden çok uzaktır. Onun ağlayışı da kendinden değildir, gülüşü de, sözü de. Bütün bunlar, ancak Tanrı'nın huyudur. Fakat ahmaklar, görünüşe sarıldıklarından o ince şeyler, onlardan adam akıllı gizli kalmıştır.

Hasılı maksada erişememişler, perde altında kalmışlar, itirazları yüzünden de o ince şey fevt olup gitmiştir.

HİMMET

Mevlânâ bizi himmetle an, temel olan himmettir, söz olmazsa varsın, olmasın, zâti söz, parçabuçuktur dedi.

Şems buyurdu ki:

Zâti bu himmet, canlar âleminde, bedenler âleminden önce de vardı. Bizi şu bedenler âlemine boş yere getirmediler; böyle bir şeyin imkânı yok. Şu halde sözde de iş var, söz de faydalar vermede. Kaysının yalnız çekirdeğini yere eksen hiçbir şey bitmez; fakat kabuğuyla ekersen biter. Şu halde anladık ya, şeklin de bir işi var. Namaz, içe, öze âit bir şey; "Gönül huzuru yoksa namaz da yoktur" demişler; fakat şekil bakımından da namaz kılman, rükûa varman, secdeye kapanman gerek; ancak o vakit faydalanırsın, maksadına ulaşırsın. "Onlar, namazlarını daima kılarlar." Bu, can namazıdır. Şekil namazının vakti vardır, buysa boyuna kılınır durur. Çünkü can, deniz âlemidir, sonu yoktur; bedense kıyıdır, kuruluktur, sınırı vardır, miktarı vardır. Demek ki daimî namaz, ancak canın namazıdır.

Canın da rükûu, secdesi vardır amma görünüş bakımından da şu rükûu yerine getirmen, secdeye kapanman gerek. Çünkü anlamın şekle bağlılığı var; ikisi beraber olmazsa fayda vermez; kaysıyı kabuğuyla ekmedikçe bitmediği gibi hani. Şimdilik şekil, anlamın parçabuçuğudur diyorsun. Şekil tebaa, gönülse padişah; sonucu bütün bunlar, izafî adlar. İş böyleyken nasıl bu, onun parçabuçuğudur diyebilirsin? Parçabuçuk olmadıkça ona nasıl asıl adı verilebilir? Demek ki o, parçabuçuk yüzünden asıl oldu. Bu parçabuçuk olmasaydı onun adı bile anılmazdı. Kadın dedin mi, çaresiz ona bir erkek gerek. Hâkim dedin mi, çaresiz bir mahkûm gerek.

ZÜLKARNEYN

Zülkarneyn, Kaf dağına gitti... o dağın saf zümrütten olduğunu gördü. Bütün alemi halka gibi çepeçevre çevirmişti... Zülkarneyn, o dağı görüp şaşırdı. Dedi ki: Sen dağsan öbür dağlar ne? Onlar senin yanında bir oyuncak adeta!

Kaf dağı dedi ki: O dağlar, benim damarlarımdır... onlar, güzellikte, alımda bana eş olmazlar. Benim her şehirde gizli bir damarım vardır... alemin çevresi damarlarıma bağlıdır. Tanrı, bir şehirde yer deprentisi yapmak isterse bana söyler, ben oraya varan damarı oynatırım. O şehre ulaşan damarı kahırla oynattım mı orada yer deprenir. Tanrı yeter deyince damarım yatışır... durur görünürüm ama daima işteyim ben! Merhem gibi dururum ama hayli iş görürüm... akıl gibi hani; o da durur ama söz, ondan doğar, harekete gelir. Fakat bunu aklı kavramaya göre yer deprentisi yerdeki buharlardan olur.

Bir karıncacık, kağıt üstünde kalemi gördü; bu sırrı bir başka karıncaya söyledi. Dedi ki: O kalem, kağıdı fesleğen, süsen ve gül bahçesi haline getirdi... acayip şekiller yaptı. O karınca, o sanatı yapan parmaklardır... şu kalem, yaptığı işte parmaklara tabidir, parmakların feri ve eseridir dedi.

Üçüncü karınca dedi ki: Hayır... onları yapan koldur. Arık parmaklar, onun kuvvetiyle o nakışları çizdi. Böylece her biri bahiste ileriye doğru gitti. Nihayet birazcık anlayışı olan ve karıncaların ulusu bulunan bir karınca, dedi ki: Bu hüneri, suret yapıyor sanmayın, öyle görmeyin! Suret, uykuda ve ölümde bundan bihaberdir. Suret elbise ve sopa gibidir... bu nakışları, akıldan, candan başka bir şey yapamaz! Halbuki o da, akılla canın, Tanrının döndürüp hareket ettirmesi olmazsa cansız bir şeyden ibaret olduğunu bilmiyordu. Tanrı, akıldan bir an inayeti kesti mi zeka sahibi olan akıl, aptallıklar yapar.

Zülkarneyn, Kafdağı'nın konuştuğunu, söz incilerini deldiğini görünce, dedi ki: Ey sırları bilen ve her şeyden haberi olan, söz söyleyen dağ, bana Tanrı sanatlarından bahset.

Kaf dağı dedi ki: Yürü... Tanrı sanatları söylenebilmekten söze gelmekten çok üstündür. Yahut kalemin ne haddi var ki sayfalara o sanatların nişanesini yazabilsin!

Zülkarneyn, ona ait küçük bir hikaye olsun söyle... Tanrının şaşılacak kudretlerinden bahset ey iyi huylu alim dedi.

Kaf dağı dedi ki: "İşte sana üç yüz yıllık yol olan şu ova. Padişah, onu kar dağlarıyla doldurmuştur. Dağ, dağın üstüne sayısız olarak yığılmıştır... daha da her zaman oraya kar yağıp durmada! Bir kar dağının üstüne başka bir kar dağı yığılıp durmada... karın soğukluğu, ta yerin dibine kadar işlemede! An be an o uçsuz bucaksız, o büyük ambardan kardan meydana gelen bir dağ üstüne kardan bir dağ daha yığılmada! Padişahım böyle bir ova olmasaydı cehennemin harareti beni mahvederdi!"

Gafilleri kar dağları bil! Tanrı, akılların perdeleri yanmasın diye onları böyle soğuk yaratmıştır. Karlar yağdıran bilgisizliğin aksi olmasaydı o Kaf dağı, iştiyak ateşiyle yanar erirdi. Zaten ateş de Tanrı kahrından bir zerredir... aşağılık kişileri korkutmak için adeta bir kamçıdır. Fakat bu kadar büyük ve üstün olan kahrı ile beraber yine de bak... lütfunun soğuk-

luğu ondan ileri! Keyfiyetsiz ve manevi bir ileri oluştur bu... geri kalanı da, ileri gideni de ikiliksiz olarak gör. Göremezsen bu aşağılık anlayışındandır... zaten halkın akılları, o madenden bir arpadır ancak!

O takdirde din alametlerini ayıplama, ayıbı kendinde bul! Topraktan yaratılan kuş, nasıl olur da gök yüzünü aşar geçer? Koşup dönüp dolaşacağı en yüce yer havadır... çünkü onun meydana gelişi, şehvetten, heva ve hevestendir. Şu halde sen evet, hayır demeksizin hayran ol da Tanrı rahmetinden önüne bir binek gelsin!

Bu şaşılacak şeyleri anlamada acizsen evet demen tekellüme sapmandır. Evet demez de hayır dersen o sözde boynunu vurur... o hayır sözü yüzünden Tanrının kahrı, senin pencereni kapatır. Şu hemen öylece hayran ol yalnız! Hayran ol ki önden arttan Tanrı yardımı gelsin. Hayran olur şaşırır kalır, varlığından geçersen hal dili ile "Yarabbi bizi doğru yola götür" dersin! Bu iş pek büyüktür, pek büyük... fakat titremeye başladın mı o büyük şey, sana yumuşar, dümdüz olur. Çünkü bu büyüklük, münkire göredir... aciz oldun mu lütuf tur, ihsandır o.

Mustafa Cebrail'e "Ey dost, suretin nasıl... Apaşikar olarak bana öyle görün de seni göreyim, sana bakayım "dedi. ,

Cebrail dedi ki: "Takatin yoktur göremezsin... duygu zayıftır, pek yufkadır!"

Peygamber "Görün bakayım da bu beden, duygunun ne derece zayıf ve kuvvetsiz olduğunu anlasın" dedi.

İnsanın bedenine Ait duygusu noksandır. Fakat içinde pek ulu, güzel bir huy vardır. İnsanın bedeni ile ruhu taşla demire benzer. Fakat bu taşla demir, sıfat ve eser bakımından bir çakmaktı?. Ateş, taşla demirden doğar... doğar da bu iki babaya kahırlar yağdırır! Ateş, bedene ait bir sıfattır... fakat bedeni kahreder, alevler çıkarır! Öyle olduğu halde yine bedende öyle bir ışık vardır ki ışık, İbrahim gibi ateş burcunu kahreder!

Hasılı o bilgili peygamber "Biz, ileri gidenlerin artta gelenleriyiz" remzini söyledi. Görünüşte bu ikisi de bir örse zebundur ama sıfat ve tesir bakımından demir madenlerinden bile üstündür. İşte insan da görünüşte cihanın feridir... fakat sıfat

bakımından insanı, cihanın, aslı bil! İnsan zahiren bir sivri sineğin tesiriyle mustarip olur; fakat içyüzü, yedi kat göğü bile kaplamıştır.

Peygamber, Cebrail'in asli suretiyle görünmesine ısrar edince Cebrail, birazcık göründü... fakat öyle heybetliydi ki dağ bile görse paramparça olurdu. Bir kanadı doğuydu, batıyı kaplayıverdi... Mustafa, görünce heybetinden kendinden geçti. Cebrail Mustafa'yı korkusundan baygın bir halde görünce kucakladı, bağrına bastı.

O heybet, yabancıların nasibi... bu lütufsa dostların kısmeti! Padişahlar, tahtlarına, oturdular mı çevrelerinde ellerinde kılıçları bulunan heybetli çavuşlar bulunur. Bu çavuşlarda sopalar, mızraklar, kılıçlar vardır... aslanlar bile onları görse heybetlerinden titrerler. Çavuşların seslerinden, çevganlarından canlar ürker, heybetlerinden herkes korkar! Fakat bu yoldaki alelade, yahut ileri gelen halka, padişahlar padişahından haber vermek içindir.

Bu heybet, halk ululanmasın, kimse başına ululuk külahını giymesin diyedir, halka bir gösteriştir. Bu suretle onların benliğinin kırılması, kendini görüp beğenen nefsin, az fesatta bulunması, az kötülük etmesi istenir.

Padişahın kahır zamanı kudreti ve gazabı bulunduğu bu suretle halka bildirilmiş olur da şehir emniyette kalır. Böyle nefislerdeki kötülük hevesleri ölür... padişahın heybeti, o kötülüklere mani olur. Fakat padişah hususi meclislere geldi mi orada heybet mi kalır, kısas mı? Padişah orada pek halimdir; merhametleri coşar... alemde ancak çenkle neyin coşkunluğunu işitirsin. Savaş zamanında heybetli davullar, kösler çalınır... işret zamanında da ileri gelenlerle konuşulur, çenk sesi duyulur.

Halka soru, hesap divanı... peri yüzlü güzellere de şarap kadehi! O zırh, o tulga savaşta giyilir... bu ipekli kumaşlarla çalgı padişahın sayvanında giyilip çalınır. Ey cömert er, bu sözün sonu yoktur... Tanrı, doğruyu daha iyi bilir ya, bitir artık bu sözü.

Hazreti Ahmet'teki o batmış olan duygu, şimdi Medine topraklarında uyumakta... saflar yaran o ulu huysa hiç değişmemiş... doğruluk makamında! Değişenler bedene ait sıfat-

lar... baki olan ruhsa apaydın bir güneş. O hiç değişmez, hiç başka bir hale gelmez... çünkü ne doğudandır ne batıdan! Hiç güneş zerreden kendini kaybeder mi? Hiç ışık pervaneye bakıp da kendinden geçer mi?

Hazreti Ahmet'in bedeninin o yüce ruhla alakası vardı... bu değişme, bil ki bedene ait bir haldir. Hastalık gibi, uyku ve ağrı gibi... can bu sıfatlardan arıdır.

Anlatamam... yoksa canın vasfına bir girişsem bu dünyaya da deprenti düşer, olmuş altmine de! Onun tilkisi bir an perişan olduysa can aslanı o anda uykuda olmalı herhalde. Uykudan münezzeh olan o aslan uykudaydı.

İşte sana hem yumuşak ve hilm, hem de korkunç ve heybetli bir aslan!

Aslan kendini öylece uyur gösterir... bütün bu köpekler de sahiden uyuyor, hatta ölmüş sanırlar! Yoksa alemde kimin ne kudreti olurdu ki bir zayıftan en ehemmiyetsiz şeyi bile çalıp çırpsın! Cebrail'e baktı da Hazreti Ahmet'in ancak köpüğü yaralandı... denizi köpük sevgisiyle coştu, köpürdü.

Ay, baştan başa eldir, avuçtur, vericidir, nurlar saçar. Ayın eli, avucu yoksa ne zararı var ki? Varsın olmasın! Hazreti Ahmet eğer o ulu ve yüce kanadını açarsa Cebrail, ebedi olarak kendisinden geçip gider. Ahmet, sidreden ve Cebrail'in gözetme yerinden, makamından sınırından geçince, Cebrail'e "Hadi ardımca uç" dedi. Cebrail dedi ki: 'Yürü, yürü ben senin eşin, eşitin değilim!"

Hazreti Ahmet tekrar "Ey perdeleri yakan, gel... ben daha kendi yüce makamıma gitmedim ki" dedi. Cebrail dedi ki: "A benim güzel nurlu arkadaşım, bir kanat çırpıp buradan ileriye geçsem kolum kanadım yanar!"

Bu hikayeler hayret içinde hayrettir... Tanrı hasları, daha has olanların ahvalini görünce kendilerinden geçerler. Bütün kendinden geçişler, burada oyundan ibarettir... ne kadar canın var ki senin? Burası can verme makamıdır!

Ey Cebrail, ister yüce ol, ister büyük... sen ne pervanesin ne de mum! Mum yanınca pervaneyi çağırdı mı pervanenin canı yanmadan çekinmez! Bu ters sözü göm de aksine olarak aslanı, yaban eşeğine av yap. İçinden sözler alıp aleme saç-

tığın tulumun ağzını kapa... saçma sapan sözler dağarcığını açma!

Gözleri yeryüzünden geçememiş, yükselmemiş olan kişiye bu sözler ters ve saçma gelir. Onlara aykırı harekette bulunma; onlarla hoş geçinmeye bak ey garip olarak onların evlerine konmuş olan sevgili.

Diledikleri, istedikleri şeyi ver, onları razı et, ey onların yurtlarına konmuş, orayı yurt edinmiş olan dost! Padişaha ulaşıncaya dek, onun güzelim naz ve edalarını görünceye kadar ey Rey'li, Maragal'lıyla hoş geçin!

Ey Musa zamane Firavun'unun kapısında yumuşak söz söylemek gerek! Kaynayan yağın üstüne su dökersen ocağı da yakarsın tencereyi de! Yumuşak söyle ama sakın doğrudan gayrı bir şey söyleme... yumuşak sözlerle vesveseler satmaya kalkışma!

ikindi oldu, sözü kısa kes ey ikindisi, asrı uyandıran er! Toprak yemeyi adet edinmiş adama bozuk düzen bir yumuşaklık göstererek toprak verme... şeker daha iyidir de! Harfle sesle alıverişin yok ama yine de can sözlerine can bahçesisin sen!

Şeker kamışına asılakonan şu eşek başı, nice kişileri hor hakir bir hale koydu! Onu uzaktan gören, orada ancak o var sandı... hani mağlup olan koç kıçın kıçın geri gider ya; o da öyle geri gitti. Harf suretini mânâ bağına, yüce ve güzelim bahçeye konan eşek başı bil!

Ey Hak Ziyası Hüsameddin, bu eşek başını kavun karpuz bostanına getir. Getir de eşek başı, salhanede nasıl öldüyse bu çiğ erin piştiği yer de ona başka bir hayat versin! İşte bizden suret düzmek, senden can vermek... hayır, yanlış söyledim... bu da senden, o da!

Ey apaçık alemi aydınlatan güneş, gökyüzünde övülmüşsün sen... yer de seni tanısın, yeryüzünde de ebediyen övül! Övül de yere mensup olanlarda, yüce gök ehliyle gönülleri bir, kıbleleri bir, huyları bir olsunlar! Ayrılık kalksın, şirk ve ikilik kalmasın! Zaten manevi varlık da ancak birlik vardır. Benim canım senin canını tanıdı mı görüp geçirdikleri şeylerin aynı şeyler olduğunu hatırlarlar.

Yeryüzünde Musa ve Harun kesilirler... sütle bal gibi güzelce birbirlerine karışır, kaynaşırlar. Fakar azıcık tanır, bilir de inkar ederse bu inkar edişi de birliği örten bir perdeden ibarettir. Nice tanıyıp bilenlerde sonra yüz çevirdiler... İşte o ay yüzlü, bu çeşit adamın şükretmeyişine kızdı ya!

Bunların hepsini okudun, bildin... şimdi "Lem yekûn" suresini de oku da bu eski kafirin inadını, ısrarını bil! Hazreti Ahmet'in sureti, bu aleme ziya salmadan önce onun vasıfları, her kafirin muskasıydı. Böyle bir zat var, gelecek derlerdi... yüzünün hayaliyle yürekleri çarpardı! Secde ederler, ey insanların Rabbi, onu ne kadar mümkünse o kadar tez meydana çıkar diye yalvarırlardı.

Hazreti Ahmet'in adı ile fetih dilerler... düşmanları, bu yüzden baş aşağı gelirdi. Nerede bir korkunç savaş olsa Hazreti Ahmet'in döne döne hücumu, onlara yardım ederdi. Nerede müzmin bir hastalığa uğrasalar onu anarlar da bu suretle şifa bulurlardı. Sureti gönüllerinde, kulaklarında, ağızlarında ve yollarındaydı.

Fakat onu hakiki suretini her çakal bulabilir mi hiç? O suret, ancak, onun fer'iydi, yani hayalden ibaretti. Onun sureti duvara aksettiyse duvarın gönlünden kan damlar. Sureti, duvara öyle bir kutlu gelir ki duvar, derhal iki yüzlülükten kurtulur. Temiz ve pak kişilerin temizliğine nispetle o iki yüzlülük duvara ayıptır doğrusu.

Fakat nihayet onu görünce bütün bu ululamayı, yüceltmeyi... bütün bu sevgiyi adeta yel aldı, götürdü. Kalp akçe ateşi görünce hemen karardı... hiç kalp, kalbe yol bulabilir mi ki?

Kalp, mihenk taşına iştiyakını söyler durur, kendisine uyanları bu suretle şüphelere salar... adam olmayan, onun hilesine kapılır gider. Zaten bu şüphe her bayağı kişide baş gösterir!

Der ki: Eğer bu ayarı bütün akçe olmasa, sınama taşını ister mi? O mihenk ister ama kalplığını meydana çıkaracak mihenk değil! Kalpın vasfını gizleyen, açığa vurmayan mihenk, ne mihenktir, ne bilgi nuru! Yüzün ayıbını, her kaltabanın hatırı için gizleyip göstermeyen ayna. Ayna değildir münafıktır... kudretin yeterse böyle ayna arama sen!

Aşk geldi ve tövbeyi bir şişe gibi kırdı. Şişe kırıldıktan sonra, onu kim yapıştırabilir. Eğer kırığı yapıştıracak biri varsa, yine aşktır. Aşkın şişesini kırıp onarmasından nasıl kurtulabiliriz, nerelere kaçmamız gerek.

TANRI İŞİ

Birisi, gecegündüz canımda, gönlümde kapınızda hizmet etmede; fakat Moğollarla uğraşmaktan, onların işleriyle oyalanmaktan vakit bulup da kapınıza gelemiyorum dedi.

Mevlânâ buyurdu ki:

Bu işler de Tanrı işi; çünkü Müslümanların emin olmalarına, aman bulmalarına sebep olmada. Onların gönülleri olsun da birkaç Müslüman, emniyet içinde ibadete koyulsun diye kendinizi, malınızla, bedeninizle feda ettiniz. Şu halde bu da hayırlı bir iştir.

Ulu Tanrı madem ki böyle bir hayırlı işe meyil vermiş, ona aşırı rağbet göstermeniz Tanrı yardımına mazhar oluşunuza delildir. Fakat bu meyilde bir gevşeklik, bir usanç hâsıl oldu mu bu, Tanrı yardımından mahrum oluşunuza delildir. Çünkü ulu Tanrı, usanca uğrayan adamın, o işin öylesine bir hayırlı işe sebep olmasını istemez. Hamam gibi hani. Hamam sıcaktır amma o sıcaklığı, külhanda yanan ot, odun, tezek gibi şeylerdendin. Ulu Tanrı, görünüşte kötü görünen, insanı tiksindiren sebepler meydana getirir; görünüşte kötüdür amma adamın hakkında yardımdır, lütuf tur. Hamam bunlarla kızar, halka da faydası dokunur.

Bu sırada dostlar geldiler, içeri girdiler. Özür getirerek buyurdu ki:

Size kalkmıyorum, söz söylemiyorum, hal hatır sormuyorum amma bu da ağırlamaktır. Çünkü her şeyi ağırlama, o vakte göre olur. Namazda babanın, kardeşin halini hatırını sormak, onları ağırlamak yaraşmaz. Namazdayken dostlara, yakınlara iltifat etmemek, iltifatın, okşamanın ta kendisidir. Çünkü onların yüzünden kendisini ibadetten, Tanrıya dalıştan ayırmaz, hatırı dağılmamış olur. Onlar da azaba, azara hak kazanmamış olurlar ki bu, iltifatın ta kendisidir, okşayışın ta kendisidir; çünkü onları azaba uğratacak şeyden çekinmiştir.

Birisi, Tanrıya namazdan daha yakın yol var mıdır diye sordu. Buyurdu ki:

Gene namazdır, fakat namaz, yalnız şu görünen şekil değildir. Bu, namazın kalıbıdır; çünkü bu namazın önü vardır, sonu vardır. Önü, sonu olan her şey kalıptır; çünkü tekbir, namazın önüdür, selâm namazın sonu.

Şehadet getirmek de yalnız dille söylenen söz değildir. Çünkü onun da önü vardır, sonu var. Harfe, sese gelen herşeyin önü, sonu olur, o da görünüştür, kalıptır. Canıysa neliksiz niteliksizdir, sonu yoktur; ne başlangıcı vardır, ne bitimi. Sonucu şu namazı peygamberler icad etmişlerdir. Şimdi şu namazı meydana çıkaran Peygamber şöyle der: "Allah'la bir vaktim olur ki o vakte ne şeriatle gönderilmiş bir peygamber sığabilir, ne de Tanrıya yaklaştırılmış bir melek" Şu halde bildik anladık ki namazın canı, yalnız şu görünen şekil değildir; dalıştır, kendinden geçiştir; şu halde bütün şekiller dışarıda kalır, oraya sığamaz.

Salt anlam olan Cebrail de sığmaz. Tanrı sırrını kutlasın, Mevlânâ Bahâeddin Veled'den gelen bir hikâye vardır: Bir gün ashap onu dalmış buldular. Namaz vakti de geldi çattı. Bâzı müritler Mevlânâ, sözlerine aldırış bile etmedi. Onlar kalktılar, namaza koyuldular. İki mürit Şeyh'e uydu, namaza kalkmadı.

Namaza durmayan o iki müritten birinin adı Hâcegî'ydi. Bu zat, can gözüyle apaçık gördü ki imamla beraber namaza duran ashabın hepsi de kıbleye arka vermiş; yalnız Şeyh'e

uyan o iki müridin yüzleri kıbleye karşı. Çünkü Şeyh, bizden benden geçmiştir, onun, o oluşu yok olmuş gitmiştir; varlığı kalmamıştır; Tanrı ışığında helak olmuştur; "ölmeden önce ölün" sırrına ermiştir. Artık o Tanrı ışığı haline gelmiştir. Kim Tanrı ışığından yüz çevirir de yüzünü duvara tutarsa kesin olarak kıbleyi arkasına almıştır; çünkü o şeyh, kıblenin de canı kesilmiştir. Hani şu halk yüzlerini Kâ'beye çevirirler ya; o Kâ'beyi bir peygamber yapmıştır. O evi, o yaptığı için de o ev, dünyanın kıblesi olmuştur. Peki, o ev kıble olursa peygamber, haydi haydi kıble olur gider; çünkü o ev, o peygamber yüzünden kıble olmuştur.

Tanrı rahmet etsin, esenlikler versin, Mustafâ, bir gün, bir dostu, seni çağırdım, nasıl oldu da gelmedin diye azarladı. O dost, namaz kılıyordum dedi. Mustafâ dedi ki: Seni ben çağırmadım mı? Adam, çaresizim ben dedi. Mustafâ buyurdu ki:

Her vakit kendini çaresiz görürsen iyidir. Bunda kaldığın zaman nasıl kendini çaresiz görüyorsan, her halde, hattâ gücün kuvvetin yeterken de çaresiz görmelisin. Çünkü senin gücünün kuvvetinin üstünde bir güç kuvvet var ve sen, her halde Hakka karşı yok olmuş gitmişsin. İkiye bölünmüş değilsin sen ki kimi zaman çaren elinde olsun, kimi zaman çaresiz kalasın.

Onun gücünü kuvvetini gör de kendini her zaman çaresiz, elsiz ayaksız, bunalmış yoksul olmuş bil. Arık bir adamın da yeri mi var, sözü mü olur? Arslanlar, kaplanlar, timsahlar bile onun karşısında hep çaresizdir, tirtir titrerler. Gökler, yerler, hep çaresizdir, onun buyruğuna uymuştur. O pek büyük bir padişahtır; onun ışığı, ayın, güneşin ışığına benzemez ki o ışık varken herhangi birşey, olduğu yerde kalakalsın. Onun ışığı, perdesiz yüz gösterdi mi, ne gökyüzü kalır, ne yeryüzü... Ne güneş kalır, ne Ay. O padişahtan başka kimsecik kalmaz. "Herşey helak olur, ancak onun hakikati kalır"

Padişahın biri, bir dervişe, Tanrı kapısından dedi, bir tecelliye uğrarsan, o kapıya bir yakınlık elverirse sana, beni de an. Derviş, ben dedi, o kapıya ulaştım mı, o güzellik güneşi vurdu mu, kendimi bile hatırlayamam, seni nasıl anayım?

Fakat Ulu Tanrı, bir kulu seçti de kendisinden geçirdi mi, kim onun eteğini tutarsa, kim ondan muhtaç olduğu birşeyi

isterse, o ulu kişi, Tanrı katında onu anmasa, istemesede Hak, onu yerine getirir. Hani bir hikâye söylerler; bir padişah varmış, onun da pek özel, pek yakın bir kulu varmış. O kul, padişahın sarayına gideceği vakit ihtiyacı olanlar dertlerini anlatırlar ona, padişaha sunsun diye yazılı kağıtlar verirlermiş.

O da bu kâğıtları cüzdanına kormuş. Fakat padişahın kapısına vardı mı, padişahın güzelliğinin ışığı o kula vururmuş da kul, padişahın karşısında kendinden geçer gidermiş. Padişahsa benim güzelliğime dalıp giden kulumun nesi var nesi yok diye âşıkçasına onun göğsünü, cebini yoklar, cüzdanını ararmış. Derken o yazılı kâğıtları bulur, neler yazılmışsa hepsini yazar, tekrar kâğıtları cüzdanına kormuş. Böylece o söylemeden herkesin ihtiyacını giderir, bir tanesini bile reddetmezmiş. Hattâ dileklerini katkat, dilediklerinden de fazla verirmiş. Aklı başında olan, ihtiyacı olanların dileklerini padişaha söyleyebilir başka kulların yüz tane dileklerinden bir tanesini bile arada sırada yerine getirirmiş.

ASIL OLAN

Adamın biri berbere: "Bıyıklarımdaki şu beyaz kılları ayıkla," diyordu. Berber, adamın bıyıklarında beyaz kılların siyahtan daha çok olduğunu gördü, önce sakalını makasla keserek eline verdi ve "Artık bunu sen ayıkla! Çünkü benim işim var," dedi.

Sen aslı yakala! Elbise, yiyecek, düşmandan korunma için seçtiğin şeyler nedir? Nasıl, "Beni, hor görüyorlar yahut filan bana yabancı geliyor," dersin? Sen dalı budağı bırak da asıl ve kök için ağla. Aslı düşünerek üzüntü duymaya bak! İnle, feryat et ki, o dal ve budağın filizlendiğini, ayağına serpildiğini göresin. Bütün büyüklenmeler, ululuklar, başkanlıklar,

her fende başta gelen üstatlar, senin önünde başlarını yere koysunlar. Sen onlara hiç dönüp bakma! O zaman, onları yanından kovsan bile artık gitmezler. Ama sen bu dallara budaklara yapışırsan, aslı ve kökü elden kaçırırsın. Dallardan da bir şey elde edemezsin.

İstiyorum ki öğütler vereyim, ama kaç kez öğüt verdimse bazıları bundan hoşlandılar, bazıları da incindiler. Onların incinmeleri bana da sirayet etti ve beni içlendirdi. Dedim ki: Bir yerdeki öğüt uygun düşmez, gerektir ki tekbir çekenlere, acizlere duaya başlayalım. Tâ ki, ses çıkarmadan buna yanaşsınlar. Her dalın arkasından ağlıyorsun. Nasıl ki, ayağıma kapanan bir Ahi delikanlısı, ben, "Filanın peşinde bütün varlığımı kaybettim, her işten el çektim," dedi ve ilâve etti: "Artık umudum senin bir selâmındadır. Bunu söyle de tekrar evime döneyim. Yahut da böylece bize bir nazar eyle." Ona dedim ki: "Ben senin söylediğin şeylerden hiç birini yapamam. Niçin onun gibi bin tanesi senin hizmet kemerini beline bağlamasın." "O halde ne yapayım?" dedi. Ben şu cevabı verdim: "Asılla beraber olmalısın, herkesin aradığı aslı bulmalısın. Bütün asılların aslını, bütün üstatların üstadını aramalısın! Ama bir gün çürük bir dal gibi elinde kalacak aslı değil. Onu aramakta bütün gücünle çalışmalısın. Kalbine zahmet veren, seni gayeden uzaklaştıran her şeyi önemle hesaba katasın. Eğer bunu elde etmeyi kolay sayarsan gaye senin nazarında hor görünür." Ayette, "Kör için güçlük yoktur, topala da güçlük yoktur," (Fetih suresi, 17) buyruluyor. Bunları isterse, öğüt, imanlı kimse içindir. Çünkü ona nispetle hepsi kör ve topaldır. Çünkü gören O dur ve hoş yürüyüşlü olan da O dur ki, Cebrail onun adımına yetişemez. Cebrail'e, "Gel!" der. O da, "Hayır gelemem eğer bir parmak daha yaklaşırsam yanarım," cevabını verir (Miraç'daki rüyet ve müşahede'ye telmih ediliyor: Kâbe'den (Kavseyn) sonra Ev (Ednâ) mertebesinde, Cebrail. Hazreti Muhammedi (S.A.) yalnız bırakmış, "Daha ileri gidemem çünkü kanatlarım yanar!" demişti. Gerçekten sağlam olan da O dur. Dürüst renk ve dürüst mizaç ordadır. Bundan dolayı kendisi söyler kendisi dinler, hiç kimseyle beraber değildir.

Bu yorumlama nasıldır? Bizim cehennemimizde hep arifler, bilginler yanar. Bizim cehennemimiz böyledir. Biri vardır

ki, cehennem ondan feryat eder. O cehennem geldi diye inler; cehennem de onu görünce, "Cehenneme geldi!" diye feryat eder. Cehennem müminleri arzular ve ona, "Geç ey mümin, nurun ateşimi söndürecek!" der. Hikâye ederler ki: Büyüklerden biri bir azizin mezarı başına gelir. Onun dünyadan gizlenmiş olduğunu görür. Kırk gün oturur, o mezarın başını bekler. Tâ ki, işi tamam olsun. Şimdi gel de söyle: Bu gün doğusu, feleklerin dönüşü senin düşüncene göre nasıldır? Müneccimlerin anlattıkları şeyler Kur'an'ın zahirinden nasıl anlaşılır? Gel de araştıralım. (Mümin araştırıcı olur.) Bugün yıldızlar bilgisinden akla uygun olanları kabul etmek gerektir. Diyelim ki, ben Şafiî mezhebindenim, Hanefî mezhebinden bir şey buldum ki, benim işim onunla daha iyi yoluna girer. Bunu kabul etmezsem inatçılık olur. Bu arif benim halimi hep bilir, işittiği her söze güler ve bunun hangi makamdan söylendiğini de bilir. O kimseyi ve her birinin makamlarını görür ve şükreder ki, Allah onu o makama bağlamamıştır. Ondan geçmiştir ve onun birçok kulları vardır. Her birinden bir mânâ ve hikmet istemiştir, öteki arif ise herkesin halini bilir ve onlar da ona malûmdur. Bu arifi bilen başkaları da onu görür ve onda Allah'tan başka birini görmezler.

Ayrılık, her ne kadar ümidin belini kırsa, ıztıraplar, cefâlar, isteklerin, emellerin ellerini bağlasa da, Allah sevgisi ile mest olan âşık'ın gönlü, ümitsizliğe düşmez, Hak'tan ümidini kesmez. İnsanlar, uğrunda çaba gösterdikleri her şeye ulaşırlar.

Şu toprak bedenim, gönlün kadehidir. Pişkin ve olgun düşüncem de, gönlün henüz olmamış ham şarabıdır Bilgi tanelerinin hepsi, gönül tuzağıdır. Bu sözleri ben söyledim sanma bu sözler gönülden gelmektedir.

İLAHİ ÂLEM

Bazı veliler aceleci oldukları için sana galip görünürler, ama o derece galip değildirler. Bazı veliler de yumuşak görünürler ama çok hareketli ve galip olurlar. Onların diledikleri biraz gecikir. Davacının davasından vazgeçeceği zamânâ kadar uzar; onların nişanı, marifetleri kalmamış olmasıdır. Bir marifetten bahsedemezler. Bizim sözlerimiz arasında söz karıştıran Şeref Lehaverî, gibi kimseler, bulanık suda boğulmuşlardır. Rüyasında büyük bir bulanık suyun içine daldığını; iki parmağını oynatarak, "Aman Şemşeddin-i Tebrizî elimi tutsun," diyerek imdat istediğini görmüştü. Bu rüya ona yeter derecede bir öğüt olmadı. Tekrar benim yanımda nebilerin mucizeleri ile velilerin kerametleri arasındaki farkı anlatmaya başladı.

Nebiler her ne zaman dilerlerse mucize gösterirler diyordu. Velilerin sözleri nerede, sen nerede? Sonra, bazı rafızîler devamlı bazıları da devamsız olurlar, bazıları da ihtiyarsız olurlar; bir kısmı da ihtiyarlarıyla rafızîlik ederler diye tutturdu. O, veliyi kendi haliyle kıyaslayarak tasvir ediyordu. Onun sözlerinden ve işinden (M. 25) yüz çevirince de, "Beni kıskanıyor, bana hıncı var" diyor. Hâlbuki benim öyle bir huyum vardır ki Yahudilere bile dua ederim. "Allah hidayet versin, onları doğru yola yönetsin," derim. Bana sövenlere de dua ederim. "Ulu Allah'ım, ona bu halinden daha iyi bir hal ver ki sövüp sayacağı yerde bir tesbih okusun, seni ansın ve ilâhî âlemle meşgul olsun!" derim.

O yüz, aşık değildir. Onun görünüşü böyledir. Yer, içer, söyler, işte o kadar... Bütün işi, gücü bunlardır. Gökyüzünde bile işi böyle hatalı ve suçlu olanın, yer yüzündeki işlerine şaşmamalıdır.

MÜNECCİM

O müneccim diyor ki: Gökleri, şu toprak küreyi görüyoruz ya; siz, bunlardan dışarı bir şey var diye dâvaya girişiyorsunuz; bence bundan başka hiçbir şey yok; varsa gösterin, nerde? Bu soru bozuk bir kere, hem de baştan bozuk. Çünkü, nerdedir, göster diyorsun; oysa ki onun yeri yok zâti. Sonra gel bakalım, sen göster, senin o itirazın nerden geliyor, yeri nerde? Dilde değil, ağızda değil, göğüste değil. Bütün bunları bir bir kaz; zerre zerre, paramparça et; bak bakalım, itirazını, o düşünceni bunlar da bulabilecek misin?

Bildik anladık ki düşüncenin yeri yok. Sen, daha kendi düşüncenin yerini bilemiyorsun, düşünceyi yaratanın yerini nasıl bileceksin? Sana bunca düşünceler, binlerce kuruntular geliyor; çeşit çeşit hallere düşüyorsun. Hiçbiri de senin elinde değil, senin buyruğuna uymuyor. Bunların doğuş yerini bilseydin, nerden geldiklerini anlasaydın dilediğin gibi çoğaltır eksiltirdin. Bütün bunların geçidi sende amma nerden geliyor, nereye gidiyor; ne yapmak gerek; senin haberin yok. Kendi ahvalini bilmekten âcizken yaratanını bilmeyi nasıl umuyorsun? Kahpenin kardeşi gökte yok diyor. A eşek, yok olduğunu nasıl biliyorsun? Evet, gökyüzünü karış karış ölçtün biçtin; her yanı gezdin dolaştın da haber veriyorsun, orda yok diyorsun, öyle mi? Evindeki kahpeyi bilmiyorsun, gökyüzünü nerden bileceksin. Hey gidi hey; bir göktür, duymuşsun; yıldızların, göklerin adlarını işitmişsin; bir lâftır, ediyorsun.

Gökyüzünü bilseydin, yahut göğe bir karış ağsaydın, bu herzeleri yemezdin. Biz de bu sözü söylüyoruz. Tanrı gökyüzünde değil diyoruz amma bizim bu sözden maksadımız, gökyüzünde değildir, yâni gökyüzü onu kaplayıp kavrayamaz; O dur gökyüzünü kavrayan, kaplayan demektir. Fakat neliksiz niteliksiz olarak gökle ilgisi var, neliksiz niteliksiz olarak seninle ilgisi olduğu gibi hani. Her şey onun kudret elinde, her şey onun mazharı, onun tasarrufunda. Şu halde gökten, varlıktan dışarı değil, fakat onlarda da değil. Yâni bunlar, onu kavrayamaz; O dur hepsini kavrayan, kaplayan..

Birisi, Yer, Gök, Arş, Kürsî olmadan Tanrı nerdeydi diye sordu. Dedim ki: Bu soru da baştan bozuk. Çünkü Tanrı, ona derler ki onun yeri olmasın. Sen ise bunlardan önce nerdeydi diye soruyorsun. Sende olan bütün şeylerin de yeri yok. Sende olan şeylerin yerini bildin mi ki onun yerini arıyorsun? Hallerin, düşüncelerin bile yerleri yokken düşünceleri yaratanın yeri nasıl düşünülebilir? Düşünceyi yaratan, elbette düşünceden daha lâtiftir. Meselâ, bir ev yapan mimar, elbette evden daha lâtiftir; çünkü bunun gibi yüzlercesini de yapabilir, bundan başka yüzlercesini de. Hiçbiri, öbürüne benzemez. Başka başka tedbirler Kur'an o mîmarsa, mimardan da daha lâtiftir: daha üstündür. Ancak o letafet, duygu âlemine giren bir ev kurmadıkça, bir iş yapmadıkça görünmez; bir ev kurmalı, bir iş yapmalı ki letafeti, yüzünü göstersin. Şu soluk, kışın görünür, yazın görünmez.

Bu, yazın soluk kesilir, soluk yoktur demek değildir. Yaz lâtiftir, onun için yazın soluk görünmez; kışın tersine hani. Bunun gibi senin sıfatların, senin anlamların da lâtiftir, bir iş olmadıkça göze görünmez. Meselâ, yumuşaklığın vardır amma göze görünmez. Derken bir suçluyu bağışlarsın; yumuşaklığın duygu âlemine çıkar, görünür. Böylece kahır da edersin sen; fakat kahrın da göze görünmez. Fakat bir suçluyu kahrettin, vurdun kırdın mı, kahrın da göze görünür. Böylece sonu yoktur bunun; ulanır gider. Ulu Tanrı da pek lâtiftir, bu yüzden göze görünmez. Kudreti, sanatı gözle görülsün diye göğü, yeri yarattı. Bu yüzden de "Göğe bakmazlar mı; nasıl da kurduk onu" buyurur.

Söz, benim elimde değil; bu yüzden de incinirim. Çünkü dostlara öğüt vereyim derim, bunu isterim; söz, buyruğuma

uymaz. Bu yüzden incinirim işte. Fakat sözüm benden daha yücedir, ben onun buyruğu altındayım; bu yüzden de sevinirim. Çünkü Tanrının söylediği söz nereye varırsa orasını diriltir; pek büyük tesirleri görülür. "Attığın zaman sen atmadın, Tanrı attı." Tanrının yayından fırlayan oka hiçbir kalkan, hiçbir zırh engel olamaz; bu yüzden sevinirim. Bilgi, tümden insanda olsaydı da bilgisizlik bulunmasaydı insan yanardı, varlığı kalmazdı. Demek ki bilgisizlik de istenmede; şu yüzden istenmede ki varlığın durması onunla. Bilgi de istenmede; şu yüzden istenmede ki Tanrıyı bilmeye sebep.

Demek ki ikisi de birbirine yardımcı. Bütün zıtlar da böyle. Gece, gündüzün zıddı amma ona yardımcı; gündüzle aynı işi görmede. Boyuna gece olsaydı hiçbir iş görülmezdi, hiçbir iş başa çıkmazdı. Boyuna da gündüz olsaydı göz, baş, beyin şaşırır kalır, deli divane olur, bir iş göremezdi. Geceleyin dinleniyorlar, uyuyorlar da beyin, akıl fikir, el ayak, göz kulak, bütün organlar güç kuvvet buluyor; gündüzün de o kuvvetleri harcıyor; demek ki hiçbiri, öbürüne zıt değil. Şu dünyada bir kötü iş göster ki onun içinde bir iyilik olmasın; hangi iyidir o iyi ki onda bir kötülük gizli bulunmasın? Meselâ, birisi, birini öldürmeyi kastederken zinâ etmeye koyulur. Zinaya koyulduğundan da kan dökmemiş olur. Zinâ kötüdür ama adam öldürmeye engel olduğu için iyidir. Demek ki iyi kötü, bir şeyden ibaret, birbirinden ayrılmalarına imkân yok. Burada Mecûsîlerle bahsimiz var. Onlarda iki Tanrı vardır; biri hayrı yaratır, öbürü şerri derler. Şimdi sen bana şersiz bir hayır göster de şer Tanrısı vardır, Hayır Tanrısı vardır diye ikrar edelim. İmkan yok buna: çünkü hayır, şerden ayrı değil ki.

Madem ki hayırla şer, iki ayrı şey değil, madem ki aralarında ayrılık yok, şu halde iki Tanrı olması da mümkün değil. Biz, mutlaka inan, bu, söylediğimiz gibidir diye zorlamıyoruz seni; hiç olmazsa diyoruz; olmaya ki dedikleri gibi ola diye bir sanı bilirsin sende diyoruz; onun için söylüyoruz hani. Fakat bu da meydandaki inanmadın sen. Nasıl oldu da böyle olduğuna inanmadın? Tanrı, a kâfirceğiz buyuruyor, "Onlar gerçekten de dirileceklerini sanmazlar mı bir pek büyük gün için?". Vaatlerde bulunduk ya, doğru olmasın sakın diye bir sanı da mı belirmedi sende? Kâfirler, bir sanıyadamı düşmedin; neden ihtiyatla hareket etmedin, neden bizi aramadın diye kınanacaklar zâti.

Derler ki: "Bilgiler, fenler, hünerler sahibi akl-ı Kûll'dür. Şu başaşağı göğe sermaye veren, onu Kur'an, onu döndüren, şaşmaz kanunlarla onu idare eden akl-ı kûll'dûr. O aklın ki aklı vardır, O, akl-ı kûll'den bir cüzüdûr. Eğer akıldan, akıl giderse işte böyle akıl, o zaman akl-ı küll'dür."

AHMED-İ ZINDIK

Cüneyd'e tavsiye ettikleri Ahmed-i Zındık'ın hikâyesi de şöyledir: Ona denildi ki, falan şehirde bir Ahmed-i Zındık vardır. Senin karşılaştığın zorlukların düğümü onsuz çözülmez. Sen yüz çile de çıkarmış olsan yine onsuz yapamazsın! Cüneyd, Bağdat'tan kalktı, o şehre yollandı, kendi kendine Ahmed-i Zındık'ın evi nerededir diye sorsam her halde edebe yakışmaz dedi. Adımı tevil ederek (değiştirerek) Ahmedi Sıddık diye sordu, içindeki irfan buna (M. 26) engel olmuştu. Ona rüyasında tevilsiz dosdoğru bir söz söylemişlerdi. Ama o bunu teville yani değişik şekilde dinlemişti. Bu yüzden altmış gün o şehirde derbeder ve başıboş bir halde dolaşıyor; rastgelene Ahmedi Sıddık'ın evi neresidir diye soruyordu.

Kendisine dosdoğru öğret bu adı değiştirmiş olmanın yarattığı uğursuzluk yüzünden bir türlü onu bulamıyordu. Nihayet hatırına ansızın bir çare geldi. "Hele şu yıkık mescidin kapısından geçeyim," dedi ve oradan geçerek yürümeye başladı. O sırada kulağına bir Kur'an sesi geldi. Hemen yüreği yerinden hopladı. Yıkık mescitten bir delikanlı çıkıyordu. Artık "Adamı kendi adıyla sorayım," dedi ve sordu. Delikanlı: "Şu okunan Kur'an'ın sesini işitiyor musun?" dedi Cüneyd bir nara atarak kendinden geçti ve yere düştü. Delikanlı ayağına kapandı.

Cüneyd doğru sözlülüğünün mükâfatını görmüş, dileğine kavuşmuştu. Kendine geldiği vakit yıkık mescide girdi. Uzakta bir yere oturdu. Ne Cüneyd selâm ve kelâm vermek suretiyle bir teklifsizlik gösterdi, ne de o buna imkân ve meydan verdi. Uzun müddet bu şekilde kaldıktan sonra Ahmed-i Zındık merhamete geldi ona tekrar bakarak söze başladı: "Hoş geldin Cüneyd!" dedi. Cüneyd içinden, "Benim Cüneyd olduğumu nasıl anladın?" diye düşünüyordu. Ahmed gülümsedi, "Nasıl bilmem," dedi. "Beni aradığın ilk günden beri o zorluklar içinde kıvranarak bu bilmecenin düğümünü çözmeye uğraştığını görüyor ve etrafında dolanıyordum. Bana gelirse kendisiyle ne konuşayım diye düşünüyordum. Sana söyleyecek bir şey bulamıyorum, şimdi sen konuşacak bir konu varsa üzerine parmağını bas ki konuşalım. Bir şeyler anlat ki dinleyelim."

Cüneyd söze başladı, bir şeyler anlatıyordu. Ahmed-i Zındık bir kaç kere çark vurdu. Kutsal canlar, etrafını sararak, "Eğer böyle bir kaç çark daha vurursan bu çarkın ipini koparacaksın," dediler. Ahmed kızararak yerine oturdu.

Bu öteden beri bir töredir. Doğru bir söz söylersin, onu yorumlamak istersin, biraz gülerler, çok kere de içlenir ve zevk duyarlar. Hoşa gider o söz, ama yorumlamadan söylersen ne kimse duygulanır, ne de hoşlanır. Meğerki Allah'ın doğruyu söylemek için yarattığı seçkin insanlar tarafından söylenmiş sözler olsun. Bu makamda onlara soru sormak gerekmez. Halk onlara nasıl sorabilir ki, bu sözü söyleyen bile şaşkınlık içindedir. "Ben ne söylüyorum kiminle konuşuyorum," diye kendi kendine hayret eder. "Bunlar niçin anlamıyorlar?" diye düşünceye dalar. Bir adamın evinde biri saz çalıyordu. Başka biri dedi ki: "Bu evde kimse yoktur, bu çalgıyı kime çalıyorsun?" Adam şu cevabı verdi: "Sus, herkes Allah için tekkeler, kervansaraylar yaptırıyor. Ben de Allah yolunda saz çalıyorum. Ben bunu Allah için yapıyorum. Sen niçin soruyorsun? Seninle biz bilir misin neye benzeriz: Adamın biri, ney çalarmış. O arada, bir taraftan da yellenirmiş. Adam neyi arkasına götürerek eğer sen daha iyi çalacaksan 'al da çal der. Sana yol yürümek gerek. Sana yol yürürken bir şeyden bahsetmek gerekmez. Yolunu yürü ey eşek! Sen, ne o köprü geçen eşeklerdensin, ne de bir günde bir konak gidip geri dönen Mısır

eşeklerindensin! Sen binlerce dedikoduların ve koşuşmaların sonucunda günde yarım konak bile gidemezsin."

TANRININ İŞİ

Hikmetinden sual edilmeyen Tanrı'nın işini kim anlayabilir, o işin hakikatine kim erişebilir? Bu söylediğim sözler, ancak anlatmak için söylenmiş zaruri sözlerdir. Kâh böyle gösterir, kâh bunun aksini.

Din işinin künhünü anlamaya imkân yoktur. Ona ancak hayran olunur. Fakat din işinde hayrete düşen, arkasını ona çevirmiş ondan haberi olmayan bir hayran değil, sevgiliye dalmış, onun yüzünden sarhoş olmuş, kendisinden geçmiş bir hayrandır.

Birisinin yüzü sevgiliye karşıdır, öbürünün yüzü yine kendisine doğru. Her ikisinin yüzüne de bak. Her ikisinin yüzünü de hatırında tut. Hizmet dolayısıyla yüz tanır olman mümkündür. Zira nice insan suratlı şeytan vardır. Binaenaleyh her ele el vermek layık değildir.

Kuş tutan avcı, kuşu avlamak için ıslık çalar, ötme taklidi yapar. Aşağılık kişi dervişlerin sözlerini, bir selim kalpli kişiye afsun okumak, onu afsunlamak için çalar.

HER AĞLAMANIN SONU GÜLMEKTİR

Her ağlamanın sonu gülmektir. Sonunu gören adam, mübarek bir kuldur. Akarsu nerede ise orası yeşerir; nereye gözyaşı dökülür ise oraya rahmet nazil olur. İnleyen dolap gibi gözü yaşlı ol ki can meydanın da yeşillikler bitsin. Ağlamak istersen gözyaşı dökenlere acı... Merhamete nail olmak istersen zayıflara merhamet et!

Padişah ateşe yüz çevirip dedi ki: Ey sert huylu! Tabiatındaki o cihanı yakıcılık nerede? Niye yakmıyorsun? Ne oldu senin hassan? Yoksa bizim talihimizden niyet mi değişti? Sen ateşe tapana bile lütfetmezsin. Sana tapmayan nasıl kurtuldu?

Ateş! Sen hiç sabırlı değildin. Niye yakmıyorsun, sebep ne, kadir mi değilsin? Bu göz bağı mı, yoksa akıl bağı mı? Böyle yücelmiş alev nasıl yakmaz? Seni birisi büyüledi mi, yoksa simya mı? Yahut tabiatının değişmesi bizim talihimizden mi?

Ateş dedi ki: Ey şaman! Ben yine o ateşim. Hele bir içeri gel de benim hararetimi gör! Benim tabiatım da değişmedi, unsurum da. Ben Tanrı kılıcıyım, izinle keserim.

Türkmen'in köpekleri, çadır kapısında misafire yaltaklanmış, ama çadır yanına yabancı biri uğrayacak olursa köpeklerden aslancasına hamleler görür.

Tabiat ateşi eğer seni gamlandırırsa o yakış, din sultanının emriyledir. Tabiat ateşi eğer sana sevinç verir ise ona o sevinci din sultanı verir.

Gam görünce istiğfar et. Çünkü gam, Halik emri ile tesir eder. Tanrı isterse bizzat gam, neşe... Bizzat ayak bağı, azatlık ve hürriyet olur. Rüzgâr, toprak, su, ateş; kölelerdir. Benimle, seninle ölüdürler. Hak'la diridirler, ancak onun emrini tutarlar.

Ateş Tanrı huzurunda daima emre hazırdır, âşık gibi gece gündüz daima kıvranıp durmaktadır. Taşı demire vurunca kıvılcım sıçrar. Fakat kıvılcım (senin ateşi yakmanla değil), Tanrı fermanı ile dışarı ayak basar.

Ayrılığın ne olduğunu bilmek mi istiyorsun. Bil ki, ayrılık, âşıkların yoludur. Balık olanın canı, denizdir. Bu yüzdendir ki, denizden ayrı düşen balık, daima denizi özler. İnsanlar bazen gölge isterler, bazen güneş; ama gölge istemeyen bir zerre varsa, o da candır.

ÜÇ YOLCU

Oğul, burada bir hikâye dinle de hünerlerine kapılıp belalara uğrama.

Bir Yahudi, bir Müslüman, bir de Hıristiyan yolda arkadaş oldular. Bir mümin, iki sapıkla yoldaş oldu. Aklın şeytan ve nefisle arkadaş olması gibi.

Yol hali bu bir de bakarsın, bir Maragalı ile bir Reyli arkadaş olur. Beraber yerler, beraber içerler. Baykuş, karga ve doğan, bir kafese düşebilir. Hapiste bir temiz kişiyle bir beynamaz arkadaş olabilir. Bir konaktaki kervan sarayda doğu ve batı halkıyla Maveraünnehirli bir araya gelir.

Aşağılık ve yüce kişiler, kış ve kar yüzünden bir kervansarayda günlerce kalırlar. Fakat yol açıldı, mani kalmadı mı hepsi ayrılır, her biri bir yana gider.

Akıl padişahı, kafesi kırdı mı kuşların her biri bir tarafa uçar. Bundan önce neşelenerek, sevinerek kendi cinsinin havası ile geldiği yere uçar giderdi ya. Kafeste ve zindan da iken de her an ağlayıp inleyerek kanat açar ama uçmaya yol ve imkân yoktur. Fakat yol oldu mu her biri, anarak kanat açtığı yere uçar, yel gibi uçup gider. Ağlayıp vah ettiği tarafa fırsat buldu mu koşar uçup kavuşur. Bedenine bak. Bu cûzüler, nereden toplanıp bedenine geldi. Kimisi suya, kimisi toprağa, kimisi yele, kimisi ateşe mensup. Kimi arştan gelmiş, kimi ferşten. Kimisi güzel, kimisi çirkin.

Her biri kar korkusundan bu kervansaraya sinmiş, geldikleri yere tekrar dönmeyi umuyor. Çeşit çeşit kar var, her taraf donmuş, hiçbir yerde hayat kalmamış. O adalet güneşinden uzak kalmışlar, o uzaklık kışından buz kesilmişler. Fakat o kızgın güneşin harareti bir geldi mi dağ bile kum ve yün kesilir.

Can verirken beden nasıl erirse kendilerinde candan eser olmayan cansızlar bile öyle erir.

Bu üç yoldaş bir konağa vardılar. Orada bir devletli, kendilerine helva hediye etti. Bir ihsan sahibi, "Ben yakınım" sofrasından her üç garibe de helva götürdü. Allah'tan sevap ümidi ile sıcak somun ve bal helvası hediye etti.

Şehirliler edep ve zekâ ehli olurlar. Toy vermek yoksul doyurmak da köylülere verilmiştir. Allah, garibe ziyafet çekmeyi köylülere vermiştir. Köylerde her gün Allah'tan başka imdadına yetişecek hiç kimsesi olmayan yeni bir misafir vardır. Köylerde her gece yeni bir topluluk vardır ki onların Allah'tan başka kimseleri yoktur.

O iki yabancı, adamakıllı yemek yemişler, imtilaya uğramışlardı. O Müslüman ise oruçluydu. Akşam namazı vakti o helva gelince Mümin, pek aç olduğundan yemek istediyse de, ikisi de biz boğazımıza kadar tokuz. Bu yemeği bu gece bırakalım da yarın yeriz. Bu gece sabredelim, yemeyelim de helvayı yarma saklayalım dediler.

Mümin dedi ki: Sabrı bırakalım da bu gece yiyelim yarının sahibi var. Ona sen, böyle hikmet satarak yalnız yemek istiyorsun galiba dediler.

Dedi ki: Dostlar, biz üç kişi değil miyiz? Bana razı değilseniz pay edelim. Kimse ne düşerse diler yesin, diler saklasın. İkisi birden hayır dediler, pay etmeyi bırak, "her pay eden cehennemdedir" sözünü duy.

Mümin, burada pay eden, kendi havasına uyup pay edendir. Allah için pay eden değil. Sen de Allah'ınsın onun payısın. Onun payını başkasına verirsen ona şirk koşmuş olursun. Eğer kötü kişilerin zamanı olmasaydı bu aslan, köpeklere üstün olurdu. Onların kasti o Müslüman'ın gam yemesi, o geceyi aç geçirmesiydi.

Allah'a teslim oldu, boynunu eğdi, dostlarım dedi, baş üstüne, dediğiniz gibi olsun. O gece yatıp uyudular, sabahleyin kalkıp kendilerini bezediler. Yüzlerini ağızlarını yıkadılar. Her biri, kendi yolunca virdini okumaya koyuldu.

Bir zaman virtlerine yüz tutup Allah'tan lütuf ve ihsan dilediler. Müminde ulu padişaha yüz tutar, Hıristiyan da Yahudi de; Mecusi de. Hatta taş, toprak, dağ ve suyun bile Allah'a gizli bir duası, ilticası vardır.

Her sözün sonu gelmez. Her üç dostta ibadetlerini bitirdikten sonra dostçasına birbirlerine yüz çevirdiler.

Biri dedi ki: Her birimiz gördüğü rüyayı anlatsın. Kimin rüyası daha güzelse bu helvayı o yesin, üstün olan alt olanın payını alsın. Aklı en üstün olanın yemesi herkesin yemesi demektir. Onun nurlarla dolu olan canı üstün gelmiştir, arda kalanların derdine o deva eder. Akıllılar, ebediliğe ulaşmışlardır. Şu halde onların vücudu ile bu âlemde mânâ bakımından bakidir.

Bunu üzerine önce Yahudi gördüğünü söyledi, geceleyin ruhu nerelerde gezdiyse anlattı. Dedi ki: Yolda önüme Musa çıktı. Öyledir, kedi rüyasında yağlı kuyruk görür. Musa'nın ardında Tur dağına gittim. Ben de Musa'da Tur dağı da nura gark olduk, görünmez bir hale geldik. O güneşin nuru ile üç gölge de mahvoldu. Ondan sonra o nurdan bir kapı açıldı. O nurun içinden bir başka nur göründü. O ikinci nur, çabucak yüceldi. Ben de, Musa'da, Tur dağı da... Üçümüzde o nurun doğmasıyla kaybolduk. Ondan sonra gördüm, Allah nuru ona üfürünce dağ üçe ayrıldı.

Heybet sıfatı ona tecelli edince parçalar, birbirinden ayrıldı

Her bir parçası bir tarafa gitti. Bir parçası denize doğru gitti. Zehir gibi acı olan deniz suyu, bu yüzden tatlılaştı.

İkinci parçası yere geçti, yerden tatlı sular, deva çeşmeleri kaynadı. Tertemiz vahyin kutluluğundan o sular, bütün hastalara şifa kesildi. Öbür parçası da derhal uçup da Kâbe'nin yanına gitti, Arafat dağı oldu. Sonra tekrar o sesten kendime geldim, bir de gördüm ki Tur yerindeydi, ne eksiği vardı, ne fazlalığı.

Fakat Musa'nın ayağı altında buz gibi eriyordu. Ne çukuru kaldı ne tepesi. Heybetten yerle bir oldu, tepesi de o heybetle eteğiyle birleşti. Derken yine kendime geldim, gördüm ki Tur'la Musa, eskisi gidi durmakta. Yalnız dağın eteğindeki çölde yüzleri Musa'ya benzeyen bir alay halk var. Onun gibi onların ellerinde de birer asa var, hırkası tıpkı onların hırkasına benziyor. Hepside eteğini çemremiş kendi turuna gitmekte. Hepsi ellerini duaya kaldırmış, "Rabbim bana görün" demeye koyulmuş. Sonra yine o dalgınlıktan kendime geldim, her birinin sureti bana başka türlü göründü. Hepsi de Allah aşığı peygamberdi bunların. Bu suretle bana peygamberlerin birliği anlatılmış oldu.

Bu sırada yine o ulu melekleri gördüm. Kardan meydana gelmişti bunlar. Bunlardan başka yardım dileyen bir halka melek daha vardı ki onlarda ateşten yaratılmışlardı.

O çıkıp böyle söyleyip duruyordu. Nice Yahudi vardır ki sonu iyi olur. Hiçbir kâfiri hor görmeyin. Müslüman olarak ölebilir olur ya. Ömrünün sonundan ne haberin var ki ondan tamamı ile yüzünü çeviriyorsun. Ondan sonra Hıristiyan söze geldi. Dedi ki: Rüyada Mesih gördüm.

Onunla dört kat göğe, âlemin güneşinin bulunduğu durağa çıktım. Gök kalelerinin şaşılacak şeylerini gördüm. Bu âlemdeki alametlere hiç benzemiyorlardı. Oğulların gökçeği, herkes bilir ki gökyüzünün hüneri, elbette yeryüzünden üstündür.

Bir deve, bir öküz ve bir koç, yolda giderlerken bir bağ ot buldular.

Koç dedi ki: Bunu paylaşırsak hiç birimiz doymayız. Fakat kimin ömrü daha artıksa bu otu o yesin. Yaşlılara hürmet Mustafa'nın sünnetlerindendir çünkü.

Aşağılık kişilerin hükmettiği bu devirde ise halk, yaşlıları iki yerde öne geçirirler. Ya ateş gibi sıcak yemeğe buyur derler yahut bakımsızlıktan yıkılacak dereceye gelen köprüde ileri sürerler. Aşağılık kişiler kötü bir maksatları olmadıkça bir şeyhi, bir büyüğü, bir kılavuzu ağırlamazlar. Onların hayırları budur, artık kötülüklerini var sen kıyas et.

Bir padişah camiye geliyordu. Yaverleri, sopalı memurları, halkı dövmekteydi. Sopalı adamlar, birinin başını yarıyor,

öbürünün gömleğini yırtıyor, padişaha yol açıyorlardı.

O arada bir yoksul da yasakçılardan suçsuz olarak on sopa yedi. Kanlar içinde kaldı. Padişaha yüz dönüp dedi ki: Şu apaçık zulme bak, gizlisini ne soruyorsun? Camiye gidiyorsun güya. Hayrın buysa şerrin ve kötülüğün nedir ey azgın?

Bir pir aşağılık bir adamdan bir tek selam işitmez ki nihayet ondan bir hayli derde uğramasın. Böyle bir kötü kişinin veliye musallat olmasındansa kurdun musallat olması daha iyidir.

Kurt, çok zalimdir ama hiç olmazsa hilesi, düzeni yoktur. Hilesi, aklı fikri olsa hiç tuzağa düşer mi? Hile insandadır tamamı ile. Koç, öküzle deveye arkadaş dedi, mademki böyle bir ota rastladık, hadi bakalım her birimiz ömrümüzün başlangıcını söyleyin. Kim daha yaşlı anlaşılsın, öbürleri de sussun.

Benim vücuda gelişim, İsmail'in koçu ile başlar. O vakitten beri varım ben. Öküz ben dedi, Adem peygamber, bir öküzle çift sürüyordu ya, işte o vakit küçücüktüm. Halkın atası Adem'in yeryüzünde çift sürdüğü öküzle eşim ben.

Deve öküzle koçtan bu sözleri duyunca çok şaşırdı. Başını indirip otu aldı. Havaya kaldırdı. Hiçbir söz söylemeden o esrik deve, otu yedi, sonra dedi kî: Benim için doğum tarihine zaten hacet yok. Bende bu çeşit gövde ve bu uzun boy varken buna ne hacet? Yavrum, herkes bilir ki ben, sizden küçük değilim. Akıl, fikir sahipleri, bilirler ki yaratılışım sizden üstündür.

Hıristiyan da, hepiniz bilirsiniz ki dedi bu yüce gök, şu eski yeryüzünden yüzlerce defa geniştir. Nerede gökyüzünü acayip genişlikleri, nerede şu yerin köşeleri, bucakları?

Müslüman bunu üzerine dedi ki: Dostlar, sultanım Mustafa zuhur etti.

Bana dedi ki: Onların birisi Tur'a gitti, Allah Kelim'ine arkadaş oldu, aşk tavlası oynamaya girişti. Öbürünü de sahipkıran İsa aldı, dördüncü kat göğe çıkardı.

Kalk a arda kalmış zarar görmüş adam! Bari o helva ile yahniyi sen ye. O hünerli, sanatlı kişiler, koştular; devlet ve mevki mektubunu okudular. O iki faziletli er, lütuf ve ihsan-

lar buldular, meleklere karıştılar. Ey arda kalmış saf ve bön! Kalk, sıçra da helva kâsesinin başına otur! Bu sözü duyunca Hıristiyan'la Yahudi a haris dediler, yoksa helvayı yedin mi?

Müslüman, "O emrine itaat edilen padişah, emredince ben kimim ki buyruğuna uymayayım? Sen Yahudi'sin Musa'nın emrinden baş çekebilir misin? Seni iyi ve kötü bir şeye koşsa emrinden nasıl olur da dışarı çıkabilirsin? Sen de Mesih'e tabisin, hayır veya şer, herhangi bir işte Mesih'in emrine karşı durabilir misin? E... Artık ben nasıl olur da peygamberlerin övündüğü Peygamberimin emrinden dışarı çıkabilirim? Helvayı yedim tabii, şimdi de sarhoşum işte!" dedi.

Bunun üzerine vallahi dediler, rüya, senin rüyan. Bu gördüğün rüya, bizim yüzlerce rüyamızdan üstün.

Ey neşeli zat senin uykun uyanıklık. Rüyanın eserini uyanıklıkla bile görüyorsun. Sen de faziletten, yiğitlikten, hünerden geç, iş hizmette ve güzel huydadır.

Allah, bizi bunun için meydana getirdi. "İnsanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım, cinleri de" dedi.

Samiri'nin hüneri, neyini fazlalaştırdı ki? O hüner kendisini Allah kapısından sürdürdü. Karun'un başına kimya bilgisinden neler geldi? Seyret de bak. Yer, onu ta dibine kadar çekti. Ebülhakem, hünerinden ne elde etti? Küfrüyle inkârı ile baş aşağı cehenneme gitti.

Hüner odur ki ateşi apaçık göresin; duman ateşe delalet eder demeyesin bunu böyle bil. Senin delilin hakikatte hekimin delilinden daha kokmuştur.

Oğul, senin delilin bundan başka bir şey değilse pislik ye, sidiğe bak dur. Delilin, asaya benzer senin. Elindedir de körlüğünden göremediğin şeyleri, güya onunla anlarsın. Bu gürültüyü, bu kap tutu göremiyorum, beni mazur tut diyorsun adeta.

Aşkta, her ne kadar kıdem içinde evvellik vardır. Fakat asli evvellik, o evvellikten daha evveldir, daha eskidir... Yokluk evi olan şu dünyada, bir çok varlar, varlıklar görünmektedir. Halbuki gözlerimizi iyice oğuşturur da bakarsak gördüklerimizin çoğu yoktur yok.

Sevgilimizi sevindiren, her cânın başı, dâima nerelidir ve gönlü, dâima güler... Öyle bir güzellik, öyle bir lütuf cana göre değildir. Cana nisbet edilemez, canda olamaz. Yavaş söyleyelim, bunlar olsa olsa canandadır.

ÖLMEDEN ÖNCE ÖLMEK

Bir haylidir can çekiştin ama hala perde arkasındasın. Çünkü bir türlü ölemedin; hâlbuki ölüm, asıldı. Ölmedikçe can çekişmen, sona ermez. Merdiven tamamlanmadıkça dama çıkamazsın.

Yüz ayak merdivenin iki ayağı noksan olsa dama çıkmak isteyen çıkamaz, dama namahrem kesilir. Yüz kulaç ipin bir kulacı eksik olsa kovaya kuyu suyunun dolmasına imkân yoktur.

Bu gemi, yükünden artık olan son batmanı da yüklemezse batmaz beyim. Son yüklenen yükü asıl bil, ne iş yaparsa o yapar. Vesvese ve azgınlık gemisini o batırır.

Akıl gemisi battı mı insan, bu gök kubbeye güneş kesilir. Ölmediğin için can çekişmen uzadı. Ey Tıraz mumu, sabahleyin sön öl. Yıldızlarımız gizlenmedikçe can güneşi, bil ki gizlidir.

Topuzu kendine vur da benliğini darmadağın et. Çünkü bu ten gözü, kulağa tıkanmış pamuğa benzer. Ey alçak, bende, benim hareketlerimde gördüğün benlik, senin benliğinin aksidir. Sen, kendi kendine topuz vurmadasın.

Benim suretimde kendi aksini görmüş kendinle boğazlaşmak için coşmuş, köpürmüşsün. Hani o aslan da kuyuda kendi aksini görmüştü de düşmanı sanıp saldırmıştı ya, onun gibi işte.

Yok demek, şüphe yok ki var olan varlığın zıddıdır. Yok, diyorum, bilmem diyorum, sen de bu zıtla, zıddı olan varı ve varlığı birazcık anla artık.

Bu zamanda zıddı nefyetmeden başka anlayış çaresi yok ki tuzak olmasın. Ey akıllı fikirli er, sevgiliyi perdesiz görmek istiyorsan ölümü seç, o perdeyi yırt. Fakat ölür mezara gidersin hani o ölümü değil. Seni değiştiren nura götüren ölümü seç.

Erkek erkeklik çağına girdi, kendini bildi mi çocukluk, ölür gider; Rum diyarına mensup olur. Zencilik kalmaz. Toprak altın oldu mu topraklığı kalmaz. Gam ferahlık haline geldi mi insana keder verme dikeni yok olur gider.

Mustafa bunun için ey sırları arayan, diri olan bir ölü görmek istersen dedi... Diriler gibi şu toprak üstünde ölü olarak yürüyen, canı göklere yücelmiş, yüceleri yurt edinmiş birisini görmek dilersen... Ölümden önce bu âlemden göçmüş, akılla değil de ancak sen de ölürsen anlayacağın bir hale gelmiş. Canı, halkın canı gibi göçmemiş, bir duraktan bir durağa göçe göçe ta son durağa varmış.

Birisini, yeryüzünde bu sıfatlara bürünmüş gezip duran bir ölüyü görmek istersen... Tertemiz Ebu Bekir'i gör ki o, doğruluğu yüzünden mahşere varmış, haşrolmuş kişilerin ulusudur. Bu âlemde Ebu Bekir Sıddık'a bak da haşri daha iyi tasdik et.

Muhammed'de elde bulunan, görünüp duran yüzlerce kıyametti. Çünkü o, her hakikati, çözüp bağlama yokluğunda hal olmuş, hakiki varlığa ulaşmıştı. Ahmet bu dünyaya ikinci defa doğmuştu. O, apaçık yüzlerce kıyametti. Ondan kıyameti sorup dururlar ve "Ey kıyamet, kıyamete ne kadar zaman var" derlerdi.

Birisi o hakiki mahşer olan Peygamberden haşri sordu mu çok defa hal diliyle "Mahşerden haşri soruyor" derdi. İşte onun için o güzel haberler veren peygamber, ey ulular demiştir, ölmeden önce ölün! Nitekim ben de ölmeden öldüm de bu sesi, bu şöhreti o taraftan aldım, getirdim.

Kıyamet ol da kıyameti gör. Her şeyi görmenin şartı budur. İster nur olsun, ister karanlık. O olmadıkça onu tamamı ile bilemezsin.

Akıl oldun mu aklı tamamı ile bilirsin, aşık oldun mu aşkın yanmış, mahvolmuş fitillerini anlar, duyarsın. Anlayış bunu kavrayabilseydi bu davanın delilini apaçık söylerdim.

İncir yiyen bir kuş gelip konuk olsa bu tarafta incir çoktur, incirin hiçbir değeri yoktur. Alemde bulunan kadın, erkek... Herkes her an can vermede, ölmededir. Sözlerini de, ölüm zamanı babanın oğula vasiyeti say. Bu suretle de buğuz haset ve kin, kökünden sökülüp çıksın. Yakınlarına onlar ölünce nasıl yüreğin yanarsa o çeşit bak. Gelecek şey gelmiştir onları ölmüş say, sevdiğini ölüyor, ölmüş onu kaybetmişsin bil.

Garezler senin bu çeşit bakışma perde oluyorsa onları yırt, at. Bunları yırtıp atamazsan acizim deyip kalma. Bil ki aciz olanı bir acze salan var. Aciz, bir zincirdir. Birisi gelmiş, sana o zinciri takmıştır. Gözünü açıp zinciri takanı görmek gerek.

Ey yaşayış yolunu gösteren ben bir doğandım, ayağım bağlandı, bu neden? Diye yalvarıp sızlanmaya koyul.

Yarabbi de, kötülüğe kuvvetle adım attım. Bu yüzden kahrınla daima zarar ve ziyan içindeyim.

Senin öğütlerine karşı kulağım sağırdır. Put kırıyorum diye davadaydım ama put yapıyormuşum meğer. Senin yaptığın şeyleri senin sanatlarını anmak mı farzdır, ölümü anmak mı? Ölüm, güz mevsimine benzer, sense yaprakların aslısın.

Şu ölüm yıllardır davulcağızımı döver durur da senin kulağın vakitsiz ve yersiz oynar. Fakat can verme çağında ah ölüm dersin. Ölüm şimdi mi seni uyandırdı? Ölümün nara atmadan boğazı yırtıldı sesi tutuldu; dövüle dövüle davulu patladı!

Sense kendini bir şeylere verdin, ince eleyip sık dokudun; ne sesini duydun, ne davulunu! Fakat ölümün ne demek olduğunu şimdi anladın işte.

Bütün arzulardan isteklerden vaz geçebilirim, üstüne düştüğüm her şeyden, herkesten kopabilirim. Ancak canımıza can olan aziz varlıktan imkânı yok ayrılamam. Birinden ayrılan, kopan herkes, senin için ayrılır. Ama senden bir an bile kim ayrılabilir? Buna imkân var mı?

Senin etrafında döndüğüm zaman: saki de var, şarab da var, kadeh de var, devran var, her şey var. Lütfettin bir de tecellide bulundun mu? İşte o zaman can, İmranoğlu Musa gibi hayrete düşer, şaşırır kalır.

NEFİS ÖLMÜŞTÜR

Şeyhten faydalanmak için iki soru sordum: karşılık vermedi. Acaba bizi, o vereceği cevabın faydasından yoksun mu gördü? Yoksa onu kavrayacak kadar yeterli olmadığımızı mı sandı. Yahut da onu bilmek bize kısmet değil miydi?

Dedi ki: Onun âdeti değildir; böyle soruların cevabını vermez, ancak sırası gelir, neşelenirse söze başlar ve konuşur. Görüyorsun ki, konuştukları, hep şundan bundan aktarma ve yapmacık şeylerdir. Ya bir hadis, ya bir hikâye yahut bir şairin şiirini anlatır. Kendinden bir söz konuşmaz. Kendi doğuşlarından bir şeyler anlat, bir cevap söyle, diyorum! Ama o hal diliyle konuşuyor. Nasıl ki şu duvar, sana "Benden ne ses bekliyorsun?" der. Kinişe bu duvardan bir ses çıkacağını umar mı?

"Bu mânâ açıktır," dedi. "Sen niçin hücrede açık şeyleri konuşmuyorsun?" "Ben, kulaklarımı tutmak istiyorum, işitmek istemiyorum", dedi. Eğer o sağ olsaydı ben ondan bir şey dinlemezdim. Çünkü onları senden işitti. Burada bilginin, kitabın ne yeri var? "Nefsini öldürdün mü?" dedim; çünkü ölmek tekrar karanlığa düşmemek demektir. Sende o zevk sürekli olmalı, eğer sürekli ve sonsuz değilse bütün bu haliyle diyorum ki, "Nefis ölmüştür!" diyelim. Ama kendisi yavaş yavaş ölür.

MELİKİ ÂDİL

Siyah şalvarlı denen, bir din bilginiydi. Meliki Adil ona çok inanırdı. Bindiği bir eşeğin sahibi ile kavgaya tutuşmuş, Farsça diyordu ki: "Bu eşek kötü yürüyor, her saat yüzüstü kapanıyor. Hâlbuki geçen gün bana iyi bir eşek gösterdin, sonra iyi eşekleri başkalarına verdin. Topal eşeği bana getirdin." Ona dediler ki, "Bu adam Farsçadan anlamaz, onunla Arapça konuş!" Acem bir saat kadar düşündü, Arapça konuşacağı kelimeleri zihninde hazırladı. Eşek sahibi biraz uzaklaşmıştı. Şeyh ona seslendi. Kafasında hazırladığı Arapça sözleri unutmamaya çalışırken, eşekçi: "Ne diyorsun?" dedi. Şeyh, şu anlamdaki Arapça sözleri kekeledi: "Yarın ben, güzel bir eşek... "Eşekçi sordu: "Bugün de öyle misin? Ya Şeyh!"

Onu çekmeyen kıskanç fakihler akşam namazını kıldırması için sözbirliği ettiler. Biliyorlardı ki, o Fatiha okumasını bile beceremez. Onu koruyan Meliki Adil de onun kim olduğunu bu vesile ile anlasın. Bu sözleşmeden sonra onu söze tuttular ki, namaz vakti geçsin. Ama Hoca işi sezmişti, yüzünü Meliki Adil'e çevirdi, "Ey ulu sultan," dedi. "Sen lük, lük yürümesini bilir misin?" "Hayır," dedi sultan. Hoca, oradaki hizmetçiye gözüyle işaret ederek, "Getir şu pabuçlarımı," dedi. Pabuçları giydikten sonra yerinden sıçradı. Bir ayağını basıyor ötekini sürüklüyor, arada duraklıyor; sonra öteki ayağını da aynı veçhile tekrar basıp sürükleyerek aksaklık örneği gösteriyordu. Şeyhin meclisinde bulunanlardan biri diyordu ki, "Şimdi bende ne küfür kaldı, ne iman. Kendimde küfürden de, imandan da bir şey bulamadım. Senin huzuruna geldim. Ne Yahudilikten, ne Mecusîlikten, ne de ana ve babadan kalma inançtan ne kaldı bende? Gerçi bundan önce de her neye inandım, iman getirdimse yavaş yavaş o ilk inançlardan vazgeçtim." Bu yol çok çetindir. Başı sonu belli değildir. Elbette kolay olmaz onun ilk inançları hatırına gelmediği gibi ona yol da bulamaz. Bu tıpkı şuna benzer: "Adamın biri ırmak kenarında yıkanmak için elbisesini soyunur ve suya atlar. Su sertçe akmaktadır. Onu kaptığı gibi aşağı doğru sürükler. O ise elbisesinin bulunduğu yere doğru atılmaktadır ki, alsın da giysin diye. Ne çare ki, keskin akan su onu kapmış ve götürmüştür."

Bu gece, durmadan dostun köşkünü tavaf ediyorum. Sabaha kadar dostun evinin içinde dönüp dolaşıyorum. Çünkü sabahleyin içilen her şarab için şöyle denilmiştir: "Bu baş kâsesi, dostun kadehi olmuştur"

MÜMİN, MÜMİNİN AYNASIDIR

Garip hadisler arasında anlatırlar. Ama bu pek yaygın değildir. Cehennem halkı cehennemi boşalttıkları zaman, en alçak ve derin yerleri bomboş kaldığı, kapıları kapandığı sırada cehennem harap bir boş eve dönerken münafıkların feryatları duyulur. Onlara sorarlar: "Siz nasıl bir toplumsunuz ki, herkes burayı boşalttığı halde siz hâlâ içerdesiniz!" "Bizler nifak ehli kişilerdeniz bizim için ne kurtuluş umudu kalmıştır, ne de burada kalmak imkânı."

Bu hadisi de Kadı Şemseddini Hoyi ders sırasında anlatmıştı. Ama yaygın değildir ancak mânâya aşina olan, işin iç yüzünü bilen kimse bundan bir pay çıkarır. Bugün bir açık nifak vardır bir de gizli nifak. O açık nifak bizden ve dostlarımızdan ırak olsun ama insanoğlunun yaratılışında olan o gizli nifakı da ondan söküp atmaya çalışmak gerektir. Yine hadiste, "Mümin, Müminin aynasıdır," buyrulmuştur. Bundan daha önemlisi, "Hak kulun aynasıdır, kul da hakkın aynasıdır," anlamına gelen hadislerdir. Olgun söz böyle dolgun olur.

Şemseddini Hoyi'ye biri karşı çıktı ve şöyle bir tartışma açtı. Onun maksadı bir din adamını kötülemekti. Diyordu ki: "Filan kişi bu kadar şiir ezberlemiş, her fenden, devlet ve divan işlerinden birkaç şey öğrenmiştir. Ötekinin ise hiçbir şeyden haberi, resmî işlerden bir bilgisi yoktur." Buyuruyorsunuz ki: "Nihayet onun ezberinde bir şey yoktur, kitap da yazmamıştır. Ama söz eridir, tecrübe sahibidir. Görmüyor musunuz ki, sırası geldiği zaman nasıl konuşuyor. Ötekinin ne kadar geniş bilgisi olursa olsun, tecrübesi yoksa görüyorsun ki yeri geldiği zaman hiçbir şey söyleyemiyor." Şimdi bunların aralarındaki ayrılık ve derece farkı, zahir bilgisi, duygu ve düşünce yönündendir. Bu cihanın aklı ve bu cihanın hissi iledir.

İNSANIN İKİ SIFATI

Adamın birini pazara götürdüler, kendine bir şeyler al, hem de teklifsizcesine, keyfine göre al dediler. İnsanın iki sıfatı vardır. Biri niyaz yani yalvarma ve isteme, öteki de tok gözlülüktür. Sen niyazsızlıktan, tok gözlülükten ne beklersin? Talibin, sevgiliyi ve doğru yolu arayanın son arzusu nedir?

Matlup yani sevgili. 0 halde sevgilinin son arzusu nedir? Talip, yani âşık. Şeyh Muhammed bir kâfire, onun için, "Kıble taratma secde et, sözü doğru söyle!" dedi. Kâfir ona şu cevabı verdi: "Benim kıblem sensin. Ama senin kim olduğunu ben söylersem beni inkâr edersin. Sonra ben Müslüman olurum, sen kâfir olursun." Müslüman kâfiri aradı, ama kâfir nerede? Bulayım da ona secde edeyim, ona yüzlerce öpücük vereyim. Şimdi sen söyle, ben kâfirim diye açık konuş, öpücükleri sana da sunayım.

Cehennemlik nerede? Acaba sonunda cehennem mi sonsuz kalacak, yoksa cennet mi? O halde nerede cehennemlik kul? Bütün âlemde tek cehennemlik yoktur. Bunların cehennemi, cennettir. Beni tanımaz! Şu âlemde öyle ise kime taparlar?

Şimdi söyle. Ben geçen kış yine senin yüzünden ne sıkıntılar çektim. "Bu evde, hoş değildirler," diyorum. "Delil göster!" diyorsun bana. Benden delil isteyenler Haktan istesinler. Haktan delil isterlerse benim gönlüm hoştur. Asıl erlik, başkalarının gönlünü hoş etmektir. Yalnız nefsini düşünende ne erlik olabilir? Er odur ki, sayesinde kölesinin gönlü hoş olur. Başkalarının gamını çekmek Allah işidir.

Dostun varlığının, sana açılıp aydınlanmasını istiyorsan, özün içine gir, deriden vazgeç. Dost, etrafında kat kat perdeler bulunan bir Zât'tın O, kendi varlığına gark olmuş, iki cihan da onda gark olmuştur.

Hergün, senden yeni yeni lûtuflara, ihsanlara nail olurum. Kulağım, cömertliğinin müjdeli haberlerini duyar. Fakat iyiliklerine doymam da yine, denize benzeyen lütuf avucundan başka ihsanlar elde etmek isterim. Bir başka isteğim de ekmeğe, balığa rehin kalmış.

DİL ELBİSESİ

Mevlânâ dedi ki: Seyfeddîn Ferruh, birisini döverken bir başkasına da neden dövdüğünü anlatmaya koyulurdu; derken onlar da o adamı dövmeye başlarlardı, böylece de hiç kimsecikler o adama acıyıp bağışlanmasını dilemezdi.

Şems buyurdu ki:

Bu dünyada gördüğün her şey, o dünyada da tıpkı tıpkısına var; hattâ bütün bunlar, o dünyadan birer örnek. Bu dünyadaki her şeyi o dünyadan getirmişlerdir. "Hiçbir şey yoktur ki hazineleri katımızda olmasın; ancak onu, bilinen bir miktarda indiririz" Aktar, çeşit çeşit tablaların, ilâçların üstüne bir tas kor. Her ambardan bir avuç şey vardır tasta; bir avuç biber, bir avuç sakız. Ambarların sonu yoktur; fakat tablasına bundan fazlası sığmaz. İşte insan da bu tas gibidir; yahut da bir aktar dükkânıdır ki orda Tanrı sıfatlarının hazinelerinden avuç avuç, parça parça şeyler vardır.

Bu dünyada, lâyığınca, alışverişte bulunsun diye onları kaplara, tablalara koymuşlardır; duymaktan bir parça, görmekten bir parça, söylemekten bir parça, akıldan bir parça, keremden ihsandan bir parça, bilgiden bir parça. Şu halde insanlar, Tanrının gezip dolaşan satıcılarıdır, dönüp dururlar. Gece gündüz tablaları o doldurur, sen boşaltırsın; yahut da yitirirsin, yahut da onunla bir kazanç elde edersin. Gündüz boşaltırsın; yahut da gece gene doldururlar, kuvvet verirler. Meselâ gözün aydınlığını görüyorsun ya; o dünyada da gözler var, bakışlar var, görüşler var; hem de çeşit çeşit. Sana ondan bir örnektir, yolladılar ki dünyayı seyredesin. Yoksa görüş, bu kadar değildir; fakat insan, bundan fazlasına tahammül edemez. "Hiçbir şey yoktur ki onun hazineleri katımızda olmasın." Bu sıfatlar da sonsuz olarak katımızdadır bizim; bilinen bir parçasını göndeririz sana. Artık bir düşün; bu kadar binlerce yüzyıllar, bunca soylar boylar geldiler; bu

denizden doldular, derken gene boşaldılar; bir seyret de gör. ne ambardır bu.

Şimdi kimin gönlü, o denizi daha fazla anladıysa onun gönlü, tabladan o kadar soğur. Şu halde bütün dünya, para basılan yerden çıkıp geliyor; gene dönüp para basılan yere gidiyor. "Gerçekten de Tanrınız biz ve gerçekten gene dönüp ona varanlarız." Gerçekten de biz, yâni bizim bütün parça buçuklarımız oradan gelmiştir; oranın örnekleridir; küçük büyük, canlı cansız her şey, dönüp gene oraya gider. Fakat bu, şu tablada hemencecik görünür; tabla olmadıkça görünmez. Neden şaşıyorsun, neden tuhaf geliyor sana? Görmüyor musun bahar yelini? Esti mi ağaçlar yeşerir, çayırlar çimenler biter, gül bahçeleri bezenir, çiçekler açar; baharın güzelliğini onlarla seyredersin. Fakat bahar yelinin kendisine bakarsan bunların birini bile göremezsin. Fakat bu, bu görülesi şeyler, bu gül bahçeleri onda yok demek değildir. Hepsi de onun ışığından değil mi?

Hattâ onda dalga dalga gül bahçeleri, dalga dalga çiçekler vardır; fakat lâtif dalgalar olduğundan vasıtasız göze görünmezler; lâtif olduklarından belirmezler. Tıpkı bunun gibi insanda da gizli vasıflar vardır; fakat birinin sözü, birinin zarara uğrayışı, birinin savaşması, barışması gibi içten yahut dıştan bir vasıta olmadıkça görünmez;

insandaki sıfatlar ancak bunlarla meydana çıkar. Görmüyor musun? Kendi kendine bir düşünceye dalsan hiçbir şey görmezsin, kendini, bu sıfatlardan bomboş sanırsın. Sen neysen gene O sun; değişmiş değilsin; fakat onlar sende gizlidir. Denizdeki suya benzer onlar; su, denizden ancak bir bulut vasıtasıyla ayrılır; ancak dalga vasıtasıyla belirir, görünür. Dalga, dıştan bir sebep olmadan içten coşup köpürmendir senin. Fakat deniz sütlimansa hiç mi, hiç görmezsin; bedenin deniz kıyısındadır, canınsa bir deniz.

Görmüyor musun, o denizden bu kadar bin yılanlar, balıklar, kuşlar, çeşit çeşit, renk renk yaratıklar çıkıyor, kendilerini gösteriyor da gene denize dalıp gidiyor. Öfke, haset, imrenip özleyiş bunlardan başka sıfatların da denizden baş çıkarır. Şu halde sıfatların, Tanrı âşıklarıdır amma lâtiftir; bu yüzden de dil elbisesine bürünmedikçe görmek mümkün değildir onları; soyundular mı, lâtif olduklarından göze görünmezler.

Ey Can! senin gönlünden, benim gönlüme bir yol vardır. Benim gönlüm, o yolu araştırmak hususunda uyanıktır. Çünkü gönlüm, berrak, duru saf su ise, aya ayna tutar. "Burada, saf lekesiz, temiz gönülde Hakkın tecellisi belirtilmektedir."

İNANANIN GÖNLÜ

Biz su üstündeki kâseyiz sanki. Suyun üstündeki kâsenin gidişi, kâsenin buyruğuyla, dileğiyle değildir; suyun buyruğuyladır, suyun dileğiyle.

Mevlana, bu herkese göre böyledir; yalnız kimisi suyun üstünde olduğunu bilir, kimisi bilmez dedi.

Şems buyurdu ki:

Herkese göre olsaydı "İnananın gönlü, Tanrının iki parmağı arasındadır" diye inanan hakkındaki özel hüküm doğru olmazdı. Tanrı, "Rahman, Kur'ân'ı öğretti" buyurdu. Bu da herkese göre böyledir denemez. Bütün bilgileri o öğretti amma Kur'ân hakkındaki bu özellik ne? Nitekim "Gökleri ve yeryüzünü yarattı" âyetinde gökle yer, özel olarak anılmada; bu neden? Madem ki her şeyi bir uğurdan yarattı; şüphe yok ki bütün kâseler onun gücünün, onun dileğinin denizi

üstünde yüzmede; fakat kötü bir şeyi o suya katıp söylemek, edepsizlik olur. Meselâ, ey pisliği, sesli sessiz yellenmeyi yaratan denmez de ey gökleri yaratan, ey akılları yaratan denir. Öyleyse, genel de olsa bu özellikte bir fayda var. Demek ki bir şeye özellik veriş, o şeyi seçiştir; buna delâlet eder. Hâsılı su üstünde giden kâseyi su, öylesine götürür ki bütün kâseler o kâseyi seyrederler.

Su üstünde giden kâse öylesine gider ki bütün kâseler, yapılışları bakımından ondan kaçarlar, utanırlar; su, onlara kaçmayı ilham eder, kaçış gücü verir; onların gönüllerine, Tanrım, bizi suya yaklaştırdıkça yaklaştırır duasını ilham eder. Genel olarak gören kişi, suya kapılış bakımından ikisi de bir der. O da suyun bu kâseyi ne kadar güzel götürdüğünü, bu götürüşteki güzelliği görseydin bu özel güzelliği sorardın, o genel sıfatı anmazdın bile diye cevap verir. Hani birisinin sevgilisi, anlam ve beden bakımından bütün pisliklerle eştir amma âşığın aklına, sevgilim pisliklere eş diye bir şey gelmez. Genel sıfat bakımından ikisi de bedendir, ikisinde de parçabuçukluk var, altı yön var, ikisi de sonradan meydana gelmiştir, yok olup gidecektir; daha da bu eşit genel sıfatlar ıssıdır. Fakat bu sıfatlar, kesin olarak sevgili hakkında söylenmez, sevgiye sığmaz. Sevgiliyi kim bu genel sıfatlarla anarsa âşık, ona düşman olur, kendisinin şeytanı bilir onu. Fakat sana göre bu sıfatlarla da anılabilir; çünkü genel bir görüşün var; bizdeki özel güzelliği seyredecek kişi değilsin sen; seninle bahse girişmeye değmez; çünkü bizim bahse girişmemiz, güzellikle karılmıştır. Ehli olmayana güzelliği göstermek zulümdür; o, yalnız ehline gösterilir.

"Hikmeti, ehli olmayana vermeyin, verirseniz hikmete zulmetmiş olursunuz; fakat ehlinden de saklamayın, ehil olanlara zulmedersiniz" buyurmuştur. Bu, görüş bilgisidir, münazara bilgisi değil. Ağaçlar, güzün çiçek açmaz, meyve vermez ki buna dâir bahse girişelim. Bitkilerin güze dayanabilmeleri için karşı koyacak, dayanacak gücü kuvveti olmalı; çiçekte, güze karşı koyacak güç yok. Güneşin tesiriyle ılık havada açılır çiçek; güneşi, havayı bulamazsa başını çeker, aslına kavuşur gider. Güz ona, kuru dal değilsen karşıma çık, ersen gel der; o da sana karşı bir kuru dalım, istediğini söyle, er değilim ben der.

Bâzı insanlar gamlıdırlar; bu gamın nereden geldiğini bilmezler. Bâzı insanlar da vardır ki neş'elidirler, onlar da bu neşenin Hak'dan geldiğini bilmezler. Ne kadar solda, sağda bulunanlar, eğri, doğru yolda yürüyenler vardır ki, soldan, sağdan, eğriden, doğrudan haberleri yoktur. Ne kadar, "Ben, ve Biz" diyenler vardır ki onların da "ben" ve "biz"den haberleri yoktur.

İNSANIN ÜÇ HALİ

Birisi, şu beytin anlamını sordu: A kardeş, sen, o düşüncesin ancak; Ondan başka neyin varsa kemiktir, kıldır. Mevlana Buyurdu ki:

Sen şu anlama bak; o düşünce sözü, o özel düşünceye bir işaret. Anlamı genişletmek için düşünce dedik ona; gerçekte o düşünce değil; olsa bile insanların anladıkları bu cinsten düşünce değil. Düşünce sözünden maksadımız buydu. İnsan, o anlamı, halkın anlaması için biraz daha aşağılara inerek anlatmak istese insan, konuşan hayvandır der. İster gizli olsun, ister duyulsun, burada söz, düşünce olur; ondan ötesi de hayvan. Demek ki insanın düşünceden ibaret oluşu, öte yanının kemikten, deriden başka bir şey olmayışı doğrudur.

Söz güneşe benzer; bütün insanlar onunla ısınır, onunla yaşar. Güneş, boyuna vardır, hazırdır, herkes, her şey, boyuna onun yüzünden sıcaktır; fakat her vakit görünmez. Yaşayanlar da onun yüzünden yaşadıklarını, onunla ısındıklarını bilmezler. Fakat şükür olsun, şikâyet olsun, ister hayır olsun, ister şer, söz söylemeye koyuldular mı, güneş göze görünür. Gökyüzündeki güneş gibi hani. Daima ışır durur amma ışığı bir duvarı ışıtmadıkça görünmez. Tıpkı bunun gibi söz güneşinin ışıkları da boyuna vardır amma, harf, ses vasıtasıyla belirmedikçe görünmez. Çünkü güneş lâtiftir, hava da lâtiftir. Kesif bir şey gerek ki o kesafet vasıtasıyla o lâtif nesne göze görünsün, belirsin. Meselâ birisine Tanrı sözü hiç yüz göstermemiş, şaşkın bir halde donakalmış. Tanrı şöyle etti, böyle buyurdu, böyle yapma dedi dedikleri zaman ısınır o adam, Tanrının letafetini görür. Amma önce de vardı o ışık; hem de ona vurup duruyordu. Fakat yap yapma emirleri söylenmedikçe, Tanrının yaratışı, gücü anlatılmadıkça o ışığı göremiyordu.

Kimi kişiler vardır; güçleri yetmez de bal yiyemezler, arıktırlar, bal ağır gelir onlara; kuvvetlenmeleri için zerde gibi, helva gibi bir yemeğin içinde yiyebilirler. Sonunda kuvvetleri bir hadde varır ki balı, bal olarak da yemeye başlarlar. Hâsılı anladık bildik ya, söz, lâtif, daima ışıyan, ışığı hiç kesilmeyen bir güneştir. Fakat sen, güneşi görmek, ondan zevk almak için kesif bir şeye muhtaçsın. Derken iş bir yere varır ki ışıkları, o letafeti kesif bir vâsıta olmadan da görebilirsin; buna alışırsın, onu seyretmeye koyulursun, güç kuvvet sahibi olursun; o letafet denizinde şaşılacak renkler, şaşılacak şeyler görür seyredersin. Neden şaşıyorsun ki o söz, söylesen de, söylemesen de boyuna sende var. Düşüncende söz yok dersen deriz ki: Onda da söz var; hem de boyuna var. İnsan, konuşan hayvandır demişler ya, o canlılık, sen diri oldukça sendedir; o halde sözün de boyuna seninle olması gerek. Hayvanın bir şey çiğnemesi, geviş getirmesi, hayvanlığının belirmesidir amma boyuna çiğneyip geviş getirmesi şart değil. Söz de buna benzer; söylemek, meram anlatmak içindir amma boyuna söylemek de şart değil ya.

İnsanın üç hali vardır. İlki şudur: Adam, Tanrı çevresinde çizginmez; herkese ibâdette, hizmette bulunur. Kadına, erkeğe, mala mülke, çocuğa, taşa, toprağa ibâdet eder de Tanrıya ibâdet etmez. Derken insanda bir bilgi, bir anlayış belirir, Tanrıdan başkasına hizmet edemez olur. Derken bu halde de ileri gittikçe gider; öyle bir hale gelir ki ne Tanrıya kapı kılıyorum diyebilir, ne kapı kılmıyorum diyebilir; bu iki mertebeyi de aşmıştır artık. Bu topluluktan bir ses bile duyulmaz.

Tanrı, ne hazırdır, ne gaaip; ikisini de yaratandır o; yâni hazır oluşu da o yaratmıştır, gaaip oluşu da. Öyleyse ikisinden de ayrıdır o. Çünkü hazır olsa kayboluşun bulunmaması gerekir; kayboluş, bulunmayış varsa bulunuş da var demektir. Çünkü hazır oluş, bulunuş halindedir bulunmayış, kayboluş. Demek ki o ne bulunmayışla vasfedilebilir, ne bulunuşla. Bunlarla vasfedilecek olsa zıddan zıddın doğması, gerekir. Çünkü bulunmayış halinde bulunuşu yaratması gerek; bulunuşsa bulunmayışın zıddı. Bulunmayış da tıpkı bunun gibi. Hâsılı zıddın doğması, Tanrının kendisine bir benzer yaratması caiz değildir. "Ona benzer yok" diyor. Bu mümkün olsaydı üstün olmayanı üstün görmek gerekirdi; aynı zamanda

birşeyin, kendini meydana getirmesi gerekirdi. Oysa ki her ikisi de olamaz. Buraya vardın ya, dur artık, aklını yorma; aklın işi yok burada.

Deniz kıyısına varan durmak da kalmayıncaya dek durur, kalakalır. Bütün sözler, bütün bilgiler, bütün hünerler, bütün zenaatler, bu sözden tat tuz bulur. Bu söz olmasa hiçbir işte, hiçbir zenaatte tat tuz kalamaz. Bu, böyledir amma bilmezler; zâti bilmek de şart değildir. Şuna benzer hani; bir adam, mallı mülklü bir kadın alır; kadının sürüleri, yılkıları, daha da birçok malı mülkü vardır. Adam, o koyunları görür gözetir, atları tımar eder, bahçeleri bağları sular. Bu hizmetlerle oyalanır amma bu işlerden, o kadının varlığıyla tat alır. Kadın aradan kalksa o işlerin de tadı tuzu kalmaz, hepsi de ölür gider; cansız görünür adama. Dünyadaki bütün zenaatler, bütün bilgiler, her şey, arifin zevk ışığından dirilik bulur, hoşluğa erer, sıcak görünür. Onun zevki olmasa, onun varlığı olmasa bütün bu işlerde ne zevk kalır, ne tat. Hepsi de ölü görünür insana.

Kalkınız, çünkü o mutluluk veren dost kalktı. Kalkınız, çünkü aşkın cezası kaldırıldı; kalkınız çünkü o güzel boylu sevgili kalktı. Kalkınız, çünkü bugün kıyamet günüdür, her şey ayağa kalktı.

İKİYÜZLÜLÜK

Bilir misin sen kimsin, makamın nedir? Ben sana diyorum ki, sen öyle yüce bir kişisin ki, eğer Hazreti Peygamber hayatta olsaydı seni yoldaş olarak seçerdi. Öteki peygamberler demiyorum. O sana geldi, seninle birlikte başka dost seçmedi, seni halvetçe ziyaret etti. Bununla beraber, sana düşmek tehlikesi görünüyor. Ama bu, kötü bir düşme değil. "Ancak maksadı geciktirecek olan bir düşme tehlikesi bu," dedi. Bunun üzerine kabul ettim; ama aramızda geçenleri anlatmasını kabul etmedim. Bu, cimrilikten değil. Eğer Allah kullarında cimrilik olsaydı, Allah korusun, sen beni nasıl beğenebilirdin? Çünkü ben seninle birlikte olursam daha çok beğeniliyorum.

Dediler ki: işte sen böylesin; onun seninle birlikte olması hoşuna gitmiyor mu? Şimdi yaptığı gibi sana bir zahmet mi veriyor? Öyle ise bu iyilikten sonra yumuşamak gerekli oldu. Hayır, ancak bunda bir ikiyüzlülük, bir nifak var ki, o başka yönden geliyor. Şüphe yok ki sen bugün güzelsin. Biz Muhammed Güyanî'den aydınlandık; sen de temiz kalplisin. Ondan söylemiş olduğun şeyleri dinledim. Ben artık güçsüzüm, sana döndüm; bu noktada duruyor, seni dinliyorum. Hatırımdan neler geçiyor? Aramızda geçen tatsız hatıraları unutur yahut gizlersen ben de bunları olmamış sayarım. Ancak sen nerede olsan yine eksik sayılırsın. Sonra acaba benimle Mevlânâ Celâleddin'in bu çocuğu arasında ne var diye düşündüm; Allah bilir dedim. "Acayip," dedi. Senin bundan sonra bu olay üzerinde durmânâ şaşıyorum. Şüphe yok ki, biz seninle ilk sene bir anlaşmazlık halindeydik, ama bunu sana hiç açmadım. Bunu gizlediğim için de anlaşmamazlık günden güne arttı. Şüphe yok ki bu sözüm yanan bir ateş gibidir. Ben de ilk sene bu ateşle kavruldum. Bir sürü hikâyeler anlattım. Artık geçen geçmiştir, ben de bu işten vazgeçtim. Zaten daha ne zamânâ kadar konuşacaktın bunları? Hep eskiden beri anlatılan hikâyeler. Zaman olurdu ki, çok ateşlenirdim. Bu alışkanlık hali bende o derecede kuvvetli olmazdı. Çünkü bende sevgi eksikliği olmakla beraber bir ikiyüzlülük de vardı.

Gayb âleminin atlısı geçti, gitti. Onun geçtiği yerden bir toz bulutu yükseldi. O atlı, yerinden gitti; fakat kopardığı toz hâla, orada yerli yerinde duruyor. Ey Hakkı ve hakikati arayan kişi, sen sağa, sola bakma, dosdoğru bak da gör ki o toz koparanın tozu burada, kendisi ise ölümsüzlük, sonsuzluk âlemindedir.

AYDAN PARLAK

Ey Hak Ziyası Hüsamettin, sen öyle bir ersin ki Mesnevi, senin nurunla ayı bile geçti, aydan bile parlak bir hale geldi. Ey lutfu, keremi ile umulan, yüce himmetin bu Mesneviyi nereye çekmekte? Tanrı bilir. Bu Mesnevinin boynunu bağlamış, bildiğin yere doğru çekmektesin.

Mesnevi, koşup gitmekte... çeken gizli. Fakat görecek gözü olmayan gafilden gizli. Mesnevinin yazılmasına önce sen sebep olmuşsun... artar, uzarsa arttıran, uzatan yine sensin. Madem ki sen böyle istiyorsun. Tanrı da böyle istiyor... Tanrı takva sahiplerinin dileğini ihsan eder.

Evvelce sen, varlığını Tanrıya verdin... karşılık olarak Tanrı da varlığını sana verdi. Mesnevi sana binlerce şükretmede... ellerini kaldırıp dualar eylemede... Tanrı, Mesnevinin diliyle, eliyle sana şükrettiğini gördü de ihsanlarda bulundu, lutuflar etti, keremini çoğalttı. Çünkü Tanrı, şükredenin nimetini çoğaltmayı vaat etmiştir.

Nitekim secdenin karşılığı, Tanrıya yakın olmaktır. Tanrımız "Secde et de yaklaş" dedi... bedenlerimizin secde etmesi, canlarımızın Tanrıya yaklaşmasına sebeptir. Mesnevi, ziyadeleşiyorsa, uzuyorsa bu yüzden ziyadeleşiyor, bu yüzden uzuyor... fazla ve büyük görünmek için değil!

Üzüm çubuğu, yazdan nasıl hoşlanırsa, onunla nasıl bağdaşmışsa biz de seninle öyle bağdaşmışız, senden öyle hoşlanmaktayız... istiyorsan emret, çek de çekip götürelim!

Ey sabır, varlığın anahtarıdır sırrının emri, bu kervanı güzel güzel ta hacca kadar çek, götür!

Hac. Tanrı evini ziyarettir, ev sahibini ziyaretse erliktir. Hüsamettin, sen bir güneşsin, onun için sana ziya edelim... Bu iki söz, Hüsam ve Ziya, senin vasıflarındır. Bu Hüsam ve Ziya birdir... Şüphe yok ki güneşin kılıcı ziyadandır.

Nur, ayındır, bu ziya da güneşin... Kur'an'ı oku da bak! Babacığım, Kur'an güneşe ziya dedi, aya da nur... hele bak da gör! Güneş, aydan daha üstündür ya... Şu halde ziyayı da mertebe bakımından nurdan üstün bil!

Hiç kimse gidilecek yolu ay ışığıyla görmedi de güneş doğunca yol meydana çıktı, göründü. Güneş, alınacak, satılacak şeyleri güzelce gösterdi de bu yüzden pazarlar gündüzleri kuruldu. Kalp akçeyle sağlam akçe iyice ayırt edilsin, kimse hileye kapılmasın, aldanmasın diye.

Güneşin nuru yeryüzüne adamakıllı vurdu, alışveriş edenler için alemlere rahmet kesildi. Fakat bu, kalpazanların istemedikleri bir şeydir. Onlara pek ağır gelir bu iş... çünkü güneşin nuru, onların işine kesat verir, kalp akçeleri görünür, fark edilir de geçmez olur?

Kalp akçe, sarrafın can düşmanıdır... yoksula köpekten başkası düşman olur mu?

Peygamberler, düşmanlarla savaşırlar... melekler de "Ya-rabbi, sen koru!" diye dua ederler. Tanrının pek nurlu olan bu kandili hırsızların üflemesinden, onların nefesinden uzak tut! Hırsız ve kalpazan, nura düşmandır vesselam...

Ey feryada yetişen Tanrı, sen feryadımıza yetiş! Hüsamettin, bu dördüncü deftere nurlar saç! Çünkü güneş de dördüncü kat gökten doğar, alemi nurlara gark eder. Sen de bu dördüncü defterle alemlere güneş gibi nurlar saç da şehirlerle ülkelere parlarsın, her tarafı nura gark etsin!

Ey Hak Ziyası, sen onun halini gördün... Hak, sana, onun işlerine karşılık verdiği cevabı gösterdi! Gayb alemini gören gözün, gayb alemi gibi üstattır. Bu görüş, bu ihsan, şu alemden eksik olmasın!

Bizim halimiz olan şu hikayeyi burada tamamlarsan yakışır. Adam olmayanları, adam olanların hatırı için bırak; hikayeyi bitir, hikayeye son ver! Hikaye üçüncü cilt de tamamlanmadıysa işte dördüncü cilt... onu, burada düzene koy, tamamla!

O adamın, bekçiden korkup bağa at sürdüğünü anlatıyorduk. O adamın aşık olup bu dertle tam sekiz yıl yanıp yakıldığı güzel de meğerse o bağdaymış! Aşık o sevgilinin

gölgesini bile görmeye imkan bulamıyordu. Ancak Zümrüd-ü Anka'yı duyar gibi onun da vasfını işitmekteydi.

Kazara nasılsa onu, bir kerecik görmüştü, o ilk görüşte ona vurulmuş, ona gönül vermiş gitmişti. Ondan sonra ne kadar çalıştı çabaladıysa o sert huylu dilber, bir türlü mecal vermemiş, bir türlü kendisini göstermemişti. Ne yalvarmamın bir çaresi olmuştu, ne mal, mülk vermenin... o fidan sevgilinin gözü toktu, tamahı yoktu!

Tanrı, her hüner ve sanata, her dilenen ve istenen şeye aşık olan kişinin dudağını, ilk önce o şeye dokundurur, ona lezzeti tattırır... Ondan sonra aşıklar, o lezzetle, dileklerini aramaya koyuldular mı her gün önlerine bir tuzak çıkarır, ayaklarına bir bağ vurur!

Aramayıp taramaya giriştiler mi "hele nikah parasını getir bakalım" diye kapıyı kapar. Aşıklar da, o ümitle döner dolaşır, koşarlar... Her an ricaya düşerler, her an ümitsizliğe kapılırlar. Herkesin, bir şey elde edeceğim diye bir ümidi vardır... nihayet bir gün olur, ona bir kapı da açarlar. Açarlar ama hemencecik yine o kapıyı örterler. O kapıya tapan, oraya ümit bağlayan kişi de ümitlenir, o ümitle ateş kesilir, işe girişir!

O genç de hoş bir halde o bağa girince ansızın ayağı defineye batıverdi! Tanrı bekçiyi sebep etti... bekçi korkusundan geceleyin koşa koşa bağa girdi, sığındı da, Bağdan geçen ırmağa yüzüğünü düşürmüş olan sevgilisinin elinde bir fener, yüzüğünü aramakta olduğunu gördü.

O anda neşesinden Tanrı'ya şükürler ederek bekçiye hayır dualarda bulunmaya başladı:

"Bekçiden huylanıp kaçtım, ziyanlara girdim, ama yarabbi, sen onun yirmi misli altın ve gümüşü onun başına saç! Onu, kötü kişilerin şerrinden kurtar... ben nasıl neşelendiysem onu da sen neşelendir! Onu bu alemde de mesut et, o alemde de... Onu kötülükten, köpeklikten kurtar!

Tanrım, gerçi o kötü kişinin huyu daima halkın belasını istemektir. (ama yine sen onu koru). Kötü kişi, padişah, Müslümanları suçlu buldu diye bir haber duydu mu semirir, neşelenir... Yok... eğer padişah, merhamet etti, o cezayı cömertliğiyle Müslümanlardan bağışladı diye bir söz duysa, bu söz yüzünden canı sıkılır, yaslara düşer... kötü kişide daha buna benzer yüzlerce yomsuzluklar vardır.

Fakat o aşık, kötü bekçiye hayır dualar edip duruyordu. Çünkü rahata onun yüzünden kavuşmuştu. Bekçi herkese zehirdi, fakat ona panzehir! Bekçi, onun sevgilisine kavuşmasına sebep olmuştu. Görüyorsun ya, dünyada mutlak olarak kötü bir şey yoktur. Kötü, buna nispetle kötüdür. Sonra şunu da bil ki,

Alemde hiçbir zehir, yahut şeker yoktur ki birine ayak, öbürüne ayakkabı olmasın! Evet... birine ayak olur, öbürüne bukağı. Birisine zehirdir, öbürüne şeker gibi tatlı! Yılanın zehiri, yılana hayattır, insanaysa ölüm! Deniz mahluklarına deniz, bağ, bahçe gibidir...fakat karada yaşayanlara ölümdür, dağdır!

Ey iş eri, bu nispeti birden tuttur da böylece bine kadar saya dur! Zeyd, birisine göre şeytandır, öbürüneyse sultan! O, zeyd pek yüce bir kişidir der... Bu zeyd gebertilecek bir kafirdir der!

Zeyd, bir adamdır ama ona öyledir, buna ise baştanbaşa zahmettir, ziyandır! Eğer onun, sana göre de şeker haline gelmesini istiyorsan var, onu aşıklarının gözüyle gör! O güzele kendi gözünle bakma... isteneni isteyenlerin gözüyle gör!

Kendi gözünün yerine, ona aşık olanlardan ariyet bir göz edin... Hatta ariyet olarak ondan bir göz, bir görüş, al da onun yüzüne, onun gözüyle bak! Bak da bıkmadan, usanmadan emin ol. İşte ululuk ısrı peygamber, bunun için "Kim kendini Tanrıya verirse Tanrı, kendisini ona verir" dedi...

"Onun gözü de ben olurum, eli de, gönlü de... bu suretle devleti, bahtsızlıktan kurtulur" buyurdu. Ne olursa olsun, kötü ve istenmeyen bir şey bile olsa değil mi ki sana kılavuzluk etti, sevgiline ulaştırdı, sevimlidir, dosttur!

Gayb âleminin atlısı geçti, gitti. Onun geçtiği yerden bir toz bulutu yükseldi. O atlı, yerinden gitti; fakat kopardığı toz hâla, orada yerli yerinde duruyor. Ey Hakkı ve hakikati arayan kişi, sen sağa, sola bakma, dosdoğru bak da gör ki o toz koparanın tozu burada, kendisi ise ölümsüzlük, sonsuzluk âlemindedir.

ALLAH VARDIR

Bir gün Mevlana'ya felsefe ile meşgul olan bir grup insan geldi. İmani konularda soruları vardı. Mevlana, bu felsefecileri Şemsi Tebrizi'ye gönderdi.

Felsefeciler Şems'e geldiklerinde, O, talebelerine, bir kerpiç üzerine nasıl teyemmüm edileceğini gösteriyordu.

Gelenlerden biri, en çok takıldıkları üç soruyu, peş peşe sıralayıverdi:

1 Allah var dersiniz, ama görünmez, gösteremezsiniz; gösterin de inanalım!

2 Şeytanın ateşten yaratıldığını söylersiniz, sonrada Cehennem'de ateşle ceza verilecek, dersiniz. Ateşten yaratılmış şeytana, ateş acı verebilir mi?

3 Ahirette herkes hakkını alacak, yaptıklarının karşılığını görecek, diyorsunuz. Rahat bırakın şu insanları istediklerini yapsınlar...

Sorular biter bitmez Şems, elindeki kerpici, soruları soran felsefecinin kafasına vurdu.

Felsefeci hemen kadıya gitti ve Şems'ten şikayetçi oldu.

"Ben soru sordum, O bana kerpiçle vurdu!" dedi.

Şemsi Tebrizi de kendini savundu:

"O bana sordu, ben de cevabını verdim."

Kadı bu işi açıklamasını isteyince de şu açıklamayı yaptı:

"Efendim, bu adam, 'Bana Allah-u Teala'yı göster" dedi. Ben de elimdeki kerpici başına vurarak sorusunu açıkladım. Şimdi başının ağrıdığını söylüyor. Bana başının ağrısını gösterebilir mi?"

Adam şaşırdı ve,

"Ağrı gösterilir mi? Ancak hissedilir!" dedi. Şems de taşı gediğine koydu:

"İşte, nasıl varolan ağrı gösterilmezse, Allah'da vardır, ama göze gösterilemez demek istedim!"

Şems savunmasına şöyle devam etti:

"Bu adamın ikinci sorusu, ateşten yaratılmış olan şeytanın

ateşle nasıl cezalandırılacağı idi. Ben bunu açıklamak içinde başına topraktan yapılmış bir kerpiçle vurdum. Başı acıdı, ağrıdı. Oysaki kerpicinde kendisi gibi asıl maddesi topraktır. Nasıl toprak toprağa acı veriyorsa, ateş de ateşten yaratılmış şeytana azap verecektir. Üçüncü sorusu da 'Bırakın insanları, isteyen istediğini yapsın; niçin ahirette yapılanların karşılığı verilecek, diye korkutuyorsunuz?' şeklindeydi. Ben de ona canımın istediğini yaptım. Ama bundan hoşlanmadı ve beni size şikayet etti."

Felsefeciler bu açıklamalar karşısında ne söyleyeceklerini bilemediler ve çok mahcup oldular.

ÖLÜ; YAŞADIĞI HALDE ÖLEN KİŞİDİR

Bir yoksul borçlanmış, civar memleketlerden kalkıp Tebriz'e gelmişti. Dokuz bin altın borcu vardı. O vakit de Tebriz'de Bedrettin Ömer, muhtesipti.

Bu öyle bir erdi ki gönlü adeta bir denizdi. Her kılı bir Hatem kesilmişti. Hatem, dünyada olsa ona yoksul olur, önüne baş kor, ayağına toprak olmayı canına minnet bilirdi. Birisine bir deniz dolusu iyi su verse o vergisinden utanırdı. Bir zerreyi doğu güneşi haline getirse bu ihsanı bile kendisine layık görmezdi.

O garip, muhtesipten bir kerem umarak gelmişti. Çünkü o, gariplere bir dost, bir hısım olmuştu adeta. O garip kişi de adeta onun kapısına kapılanmış, ihsanını umarak tekrar borç vermeye başlamıştı. O kerem sahibine güvenerek, onun vergilerini umarak borçlanmaktaydı. O ümitle bir hayli borca girmede, o huyu kerem ve ihsandan ibaret olan zatın lütuf denizine dayanarak şundan bundan borç almaktaydı.

Borç verenlerin suratları asılıyor, o ise o ululuklar, keremler bahçesinin lütfûna güvenerek gül gibi gülüyordu. Birisinin sırtı, Arab'ın güneşinden kızışırsa artık ona Ebuleheb'in kızgınlığından ne gam?

Bir adam bulutla sözleşti mi sakaların suyuna muhtaç olur mu artık? Allah elini bilen büyücüler, bu ele, bu ayağa el, ayak derler mi hiç? Aslana güvenen tilki, yumruğu ile kaplanların bile kellesini kırar.

Cafer, tek başına bir kaleyi zapt etti. Kale, onun sonsuz ve kurumuş dudağına bir yudumcuk suydu. Bir tek atlı, yürümüş, kaleye kadar gelmiş, savaşa hazırlanmıştı. Kaledekiler ürküp kapıyı kapattılar. Kimsede karşı duracak cürret yoktu. Gemidekilerin ne hadleri vardı ki timsaha karşı koysunlar.

Padişah, vezire yüz çevirip "Seninle danışıyorum, böyle bir zamanda ne çare var, ne yapalım?" dedi.

Vezir dedi ki: Kibri, hileyi bırakıp eline bir kılıç al, boynuna bir kefen at, huzuruna git. Padişah peki ama dedi, bu tek bir kişi değil mi? Vezir, doğru, fakat onun tek oluşunu görüp de bunu ehemmiyetsiz bulma. Gözünü aç, kaleye dikkat et. Önünde cıva gibi titreyip durmada. O ise eyerin üstüne öyle bir oturmuş ki sanki doğudakiler de onunla berabermiş, batıdakiler de. Hiçbir şeye aldırmıyor. Birkaç fedai, ona saldırdı; kendilerini onun önüne attılar. Fakat hepsini de gürzüyle öldürdü. Hepsi de onun atının ayakları altına baş aşağı düştüler.

Allah kudreti, ona öyle bir ordu vermiş ki tek başına bir ümmete saldırıyor. Gözüm, o eri görünce sayı çokluğu gözümden düştü. Yıldızlar çoksa da güneş birdir ve bütün yıldızlar da onun önünde darmadağın olur, görünmezler.

Binlerce fare baş kaldırsa kedi, ne korkar, ne çekinir. Nasıl olur da fareler, toplanıp kedinin karşına çıkarlar? Onlarda böyle bir yürek yoktur ki. Topluluk, suret bakımından olursa beyhudedir. Kendine gel de Allah'tan mânâ topluluğu iste. Topluluk, bedenlerin çokluğundan meydana gelmez. Cismi de isim gibi yel üstünde durur birşey bil.

Farelerin yüreklerinde topluluk kudreti olsaydı kızarlar, gayrete gelirlerdi de birkaç tanesi biraraya gelir; fedai gibi aman vermeden kediye saldırırdı. Bir tanesi gözünü ısırır,

oyar, öbürü kulağını dişleyip yırtar, bir başkası yanını delerdi. Kedi bu topluluktan kurtulamazdı.

Fakat farede topluluk için yürek yoktur. Kedinin sesini duydu mu aklı başından gider. Hilebaz kedinin önünde kuruyup kalır. İsterse farenin sayısı yüz bin olsun ne çıkar?

Koyun sürüsü çok olmuş kasaba ne gam? Akıl çokluğu uykuyu def edebilir mi? Mülkün sahibi Allah'tır. Topluluğu o verir, bu yüreği o ihsan ederde aslan, yaban sığırı sürüsüne atılır. On çatallı boynuzları olan yüz binlerce yiğit geyik aslanın saldırışına karşı, adeta yok olur.

Mülkün sahibi O'dur. Bir Yusuf a güzellik saltanatını verir de onu ak buluttan yağan latif yağmura döndürür. Bir yüze bir yıldız parlaklığı ihsan ederde koca bir padişah bir kızın kölesi kesilir. Bir başkasının yüzüne kendi nurunu verir, o adam, gece yarısı her iyiyi her kötüyü görür.

Yusuf ile Musa, Allah nuruna sahip oldular, yüzlerinde, gönüllerinde o nur parladı. Musa'nın yüzü, öyle bir nur saçtı ki nihayet yüzüne bir nikap tutunmaya mecbur oldu. Yüzünün nuru adeta hücum eden yılanın gözünü zümrüt nasıl alırsa gözleri öyle almaktaydı. Musa o kuvvetli nuru örtmek üzere Allah'tan nikap istedi.

Allah da o nikabı, yürü, var, kiliminden yap. Çünkü o, emniyet sahibi bir arifin elbisesidir. O elbise Allah nurundan bir sabra nail olmuştur, dokumasında can nuru vardır. Böyle bir hırkadan başka bir şeyle korunamazsın. Nurumuza, ondan başka hiçbir şey tahammül edemez. Kafdağı bile o nura mani olmaya kalkışsa o nur, Kafdağı'nı da Tur gibi parçalar dedi.

Erlerin bedenlerine Allah kudretinin yüceliği öyle bir tahammül vermiştir ki neliksiz niteliksiz Allah nuruna dayanırlar. Tur dağının zerresine tahammül etmediği nur, Allah kudretiyle bir sırçayı yer eder. Kandil duracak yer ve bir sırça kandil, Kafdağı ile Tur'u paramparça eden nura mekân olur.

Onların bedenlerini kandil konacak yer, gönüllerini de sırça bil. Bu kandilin nuru, arşa da vurur, göklere de. Arşın ve göklerin nuru, bu nura karşı şaşırıp kalır, kuşluk çağındaki yıldız gibi yok olur gider.

Peygamberlerin sonuncusu, bunu hiçbir an zevali olmayan padişahlar padişahından nakletmiştir.

Allah demiştir ki: Ben göklere, boşluğa, yüce akıllarla nefislere sığmadım da, konuk gibi vardım, müminin gönlünde keyfiyetsiz, mahiyeti anlaşılmaz bir şekilde yurt tuttum, oraya konuk oldum. Bu gönül vasıtası ile yücelerde bulunanlar da benden padişahlılar, baht ve devletler bulurlar, aşağıda bulunanlar da. Böyle bir ayna olmadıkça güzelliğinden hiçbir şey görünmez, ne yeryüzünde, ne de zaman içinde nurum tecelli etmez. İki âleme de merhamet atını sürdüm de geniş bir ayna düzdüm.

Her an bu aynadan elli düğün halkı doyar. Aynayı işit fakat nasıldır? Sorma. Hâsılı Musa'da bu elbiseden nikap yaptı, yüzünü örttü. Çünkü o yay gibi parlak nurun tesirini anlamıştı.

Elbisesinden başka bir şeyden nikap yapsaydı sağlam ve yüce bir dağ olsa, hatta dağdan da sağlam bulunsa yine paramparça olurdu. Allah nuru demir duvarlardan bile geçtikten sonra artık nikap ona ne yapabilir? O nikap, hararetli bir arifin coşkunluk zamanındaki hırkasına benziyordu adeta.

Kav, önce yakılır, alıştırılır da ondan sonra ateş alır. O doğru yolu gösteren nurun aşkıyla Safura iki gözünü de yele verdi. Önce bir gözünü kapatıp baktı, Musa'nın gözündeki nuru görünce o gözü uçtu, kör oldu. Ondan sabrı kalmadı, o gözünü de açıp baktı, öbür gözünü de o ayın uğruna harcadı.

Savaş eri de önce yoksulara ekmek verir. Fakat ibadet nuru ona vurdu mu canını bağışlar.

Bir kadın Safura'ya, "O nergis gibi gözlerin elden gitti, açıklanıyor musun?" diye sordu. Safur'a dedi ki; yüz binlerce gözüm olsaydı da hepsini feda etseydim. Fakat ne fayda, yok ki! Buna açıklanıyorum. Göz pencerem, ayın nuru ile yıkıldı ama ay, define gibi bu yıkık yeri yurt edindi. Define, artık bu yıkık yurdu, ev mi, dam mı, düşünmeye vakit bırakır mı?

Yusuf sokaktan geçerken yüzünün nuru her evin kafesinden içeri vururdu. Evdekiler, Yusuf bir yere gidiyor yine derlerdi. Köşede bucakta oturanlarda duvarda bir nur gördüler mi Yusuf un geçtiğini anlarlardı. O tarafa penceresi bulunan ev, Yusuf un geçişişinden ululanır, şeref bulurdu.

Hadi Yusuf un geçeceği tarafa bir pencere aç da oraya otur, seyrine bak! Aşık olmak, o yana bir pencere açmaktır.

Çünkü gönül, dostun cemali ile aydınlanır. Şu halde daima sevgilinin yüzüne bak. Babacığım, dinle, bu senin elindedir. Gönüllere girmeye yol bul, başkalarını düşünmeyi bırak.

Kimya elinde, deriyi bununla tedavi et de bu sıfatla düşmanları kendine dost edin! Güzelleştin mi o güzele ulaşırsın da o, ruhu kimsesizlikten kurtarır. Onun rutubeti can bahçelerini besler, yetiştirir. Soluğu gamdan ölmüş kişiyi diriltir. Yalnız aşağılık cihan saltanatını vermez, yüz binlerce çeşit, çeşit saltanatlar bağışlar.

Allah Yusuf'a güzellik saltanatını bağışlamakla beraber bir de ders vermeden, meşk etmeden rüya yorma saltanatını bağışlamıştı. Güzelliği onu zindana çekti, bilgisi de Zuhal yıldızına dek yüceltti onu.

Bu bilgi ve hüner yüzünden padişah, ona kul oldu. Bilgi padişahlığı, güzellik saltanatından da üstün oldu ve takdir edildi.

O dertlere uğramış garip de borç korkusu ile yola düştü, o esenlik yurduna hareket etti. Tebriz'e gül bahçelerinin yurduna yöneldi. Ve gül bahçesinde sırt üstü yatarak ümit uykusuna dalmıştı.

Şimdi, yüce Tebriz ülkesinden, o saltanat yurdundan parlayıp aydınlanmakta, nura nur katmaktaydı. O erlerin oturduğu bahçeyi görünce canı gülüyor Yusuf un kokusunu alıyor, vuslat Mısrını duyuyordu.

Dedi ki: Ey deveyi süren, devemi ıhlat, bana yardım geldi, yoksulluğun uçup gitti. Çök ey devem, işler güzelleşti. Şüphe yok ki Tebriz, gönüllerin çöktükleri bir yurttur. Ey devem bahçelerin kenarlarında yayıl. Tebriz, bize ne güzel de bir feyiz yeri ya! Ey deveci develerin yükünü çöz. Burası Tebriz şehri, gül bahçelerinin bulunduğu yer.

Bu bağda cennet parlaklığı, cennet güzelliği var. Bu Tebriz'de arş nuru var. Her an Tebrizlilere arşın yücesinden cana canlar katan bir koku gelmededir. O garip, muhtesibin evini arayınca halk dediler ki: O dost, vefat etti. Evvelsi gün dünya yurdundan göçtü. Onun ölümü yüzünden erkeğin yüzü de sapsarı, kadının yüzü de. O arş tavusuna hatiflerden arş kokusu geldi, o da arşa gitti. Halk, onun gölgesine sığınırdı. Fakat güneş, o gölgeyi tez tez dürüverdi. Evvelsi gün, bu kıyı-

dan gemisini sürdü. O büyük zat, bu gam yurduna doymuştu zaten.

Garip bunu duyunca bir nara attı, kendisinden geçip gitti. Sanki o da, muhtesibin ardından can verdi. Hemen yüzüne gül suyu serptiler, sular saçtılar. Yol arkadaşları, haline ağladılar. Adam, geceye kadar kendisine gelemedi, gece yarısında gayb âleminden canı geri geldi, yarı ölü bir halde ayıldı.

Aklı başına gelince dedi ki: Yarabbi, suçluyum. Halka ümit bağladım. Muhtesip cömertti ama cömertlikte hiç de senin eşin olamaz. O külah bağışlar, sen, akılla dolu baş verirsin. O kaftan verir, sen boy pos ihsan edersin. O altın verir bana, sen altın sayan el. O katır verir bana sen ona binecek akıl.

O bana ışık verir, sen aydın göz. O meze verir, sen onu yiyecek kabiliyet. O maaş verir, sen ömür ve yaşayış. Onun vaat ettiği şey altındır, senin vaat ettiğin, temiz şeyler. O oda verir, sen gök ve yer verirsin. Senin verdiğin sahada onun gibi yüzlercesi yaşar, semirir. Altın senindir, altını o yaratmada. Ekmek senindir, ekmeği sen bağışlarsın.

Ona cömertliği merhameti veren de sensin. Cömertlik ederde neşelenir; bu neşeyi, bu sevinci veren de sensin.

Ben onu kendime kıble edindim de asıl kıble edilecek makamı bıraktım.

O din Allahsı aklı, suyla topraktan karılmış balçığa ekerken biz neredeydik? Gökyüzünü yokluktan meydana getirdi, bu yer döşemesini de yaptı döşedi. Yıldızlardan kandiller yaptı, tabiatlardan kilitler ve anahtarlar. Nice gizli, aşikâr yapıları şu tavanla şu döşemenin içine koydu, gizledi. İnsan yücelikler vasıflarının usturlabıdır. İnsan sıfatı onun ayetlerine mazhardır. İnsanda ne görürsen onun aksidir. Irmak suyuna akseden ay gibi hani. Usturlabında örümcek ağı gibi nakışlar vardır, ezel vasıfları onlarla anlaşılır bilinir. O usturlabın üstündeki ankebut, gayb göğü ile ruh güneşine ait şerhlerde bulunur, dersler verir, bu doğruyu bulan usturlapla ankebut, halkın eline müneccimsiz düşmüştür.

Allah bu yıldız bilgisini peygamberlere vermiştir. Gaybı görmek için o âlemi görebilen bir göz gerek. Zamanlarca gelip geçen şu insanlar, dünya kuyusuna düşmüşlerdir. Her biri, kuyunun içinde kendi aksini görmüştür. Kuyuda sana

görünen, bil ki dışarıdadır. Yoksa o aslan gibi sen de kuyuya düştün gitti.

Tavşan, onu "kuyuda kükremiş bir aslan var. Kuyuya gir de ondan öc al. Sen ondan üstünsün kopar kafasını" diye yoldan çevirdi. O mukallit de tavşana kandı, onun maskarası oldu. Kendi hayalleriyle köpürdü, coştu.

"Bu görünen şey, suyun aksettirmesinden ibaret değil mi? O her şeyi döndüren, çeviren Allah'ın bir hayal göstermesinden başka bir şey mi? Diyemedi. Sen de bir düşmânâ kinlendin mi, ey altı duyguya zebun olan, altı duygun da yanılır, yanlışlar içerisinde kalırsın.

Hâlbuki ondaki o düşmanlık, Allah'ın aksidir. Oradaki kahır, Allah'ın kahır sıfatlarından üremiştir. Ondaki suç, sendeki suçun cinsindendir. Önce o huyu, kendi tabiatından yıkayıp arıtmak gerek. Sendeki çirkin huy, onda göründü. Çünkü o, sana bir aynadır adeta. Güzelim aynada çirkinliğini görünce aynaya saldırma. Mesela yüce yıldız, suya vurur. Sen de yıldızın aksine toprak atarsın.

Bir kutsuz yıldız bizim kutluluğumuzu alt etmek için suya geldi mi dersin. O aksi, yıldız sanır, kapansın diye üstüne toprak atar durursun. Akis gizlenir, gayb âlemine gider. Sanırsın ki yıldız da söndü. O kutsuz yıldız, gökyüzündedir. Başını o tarafa kaldırmak lazım. Hatta gönlü, mekânsızlık mekânına bağlamak gerek. Burada zuhur eden yomsuzluk, o mekânsızlık âleminin bir aksinden ibarettir. Vergiyi Allah vergisi, ihsanı Allah ihsanı bil. Çünkü bu aksi, beş duygu alemiyle altı cihet âlemine veren odur.

Aşağılık kimselerin ihsanı, kumdan artık bile olsa yine sen ölürsün, o vergiler senden arda kalır. Akis gözde ne kadar kalabilir ki? Ey eğri gören, aslı görmeyi kendine hüner yap.

Allah yalvarıp yakaranlara ihsanda bulundu mu onlara ihsan ettiği şeylerle beraber uzun bir ömür bağışlar. Nimeti de ebedidir onun, nimet ettiği de ebedilik verir. O, ölüleri bile diriltir, ona başvurun! Allah, lütfetti mi o lütuf, can gibi sana karışır, seninle bir olur. Adeta sen o olursun, o, sen olur. Sende ekmek ve suya iştah yoksa bu ikisi de olmaksızın sana tertemiz bir rızık verir yine. Semizliğin gittiyse Allah, gayb âleminden lütfeder, sana zayıflıkta bir gizli semizlik, şişmanlık verir.

O peri ve cine kokuyu gıda etmiş, meleklere can gıdası vermiştir. Can nedir ki ona dayanıyorsun? Allah kendi aşkı ile seni diriltir. Ondan aşk diriliği iste, can isteme. O rızkı iste, ekmek dileme. Halkı su gibi arı duru bil. O suya akseden, ululuk ıssı Allah'ın sıfatlarıdır. Onların bilgileri, adaletleri, lütufları akarsuya aksetmiş yıldıza benzer. Padişahlar, Allah saltanatına mazhardır; bilgi sahipleri, Allah bilgisinin aynasıdır.

Zamanlar geçti gitti. Bu yeni bir zaman. Ay, o ay ama su, o su değil. Adalet, o adalet. Bilgi de, o bilgi. Fakat o zamanlarda gelip geçen ümmetler, geldiler geçtiler.

Ey akıllı er, zamanlar, zamanların üstüne geldi; hepsi de birer birer, bir teviye gelip geçti. Fakat şu mânâlar, daimi ve hep o. O arktaki su kaç kere değişti. Fakat ayın aksiyle yıldızların aksi hep var. Çünkü yapısı, su üstüne kurulmamış, gökyüzü sahasında onlar.

Bu sıfatlar, bil ki mânâ yıldızları gibi mânâ göklerindedir. Güzeller, onun güzelliğinin aynası. Onlardaki aşk, onun istemesinin aksi. Bu göz kaş, bu boy pos, daima aslına gider durur. Suya akseden hayal, kalır mı hiç?

Bütün tasvirler, ırmak suyundaki akislerdir. Gökyüzünü ovdun mu görürsün ki hepsi de o. Derken o garibin aklı dedi ki: Şu şaşılığı bırak. Sirke pekmezdir, pekmez de sirke.

O muhtesibi, noksanın yüzünden ayrı bildin. Gayretli padişahlardan utan a şaşı! Havanın üstündeki esirden bile ileri gitmiş olan zatı şu karanlıklarda oturan farelerden sayma. Onu can olarak gör, ağır cisim olarak görme. Onu beyin gör, kemik olarak görme. Ona melun iblisin gözü ile bakma, onu toprağa mensup sayma.

Güneşle yoldaş olana yarasa deme. Kendisine secde edileni secde eder bilme. Bu da akislere benzer ama akis değildir. Akis suretinde Allah'ın görünüşüdür bu. O, bir güneş görmüştür, cansız ve donmuş bir halde kalmamıştır. Şırlağan yağı, gül yağı olmuştur; şırlağan yağı kalmamıştır.

Allah Abdal-i de, fani varlıklarını değiştirdiler mi artık halktan değildirler, çevir bu yaprağı. Birlik kıblesi, nasıl olur da iki olur? Toprak, nasıl olur da meleklerin secde ettikleri bir şey olabilir? Adam, bu ırmakta elma aksini gördü ama bu görüşü de, eteğini elmayla doldurdu. Bu görüşü, yüzlerce çu-

valı elmayla doldurdu. Artık, ırmakta gördüğü, nasıl olur da hayal olur? Ten görme de o sağır ve dilsizler gibi kendilerine doğru bir şey söylenince inkâr edenlerden olma.

O zat, "Attığın vakit sen atmadın, Allah attı" sırrına mazhar olmuştur. Onun görüşü, Allah görüşüdür. Ona hizmet Allah'a hizmettir. Gündüzü görmek, bu pencereyi görmektir.

Hele şu pencere yok mu? O, kendinden parlamadadır. Ondaki nur, güneşin yahut Ferkat yıldızının eğreti nuru değildir. O pencereye vuran nur da yine o güneştendir ama bilinen yoldan, bilinen taraftan gelmemiştir o. Bu pencereyle güneş arasında öyle bir yol vardır ki başka pencereler, o yolu bilmez.

Bir bulut gelse de güneşi örtse güneşin nuru bu pencereden köpürür, çağlar. Bu pencereyle güneş arasında şu havayla altı cihetten başka bir yoldan bir ülfet, bir ünsiyet vardır.

Onu övmek, onu teşbih etmek, Allah'ı övmek, Allah'ı teşbih etmektir. Bu tabağın meyvesi, kendiliğinden biter. Bu sebepten salkım salkım elmalar biter. Bu sepete ağaç adını taksan hiç yanlış olmaz. Bu sepete elma ağacı da. İkisinin arasında gizli bir yol var zaten. Meyve veren bir ağaçtan ne biterse aynen bu sepetten de biter, bu sepet de o çeşit meyveleri verir. Şu halde artık sepeti baht ağacı gör de bu sepetin gölgesinde bir hoşça otur.

Ekmek, insana mülâyemet verince ey sevgili dost, artık neden ona ekmek dersin? Mahmude de. Yoldaki toprak göze ve cana parlaklık verirse o toprağı sürme gör, sürme bil. O nur, bu topraktan çıkıp parlarken artık ben ne diye başımı göğe kaldırayım? O yok oldu, ey küstah, ona var deme. Böyle bir ırmakta hiç kuru toprak kalır mı? Bu güneşin önünde yeni ay parlayabilir yahut böyle bir Rüstem'e karşı Zal'in kuvveti para eder mi?

Allah da diler ve üstündür o. Nihayet varlıkların kökünü kazır, hepsini yok eder. İki deme, iki bilme, iki çağırma. Kulu efendisinde yok olmuş bil. Efendi de efendiyi yaratanın nurunda yok olmuş, ölüp gitmiş gömülmüştür.

Bu efendiyi Allah'tan ayrı bildin mi metni de kaybedersin, dibaceyi de. Gözünü gönlünü topraktan çevir. Bu, bir tek kıbledir, iki kıble görme. İki gördün mü iki taraftan kalırsın. Pabuca bir ateştir düşer, pabuç da yanar gider.

Her zerre, aç bir insan gibi, Hakk'ın sofrasına oturmuş, yeyip içmededir. Bütün varlıklar, hiç durmadan, o sofrada yeseler, içseler, yine de o sofra yerinde durur. Bu ezel sofrası başında, halk her ne kadar aç gözlülüklerinden birbirleri ile çekişirlerse de yaratıldıkları günden bugüne kadar yedikleri gibi hâlâ da yemektedirler, yine de yiyeceklerdir. Sofra kaldırılmamıştır. Olduğu gibi yerinde durmaktadır.

ÂLEMLER

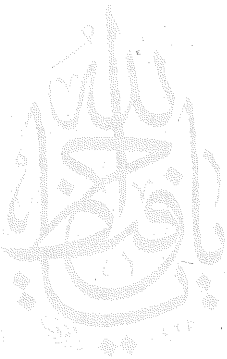
Hikmet ehli bilginlere göre küçük âlem, insanın yaratılışında gizlidir. Büyük âlem de, bu bizi çevreleyen âlemdir. Peygamberlere göre de, dıştaki bu âlem, küçük âlemdir. Büyük âlem, insanoğlunda gizlidir. Şu halde sen de bu âlemden, insanlık âleminden bir örneksin. Neden sen de bana bir armağan vermiyorsun? Mademki sen bir yadigâr alıyorsun, sen de bana bir yadigâr ver ki, bir vakit seni anayım, öyle dostlar tutalım ki, onların arzusu ile yürüyelim. Onlar da o saygısızlığı göremiyorum ki, ona göre hüküm verelim. Onlar öyle dostlar olmalı ki, bu ötekinden daha kuvvetlidir diyebilelim.

Senin aşkında, benden başka kimse sebat gösteremez. Benden başka hiç kimse çoraklığa tohum ekmez. Düşmânâ da, dosta da seni kötülemek istiyorum ki, seni benden başka hiç kimse sevmesin.

Âşık, bir vakit, o kötülemekten sevgiliye bir zarar gelmemesini ister. Onu incitmemeyi düşünür. Ama ona bir elem ve ızdırap gelecekse, vay o güne! Ben Allahtan altın isteyeceğim, o da hemen verecek; bu para ile bir köle satın alacağım, ona bilgi öğretecek, kendimi oyalayacağım. Evet, Allah altınlar verir. Yahut istemesem de verir. Bana veriyorsun ve diyorsun ki, "Bu para ile bir değirmen satın alacaksın onu benim için al; senin hesabına döndüreyim." Değirmen taştan ve demirdendir. Bu ise etten, deriden, sinirden ve damardan yapılmıştır. Ayrıca bunun canı ve hayatı vardır. Eğer sen vermezsen ben kendim dönerim. Bu yüzden her gün bana birçok itirazda bulunurlar; onun üç beş kuruş kazanması bundan daha faydalı idi, derler. Çocukluğumda benim iştahımı kaçıran işte bu söz olmuştur. Aradan üç dört gün geçtiği halde hiç bir şey yemiyordum. Sade halk sözünden değil Hak sözünden bile ürküyordum; sebep yokken yemekten içmekten kesilmiştim. Babam, "Oğlum ye!" dedikçe ben, "Bir şey yiyemiyorum," diyordum. Artık zayıflıyordum, kuvvetim o dereceye varmıştı ki, istesem pencereden kuş gibi dışarı uçarım, dedim. Bunda keramet var ama sana açıklamak istemiyor, dediler. Mucizeyi inkarcılığa karşı gösterirler. Sen eğer tam mânâsı ile inkarcı değilsen, sana bu açıklanmaz. İsteyene açıklanır. Bu bir topluluk içinde olur. Bir köşecikte değil; etrafımızda bir insan topluluğu var. O tek bir kimse olsa idi sözleri kuru davadır derlerdi.

Ey dost, böyle yapma, bugünlerin bir de yarını vardır. İyilik de, kötülük de gün gibi görünür, meydana çıkar. Âşıklık mezhebinde hainlik reva değildir. Ben doğruyum, sen gerisin, bu doğru değildir.

Birisi diyordu ki: "Güzeller güzeli bir peri var, fakat ortada yok, görünmüyor, mekândan münezzeh olan o kutsal can acaba nerededir?" İki cihan da onun nimetleriyle orucunu bozmadadır. Fakat ağızsız, damaksız oruç bozmak ancak, ona mahsustur.

ALLAH VE MAKAM

"Rahman Arş üzerine istila ve galebe ile hâkim oldu." (Taha suresi, 5); sonra yine "Allahın sizi yere geçirmeyeceğinden emin misiniz?" (Mülk suresi, 16); daha sonra "Rabbin gelip melekler sıra sıra dizildik de," (Fecir suresi, 22); ve yine "Üzerlerindeki Rablerinden korkarlar." (Nahil suresi, 50) gibi ayetleri kürsünün önünde okumaya başladılar. Vaiz de teşbih inancasına sapmış kimselerdendi. Bu ayetlerin mânâlarını teşbih yönünden söylemeye başlamıştı. Hadisler de rivayet ediyordu: "Rabbinizi gece dolunayı seyreder gibi göreceksiniz," "Allah Ademi kendi sureti üzerine halk etti," "Rabbimi kırmızı bir elbise içinde gördüm" gibi çeşitli mânâlara gelen hadisleri gayet güzel anlatıyor, teşbih yönünden mânâlarını söylüyordu.

"Vay o kimselere ki, Allah'ı bu sıfatları ile teşbih etmez ve bu suretlerle bilmezler! Onlar ibadet etseler bile yine cehennemlik olurlar. Onların ibadetleri kabul olunmaz," diyordu. Bu bahis ile ilgili ayet ve hadisleri anlatırken, bir kısım halk, Allah'ın mutlak varlığını, onun mekânsızlığını da ileri sürerek sorular sordular. Vaizin sözlerine itirazda bulundular. "Nerede olursanız olunuz o sizinle beraberdir," "Ona benzer bir şey yoktur," mealindeki ayetleri de hep benzetme yolu ile yorumladı ve bütün bunları hep teşbih noktasında birleştirdi. Tenzih yani Allah'ı noksan sıfatlardan arı bilmek hususunda çekingen davrandı. Cemaat evlerine gittiler. Bunları çoluk çocuklarına anlattılar ve hepsine şöyle tavsiye ettiler: "Allah'ı arş üzerinde biliniz, gayet güzel bir surette iki ayağını aşağı sarkıtmış bir halde kürsüye oturmuş, şehir vaizinin dediği gibi melekler de arşın etrafını çevrelemiştir. Her kim onda bu suretler yoktur derse onun imanı yoktur. Vay onun ölüsüne, vay onun mezarına, vay onun son haline!" Bir hafta sonra garip bir Sünnî vaiz geldi. Hafızlar, tenzih ayetlerini okudular. "Ona benzer bir şey yoktur, doğurmadı, doğrulmadı, semalar onun eliyle durulmuştur," mealindeki ayetlerin tefsirine başladı. Teşbihçilerin derisini yüzmek gerektiğini söyledi. "Her kim teşbihten bahsederse kâfir olur, her kim suretten söz açarsa cehennemden kurtulamaz. Allaha mekân isnat edenin vay dinine vay mezarına," dedi. Teşbihe benzeyen ayetleri de hep tevil etti; birer birer yorumladı, o kadar cehennem tehdidi yaptı ve korkuttu ki, her kim suretten söz açarsa onun ibadeti ibadet değildir, imanı iman değildir, demeye getirdi. "Allanın, mekâna muhtaç olduğunu söyleyen zavallının vay haline! Vay onun sözlerini dinleyenlere!" dedi.

Sünnî vaizin bu sözlerini işitenler çok korktular, üzgün bir halde evlerine döndüler. Bunlardan biri evine geldiği zaman iftar bile etmedi, evin bir köşesine çekilerek başını bacakları arasına aldı, çocuklar gibi ağlamaya başladı. Çoluk çocuk etrafına toplandı. Fakat bunları yanından kovdu, bağırarak tersledi. "Çocuklar annelerinin yanına koştular. Kadıncağız adamın karşısına oturdu. "Efendi hayırdır inşallah, yemek soğuyor, yemeyecek misin? Çocukları dövüyorsun, beni kovuyorsun, nedir bu hal? Hep ağlıyorlar," dedi. Adam, "Çekil karşımdan! Artık bana ilâhî sesler gelmiyor, içime ateş düş-

tü," dedi. Kadın ona tekrar sordu: "Kendisine umut bağladığın Allah'ı mı bir tarafa bırakıyorsun? Bu ne haldir? Sen sabırlı bir erkektin, şimdiye kadar başına birçok çetin işler gelmişti hepsine sabrettin ve kolaylıkla atlattın. Allah'a bel bağladın; Allah da bütün o zorluklardan seni kurtardı, gönlünü hoş etti. O geçen nimetlerin şükran borcu olarak bu günkü sıkıntılarını da yine Allah'a havale et, işe boş ver ki, üstüne rahmet yağdırsın." Bu sözler üzerine adamın yüreği yumuşadı. "Ne yapayım? Bizi aciz hale getirdiler, canımız boğazımıza geldi. Geçen hafta âlimin biri tutturdu, Allah'ı arş üzerinde bileceksiniz, onu arş üstünde bilmeyen kâfirdir, ölürse kâfir olarak ölür,' dedi. Bu hafta da başka bir âlim geldi, kürsüye çıktı, 'Her kim, Allah'ı arş üzerinde bilir ve böyle bir şeyi hatırından geçirirse yani onu semada tasavvur ederse o kimsenin ameli ve ibadeti kabul olunmaz. Çünkü Allah, mekândan münezzehtir,' dedi. Şimdi, bu birbirini tutmayan sözler karşısında biz hangi tarafı tutalım? Nasıl yaşayalım? Nasıl ölelim? Aciz 'kaldık!" Kadın dedi ki: "Hiç acizlik gösterme, şaşkınlık etme! Allah ister arş üzerinde olsun, ister arştan uzak olsun, ister bir yerde otursun, ister yersiz olsun, her nerede olursa olsun, yeter ki, ömrü uzun olsun, devleti sonsuz olsun. Sen kendi dervişliğini düşün, dervişlik vazifeni yerine getir."

Seni rüyamda gördüğüm o gece geçip de, gündüz olunca, gönül, gündüz gibi, kavga ve gürültü ile dolar. Dün gece rüyasında Hindistan'ı görüp de ayağının bağını koparan fili tutmaya kimin gücü yeter?

Ay yüzlü sevgilim dâima sağ taraftan parlar, sağ taraftan yüz gösterirdi. Bir gün ona, "Sola bakmak haramdır, hatadır" dedim. Bu kez o ay yüzlüm, sol tarafını da süsleyince, sol yönünü de nurlandırınca dedim ki: "Sol da sağ da, sağlar da, sollar da hepsi sevgiden ibarettir. Her tarafta, her yerde Hak tecelli etmektedir.

SOFİLER

Ulu Allah buyuruyor ki: "Ey Muhammed-i Halkın bölük bölük ve ardarda Müslüman olduğunu gördüğün zaman bu, senin davetinin kemal bulduğuna bir işarettir. Allah'a, mücadelesiz, uğraşmadan yüz çeviriyorlar. Yapmış olduğun günahların affını dile. Çünkü bu, senin dünyadan göç etmenin zamanı geldiğine bir işarettir. Bundan sonra Hak yoluna halkı davet etmek için Allah senin gayretine ve mücadelene muhtaç değildir. Senin gayretin olmadan da artık olabilir. O halde senin bu dünyada kalmânâ lüzum kalmamıştır.

Sofiler, bu âyete başka bir mâna verirler. Onlara göre eşya ve insanlar, bitki, hayvan ve diğer şeyler hepsi de dünyaya olgunlaşmak ve kemale ermek için gelirler. Olgunlaştıkları ve kemale erdikleri zaman onlar için artık hayat ve beka kalmaz. O surette ki eğer bir meyve ise onu yerler, bir insan ise ihtiyarlar, olgun olgun bir meyve gibi onu da toprak yer. Bütün diğer şeyler de bunun gibidir.

Şimdi gelelim bize; biz ise şöyle anlıyoruz: Ey Muhammedi Senin davetin kemale erdi. Çünkü bu hal hasıl olmadan evvel muharebe, mücadele ve mucize ile uzun zaman o kadar gayret sarf etmene rağmen, her defasında ancak birkaç kişi yüzlerini Allah'a çevirdi. Yani Müslümanlığı kabul etti. Şimdi davetinin kuvveti öyle bir raddeye geldi ki bütün bu sebepler olmadan insanlar bölük bölük Allah'ın dinine giriyorlar. Allah'a şükret ve onun adını dilinden bırakma! Onların imanı, benim çalışmam ve gayretimledir, zannında idin. Bundan dolayı Allah'tan özür dile. Şimdi ise sende bu hususta bir gayret kalmamıştır. Görüyorsun ki senin çalıştığın zamandan daha çok Allah'a dönüyorlar. Başında da sonunda da hepsini ben yaptım ve yapıyorum gibi düşüncelerinden dolayı tövbe et ve özür dile. Bu tövbeyi de gene bende bil, çünkü bütün bu güzellikler, parlaklıklar ve hidayetler hepsi benim bağışlarımdır.

Muhakkiklerden bazıları da şöyle söylüyorlar: "Bundan maksat, mücahede ahvalidir. O, her işten evvel mücahede ve riyazette bulunur. Bedenî kuvvetlerini yıllarca Hak yolunda sarf etmiştir ve bu kadar mücahede ve gayretten sonra o'na gayb âleminden bir şey gösterilmiştir. İhtiyarladığı, zayıfladığı, bütün kuvvetleri bittiği ve kendinden ümidini kestiği zaman, çalışmadan ve mücahedede bulunmadan, zaman zaman birtakım garip şeyler ve gaybî mücahedeler ve ilâhî kerametleri, makamları hadsiz hesapsız olarak görüyor. Bunun için Ulu Allah ona: "Ey benim kulum! Evvelce gördüğün şeylerin senin hizmetin, cehd ve tâatin vasıtasıyla olduğunu zannetme. İşte bak, bütün bu sebepler ortadan kalktı ve bizim bağışlarımız yüz binlerden daha fazla olarak, birbiri ardından geliyor. Bu düşünceden dolayı tövbe ve istiğfar et ve bil ki hepsi bizdendir. Başka türlü görünse de, gene bizdendir. Allah doğrusunu bilir."

Senin aşkın neden böyle hikmet sahibi, üstaddır? Sevgin ve şefkatin neden böyle sağlam ve sarsılmaz bir halde? Aşk, eğer hoş ve güzel değilse, neden onun üstüne böyle titriyorum? nedendir? Eğer Aşk, hoşsa, güzelse, bu feryadlar, neden?

Ey saki, eğer bir mutluluk varsa, o mutluluk senin mutluluğundan olur. Sen cansın, sen gönülsün, eğer mest olmuş bir can, mest olmuş bir gönül görürsen, o can da, o gönül de, senin sevginle mest olmuştur. Aşkın, başımızın içinde raksetmede. Bir el çırp çünkü sonsuza kadar kudret, hüküm senindir (el senindir).

ESAS AMEL

Biri: "Asıl olan şey ameldir" dedi. Bu hususta söylenecek söz, bundan ibaret değildir. Ameli hakkıyla anlatabilmek için, bir kimsenin ortaya çıkıp ameli nasıl anlayabilirsin?

Sen amelden, namaz kılmayı, oruç tutmayı, hacca gitmeyi, geceleri uyumayarak ağlayıp inlemeyi ve perhiz etmeyi anlıyorsun. Hâlbuki bunların hiçbiri de amel değildir. Bunlar ancak amelin sebepleridir. Hepsini yaptığın zaman bunların sende bir etki sağlaması mümkündür. İşte o zaman sen, ibadet etmiş ve olduğundan başka bir şey olmuş bulunursun.

Kur'an'da: Namaz seni günahtan, suç işlemekten, kötülükten, noksan ve kusurlardan ve isyandan korur, temizler, buyrulmuştur. İşte senin bunları yapmamış olman ve bunlardan temizlenmiş bulunman ameldir. Eğer kendini bunlardan kurtarmamışsan, namaz kılmamış sayılırsın. Bunun için Peygamber O'na selâm olsun namaz kılmış olan bir kimseye: "Namaz kılmadın, kalk namaz kıl" (H.Ş.) diye buyurdu. Bunun üzerine o adam kalkıp namaz kıldı. Tekrar: "Kalk namaz kıl, namaz kılmadın" buyurdu. O adam yine kalktı ve namaz kıldı. Peygamber bu defa da "namaz kılmadın" dedi ve sonunda: "Kalp huzuru olmadan, namaz kılmak doğru değildir" (H.Ş.) buyurdu.

O halde ortaya koymuş oldukları bu rükû, sücûd ve kıyamı yerine getirmekle, gerçek amel yapılmış olmaz.

Yani dinde ortaya konulan bu dışla ilgili hareketleri yapmakla amel yerine getirilmiş olamaz.

Hakikî amel, içi değiştirmektedir. Nitekim insan tohumu, ana rahminde şekilden şekle girer. Alâka ve mudga olur. Nihayet insan şeklini alır, canlanır, dünyaya gelir, büyür ve bir insan olur.

İşte bu türlü değişmek, aşağı derecelerden yukarı derecelere çıkmak, amelidir. Miraç dedikleri de bu tarzda olur. Yukarıda anlatıldığı gibi kulda bir halden bir hale döner. Bu sırada meydana gelen ikinci hal, birinci halden; üçüncü hâl ikinci hâlden daha iyidir. Böylece bu sonsuz olarak devam eder. Peygamber Hazretleri O'na selâm olsun: "İki günü bir olan kimse aldanmıştır" (H.K.) buyurmuştur.

Hadîste: Dünya ahiretin tarlasıdır, varit olduğuna göre, bu dünya pazarında her kulun ekmekte yani yarın ahirette sevabını görmek maksadıyla ve iş yapmak hususunda ilerleyişinde, iki günü bir olmuş, her gün manen ilerlememişse o kimse aldanmıştır. Çünkü insanın günden güne hatta her an manen ilerlemesi lazımdır. İşte gerçek anlamda amel budur. Böyle bir ameli insanlar nasıl görebilirler? Bunu ancak Allah görür ve bilir.

Ulu Allah: "Benim dostlarım, benim kubbelerimin altında gizlidirler. Onları benden başka kimse bilemez" (H.K.) buyurmuştur.

Netice itibariyle bilgi (ilim) amele namaz, oruç gibi bedenî işlerden ve amelden daha yakındır. İlmin amelden ayrı olması ve ona faydası dokunmaması mümkün olabilir mi? Hâlbuki bedenî hareketlerin amelden ayrı bulunması ve amele faydası olmaması daha çok mümkündür. Çünkü inatçı, kötü niyetli ve ikiyüzlü (Cehud), münafık (Müslüman görünen) bir kimse zahiren bedenî ameli yapmış olabilir fakat dinin asıl hükmünü yerine getirmiş, hakkı ispat etmiş sayılmaz. Eğer bunları bilseydi ve yapabilseydi zaten bu vasıflara lâyık olmazdı. O halde halkın gördüğü ibadetlerden, ayinlerden, mezheplerden anlatılan ve gösterilen şeylerin hepsi, amelin aslı, kendisi olmayıp sebepleridir.

Bersisa, yıllarca hakikatte hiçbir zahidin yapamayacağı bir şekilde ibadette bulundu. Yani zahirî ameli yerine getirdi. Fakat sonunda kâfir olarak öldü. Bunun gibi İblis de binlerce yıl gökte ibadetle meşgul oldu. Eğer bu zahirî ameller onda bir etki yapmış olsaydı Allah'tan: "Adem'e secde et!" emri gelince, secde ederdi. İsa O'na selâm olsun zahirî amelleri yapmamıştı; fakat gerçek ameli o yaptı. Çünkü birdenbire çocukluk halinden ihtiyarlık haline geçti ve Muhammed Mustafa'nın kırk yaşında iken iddia ettiği aynı davayı ve vahyi o daha beşikte iken beyan eyledi.

Peygamber: "Ben Allah'ın bir kuluyum. Bana gökten bir kitap indi. Allah beni Peygamber yaptı ve beni kerim kıldı. (Kur'an, Sûre: 19, âyet:3031)" buyurmuştur. Gerçek amel senin bulunduğun halde, her an başka bir hale geçmen ve manen ilerlemendir. Bunun gibi, iksiri bakır üzerine döktüğün zaman, bakırın altına dönmesi amel olur. Eğer altın olmazsa binlerce çekiç darbesi yese, yüz defa kaynasa, genişleyip uzasa, yine bakır olarak kalır. Altını tanımayanlar, amelin görünüşüne bakanlar ve bunu esas olarak kabul edenler: "Eğer yeryüzünde altın denen bir şey varsa o da mutlaka budur. Çünkü bu kadar çekiç darbesi yedi, bu kadar kaynadı, uzayıp genişledi" derler. Hâlbuki altını gerçekten bilen bir kimse, bunlara bakmayıp halis altın olup olmadığını anlamak için önce mihenge vurur, sonra kabul eder. Olmamışsa onu bir paraya bile satın almaz. Çünkü Allah: "Ben ki Allah'ım; sizin ne görünüşünüze, ne işinize, ne de sözünüze bakarım. Yalnız gönlünüzde benim için olan sevgin nasıldır ve ne kadardır diye gönlünüze bakarım" buyurmuştur.

Akıllı olan bir insana bir işaret yetişir. Bir evde bir kimsenin bulunup bulunmadığını anlamak için bir söz kâfidir.

Bana dediler ki: "Sende olan bütün bu dertlerin, bu acıların sebebi nedir? Bu feryadların, bu solgun yanakların sebebi nedir? Dedim ki; "Böyle söyleme, bunda yanılıyorsun. Git, de benim ay yüzlü sevgilimi gör, o zaman sorunun kalmaz. Bütün bunların nedenini anlarsın."

Bütün bu kadehsiz şarablar kimindir? Biz, yakalanmış kuşlarız. Bizi tutan bu tuzak kimindir? Aşıklara her an saçılmak için hazırlanmış bu sayısız şeker, bu sayısız fıstık ve badem kimindir?

GERÇEK AŞK

Ey dostlar! Bu hikâyeyi dinleyiniz. Hakikatte o bizim bugünkü halimizdir.

Bundan evvelki bir zamanda bir padişah vardı. O hem dünya, hem din saltanatına malikti. Padişah, bir gün hususi adamları ile av için hayvana binmiş, giderken yol üzerinde bir halayık gördü. O halayığın kölesi oldu. Can kuşu kafeste çırpınmaya başladı. Mal verdi o halayığı satın aldı. Onu alıp arzusuna nail oldu. Fakat kazara o halayık hastalandı.

Birisinin eşeği varmış, fakat palanı yokmuş. Palanı ele geçirmiş, bu sefer eşeği kurt kapmış. Birisinin ibriği varmış, fakat suyu elde edememiş. Suyu bulunca da ibrik kırılmış!

Padişah sağdan, soldan hekimler topladı. Dedi ki: "İkimizin hayatı da sizin elinizdedir. Benim hayatım bir şey değil, asıl canımın canı O dur. Ben dertliyim, hastayım, dermanım o. Kim benim canıma derman ederse benim hazinemi, incimi ve mercanımı (atiye ve ihsanımı) o aldı (demektir)".

Hepsi birden dediler ki: "Canımız feda edelim. Beraberce düşünüp beraberce tedavi edelim. Bizim her birimiz bir âlem Mesih'idir, elimizde her hastalığa bir ilaç vardır."

Kibirlerinden Allah isterse (inşaallah) demediler. Allah da onlara insanların acizliğini gösterdi. "İnşallah" sözünü terk ettiklerini söylemeden maksadım, insanların yürek katılığım ve mağrurluğunu söylemektir. Yoksa arızi bir halet olan inşaallah'ı söylemeyi unuttuklarını anlatmak değildir. Hey gidi nice inşaallahı diliyle söylemeyen vardır ki canı "inşaallah" la eş olmuştur.

İlaç ve tedavi nevinden her ne yapıldı ise hastalık arttı maksat da hâsıl olmadı. O halayıkcağız, hastalıktan kıl gibi olunca padişahın kanlı gözyaşı ırmağa döndü. Kazara sirkengübin safrayı arttırdı. Badem yağı da kuruluk tesirini göstermeye başladı. Karahelileyle kabız oldu, ferahlığı gitti; su, neft gibi ateşe yardım etti.

Padişah, hekimlerin aciz kaldıklarını görünce yalınayak mescide koştu. Mescide gidip mihrap tarafına yöneldi. Secde yeri gözyaşından sırsıklam oldu. Yokluk istiğrakından kendisine gelince ağzını açtı, hoş bir tarzda medhü senaya başladı:

"En az bahşişi dünya mülkü olan Allah'ım! Ben ne söyleyeyim? Zaten sen gizlileri bilirsin. Ey daima dileğimize penah olan Allah! Biz bu sefer de yolu yanıldık. Ama sen "Ben gerçi senin gizlediğin şeyleri bilirim. Fakat sen, yine onları meydana dök" dedin.

Padişah, ta can evinden coşunca bağışlama denizi de coşmaya başladı. Ağlama esnasında uykuya daldı.

Rüyasında bir pir göründü. Dedi ki: "Ey padişah, müjde; dileklerin kabul oldu. Yarın bir yabancı gelirse o, bizdendir. O gelen hazık hekimdir. Onu doğru bil, çünkü o emin ve gerçek erenlerdendir. İlacında kati sihri gör, mizacında da Hak kudretini müşahede et."

Vade zamanı gelip gündüz olunca... Güneş doğudan görünüp yıldızları yakınca: Rüyada kendine gösterdikleri zatı görmek için pencerede bekliyordu. Bir de gördü ki, faziletli, fevkalade hünerli, bilgili bir kimse, gölge ortasında bir güneş; Uzaktan hilal gibi erişmekte, yok olduğu halde hayal şeklinde var gibi görünmekte.

Ruhumuzda da hayal, yok gibidir. Sen bütün bir cihanı hayal üzere yürür gör! Onların başları da, savaşları da hayale müstenittir. Öğünmeleri de, utanmaları da bir hayalden ötürüdür. Evliyanın tuzağı olan o hayaller, Allah bahçelerindeki ay çehrelilerin akisleridir.

Padişahın rüyada gördüğü hayal de o misafir pirin çehresinde görünüp duruyordu. Padişah bizzat mabeyincilerin yerine koştu, o gaipten gelen konuğun huzuruna vardı. Her ikisi de aşinalık (yüzgeçlik) öğrenmiş bir tek denizdi, her ikisi de dikilmeksizin birbirine dikilmiş, bağlanmışlardı.

Padişah: "Benim asıl sevgilim sensin, o değil. Fakat dünyada iş işten çıkar. Ey aziz, sen bana Mustafa'sın. Ben de sana Ömer gibiyim. Senin hizmetin uğrunda belime gayret kemerini bağladım" dedi.

Allah'tan edebe muvaffak olmayı dileyelim. Edebi olmayan kimse Allah'ın lütfundan mahrumdur. Edebi olmayan yalnız kendine kötülük etmiş olmaz. Belki bütün dünyayı ateşe vermiş olur.

Alışverişsiz, dedikodusuz Allah sofrası gökten iniyordu. Musa kavmi içinde birkaç kimse terbiyesizce "hanı sarımsak, mercimek" dediler. Ondan sonra gökyüzünün sofrası, ekmeği kesildi; ekme, bel belleme, orak sallama kaldı. Sonra İsa şefaat edince Hak, yemek sofrası ve tabaklarla ganimetler gönderdi. Yine küstahlar edebi terk ederek sofradan yemek artığını aşırdılar.

İsa bunlara yalvardı. "Bu devamlıdır, yeryüzünden kalkmaz. Bir ulu kişinin sofrası başında kötü zanna düşmek ve harislik etmek küfürdür" dedi. O rahmet kapısı, hırslarından dolayı bu görmedik dilencilerin yüzlerine kapandı. Zekât verilmeyince yağmur bulutu gelmez zinadan dolayı da etrafa veba yayılır. İçine kasavetten, gussadan ne gelirse korkusuzluktan ve küstahlıktan gelir.

Kim dost yolunda pervasızlık ederse erlerin yolunu vurucudur, namert O dur. Edepten dolayı bu felek nura gark olmuştur: Yine edepten dolayı melekler masum ve tertemiz olmuşlardır. Güneşin tutulması, küstahlık yüzündendir. Bir melek olan Azrail de yine küstahlık yüzünden kapıdan sürülmüştür.

Kollarını açıp onu kucakladı, aşk gibi gönlüne aldı, canının için çekti. Elini, alnını öpmeğe, oturdu yeri, geldiği yolu sormaya başladı. Sora sora odanın başköşesine kadar çekti ve dedi ki: "Nihayet sabırla bir define buldum."

Ey vuslatı, her sualin cevabı! Senin yüzünden nişliğin anahtarıdır" sözünün mânâsı, Ey vuslatı, her sualin cevabı! Senin yüzünden müşkül, konuşmaksızın, dedikodusuz hallolur gider. Sen, gönlümüzde, onların tercümanısın, her ayağı çamura batanın elini tutan sensin.

Ey seçilmiş, ey Allah'tan razı olmuş ve Allah rızasını ka-

zanmış kişi, merhaba! Sen kaybolursan hemen kaza gelir, feza daralır. Sen, kavmin ulususun, sana müştak olmayan, seni arzulamayan bayağılaşmıştır. Bundan vazgeçmezse..."O ağırlama, o hal hatır sorma meclisi geçince o zatın elini tutup hareme götürdü.

Padişah, hastayı ve hastalığını anlatıp sonra onu hastanın yanına götürdü. Hekim, hastanın yüzünü görüp, nabzını sayıp, idrarını muayene etti. Hastalığının arazını ve sebeplerini de dinledi. Dedi ki: "Öbür hekimlerin çeşitli tedavileri, tamir değil; büsbütün harap etmişler. Onlar, iç ahvalinden haberdar değildirler. Körlüklerinden hepsinin aklı dışarıda." Hekim, hastalığı gördü, gizli şey ona açıldı. Fakat onu gizledi ve sultana söylemedi. Hastalığı safra ve sevdadan değildi.

Her odunun kokusu dumanından meydana çıkar. İnlemesinden gördü ki, o gönül hastasıdır. Vücudu afiyettedir ama o, gönüle tutulmuştur. Aşıklık gönül iniltisinden belli olur, hiçbir hastalık gönül hastalığı gibi değildir.

Aşığın hastalığı bütün hastalıklardan ayrıdır. Aşk, Allah sırlarının usturlabıdır. Aşıklık ister şu cihetten olsun, ister bu cihetten, akıbet bizim için o tarafa kılavuzdur. Aşkı şerh etmek ve anlatmak için ne söylersem söyleyeyim... Asıl aşka gelince o sözlerden mahcup olurum. Dilin tefsiri gerçi pek aydınlatıcıdır, fakat dile düşmeyen aşk daha aydındır. Çünkü kalem, yazmada koşup durmaktadır, ama aşk bahsine gelince; çatlar, aciz kalır. Aşkın şerhinde akıl, çamura saplanmış eşek gibi yattı kaldı. Aşkı, âşıklığı yine aşk şerh etti.

Güneşin vücuduna delil, yine güneştir. Sana delil lazım ise güneşten yüz çevirme. Gerçi gölgede güneşin varlığından bir nişan verir, fakat asıl güneş her an can nuru bahşeyler. Gölge sana gece misali gibi uyku getirir. Ama güneş doğuverince ay yarılır (nuru görünmez olur). Zaten cihanda güneş gibi misli bulunmaz bir şey yoktur. Baki olan can güneşi öyle bir güneştir ki, asla gurur etmez.

Güneş gerçi tektir, fakat onun mislini tasvir etmek mümkündür. Ama kendisine esir olan güneş, öyle bir güneştir ki, ona zihinde de, dışarıda da benzer olamaz. Nerede tasavvurda onun sığacağı bir yer ki misli tasvir edilebilsin!

Şemseddin'in sözü gelince dördüncü kat göğün güneşi ba-

şını çekti, gizlendi. O'nun adı anılınca ihsanlarından bir remzi anlatmak vacip oldu. Can şu anda eteğimi çekiyor. Yusuf'un gömleğinden koku almış. 'Yıllarca süren sohbet hakkı için o güzel hallerden tekrar bir hali söyle, anlat ki yer, gök gülsün, sevinsin. Akıl, ruh ve göz de yüz derece daha fazla sevince, neşeye dalsın" (diyor). "Beni külfete sokma, çünkü ben şimdi yokluktayım. Zihnim durakladı onu görmekten acizim. Ayık olmayan kişinin her söylediği söz, dilerse tefekküre düşsün, dilerse haddinden fazla zarafet satmaya kalkışsın, yaraşır söz değildir.

Eşi bulunmayan o sevgilinin vasfına dair ne söyleyeyim ki bir damarım bile ayık değil! Bu ayrılığın, bu ciğer kanının şerhini şimdi geç, başka bir zamânâ kadar bunu bırak!"

(Can) dedi ki: "Beni doyur, çünkü ben açım. Çabuk ol çünkü vakit keskin bir kılıçtır. Ey yoldaş, ey arkadaş! Sufi, vakit oğludur (bulunduğu vaktin iktizasına göre iş görür). "Yarın" demek yol şartlarından değildir. Sen yoksa sufi bir er değil misin? Vara veresiyeden yokluk gelir".

Ona dedim ki: "Sevgilinin sırlarını gizli kapaklı geçmek daha hoştur. Sen artık hikâyelere kulak ver, işi onlardan anla! Dilbere ait sırların, başkalarına ait sözler içinde söylenmesi daha hoştur. O bunu apaçık söyle ki: dini açık olarak anmak, gizli anmaktan iyidir. Perdeyi kaldır ve açıkça söyle ki ben, güzelle gömlekli olarak yatmam" dedi. Dedim ki: "O apaçık soyunur, çırılçıplak bir hale gelirse ne sen kalırsın, ne kucağın kalır, ne belin! İste ama derecesine göre iste; bir otun bir dağı çekmeye kudreti yoktur.

Bu âlemi aydınlatan güneş, bir parçacık yaklaştı mı, her şey yandı gitti! Fitneyi, kargaşalığı ve kan dökücülüğü araştırma, Şems-i Tebrizi'den bundan fazla bahsetme. Bunun sonu yoktur; sen yine hikâyeye başla, onu tamamlamânâ bak.

(Hekim) dedi ki: "Ey padişah, evi halvet et, yakını da uzaklaştır. Köşeden, bucaktan kimse kulak vermesin de ben bu cariyecikten bir şeyler sorayım."

Oda boşaltıldı, Hekim ile hastadan başka kimsecikler kalmadı. Hekim tatlılıkla yumuşak yumuşak dedi ki: "Memleketin neresi? Çünkü her memleket halkının ilacı başka başkadır. O memlekette akrabandan kimler var? Kime yakınsınız; neye

bağlısınız? Elini kızın nabzına koyup birer birer felekten çektiği çevir ve meşakkati soruyordu. Bir adamın ayağına diken batınca ayağını dizi üstüne kor. İğne ucu ile diken başını arar durur, bulamazsa orasını dudağı ile ıslatır. Ayağa batan dikeni bulmak bu derece müşkül olursa, yüreğe batan diken nicedir? Cevabını sen ver! Her çer çöp (mesabesinde olan) gönül dikenini göreydi gamlar, kederler herkese el uzatabilir miydi? Bir kişi, eşeğin kuyruğu altına diken kor. Eşek onu oradan çıkarmasını bilmez, boyuna çifte atar. Zıplar, zıpladıkça da diken daha kuvvetli batar. Dikeni çıkarmak için akıllı bir adam lazım. Eşek, dikeni çıkarabilmek için can acısı ile çifte atar durur ve yüz yerini daha yaralar. O diken çıkaran hekim üstaddı.

Halayığın her tarafına elini koyup muayene ediyordu. Halayıktan hikâye yolu ile dostların ahvalini sormakta idi. Kız, bütün sırlarını hekime açıkça söylemekte, kendi durağından, efendilerinden, şehrinden ve şehrinin dışından bahsetmekteydi.

Hekim kızın anlatmasına kulak vermekte, nabzına ve nabzının atmasına dikkat etmekte idi. Nabzı kimin adı anılınca atarsa cihanda gönlünün istediği odur (diyordu). Memleketindeki dostlarını saydı, döktü. Ondan sonra diğer bir memleketi andı. "Memleketinden çıkınca en evvel hangi memlekette bulundun?" dedi.

Kız bir şehrin adını söyleyip geçti. Fakat yüzünün rengi nabzının atması başkalaşmadı. Efendileri ve şehirleri birer birer saydı; o yerleri, yurtları, oralarda geçirdiği zamanları, tuz, ekmek yediği kişileri tekrar tekrar söyledi. Şehir şehir, ev ev saydı döktü, kızın ne damarı oynadı, ne çehresi sarardı.

Hekim şeker gibi Semerkand şehrini soruncaya kadar kızın nabzı tabii haldeydi fazla atmıyordu. Semerkand'ı sorunca nabzı attı, çehresi kızardı, sarardı. Çünkü o, Semerkandlı bir kuyumcudan ayrılmıştı. O hekim, hastadan bu sırrı elde edip o dert ve belanın aslına erişince: "Onun semti hangi mahallede?" diye sordu. Kız, "Köprü başında, Gatfer mahallesinde" dedi.

Hekim, "Hastalığının ne olduğunu hemen anladım. Seni tedavi hususunda sihirler göstereceğim; Sevin, ilişik etme,

emin ol ki yağmur çimenlere ne yaparsa ben de sana onu yapacağım ben, senin gamını çekmekteyim, sen gam yeme; ben sana yüz babadan daha şefkatliyim; Aman, sakın ha, bu sırrı kimseye söyleme; padişah senden bunu ne kadar sorup soruştursa yine sakla; Sırların gönülde gizli kalırsa o muradın çabucak hâsıl olur; dedi.

Peygamber demiştir ki: "Her kim, sırrını saklar ise çabucak muradına erişir." Tohum toprak içinde gizlenince, onun gizlenmesi, bahçenin yeşillenmesi ile neticelenir. Altın ve gümüş gizli olmasalardı, maden de nasıl musaffa olurlar, nasıl altın ve gümüş haline gelirlerdi? O hekimin vaatleri ve lütufları hastayı korkudan emin etti. Hakiki olan vaatleri gönül kabul eder, içten gelmeyen vaatler ise insanı ızdıraba sokar. Kerem ehlinin vaatleri akıp duran, eseri daima görünen hazinedir. Ehil olmayanların, kerem sahibi bulunmayanların vaatleri ise gönül azabıdır.

Ondan sonra hekim, kalkıp padişahın huzuruna gitti; padişahı bu meseleden birazcık haberdar etti. Dedi ki: "Çare şundan ibaret: Bu derdin iyileşmesi için o adamı getirelim. Kuyumcuyu o uzak şehirden çağır, onu altınla, elbise ile aldat." Padişah, hekimden bu sözü duyunca nasihatini, candan gönülden kabul etti. O tarafa ehliyetli, kifayetli, adil bir iki kişiyi elçi olarak gönderdi.

O iki bey, kuyumcuya padişahtan muştucu olarak Semerkand'a kadar geldiler. Dediler ki: "Ey lütuf sahibi üstad, ey marifette kâmil kişi! Öğülmen şehirlere yayılmıştır. İşte filan padişah, kuyumcubaşılık için seni seçti. Zira (bu işte) pek büyüksün, pek kâmilsin. Şimdilik şu elbiseyi, altın ve gümüşü al da gelince de padişahın havassından ve nedimlerinden olursun."

Adam çok malı, çok parayı görünce gururlandı, şehirden çoluk çocuktan ayrıldı. Adam neşeli bir halde yola düştü. Haberi yoktu ki padişah canına kastetmişti. Arap atına binip sevinçle koşturdu, kendi kanının diyetini elbise sandı.

Ey yüzlerce razılıkla sefere düşen ve bizzat kendi ayağı ile kötü bir kazaya giden. Hayalinde mülk, şeref ve ululuk; fakat Azrail "Git evet, muradına erişirsin" demekte.

O garip kişi yoldan gelince, hekim onu padişahın huzuru-

na götürdü; Güzellik mumunun başı ucunda yakılması için onu, padişahın yanına izzet ve ikramla iletti.

Padişah onu görünce pek ağırladı, altın hazinesini ona teslim etti. Sonra hekim dedi ki: "Ey büyük sultan o cariyeciği bu tacire ver ki visali ile iyileşsin, visalinin suyu o ateşi gidersin."

Padişah, o ay yüzlüyü kuyumcuya bahşetti, o iki sohbet müştakını birbirine çift etti. Altı ay kadar murat alıp murat verdiler. Bu suretle o kız da tamamen iyileşti.

Ondan sonra hekim, kuyumcuya bir şerbet yaptı, kuyumcu içti, kızın karşısında erimeye başladı. Hastalık yüzünden kuyumcunun güzelliği kalmayınca kızın canı, onun derdinden azat oldu, ondan vazgeçti. Kuyumcu, çirkinleşip hastalanınca kızın gönlüde yavaş yavaş ondan soğudu.

Ancak zahiri güzelliğe ait bulunan aşklar aşk değildir. onunla; nihayet bir ar olur. Keşke kuyumcu baştanbaşa ayıp ve ar olsaydı, tamamı ile çirkin bulunsaydı da başına bu kötü hal gelmeseydi. Kuyumcunun gözünden ırmak gibi kanlar aktı, yüzü canına düşman kesildi.

Tavus kuşunun kanadı, kendisine düşmandır. Nice padişahlar vardır ki kuvvet ve azametleri helaklerine sebep olmuştur.

Kuyumcu, Ben o ahuyum ki göbeğimin miskinden dolayı bu avcı, benim saf kanımı dökmüştür. Ah ben o sahra tilkisiyim ki postum için beni tuzağa düşürüp tuttular, başımı kestiler. Ah ben o filim ki dişimi elde etmek için filci benim kanımı döktü. Beni benden aşağı birisi için öldüren, kanımı döken; bilmiyor ki benim kanım uyumaz! Bugün bana ise yarın onadır. Böyle benim gibi bir adamın kanı nasıl zayi olur?

Duvar gerçi (günün ilk kısmında yere) uzun bir gölge düşürür; fakat o gölge, gölgeyi meydana getirene avdet eder. "Bu cihan dağdır, bizim yaptıklarımız ses. Seslerin aksi yine bizim semtimize gelir" dedi. Kuyumcu bu sözleri söyledi ve hemen toprak altına gitti.

O cariyecik de aşktan ve hastalıktan arındı, tertemiz oldu. Çünkü ölülerin aşkı ebedi değildir, çükü ölü tekrar bize gelmez.

Diri aşk ruhta ve gözdedir. Her anda goncadan daha taze

olur durur. O dirinin aşkını seç ki bakidir ve canına can katan şaraptan sana şakilik eder.

O'nun aşkını seç ki bütün peygamberler, o'nun aşkı ile kuvvet ve kudret buldular, iş güç sahibi oldular. Sen "Bize o padişahın huzuruna varmaya izin yoktur" deme. Kerim olan kişilere hiçbir iş güç değildir.

O adamın, hekimin eliyle öldürülmesi, ne ümit içindi ne korkudan dolayı. Allah'ın emri ve ilhamı gelmedikçe hekim onu padişahın hatırı için öldürmedi.

Hızır'ın o çocuğun boğazını kesmesindeki sırrı halkın avam kısmı anlayamaz. Allah tarafından vahiy ve cevaba nail olan kişi her ne buyurursa o buyruk, doğrunun ta kendisidir. Can bağışlayan kişi öldürse de caizdir. O, naibdir eli Allah elidir.

İsmail gibi onun önüne baş koy. Kılıcının önünde sevinerek gülerek can ver ki Ahmed'in pak canı, Ahad'la ebediyse senin canında ebede kadar sevinçli ve gülümser bir halde kalsın. Aşıklar, ferah kadehini, güzellerin elleri ile öldürdükleri vakit içerler.

Padişah o kanı şehvet uğruna dökmedi. Suizanda bulunma münakaşayı bırak. Sen onun hakkında kötü ve pis iş işledi deyip fena bir zanda bulundun. Su süzülüp durulunca, berrak bir hale gelince bu berraklıkta bulanıklık ve tortu kalır mı, süzülüş suda tortu bırakır mı?

Bu riyazatlar, bu cefa çekmeler, ocağın posayı gümüşten çıkarması içindir, iyinin kötünün imtihanı, altının kaynayıp tortusunun üste çıkması içindir.

Eğer işi Allah ilhamı olmasaydı o, yırtıcı bir köpek olurdu, padişah olmazdı. Şehvetten de tertemizdi, hırstan da, nefis isteğinden de.

Güzel bir iş yaptı, fakat zahiren kötü görünüyordu. Hızır denizde gemiyi deldi ise de onun bu delişinde yüzlerce sağlamlık vardı. O kadar nur ve hünerle beraber Musa'nın vehmi, ondan mahcuptu; artık sen kanatsız uçmaya kalkışma. O, kırmızı güldür, sen ona kan deme. O, akıl sarhoşudur, sen ona deli adı takma. Onun muradı Müslüman kanı dökmek olsaydı kâfirim onun adını ağzıma alırsam! Arş kötü kişinin

övülmesinden titrer; suçlardan ve şüpheli şeylerden korunan kişi de kötü methedilince, metheden kişi hakkında fena bir zanna düşer.

O padişahtı, hem de çok uyanık bir padişah. Has bir zattı, hem de Allah hası. Bir kişiyi böyle bir padişah öldürürse onu iyi bir bahta eriştirir, en iyi bir makama çeker yüceltir. Eğer onu kahretmede yine onun için bir fayda görmeseydi o mutlak lütuf nasıl olurda kahretmeyi isterdi?

Çocuk hacamatçının neşterinden titrer durur, esirgeyen ana ise onun gamından sevinçlidir. Yarı can alır, yüz can bağışlar. Senin vehmine gelmeyen o şey yok mu? Onu verir. Sen kendince aklından bir kıyas yapmaktasın ama çok, pek çok uzaklara düşmüşsün; iyice bak!

HARAM

Dervişin biri onun mezarı başına gitti, dedi ki: Bu adamın Allah ile arasında bir perde kalmıştı o perde de 10 dervişin keremi idi bunu başka bir dervişten sor. Mevlânâ'nın yüzü güzeldir. Bizim de hem güzel hem de çirkin tarafımız var. Mevlânâ bizim güzel tarafımızı görmüş, çirkin tarafımızı görmemişti. Bu sefer iki yüzlülük etmiyorum, çirkinliğimi gösteriyorum ki beni olduğum gibi görsün. Hem güzellik yönümü hem çirkinlik yönümü anlasın.

Benim meclisime yol bulan kimsede görülecek ilk etki, başkalarının sohbetinden soğuması, hoşlanmamasıdır. Hatta yalnız soğumakla da kalmaz, belki onlarla konuşamaz onların sohbetine katılamaz. Bizim bazı dostlarımız esrarla neşeleniyorlar. Bu şeytan hayalidir; burada melek hayalinin bize yeri yoktur. Nerede kaldı ki şeytan hayali yer bulsun! Biz, melek hayaline bile razı değiliz. Şeytan hayali ne oluyor? Bizim dostlarımız niçin bizim o temiz ve sonsuz âlemimizden zevk duymasınlar? Bu âlem onları hiç farkına varmadan sarar, mest eder. Bu âlemin mubah olduğu hakkında halkın söz birliği vardır. Hâlbuki şarap haramdır.

Biri, "Şarabın haram olduğu Kur'an'da yazılıdır ama bu esrarın haram olduğu hakkında Kur'an' da bir işaret yoktur" diye şüpheli bir söz söyledi. Dedim ki: Kur'an'da bulunan her ayetin bir sebebi vardır. O, sebepten dolayı indirilmiştir. Bu esrarı Hazreti Peygamber çağında içmiyorlardı; eğer sahabe bunu kullansalardı, onların öldürülmesini emir buyururlardı. Her ayet ihtiyaca göre iner ayetlerin inmesi bir sebebe dayanır. Nasıl ki sahabe Allah Resulünün yanında Kur'an'ı çok yüksek sesle okudukları için mübarek hatırlarına perişanlık geliyordu. Bundan dolayı: "Ey iman eden Müslümanlar, seslerinizi Peygamberin sesinden daha fazla yükseltmeyiniz." (Hücürat sûresi 2) mealindeki ayet indirildi.

Deli divâne oldum. Bir delinin uyuması hatadır. Çünkü Deli, uykunun yolu neredediir. Bilmez ki onu bulsun da uyusun. Allah uyumaz. O uykudan beridir arınmıştır. Sen Allah'ı o kadar düşün, o kadar sev ki Allah delisi ol ki "nerde olursan ol, ben seninle beraberim" (Kur'an-ı Kerim 57/4) sırrına er de, Allah'la yatıp Allah'la kalkasın.

Şeker mâdeninin üstünde sinekler, birbirleriyle kavga ederler. Şeker bulunan yere, sinekler üşüşür, fakat şekerin, sineklerin hücumlarından birbirleriyle çekişmelerinden, korkusu yoktur. Bütün kavgalara o seyirci kalır. Bir kuş, bir dağın başına konsa, sonra uçup gitse, bu halden dağda bir fazlalık veya bir eksiklik olur mu?

ŞÜPHE

Evet, bir zümre şüphede kaldılar; bir zümre de yakın mertebesinde. Bu bir topluluğun mertebesidir diyor sun. Hallaç (Mansur), şüphe içinde gitti, bir zümre de şüphe ve yakin arasında kaldı.

Şehitlerin ruhları yeşil kuşun, müminlerin ruhları akkuşun, çocuklarınki serçelerin; kâfirlerin ruhları da karakuşun kursağındadır.

Allah'ın has kulları için semâ helâldir. Çünkü onların kalpleri temizdir. Allah rızası için sever, Allah gayreti ile kin beslerler; gönülleri sağlamdır. Eğer benim sövüp saymam yüz yaşındaki kâfirin kulağına değse imânâ gelir. Müminin kulağına ilişse velilerden olur, cennete gider. Evvelce rüyamda sana demiştim ki: Benim göğsümle onun göğsü birleştiği zaman bu onun makamı olur; o bundan önce de birçok rüyalar görmüştür, nihayet Müslüman gider, selâmet gider. Eğer Hazreti Muhammed'in ümmeti hakkındaki duası yani "Ulu Allah'ım ümmetime doğru yolu göster ki, onlar bunu bilmezler," anlamındaki yalvarışı olmasaydı. Ebu cehil nasıl olur da işkembeyi o seçkin Peygamberin arkasına bırakırdı; nasıl olur da onun elleri kurumadı veya şişip çatlamadı? Nihayet o Peygamber ki, onların yolunda yürüyen tek bir atlıdır. Şu kadar var ki ona karşı edepsizlik eden kimseye çarçabuk bir belâ yetişir. Öyle bir insan ki, onun karşısında bütün insanlar ve melekler merdivenlerini yere bırakır, onun yüceliğini seyre dalarlar, sözlerine hayran olurlar, ip ve urganlarla hünerler gösteren, halkı şaşırtmak isteyen hokkabazlar, onun ipinin kuvvet ve uzunluğu, onun kahramanlığı ve korkusuz savaşları karşısında şaşırırlar. Mucizelerini gören seyircilerin yürekleri yerinden oynar. Hele onu siyah bir aslana binmiş aslanı tembel bir eşeği kamçılar gibi sürdüğünü görenler onu nasıl unutabilirler?

SEMA

Şeyh dedi ki: Halife, semâyı yasak etti. Bu yasak dervişin içinde bir düğüm oldu. Hastalandı onu çok uzman bir hekime götürdüler; nabzını tuttu ondaki hastalığın sebeplerini araştırdı. Okuduğu ve bildiği hastalıklar dan hiç birine benzemiyordu onda hiç bir şey göremedi. Derviş öldü. Doktor dervişin mezarını açtı, göğsünü yardı, içindeki sert düğümü dışarı çıkardı. Tıpkı akik taşı gibi olmuştu. Hekim bu akiki, yoksul bir zamanında satmıştı. Elden ele dolaştıktan sonra Halifeye kadar dayandı. Halife bunu yüzük taşı yaptırdı. Bir gün bir semâ âleminde aşağı bakarken elbisesinin kan içinde kaldığını gördü. Kendini yokladı, hiç bir tarafında bir yara izi göremedi. Elini yüzüğüne götürdü, yüzüğün kaşı eriyip akmıştı. Bunu satanları aradılar, birer birer hekime kadar dayandı. Hekim de geçen hikâyeyi anlattı. Semâ ne yapar? Cisimle ilgili olan semâ yiyip içmektir. Onun azığı nefs ile olur, hep yenecek şeylerden ibarettir. Nasıl ki, "Kâfirler yerler ve faydalanırlar tıpkı hayvanların yiyip içmeleri gibi" (Muhammed sûresi, 12) buyrulmuştur.

Seni yiyip tüketen bu sâde ateş yarının yüzlerce güzelinden, yüzlerce yakışıklı, gösterişli dilberinden daha iyidir. Görmüyor musun? O şehvet ateşi de, ne kadar safdır, ne kadar sadedir, ama o sâde olan ateşten ne kadar yakışıklı güzeller meydâna geldi, yaratıldı...

Senin bulunduğun yerde hep gam, savaş, cefâ vardır. Fakat, sen kendinden geçer, Hakk'da yok olursan, hep lütuf vardır, ihsan vardır, vefa vardır. Doğru olursan, neyimiz varsa senin olur. Fakat sen doğru olmasan da, kötülük yollarında yürüsen, ben senin kötülüklerini bile iyilik sayarım.

PEYGAMBER SIFATLARI

Biri dedi ki: "Ey Allah Peygamberi ben o karanlık ve soğuk ikiyüzlü araba senin Peygamberliğine yaraşan sıfatları nasıl söyleyebilirim?" Hazreti Peygamber şöyle buyurdu: "Gerektir ki sana bütün Araplar perde olmasın. Bu Arap sana perde mi oldu?" "Ama ey Allah resulü o inkarcı ve düşmandır" dedi. Hazreti Peygamber bu sefer şu cevabı verdi: "Senin bu kötülemenin ona ne faydası var? Ancak hak sözü ile onun başını kaldırabilir, ona bir sevgi aşılayabilirsin, ola ki gerçek sözün ona bir faydası olsun." Geceye uzan dedim.

Bizim o çömezlerimiz, o yarım işte, onun perdesidir, onun gecesidir. Aranızdaki kıskançlıkların inadına Allah'a af dileklerimizi uçuruyoruz. Allah'a şükürler olsun; mademki uçuruyoruz gider. Gücün yeterse düşmânâ hoşgörürlükle, sevgi ile bak. Bir kimsenin kapısına muhabbet yönünden gidersen ona hoş gelir. İsterse düşman olsun. Çünkü o senden ancak kin ve sertlik umarken sevgi görürse hoşuna gider.

Biri dedi ki: "Ey Allah elçisi! Herkesi bana gönderiyorsun, bu arada sahabenin işlerini niçin buyurmuyorsun?"

"Evet," buyurdular, "Sen güvenli adamsın, senin inanılır bir kişi olduğun açıkça bellidir. Ben bu halkı kıyamet gününden uzaklaştırmak istiyorum."

Sahabe sizi taklit etmeyi göz önünde tutmuş ve sizi bizzat gözüyle görmüştür. Size kıyamet işlerinden bir şey elbette bildirilmiş, önünüze serilmiştir. Başka insanlar için bu haberleri işitme ve hikâye yoluyla öğrenmeye imkân yoktur. Çünkü sen o insan değilsin ki, zamanede bir eşin daha bulunsun. Senin zamanından bir şey açıklanırsa, o sırrı herkese duyurmak bakımından çok sakınırlar belkide söyledikleri şeylerde yanlışlığa ve şüpheye düşerler diye çekinirler. Belki o tek ve eşsiz varlık seninle halvet olmayı arzular.

Konuk sahibi herkese ziyafet çekti.

Âlemlere rahmet olsun diye cihanı doyurdu.

Çok tatlı yemekler en ağır konuklar için saklanır. Allah'ın, "Ey inanmış ve kazanmış olan nefis! Rabbine dön!" (Fecir suresi, 28) hitabıyla işaret buyurduğu gibi sen, bu ilâhî nimete yabancı olan kimselerden değilsin.

O güzel, bizim meclisimizin güzelliği idi, süsü idi. Meclisimizde yok. Bilmem ki nerededir? Onun, uzun bir boyu vardır. Boyu yüzünden bizim başımıza kıyametler koptu.

Temmuzun sıcaklığı sizin dertli gönlünüzdendir. Kışın soğukluğu ise, sizin soğuk öfkenizden, titreyişinizdendir. Bu sıcaklık, bu soğukluk, yüzlerce kanatla bile sizin o bütün cihanı dolaşan ayak tozunuza ulaşamaz.

SEDEF VE CEVHER

Biri diyordu ki: "Sen eğer fıkıh bilgini olaydın, ne ince konular bulurdun!" Öteki Hıristiyan da dedi ki: "Eğer sen Hıristiyan olaydın, dinin ışığı olurdun; Hristiyanlığa parlaklık verirdin." Yahudi de bundan daha iyisini söyledi: "Eğer bütün Müslümanlar böyle olsaydı, Muhammed'in dini ne mutlu bir din olurdu," dedi. Nihayet benden şunu diledi ve dedi ki: "Mademki sen bu kadar iyi bir adamsın, söyleyeceğim hatırayı yazmaz mısın?" Onun kulağını doldurmak gerek. İlim, içten ve dıştan bir anlayıştır. Eğer iç âlemine ait olursa ona hikmet, felsefe derler. Dedi ki: "Bir kere düşün bu nereye sığar? Ev doludur, iğne atacak yer yok."

Diyordu ki; "Sabredersen, cefadan şikayet etmezsin." O düşünce nereye sığar? Gönül evinde nasıl yer bulur ki, bu ev iğne sığmayacak derece dopdoludur. Bir külhan ambarını getirmiş, "Buraya yerleştir" diyor. Nereye yerleştireyim? Yer kalmadı. Dünyada Allah'ı aldatmak nasıl olabilir? Bu, bayağı bir şeydir. Evet, Allah kulu nefsinden nasıl umutsuzluğa düşebilir? Bir sedef içinde bir inci vardı ki, bütün âlemi dolaşırdı birçok incisiz sedeflere rastladı. Ona sedef ve cevher hikâyesini anlattılar; O da onlara, sedef hikâyesini anlattı. Ötekiler dediler ki: "Bizim onda bulunduğunu işittiğimiz o sedefler, sendeki inci ve sedeflerin hikâyesi midir?" dedi ki: "Vallah ben de senin işittiğin kadar işittim." "Ey dolapçı, yankesici! O sende, ama bizi yanıltmak istiyorsun," dediler. Cevap verdi: "Hayır, ant içerim ki o sedef bende yok. O, öyle bir yüce âleme gitti 'ki, bir gün eşsiz bir inci bulsun." Ne söyledi ise söyledi. Kur'an'da, "O, Allah'ın kuluna bildirdiği şeyi bildirdi," (Necm sûresi, 10) buyrulmadı mı?

Ona sedef desen bile buna sedef deme. Bir sedef ki, içinde Allah surlarının öz cevheri coşup köpürmeye başlamıştır. Öteki çömlek parçaları ile nasıl eşit sayabilirsin? Her kim senin yanında iyilikten bahseder yahut senden bir kimsenin iyiliğini sorarsa, senin iyilik hakkındaki düşünceni öğrenmek istiyorlar demektir. Böylece bir kimsenin aleyhinde konuşurlarsa, bil ki Hak seni iyilik ve kötülük yönünden sorguya çekecektir. Sen de bu hususta (peşin hüküm vermekten) sakın.

İSTİDAT

Çalgıcıya dediler ki: "Ne nazlanıyorsun, çal. Yoksa ricamızı iki kere mi işitmek istiyorsun?" Şöyle cevap ver di: "Hatırlıyorum, filan kimse de böyle niyaz ediyordu." Yani sizde böyle yapın. Öteki, içinden bunu kabul etmiyordu: "Nasıl olur da bir adam bu kadarcık hüneriyle öğünebilir? Filan adam bana böyle saygı gösterdi, rica ve niyazda bulundu," diyebilir. Ben öğünmüyorum, ben yol gösteriyorum. Gösterdiğim yol da niyaz, yalvarma yoludur. Şah ise niyaz ile doludur.

Diyorlar ki: Ariflerden biri Bağdat'ta yüz hıyarın bir pula satıldığını işitir. Feryada, dövünmeye başlar. Kendinden geçer ve hastalanır. O arif bizlerden değildir. Onun sözünü ve halini bize nasıl örnek gösterebilirsin? Biz de o hal yoktur. Bize göre Hak yolcusu birdir. Yüz hıyar nereden geldi? Öteki dedi ki: "Sen Hak yolcusuna nasıl diyorsun ki hıyarı bir pula satmak küfür değildir. Bunu niçin söylüyorsun," diye ona çıkıştı. Hayır, o niçin çıkışsın? O, onları bu gibi şeylerden kurtarmak istedi. "Bunu bizim sözümüze niçin benzetiyorsun," demek iste di. Diyelim ki, denizde bir girdap vardır, korkunç bir girdap. Bütün denizciler bundan kaçarlar. Herhangi birinin bundan sakınmayarak buradan geçerim demesi ne demektir?

Şimdi cansız varlıkların konuşmasından ve onların işlerinden söz açacağız. Bilgeler bunu çekemezler. Şimdi bu düğüm şeyleri nasıl söyleyeyim? İnleyen direk hikâyesini nasıl anlatayım. Bu, kişi dilinin kıvrımlarında gizlenmiştir. Hazreti Ali buyurdular ki "Bir insan konuşurken kim olduğunu aynı saatte anlarım. Konuşmasa, üç günde anlarım; ancak yeter ki halin de susma olmasın da, dinleyenlerin anlayışına göre konuşsun." Yine Hazreti Ali buyurmuştur ki: "Perde açılsaydı yakin yine artmayacaktı." Eğer onun hali öyle olsaydı, bu ikinci söz haline uygun düşmezdi.

Büyüklerin meclislerine gelmeye engel olan şey istidat eksikliğidir, istidat, kabiliyet, dünya işlerinden feragat gerektir ki, büyükleri ziyaretten bir fayda elde edilsin. Ziyaret edenler niyazda, armağan sunmakta ağır davransalar bile, yine ziyaretleri boşa gitmez. Ama en iyi bir durum içinde çalışmak gerektir. Bazılarında iyilik umudu göremiyorum ki, pişmanlıktan önce uyanmış olsunlar.

AZ ÇOĞU GÖSTERİR

Az çoğu gösterir, yani söz az mânâ çok olmalı. Diyelim ki oraya bir çuval şeker koymuşlar, ondan azıcık bir örnek getirmişler işte bu azıcık örnek o bir çuval şekerin delilidir. Onu 'anlatmaya yeter. Kişinin de biraz doğruluk göstermesi, onun doğru olduğuna delildir. Yine biraz eğrilik ve ikiyüzlülük de sahibinin eğriliğini gösterir.

Hazreti Peygamberin çağında doğruluğa pek düşkün bir adam vardı. Sahabe, bu adamın doğruluğundan ve doğru sözlülüğünden, Peygamberin de onu korumasından dolayı incinirlerdi ama ona bir şey diyemezlerdi. Ancak çok içerlemişlerdi.

Hatırlarından, Hazreti Peygamber dünyadan göçtükten sonra ondan öç alalım diye geçiyordu.

Adam, Hazreti Peygamberin dünyadan göçtüğü günlerden sonra da böylece doğru sözlülükte devam etti. Artık dayanamadılar, "Ona bir darbe vuralım" dediler; "Olmaz ise şehir den sürelim," dediler. Adamcağızı şehirden dışarı atarken, bu gürültülerin sesi bir kadının kulağına kadar gelmiş; dam üstüne koşarak sahabeye çıkışmaya başlamıştı. "Bu adam azizlerdendir, Peygamberin yanında sevilmiş bir kişiydi. Onun yüce ruhundan utanmaz mısınız ki, bunu şehirden sürgün ediyorsunuz," diye bağırıyor, onlarla kavga ediyordu. Adam yüzünü yukarı çevirdi, kadına hakarete başladı: "Sen niçin kendi kendine bunlara çatıyorsun. Allah'ın lanetini hem kendine hem de bunların üzerine çekiyorsun!" Kadın kendi kendine, "Evet" dedi, "Peygamberin dostları yersiz iş yapmazlar, şehirden sürülmeye lâyık olmayanı da dışarı atmazlar. Hazreti Peygamber, 'Ümmetim sapkınlık üzerine fikir ve söz birliği etmezler,' buyurmuştur. İyi yapıyorsunuz. Allah yardımcınız olsun," dedi. Doğru sözlü adam bunun üzerine, "Evet, onlar iyi ediyorlar, sen fena etme!" dedi.

Bizim görebildiğimiz, şu gökteki âlemler, sayısız yıldızlar Allah'ın kudretli elinde bir asadan daha önemsizdir. Her zerre, her damla, birer timsah büyüklüğünde olsa bile, bunların hepsi de denizdeki balıklara benzer.

Damarlarımızın içinde bulunan, canımız, özümüz olan bir cihana ayak bas. Kan, nasıl olur da uyur? Hele bizim damarlarımızda olursa! Damarlarımızda, özümüzde delilik belirtileri görülürse dert değil. Çünkü büyücü de büyü de bizim damarlarımız içindedir.

MECUSÎ KIZI

Sen şahlardan ancak onların ikramlarını gördüğün zaman kork. Rüyada bir söz konuşuyorum. Şeyh, onları birer birer bana anlatıyor. Yine de Şeyhi gerçeklemiyorlar. Ne sözünde, ne işinde ona inanmak istemiyorlar. Sebep açıktır, şefkatin kesilmesidir. Acaba hangi maksatla onu gerçeklemiyorlar? O maksadı bir avucunun içine koysun, Şeyhten umduğu şeyi de öteki avucunun içine. Sonra bir kıyaslama yapsın! Hangisi hangisinden daha değerlidir? Şeyhin zevk dolu bir âlemi vardır. O daima meşguldür. Müridin son haliyle meşgul olmaz mı? Böyle bir hayat içinde bu uygunluktan, bu şefkatten daha fazla ne yapılabilir? Bu, tıpkı içlerinden biri bir Mecusî kızına âşık olan on sofunun hikâyesine benzer. Aşık, bütün gününü sevgilisinin çevresinde dolanarak geçirir, tapmakta, her yerde onu kovalardı. Mecusî kızı bir gün sordu: "Sen benim etrafımda niçin dolaşıyorsun?" Âşık halini anlattı. Sevgilisi dedi ki: "Biz kendi milletimizden başkalarını bir ejderha gibi görürüz, onlardan daima kaçınırız. Benim sana lâyık olacağıma nasıl umutlanabilirsin?" Âşık çaresiz kaldı. Çarçabuk arkadaşlarının yanına gitti, onlara veda edecekti. "Hayırdır inşallah, bu ne hal?" dediler. Derviş hikâyeyi anlattı, "Artık gidiyorum." dedi. "Bir zünnâr satın alayım, belime bağlayayım." Arkadaşlar, hep birden, "Biz de bunu uygun görüyoruz. On tane zünnâr alalım, hepimiz birden belimize bağlayalım. Nihayet bizler ayrı ayrı vücutlarda tek bir ruh

değil miyiz?" dediler. Mecusî kızı bunları görünce birlikte gelmelerinin sebebini sordu. Bunlar hikâyeyi anlattılar ve dediler ki: "Bizim aramızda birlik ve beraberlik vardır." Mecusî kızının gönlüne bir ateş düştü, kendi zünnârını koparıp attı, onlara dedi ki: "Ben o toplumun kuluyum. Çünkü aralarında böyle bir vefa ve bağlantı vardır. Ben bu vefayı hiç bir millette görmedim." Kızın babası ve yakınları toplandılar, onu kınamaya başladılar: "Sen sofilerin büyüsüne kapılarak nasıl kendi dinini yıkıyorsun?" dediler. Kız cevap verdi: "Benim gördüğümü siz de görseydiniz! Nice yüzlerce insan bunların âşığı olmaz mı?"

Her kimin aslında mutluluk varsa öğüt ona cila verir, onu aydınlatır. Her kimde mutsuzluk varsa, öğüt sözleri onu karartır. Aynasındaki pasları artırır. O öyle aynalardandır ki cilâlandıkça pası artar. Ancak onun zannına göre:

Ey can bana bir görün bitmeden son nefesim, işimi çabuk bitir, artık kesilsin sesim!

Felek, bizim kendi re'yini beğenmiş olan tabiatımızın kulu değildir, bu nedenle gönlümüzün dileğini dinlememektedir. Şu varlık âlemine geliş, bize yokluk sermâyesi olmuştur. Onun sayesinde yokluğa ulaşacağız. Perdelerin arkasında gizlenmiş, bizi terbiye eden bir süt anamız var. Aslında biz, dünyaya gelmiş değiliz. Bu dünyada yaşar gibi görünen, dolaşan, gezen bizim gölgelerimizdir. Biz, birer gölge varlıktan ibaretiz.

Senin gölgen, yerimiz, yurdumuz, evimiz, barkımızdır. Saçların, bizim deli, divâne olmuş gönlümüzün bağıdır, zinciridir. Hangi köşede yanan bir mum olsa onun etrafında uçuşan iki üç pervane vardır. Fakat hiçbiri, bize pervane kesilen mumumuza benzemez.

TESBİHATIN ÖNEMİ

Muhacirlerin fakirleri Resulullah'a (a.s.) gelip dediler ki:

- Servet sahibi Müslümanlar derece ve nimetler bakımından bizi geçtiler. Resulullah da:

- Ne hususta diye buyurunca, muhacir fakirler:

- Biz namaz kılıyoruz, onlar da kılıyor; biz oruç tutuyoruz, onlar da tutuyorlar; fakat onlar sadaka verdikleri halde biz veremiyoruz; onlar köle azad ediyorlar, biz edemiyoruz, dediler.

Bunun üzerine Peygamber (a.s.) :

- Size, sizden ilerde bulunanlara yetişebileceğiniz, sizden geride, sizden aşağıda olanları geçebileceğiniz ve sizin yaptığınız gibi yapanlar müstesna, sizden başka kimsenin daha faziletli olamayacağı bir şey öğreteyim mi, buyurdu.

Muhacirlerin fakirleri:

- Evet, öğret, ey Allah'ın Resulü, diye cevap verdiler.

Peygamber Efendimiz de (a.s.):

- Her namazın sonunda otuz üçer defa Sübhânallah (Allah'ı her türlü noksanlıktan tenzih ederim), Elhamdülillah (hamd Allah'a mahsustur).

Allahü Ekber (Allah en büyüktür) deyiniz, buyurdu. Muhacir fakirler, bir süre sonra Resulullah'a (a.s.) gelerek şöyle dediler:

- Mal ve servet sahibi kardeşlerimiz bizim bu yaptığımızı işitip onlar da böyle yaptılar.

Bunun üzerine Allah'ın Resulü şöyle buyurdu:

- Bu, Allah'ın fazlıdır, dilediğine verir.

Senin elinin, gözünün, ayağının iki olması doğrudur. Fakat gönül ve sevgiliyi ayrı ayrı sanmak yanlıştır. Sevgili dediğimiz varlık bir bahanedir. Aslında gerçek sevgili Allah'dır. Kim bunları bir bilmez görmez de iki sanırsa ya Yahudi'dir, yahut kâfir.

KADEHE TAPANLAR

Kadehe tapanlar: "Biz Âdem'in âşıkları ve bendeleriyiz ve bu peygamber, Âdem'den başka bir kimsedir." diye onu inkâr ettiler. Bu peygamber hal diliyle: "Ey kadehe tapanlar! Ben aynı şarap ve aynı Âdem'im, eğer ağzın ve damağın varsa tat ve eğer bir burnun varsa kokla, gözün varsa gör, yok eğer bunların hiçbirine malik değilsen git ve körlerin sırasında otur. Zira Âdem'i görmeden ve tanımadan ondan nasıl bahsedebilirsin? Ben Âdem'i arıyorum, diye onu red ve inkâr ediyorsun." dedi.

Böylece yeniden muhakkikler ve doğru insanlar o peygamberin etrafında toplandılar ve ona gönül verdiler. Bunun üzerinden yüzyıllar geçti, tekrar onların arasından mukallitler baş kaldırdılar. Görünüşte bir göründüler. Adalet terazisi ve fazilet mihengi hakikî inci ile boncuğun, nakit para ile kalp paranın, altın ile bakırın, karga ile şahinin bir olmasını ve bir sırada birbirleriyle karışmış bulunmalarını doğru görmedi. Allah Firavun'un sihirbazlarını diğer sihirbazlardan ve Sıptîleri Kıptilerden ayırması için, Musa'yı meydana çıkardı. Ahir zaman peygamberi olan Muhammed ile de böyle olmuştur. Mustafa'nın (Selam onun üzerine olsun) zuhurundan evvel Ebu Cehil ve Sıddik derece itibariyle birdiler. Belki Ebu Cehil'in ismi Ebulhikem (Hikmet babası) idi. Küfür ve inkâr yüzünden ismi Ebu cehil oldu. Bu, âlemin çöküp yıkılmasına kadar böylece devam eder.

Peygamberlerle aynı nefese, aynı zaman ve aynı nura sahip bulunduklarından, onların vârisleri olan evliya da peygamberler gibi halkı Allah'a davet ederler. Aslı Allah'a bağlı olan ve ondan nur alan ve muhakkik olan her kimse yine ona meyleder ve bu daveti kabul eder. Aynı zamanda o kimsenin canı, evliyanın nefesiyle ondan, yeni bir ağaç gibi kök tutar. Bu bahardan her an bir tazelik ve bir dirilik meydana getirir ve meyve verir. Surete tapan ve mukallit olan kimselerin günden güne daha soğuk, daha cansız ve yüzleri daha çok kara olur. Muhakkikler, ilerleme ve kabullenme ne nispette artarlarsa mukallitler de inkârla o nispette kıymetten düşerler. Mevlânâ (Allah onun ruhunu aziz etsin) bu mânayı alarak Hak ehlinin birliğini şerh etmiştir.

HÜKÜM YENENİNDİR

Harekette bulunan, elem ve rahattan etkilenen ve her şeyden haberli olan canlı yaratıklar üç nevidir. Birinci nevi, o âlemde ve o âlemin durumundan habersiz ve nasipsiz olan hayvanlardır. İkinci nevi, bu âleme yabancı olan, uyku ve yemeğe ihtiyaçları olmayan, kuvvet ve kudretleri, yiyecekleri tâat ve Allah'ın zikrinden olan, suda yaşayan balıklar gibi bununla yaşayan meleklerdir. Üçüncü nevi ise, hayvanı nâtık denilen insanlardır. İnsanların ilmi ve nutku melekî, su ve çamurdan olan cisimleri ise hayvanidir.

Meleklerin sevabı ve günahı yazılmaz. Zira bu onların tabiatıdır. Meselâ bir adamın tatlı yemekler yemesi, katıksız şarap içmesi ve kendisini zevk ve sefaya vermesi ne kadar tabiî ise, melekler için de tâat ve sevap bunun gibidir. Melekler hakkında sevap ve günah aynı derecededir. Bunun gibi, hayvanların da ahval ve hareketleri kaleme alınmaz. Hayvanın tâat kabiliyeti yoktur. Çünkü tamamıyla cismanîdir. Uyku ve yemekten başka bir şey bilmez ve bir şeye de sahip değildir. İnsanın ise yarısı melek, yarısı hayvan, yarısı süflî, yarısı ulvî, yarısı toprak (hâk) olan cihandan ve yarısı ise temiz (pâk) olan cihandan ibarettir.

Hayvanlar toprakta yaşayan yılanlar, melekler ise denizlerdeki balıklar gibidir. İnsan ise, yılan ve balık gibidir. Yılan olan yarısı, onu toprağa doğru çeker. Balık olan kısmı ise onu denize doğru götürür. Bu iki yarım kısım, birbirleriyle, daimî bir mücadele halindedir. Bu şuna benzetilebilir: Meselâ, bir şehrin ahalisinin yarısı kâfir, yarısı Müslüman olsa, daima şehirde, bu iki ayrı grup birbirleriyle mücadelede bulunurlar. Müslümanlar küfrün yok olup, bütün şehre kendilerinin hâkim olmalarını isterler. Kâfirler de Müslümanlığın yok olmasını ve bütün şehrin kendi ellerinde bulunmasını arzu ederler.

Müslümanlık galip gelirse, her ne kadar şehirde kâfirler bulunsa da onlar yenilgiye uğradıkları için şehre Müslüman şehri derler. Çünkü hüküm yenenindir. Meselâ at, biniciye yenilir ve binici onu yenerse atın yürümesini biniciden bilirler. Her ne kadar görünüşte at giderse de akıllı kimseler: "Falan Lârende'ye gitti veya Aksaray'a yahut başka bir şehre gitti" derler. At kıra ve otlağa doğru gider. Şehirler ve menzillere doğru gitmek insanlara mahsustur. At böyle yollarda ve maksatlarda insanın âleti olur.Yani atın ayağı, insanın ayağı oluyor.

Küfür, insanda mağlûp ve nefis mahkûm olunca, o insana Allahsal derler. O insanda şeytan bulunsa bile o şeytan, insanın mahkûmu olduğu için şeytan değil, melektir. Bundan dolayı Peygamber: "Benim şeytanım, benim elimde Müslüman oldu" buyurmuştur.

Bu gece, öyle bir gecedir ki, bütün gecelerin canıdır. Bu gece öyle bir gecedir ki bütün dualar kabul edilir. Bu gece, ihsan gecesidir, bu gece bağışlarda bulunma, nimetlere erme gecesidir Bu gece, Hakkın sırlarına mahrem olanın gecesidir.

ARANILANIN SON MERHALESİ ARAYANDIR

Diyorlar ki: Bize Mevlânâ Şemseddin'den gönül açıklığı gelmiyor. Benden gönül açıklığı isteyen ancak bir Mecusîdir. O beni bulur ve benden gönül hoşluğu arar. Sen o Mecusî değilsin. Müslümansın, müminsin. Müslüman insanı incitmez, ayıpları örter. Meselâ bir keşiş, bir Müslümanı öldürse; senin evine sığınarak, kendisini ara yanlardan kaçtığını söylese ve "Ben ancak sığınacak yer olarak seni buldum. Beni koru!" dese, ona karşı, "Müslüman, Müslümanı öldürse bile aman verilmez," demezsin; ancak onu korursun. Ola ki, o da Müslümanlığa heves eder. Sen gerçi Müslümansın fakat bu kadarcıkla yetinme, daha da Müslüman ol! Her Müslüman'ın bir zındığı, her zındığın da bir Müslümanı olmak gerektir. Müslümanlıkta ne lezzet var? Lezzet küfürdedir. Bazen Müslüman'dan hiç bir Müslümanlık nişanı ve yolu bulamazsın. Ama bir zındıktan, Müslümanlık yolu bulursun. "Aranılanın son merhalesi arayandır," demişlerdir. Ama ondan daha yüksek bir söz söylemek gerekir. Ancak onlar bizim konuşma tarzımızı bilmezler. Başları döner.

Bütün bu söylediklerimizle beraber, mürit, yani hak yolunun yolcusu olgunlaşmadıkça hevasına uymaktan kurtulamaz. Şeyhin gözünden uzak olmak onun için uygun düşmez. Çünkü soğuk bir nefes onu o anda soğutur; bir ejderhanın nefesi gibi öldürücü bir zehir olur. Her neye değerse karartır. Ama mürit, bir kere olgunlaştı mı, onun şeyhinden ayrı düşmesi zarar vermez.

Geceleri, çeng çalan bir güzel, elindeki sazını düzene sokuyor, hoş bir şekilde çalıyordu. Dinledi mi çengi ile şöyle terennüm etti; "Ben bir gön gazel okuyarak yanına geleceğim". Fakat o beklenmeyen sözü bir türlü doğru çıkmadı.

BAYEZİDİ BİSTAMÎ

Müridin biri dedi ki: "Ben her gün Allah'ı yetmiş kere açıkça görürüm." Şeyhi ona şunu söyledi: "Senin bir kere Bayezidi Bistamî'yi görmen, Allah'ı yetmiş kere görmenden daha hayırlıdır." Mürit meşelikten dışarı çıkıp da Bayezidi görünce hemen düşüp öldü, çünkü âşık idi. Sevgiliyi arama yönünde öldü. Yani nefsinden ona da bir artık kalmıştı, o da temizlendi.

Mürit, aciz görüşü ile eksik basiretiyle ancak kendi tasavvurunun suretini görür. Allah'ı Bayezid kuvvetiyle göremez. Şimdi yüz bin Bayezid de, Musa'nın pabucunun tozuna erişemez. Hem sen taklit yoluyla da diyorsun ki, binlerce velî, nebinin ayak tozuna erişemez. O halde nasıl reva görüyorsun ki, bir külhancı onu her gün bin defa görsün? Allah ile konuşan Musa'ya da onu göremedi diyorsun. Eğer biri senin gerçekleştiğin "Allah'ı görmek vardır, anlamındaki Allah kelâmını tevil etmek isterse fetva istemek lâzımdır. Söz, çekiştirilmeye elverişli ise tevil ile söylenir. Doğru söze tevil gerekmez.

"Enel Hak" (Ben Hakkım) sözü gibi çıplak ve uygunsuz sözler ise tevil götürmediğinden şüphesiz söyleyenin başı araya gitti.

Bir divane ötekine şöyle diyordu: "Bir çuval yün nasıl olur da bir çuval mücevherle beraber olur?" Yüz kere boşaltsan, altınla doldursan bile yine mücevhere eşit olmaz. Bu öyle bir divaneydi ki akıllının söyleyeceği sözü söylüyordu. Kadı ona yan yan baktı. Ben de Tebriz şeyhleri ile Zahidin ve kölelerin hikâyelerini anlatıyordum.

Dün gece dedim ki, sizin sözlerinizi de Mevlânâ ile birlikte sizin ağzınızdan dinleyelim. Sonra gönlüm razı olmadı. Niçin, yemek yerken konuşulan o sözleri yine birlikte yemek sofrasında konuşmayalım? Dedim. Yine gelseniz ne olur? Dualar edelim. Arzunuz nedir, aradığınız nedir?

Yukarıda sözü geçen, "Gözler onu göremez ama o gözleri görür," ayetindeki mânâyı anlamak konusunu mademki sen açıklayamıyorsun, bari dokuz şeftali ver ki ben söyleyeyim. Aranılanı bulmak ona kavuşmak için en yüksek arzunuz nedir? Allah daima doğruyu söyler onun ilâhî varlığına ant içerim ki bu doğrudur. Allahın selâmı ve rahmeti üzerinize olsun. Ben artık ense, göbek yapmak düşüncesinden vazgeçtim. Dostlar yenilendi ama ben eski bedenimi bulamadım, işin kötü tarafı sen hep kendi mektubunu okuyorsun, dostun mektubunu okumuyorsun. Nihayet biraz da dostun mektubundan bir şeyler oku. Kitapta yazılı olan şeyler hakkında onlara bir utanç gelmez. Bu gibi şeyleri biri kitapta yazar. Nasıl ki bir adam soruyordu: "Kadınların kapalı yerine bakmak helâl midir, yoksa haram mı?" "Helâl geçti," dedim. "Ona el yetmiyor." Ancak, bu sözünden de hayrette kaldım. Yüksek sesle, "Onun etrafında dolaş, okşayıver, nihayet vücuttan dışarı çıkmaz," dedi. Tekrar sordu: "O halde söyle, O beni niçin okşamasın?" Bu ikinci sorunun cevabını niçin vereyim? Niçin ağzımdan bu söz çıksın? Ancak benim sana ilk söylediğim sözü dinle. Çünkü bu ikinci mesele, sana gevşeklik ve arıklık verir. Bunu niçin anlatayım. Bundan sana ne fayda var? Eğer bu noktada bir yanlışlık olmuşsa gayret et, mümkün olduğu kadar düzeltmeye çalış. Ama sana bir fayda sağlamaz. Ben bu konuda bir şeyler bilsem de senin nefsine bir fenalık gelmesin diye söylemem sana.

Öyle bir güzeldir ki yüzünün sevdasından arşa kadar velveleler yükseliyor. Gönülde, paha biçilmez güzelliği için, yanağının pazarından akseden gürültüler duyuluyor. Onun şarab testisinden, canın avucundaki kadehe şarab konurken hoş sesler çıkmakdadır. Gönlün boynunda onun saçlarından örülmüş zincir gibi, bağlar var.

ÇİLE ÇIKARMAK

Çile çıkarmak enbiyanın âdeti değildir. Bu bir bidattir. Evet, dostlar kötü olursa, onlardan bir kenara çekilmek kötü bir iş olmaz. Fakat iyi dostlardan uzaklaşmak cahilliktir. Çünkü cemaat rahmettir, buyrulmuştur. Bu, diğer varlıklarda da görülüyor. Meselâ, cansız bir bitki, yalnız başına lâyıkıyla büyüyemez. Fakat kırlarda kendi cinsinden olanlarla beraber daha kuvvetli yetişir. Su az olunca akmaz; olduğu yerde kalır, kokar. Çoğalırsa bir dere haline gelerek akıp gider. İşte her şey böyle kendi cinsiyle kuvvet bulur. Atlar, esterler hem cinsleri olan esterlerle daha iyi yol yürürler. Şu halde uzlet, yabancılardan olur, yardan değil.

Halvet ağyardan lâzımdır, yardan değil. Kürk kış içindir, bahar için değil. Akıl başka bir akılla birleşirse, kötü işlere ve kötü sözlere mâni olur. Nefis, diğer bir nefisle yâr olursa, akıldan daha üstün olur; akıl yalnız ve atıl kalır.

Peygamber (selâm O'nun üzerine olsun) Hazreti Ali'ye öğüt verip dedi ki: İnsanlar, Tanrıya türlü türlü hayır ve hasenat ile yaklaştıkları vakit sen, ona türlü türlü akıl eserleriyle yaklaşmağa çalış. Böyle yaparsan derece itibariyle dünyada ve ahrette onlardan iki misli yüksek olursun. Bu, şunun gibidir: Meselâ, bir bağda birçok ağaçlar bulunur bunların hepsi aynı cinsten ve aynı büyüklükte olabilir, bahçıvan bunlardan biri ile özel bir şekilde meşgul olursa, az zaman sonra bu ağacın gölgesinin ötekilerinden daha uzun olduğu görülür. Çünkü hayırlı bir iş, aklın vasfı ve gölgesidir. Asıl olan akıldır. Amel fer'idir. Asıl, kuvvet bulur ve artarsa, fer'i de aynı hükmü kazanır. Eğer aklın sıfat ve gölgesi olmasaydı, çocuklar ve hayvanlara da ibadet vacip olurdu ve onlar da bir teklife muhatap kalırlardı. Öyleyse görülüyor ki amel, akıldan gelmektedir. Şu halde amel, aklın fer'i ve gölgesidir. Akıl ne ölçüde fazla olursa, o amel de o ölçüde artar. Onun artması, suret kabul ettiği vakit görülür. Sen, aklın varsa düşün ki bunun gerçeğine eresin. Peygamber (selâm O'nun üzerine olsun): "İslâm'da papazlık yoktur" buyurmuştur. Sahabe, uzlete çekildiler. Mağaralara girdiler, tâat ve ibadetle meşgul oldular. Mustafa'ya (selâm O'nun üzerine olsun): "Keşişler kendi kendilerine mensup olan bir dini tutuyorlar, uzlet ihtiyar ediyorlar. Bu surette onların kalpleri aydınlanıyor. Gaipten haber veriyorlar. Bizim dinimiz ki gerçek dindir, biz de bu yola girersek bu uzlet sayesinde, ruhaniyetimiz onlarınkinin iki misli olur ve bizden daha fazla keramet vuku bulur" dedikleri zaman, O, bunu menetti ve "İslâm'da papazlık yoktur" buyurdu. Meselâ, senin bir şeyh olduğunu farz edelim:

"Bir şahsa kırk gün karanlık bir yerde çalışmak, zikretmek, zahmetlere katlanmak teklif etsen, tabiî her insan, zahmetine karşılık, bir nimete mazhar olur. Bu çilekeş de gaip âleminden bir şeyler elde ederse tabiîdir. Putperestler, putun önüne gitmeden önce, üç gün yemek yemez ve uyumazlar. Tanrı'ya yalvarırlar, onlar bu kadar zahmet çektiklerinden, uykusuz ve aç kaldıklarından put kayıptan, bu asılı kalmış iş için, dili ile "olacaktır" der; eliyle işaret eder. Her ne kadar putun işaret edecek eli, konuşacak dili olmazsa da bu görülen şey, yapılan mücadelenin ve çekilen zahmetlerin bir sonucudur. Mümine ilk bakışta bütün vilâyetini veren kimse, şeyhtir. Hadiste:

"Öyle kullar vardır ki insanlara baktıkları zaman onlara, saadet libasını giydirirler." buyurmuştur. İşte burada, şeyh işe yarar ve mürit ne bulmuşsa o, şeyhin inayetinin eserindendir. O, şeyhin hizmetinde kalırsa, onun nefsinden ve ilminden faydalanır. İlmi artar. İnsanın vücudu, ekmek ve diğer yiyeceklerden nasıl faydalanır, kuvvetlenir, büyürse müridin ruhu da şeyhin ilim ve marifetlerinden böyle olgunlaşır ve büyür.

Kendinde böyle bir kabiliyet bulunan kimse, mürit olabilir ve şeyhten faydalanabilir. Kendi kendine yetişmek, kabiliyeti olan bir müridin, şeyhe ne ihtiyacı olur? Fakat böyle kabiliyetli bir mürit, kendinden derece itibariyle bin, hattâ yüz bin kere yüksek olan bir şeyhe intisap ederse, ondan ne kadar faydalanır? Hattâ şeyhin aynı olur. Bu gibi şeyhin akıbeti, tıpkı şuna benzetilebilir: Meselâ, eğer bir zerdali ağacına kayısı aşısı yaparlarsa, bir müddet sonra o da kayısı olur. Bundan sonra Şunu da bil ki puta tapanlar ve çilede bulunanlar, bu mücahede ve uzlet esnasında kendilerine birtakım hayaller görünür, halvetten ayrıldıktan sonra artık bu gibi rüyaları göremezler. Şeyhin sana atası ve bağışı, pazarda, yolda, uykuda, uyanıklıkta ve her yerde, sana gaybı göstermesi ve bu gayıpları, acayip şeyleri sende artırmasıdır.

Aşıkların bu naraları zevk ve neş'e mumunun yüzündendir. Şaşılacak şey şu ki, mum geldi, yanıyor, fakat pervaneden eser yok; işte bu mum, öyle bir mumdur ki gündüzden de geceden de üstündür. Ey can, acele et koş ki, gönül mumu can istiyor.

Bu gece, sevgilisini ay gibi arayıp duran, onu bulmayı çok isteyen her gönül, Zühre yıldızına benzer. Zevke, safâya, eğlenceye kendini vermiş, onlara arkadaş olmuştur. Sevgilinin güzel dudaklarının arzusu ile canım dudağıma gelmiştir. Sus, sus ki, bu gecenin nasıl bir gece olduğunu Allah bilir.

HASED

İblis hasedi kullanır. Yolda yürürken haset birden gırtlağına sarılsa, bilki İblis'in tuğyanı hasettir. Çünkü o, haset yüzünden Âdem'den arlanır. Kutlulukla haset yüzünden savaşır. Yolda bundan daha güç geçit yoktur. Ne kutludur o kişi ki yoldaşı, haset değildir. Bu beden, haset evi olagelmiştir. Soy sop hasetten bulaşık bir hale düşer. Ten haset evidir ama Allah, o teni tertemiz etmiş, arıtmıştır.

Ayetlerin anlamını iyi anlamak gerektir. "Evimi temizleyin" ayeti beden temizliğini ifade eder. Bedenin tılsımı toprağa mensupsa da hakikatte nur definesidir. Sen (hakikatte) teni olmayana hile ve haset edersen o hasetten gönül kararır. Allah erlerinin ayakları altına toprak at!

O vezirciğin yaratılışı hasettendi, onun için abes yere kulağını, burnunu yele verdi. Hasetten burnunu koparan kişi, kendisini kulaksız ve burunsuz bırakmakla kalır. Burun, odur ki bir koku alsın ve kokuda, koku alanı bir yüzün bulunduğu tarafa götürsün. Kim koku almazsa burunsuzdur, koku da ancak din kokusudur. Bir koku alıp onun şükrünü eda etmeyen kimse, küfranı nimet etmiş ve kendi burnunu mahveylemiştir. Sen şükret ve de şükredenlere kul ol. Ancak, onların huzurunda ölerek ebedi hayat kazanabileceğini unutma.

DOĞRU İNANÇ

Dervişin biri şöyle dedi: "Görüyorsun ki, geçen geçti. Mademki mecliste söze başlıyorsun bu ne gevelemektir? Görüyorsun ki salah, dürüstlük ancak senin dışındadır, içinde değil; yoksa benim dostum olurdun. Eğer bu makama baş koysaydın. Bu makam öyle bir Allah erinin makamıdır ki, onun milleti ve onun yolu bütün milletlerin ve yolların en iyisidir."

Yahudiye sorsan ki: "Hıristiyan mı iyidir, yoksa Müslüman mı?" Muhakkak, "Müslüman iyidir," der. Bu soruyu Hırıstiyana da sorsan o da aynı cevabı verir. Bunları öğrenmek şu sebeple gerekir ki, senin doğru inançlı millet hakkındaki itikadını artırır. Bu da onun için iyi bir talihtir. Kur'an'da "Herkes su içeceği yeri bildi," (Bakara suresi, 60) buyrulmuştur.

Ey ten, böyle bir can, böyle ilâhi bir emânet, sende oldukça sen ölmezsin. Ey İmânsızlık sapıklıktan kurtuldun, imâna kavuştun, neş'elen, neşeni artır, çal, çağır. Her ne kadar, nefsine uymuş, cismanî zevklerin etkisi altında kalmış kişilerden bıktın, rahatsız oldun ise de sen nefsini yenmiş, temiz duygulu erlerin düyundasın, ermişlerin himmeti seninle beraberdir.

Ey gece! Sen nasıl bir gecesin ki gündüzler sana kul, köle kesilmiştir. Sen bir denizsin, canın canı ise, senin dalgalarının geceleyin gösterdiği bir alevindin bir korundur. Senin başındaki o aşk ateşi, o fitne, o âfet, bu gece, alev alev yanmada ve ışıklar saçmadadır.

DAĞDAKİ ZAHİT

Bir dağda bir zahit yaşıyordu, ama o artık insancıl bir zahit değil, belki dağ adamı olmuştu. Adamcıl bir kişi olsaydı, fehimi ve vehmi olan Allah bilgisine kabiliyetli insanlar arasında yaşardı. Dağda ne yapardı bu? O bir toprak ki, taşa doğru yöneldi. İnsanoğlunun taş ile ne işi ne ilgisi var?

İnsanlar içinde yaşa ama tenhada daima Allah ile halvette ol; hep tek başına kal. Ama Hazreti Peygamberin, "İslâmda rahiplik yoktur," buyurduğunu unutma. Bu, bir bakıma rahipliği yasaklayan bir tavsiyedir.

Dağdan ayrılıp da insanlar arasına karışanları halk, parmakla gösterilen birer ilim ve marifet adamı sayar. Sözü geçen hadisin başka bir mânâsı da evlenmemenin, kadından ayrı bir hayat yaşamanın Müslümânâ yasak olduğudur. Hele kadın al, bekâr yaşa, bu nasıl olur? Yani gönülde olan, hoşa giden her şeyden uzak yaşamak ne demektir?

Her sene bütün şehir halkı ve padişah, dağdaki zahidin ziyaretine gider, o da halkın kendisine karşı böyle sevgi ve bağlılık göstermesinden hoşlanırdı. Öyle bir hale gelirdi ki, artık başka hiç bir şeye karşı istek ve arzu göstermezdi. Yemekten içmekten büsbütün kesilmişti. Bir gün garip bir derviş, bir aziz oradan geçiyordu. Ona sordu: "Yahu, bayram değil, Nevruz değil bu toplantı nedir?" Zahit cevap verdi: "Divane misin? Mecnun musun?"

"Sen divane misin?" deyince, misafir derviş, "Böyle söyleme!" dedi. Zahit, "O halde tövbe ettim, hakkını bana helâl et!" diyerek dervişin ayağına kapandı. Misafir derviş, kendi kendine, "Senin bu sözünden bana bir zevk kokusu geldi," dedi. Bu, tövbenin, gönül alçaklığının bereketinden hasıl olan bir zevk idi. Zahit, "Bu dağda bir Allah adamı var da onun ziyaretine geliyorlar," dedi. Mevlânâ'nın buyurduğu gibi, eğer sözü kudretimizin kemaliyle söylesek bu insana daha hoş gelir. Gönülden, ruhtan, mânâdan ibretle söylenen sözler daha hoştur. Ama bazen da aldatmacadır. Yoksa susayım daha iyi. Cevap verdi: "Eğer susarsan konuşman da daha aydınlık olur. Çünkü sükûtta, hem sessizliğin ışığı, hem de konuşmanın faydası gizlidir."

Yüz bin rahmet senin o hatırana olsun ki, bütün âlem asla o hatırdan geçmez, hiç bir tarafa da iltifat etmez. Bu saat benim âlemimde onun hatırı böyledir. Benim düşüncemde de, zahirde işimin doğruluğunu anlarım. Derviş Padişahın huzuruna gitti, selâm verdi. "Benden bir söz dinle," dedi. Padişah dervişin tatlı konuşması üzerine atının dizginini çekti, gönlü kabardı, atından indi, kendi kendine, "Bu derviş her ne isterse vereyim. Mal, mülk, hatta en güzel kızımı bile istese feda ederim ona ve hatta nikâhlı karımı bile istese boşayarak kendisine sunayım," dedi. Sonra, hemen sordu: "Ey derviş benden ne dileğin var? Her ne istiyorsan söyle hemen vereyim. Pek tatlı bir nefesin var." "Evet," dedi derviş, "hoş nefes dervişlik gereğidir. Sen benimle bir kaç söz konuştun. Benim sözüm senin sözünle öylesine tatlılaştı ki, seni atından indirdi ve öylece bana boyun eğdin! Eğer beni dinlemek şerefini esirgemezsen, söz senin varlığınla tamam olur."

Ey Şah! Halk içinde olduğun halde bir saat olsun halkı kendinden uzaklaştır. Ta ki Şah, dervişin ziyaretine gitti desinler. Hem öyle bir eve gidelim ki, orada Şah hangisi derviş hangisi belli olmasın.

Zamanın devri, gelip geçmesi ve bu ab-ı hayat çeşmesinin hasreti, beni söndürdü sanma... İnsanı, can düşmanının öldürmesine şaşılmaz, benim asıl şaşırıp kaldığım şudur ki; Beni düşmanımın değil de, dostumun, canımın canının öldürmesidir.

HAKKA GİDEN YOL

Hakka giden yol şu iki ihtimalin dışında değildir: Bu da, ya iç âlemini geliştirmek yoludur ki, nebilerle velîler bu yoldan yürümüşlerdir. Ya da ilim tahsili yoludur. Bu yol da mücahade ve tasfiye yolu yani cehaletle savaş, kötülüklerden içini temizleme yoludur. Bu iki yoldan geri kalanların yeri cehennemden başka neresi olabilir?

Kur'an'da, "Sizin yaratılmanız, tekrar dirilmeniz, bir nefsi yaratmak ve diri kılmak gibidir. Allah işitir ve görür," (Lokman suresi, 28) buyuruluyor. Bu nüktenin benzeri, hadislerde de var: "Müminler tek bir vücut gibidir," buyrulmuştur.

Peygamberlerin, ümmetleri hak yoluna çağırmaları, onlara karşı, "Ey yabancı kişi! Surette sen benden bir parçasın, bundan niçin haberin yok? Ey parça gel, bütünden habersiz yaşama! Bunu anla ve bana yaklaş, benimle tanış," demektir. Ama onlar derler ki: "Hayır, kendimi öldürürüm de yine sana yaklaşmam, seninle kaynaşmam." Hülâsa o açık halvetlerde ne kadar ileri gitse hayal gücü de o kadar artar birçok hayaller görür, ileride oturur. Bu uyarlık yolunda ne kadar ileri giderlerse hakikat hakikat üstüne, tecelli tecelli üstüne gelir. Sordular: "Televvün (değişiklik) bu mudur ki, bir saat ibadetle meşgulüz, bir saat de yiyip içmekle? O, nefsin riyazatıdır. Bu da nefsin terbiyesi." "Hayır, bu nebiler ve velîler içindir," dedi. Kalktı ve dedi ki: "Nebiler ve velîler yemek yerken de

ibadet halinde ruhlarını terbiye ederler. Nefislerini değil. Nasıl ki, cenkte geri çekilmek ileri atılmak içindir derler. Bunda bir uygunsuzluk yoktur. Sen kendini onların kötülükleri hakkında bir zanna kaptırma. Çünkü onlarda kötülük olsaydı işte ve ibadette, hal ve keşif hususunda bir fenalıkları görülürdü, insaf et ki insaf seni bir mertebeye eriştirsin. Sağlığı korumak, sağlık aramaktan; günahtan korunmak da tövbe istemekten daha kolaydır."

Bir hastalığa tutulduğun zaman hele perhizi terk ettikten sonra sabır yolunu tutarsın. "Niçin bu kadarcık sabretmedim?" diye kendi kendine söylenirsin. O, zaman bu kadarcık sabrın neye yarar? "Bizim için sefer etmek gerekmez," diyebilirsen bu kendi işin ve kendi maslahatın içindir, iş bu yaptığımız yolculuk meselesine varınca hoş olur. Çünkü ben sana bu yolculuğu buyurmak niyetinde değildim. Bunu kendi kendime yapayım, sizin işinizi yoluna koymak için yola çıkayım, dedim. Çünkü ayrılık ayrılık içinde pişer, yani denilebilir ki, o kadar emirler, nehiyler ne oluyor? Niçin yapmadım, bu ayrılık meşakkati karşısında o kolay şeyi niçin düşünmedim? Söylediğim sözlerde nifak, ikiyüzlülük yapıyordum. Her iki tarafın da hatırlarını koruyor, muamma söylüyordum. Hâlbuki açık konuşmak gerektir. Bu işin ne değeri var. Ben senin işin için elli sefer yolculuk yapayım. Yapacağım yolculuklar da sırf senin işini yoluna koymak içindir. Yoksa benim için ne fark var? Rum ülkesinden Şam'a gideyim yahut Kâbe'de veya İstanbul'da olayım, aynı şeydir. Ancak şu vardır ki, ayrılık insanı pişirir, düzeltir. Bu gün düzelmiş ve pişmiş olarak kavuşmak mı daha iyidir, yoksa hep ayrılıktan pişmek mi? Kavuşma halinde pişmiş olan kimse,gözünü nereye açar? Her yerde dışarıda kalan kimse, artık perdeye nasıl yol bulabilir? O daima perde içinde oturanlara benzer mi? Söylediğin şeylerden âşığın tarifini ve şahitliğini dinlemezler. Çünkü aşkın özelliği şuradadır ona karşı ayıplar hüner gibi görünür. Sevenin gözü kör, kulağı sağır olur derler. Bu mümkün müdür ki, insan hem âşık olsun hem de onda görüş ve ayırma kuvveti yerinde kalsın? Dediler ki: "Biz aşktan bunu istemiyoruz ki insan tamamıyla kendinden geçmiş ve mağlup düşmüş olsun." Ben de dedim ki: "imkâna karşı durmak mümkün değildir. Bu meselede metotçuların fikirlerini söyleyeyim ki,

bunlar iki kaziye ve üç bölümdür. Biri vacip'tir ki hakkın kendi âlemi ve sıfatlarıdır, ikincisi muhal, yani imkânsızlıktır, iki zıddın birleşememesi gibi. Üçüncüsü caiz, yani olanak halidir ki her iki tarafa yönelebilir. Olabilir de, olamaz da. Bu üçüncü bölüme giren herkes, kurtuluşa erer. Nasıl ki, Adem'in dışarı atıldığı cennet, yükseklerde bir ormanın başında ve yerin üzerindeydi. Ama bu cennet, müminlere vâdolunan ve feleklerin en yüksek noktasından nişan veren cennet değildir.

KENDİ AYIBINI GÖREMEYİNCE

Dört Hintli bir mescitte Tanrıya ibadet için namaza durmuşlar, rüku ve sucuda koyulmuşlardı. Her biri niyet edip tekbir alarak huzur ve huşuyla namaz kılmaktaydı. Bu sırada müezzin içeriye girdi. Hintlilerin birisinin ağzından bila ihtiyar bir söz çıktı; "müezzin, ezanı okudun mu, yoksa vakit var mı?" öbür Hintli, namaz içinde okuduğu halde "Sus yahu, konuştun, namazın bozuldu." Dedi.

Üçüncü Hintli ikincisine dedi ki : "Onu ne kınıyorsun baba, kendi derdine bak, kendini kına!" dördüncü "Hamd olsun ben, üçünüz gibi kuyuya düşmedim" dedi. Hulasa dördünün de namazı bozuldu. Alemin ayıbını söyleyen daha fazla yol kaybeder. Ne mutlu o kişiye ki kendi ayıbını görürse o alınır, o ayıbı kendisinde bulur.

Çünkü insanın yarısı ayıptandır, yarısı gayıptan. Madem

ki başında onlarca yara var, merhemini başına vurmalısın. Yarayı ayıplamak, ona merhem koymaktır. Sınık bir hale düşü mü "Bir kavmin azizi zelil oldu mu acıyın ona" hadisine mazhar olur. Sende o ayıp yoksa da yine emin olma. Olabilir ki o ayıbı sende yaparsın, günün birin de o ayıp, senden de zuhur edebilir.

Tanrıdan "Emin olmayın" sözünü duymadın? Peki o halde neden müsterih ve emin oluyorsun? İblis, yıllarca iyi adla anılarak yaşadığı halde nihayet bak, nasıl rüsva oldu, adı ne oldu? Yüceliği alemde tanınmıştı, aksiyle tanındı, yazık!

Emin değilsen, tanımayı isteme. Yürü, yüzünü korkuyla yıka da sonra göster. Güzelim, sakalın çıkmıyorsa başka sakalsızları kınama. Şu işe bak: Şeytan, belalara düştü de sana ibret oldu. Sen belaya uğrayıp ona ibret olmadın. O zehri içti, sen şerbetini iç. (ibret almânâ bak!)

VARLIK ÂLEMİ

Ten kafese benzer. Girenlerin, çıkanların, insanla dostluk edenlerin aldatmasıyla can bedende dikendir. Bu, "Ben senin sırdaşın olayım" der. Öbürü "Hayır, senin akranın, emsalin benim" der.

Bu der ki: "Varlık aleminde güzellik fazilet, iyilik ve cömertlik bakımından senin gibi hiçbir kimse yok." Öbürü der ki: "İki cihan da senindir. Bütün canlarımız senin canına tabidir." O da, halkı, kendisinin sarhoşu görünce kibirlenir, elden, avuçtan çıkmağa başlar. Şeytan onun gibi binlerce kişiyi ırmağa atmıştır.

Dünyanın lütfetmesi ve yaltaklanması, hoş bir lokmadır, ama az ye. Çünkü ateşten bir lokmadır! Ateş gizlidir, zevki meydanda. Dumanı sonunda meydana çıkar.

Sen "Ben o methetmeleri yutar mıyım? O, tamahından methediyor. Ben, onu anlarım" deme. Seni metheden, halk içinde aleyhinde bulunursa onun tesiriyle gönlün, günlerce yanar.

Onun mahrumiyetten senden umduğunu elde edemeyip ziyan ettiğinden dolayı aleyhinde bulunduğu halde, O sözler, gönlüne dokunur, onun tesiri altında kalırsın. Medihten de bir ululuk gelir, dene de bak! Medihin de günlerce tesiri altında kalırsın. O medih canın ululanmasına, aldanmasına sebep olur.

Fakat bu tesir, zahiren görünmez, çünkü methedilmek tatlıdır. Kınanmak acı olduğundan derhal kötü görünür. Kınanmak, kaynatılmış ilaç ve hap gibidir; içer, yahut yutarsa uzun bir müddet ızdırap ve elem içinde kalırsın.

Tatlı yersen onun zevki bir andır, tesiri öbürü kadar sürmez. Zahiren uzun sürdüğü için de tesiri, gizlidir. Her şeyi, zıddıyla anla! Medhin tesiri, şekerin tesirine benzer; gizli tesir eder ve bir müddet sonra vücûtta deşilmesi icabeden bir çiban çıkar.

Nefis çok öğülmesi yüzünden Firavunlaştı. Alçak gönüllü, hor, hakir ol; ululuk taslama. Elinden geldikçe kul ol, sultan olma! Top gibi zahmet çekici ol, çevgan olma. Yoksa; senin bu letafetin, bu güzelliğin kalmayınca o, seninle düşüp kalkanlar, senden usanırlar.

Evvelce seni aldatıp duranlar, o vakit seni görünce "Şeytan" adını takarlar. Seni kapı dibinde görünce hepsi birden "Mezarından çıkmış hortlak" derler. Genç oğlan gibi. Ona önce Tanrı adını takarlar, bu yaltaklıkla tuzağa düşürmek isterler. Fakat kötülükle adı çıkıp da zaman geçince bu kötülükte sakalı çıkınca; artık ona yaklaşmaktan Şeytan bile utanır.

Şeytan, adamın yanına bir kötülük için gelir; senin yanına gelmez. Çünkü sen Şeytan'dan da betersin. Şeytan, sen insan oldukça izini izler, ardından koşar, sana şarabını tattırırdı.

Ey bir işe yaramaz adam! Şeytan huyunda ayak direyip şeytanlaşınca senden Şeytan da kaçmaktadır. Eteğine sarılan kimse de, sen bu hale gelince senden kaçar.

MUTEZİLE

Mutezile, Ehli Sünnetten ayrılan ve Vasıl Binata'nın yoluna sapanlardır. Bunlar Hasani Basrî'nin kanaat ve içtihadına aykırı hareket ettiklerinden dolayı bu ismi almışlardır. Lügat mânâsı "dernekten ayrılmış kimseler" demektir. Bunlar Eşarî ve Maturidî mezheplerine karşı oldukları için Ehli Sünnet nazarında sapkın bir zümre olarak tanınmışlardır. Diyorlar ki: "Mademki Allah kelâmının başlangıcı yoktur, o halde bu âlemin de bir başlangıcı olamaz."

Bu yol, Mutezile yolu değildir. Bu yol gönül kırıklığı, üzüntü ve çaresizlik yolu, kıskançlığı ve düşmanlığı bırakma yoludur. Sana bir sır açıklandı ise, gerektir ki onun şükrünü yerine getiresin. Şimdi bu şükrün anlamım ikiyüzlülük yönünden mi, yoksa doğruluk yönünden mi söyleyeyim? Allah'a şükürler olsun. Umutsuz olma. Yüzün saf aya, temiz ışığa dönmüştür. Doğruya, huzura, rahata kavuştun. Karanlık, bulanık günler geçmiştir, insanların hayırlısı halka faydalı olanıdır. Hayrın ne olduğunu bilmeyen nasıl hayır işleyebilir?

Yılın ne olduğunu bilmeyenler, ömrün ne olduğunu anlamayanlar birbirlerine nasıl uzun ömürler dileyebilirler? Bir gönül ehlinin eline geçen bir akça, bir nefis düşkününün eline geçen bin akçadan hayırlıdır. Bunu sana açıklayamam; çünkü senin nefsin diridir, ayaklanmıştır. Eğer bunu sana söylersem sen de bin söz söylersin; aramızda ayrılık baş gösterir. Belli ki bu pirlerin düşünceleri halk arasında pek yaygındır. Minberlerde, derneklerde onların sözleri dolaşır. Bir de Allah'ın gizlenmiş kulları vardır ki, o şöhretli pirlerden daha olgun, daha sevilmiş kimselerdir.

Gönül, işrete oturunca, seni yâd etti de sakiden kadehi aldı, yere attı, kırdı. Sonra perişan bir halde coştu, dışarıya fırladı. O ne kendini kaybetmiş, mest bir halde idi, ne de aklı başında uyanık bir halde, etrafa, "o delirdi, divane oldu" diye bir söz yayıldı.

Ben, tövbeyi ne yapayım? Nasıl tövbe edeyim ki, benim tövbem, senin sayendedir, senin lûtfundadır. Tövbenin bütün aslı, bütün hasılı senin sermâyendir. Huzurunda tövbeden daha büyük bir günah olamaz. Senin büyüklüğüne lâyık tövbe nerede? Böyle tövbeyi kim yapabilir?

SABIR

Nişabur şehrinde, bir çocuğu doğruluğa alıştırmak, terbiye etmek istediler. Önce ona sordular: "Falan çocuk hakkında ne dersin? Bize hoş görünüyor. Güzel huylu bir çocuk mudur?" Eğer "Evet, güzel huyludur, fena değildir," derse, kendisi de öyledir; eğer, "Bu vasıflardan uzaktır," derse, "O halde şimdi sen nasılsın?" diye soracaklardı.

Bazıları vardır ki, öğüt dinlerken içleri Müslüman'dır, fakat vaiz meclisinden çıkınca ateşten çıkmış kalay gibi donar kalırlar. Bazıları da vardır ki hem vaazda yumuşak huylu olurlar, hem de başka şeyle yumuşatılabilirler. Kimisini de çetin araçlarla ve bazen de daha etkili bir şeyle yumuşatılır. Nasıl ki, görünüşte her şeyi yumuşatmak bir âlet yardımı ile olur. Bizim yakınımız, semâ vaktinde hırkasını atan ve bir daha dönmeyen adamdır. O hırka, her ne kadar bin cevher değerinde olsa bile, o semâda ve o halde aldanmış bulunsa bile, bir kere ben o zevkin o hırkaya değdiğini sandım ve vermiş bulundum. Şimdi tekrar görüyorum ki, aldanmışım. Değmez. Bu söz bir zümreye acı gelir ancak o acılığa karşı dişlerini sıkarlarsa bir tatlılık belirir. Şu halde acılık zamanında gülen kimse şu sebepten gülmüştür ki, gözleri sonunda gelecek tatlılığı görmektedir. Demek ki, sabrın mânâsı bu bakıma göre işin sonunu gözlemek, sabırsızlığın mânâsı da işin sonunu göremeyecek kadar kısa görüşlü olmaktır, ilk saf daima, işlerin sonunu iyi bilenlere kalır.

Kanlı yaşlarla dolan, kedere eş olan bir gözden sen, uyku bekleme, böyle bir göz, nasıl uyuyabilir? Ondaki bu uykusuzluk halinin geçeceğini sanarak, ona, uykusu gelince uyur diyen kişiye! "Sen aşktan habersiz olduğun için böyle söylüyorsun da."

İKİ HAL

Şems Hazretleri başını kaldırıp Hazreti Mevlânâ'ya sordu: Mevlânâ, Allah sana rahmet etsin, Bayezid'den rivayet edilen değişik iki hal için ne dersiniz; Bayezid Hazretleri, Peygamber Efendimiz'in sünnetlerine uymak hususunda son derece titiz davranırdı. Öyle ki, Peygamber Efendimiz'in karpuzu nasıl yediklerini bilemediğinden, ömründe karpuz yememişti. Diğer yandan "Şanım ne büyüktür, kendimi tenzih ederim" veya "Cübbemde Allah'tan başka yoktur" sözlerini söylemiş. Hazreti Resulullah (s.a.s.) ise "Bazen kalbim paslanır, onun için günde yetmiş kez istiğfar ederim" buyurmuştur.

Hazreti Mevlânâ şöyle cevap verdi:

Bayezid gerçi kâmil evliyadan, vâsıl ariflerden gönül ehli bir zattır. Fakat onu, velayet dairesinde belli bir makama koyup orda bıraktılar, o makamın büyüklüğünü kendisine bildirdiler. O da kendi makamının yüce sıfatını ve ittihad halini anlatmak için böyle konuştu. Resululllah (s.a.s.) Efendimiz'e ise günde yetmiş makam geçirirlerdi, o da eriştikleri makamın yüceliğine şükredip onu sülûkun sonu bilir, ikinci bir dereceye eriştiklerinde ise; bunun evvelkinden daha yüksek olduğunu görürlerdi. Bu sebeple evvelki dereceye ve o makama kanaat etmiş olduklarından istiğfar buyururlardı.

Bu söz üzerine, ikisi de sedirden inip birbirine sarılıp kucaklaştılar, süt ile şeker gibi karıştılar.

Ben seninim, benim isteklerimi yerine getirmen, her hususda beni memnun etmen gerek. Çünkü bu şehirde herkes senden ve benden söz etmektedir. İster gönlünü katılaştır, bana sert davran, ister yumuşak ol, beni okşa. Ne olursan ol, ne şekilde hareket edersen et ben senin o katı gönlünden el çekmem, çünkü seni seviyorum.

CEBRİYE

Neşeli bir zamanında Musa sordu: "Ulu Allah'ım! Söz verdin ama gelmedin!" Allah buyurdu ki: "Geldim ey Musa! Geldim ama sen bize iki testi su taşıtmadan nasıl oldu da ekmek vermedin?"

İki bilgin birbirleriyle övünme ve tartışma yoluyla konuşuyorlardı. Marifet sırlarından, ariflerin meclislerinden ve sohbetlerinden söz açmışlardı. Biri diyordu ki; "Eşeğe binmiş olduğu halde yanıma gelmekte olan zat Tanrıdır." öteki de, "Hayır, bana göre onun eşeği (hâşâ) Allah'dır" Vücut (Varoluş) birliği taraftarlarına göre, Allah'tan ayrı bir varlık yoktur. Dervişlerin konuşması bu nükteye işarettir. Yani her varlık Allah'tan bir görünüş, bir eserdir ama Allah'ın kendisi değildir, ama ondan başkası da değildir. Çünkü o zaman vücut ikileşmiş olur diyordu. Nihayet bunlar, bu sözleriyle, cebriye görüşünün çukuruna düşmüşlerdi.

Bâyezid ve başkaları gibi büyük ariflerin sözlerinden anlaşılıyor ki, onların sözlerinde başka bir mânâ vardır. Bu sözlerle uğraşmak bir perdedir. Bu gidiş başka bir gidiştir. Dediler ki: "Bu niçin başka bir şey olsun?" Ben de cevabı verdim: Diyelim ki, sen bizim sözümüzü dinlerken yüreğine soğukluk geldi. İşte o, böyle bir şeye perde olur. Onlar hulul inancına yakın bir yoldadırlar. Ruh âlemine mensup erenlerin sözleri canlara işler; heva ve hevesle dolu olan sen nasıl anlayabilirsin. Bu şehvet hevasından bahsetmek istemiyorum. Nihayet bundan önce de heva bahsini yorumlamıştım. Heva şehveti ve arzuları yok eder demiştim. Aşk ve sevgi öyle bir şeydir ki, kımıldadığı vakit, karşına yüz huri getirseler sana duvar kerpici gibi cansız görünür. Ne zaman bir hikmet sözü işitir veya bir düşünceye koyulursan, o aşk ve sevgi harekete geçer. Nihayet nur perdelerinin ışığı olan aşk, "Allah'ın nurdan yetmiş perdesi vardır" anlamındaki hadis ile işaret buyrulan kat kat perdelerin nurudur. Şimdi sen aşka batmış olduğun halde nurun ışığından nasıl söz açabilirsin? Eğer söz açarsan o bütün heva olur.

İsteklerimi yerine getirmen, çaresiz gönlümü memnun etmen lâzımdır. Çünkü bu şehirde, herkes senden ve benden söz etmektedir. İster gönlünü katılaştır, bana sert davran, ister yumuşak ol beni okşa. Sert bir kayanın içinden fışkırıp çıkan tatlı bir kaynak gibi akacak ve bana geleceksin.

LOKMAN'IN HİKMETİ

Lokman efendisinin hizmetinde bulunan köleler arasında hor, hakir görünmekteydi. Efendi rahatça yesin, eğlensin diye kullarını meyve getirmek üzere bağa gönderdi. Lokman, kullar içinde, adeta onlara tabi bir kuldu. İçi mânâlarla dolu, görünüşü gece gibi kapkaranlıktı.

Köleler topladıkları meyveleri, tamah edip bir iyice yediler. Efendilerine de "Lokman yedi" dediler. Efendi, Lokman'a yüzünü ekşitti, ağır bir tavır takındı. Lokman bunun sebebini araştırıp anlayınca efendisine dargın bir tarzda ağzını açıp.

"Efendi; hain kul, Allah yanında, onun rızasını kazanmış bir kul olmaz. Ey kerem sahibi! Hepimizi imtihan et. Bize fazlasıyla sıcak su içir. Ondan sonra beni büyük bir sahraya çıkar. Sen atlı olarak koş, bizi de yaya olarak koştur. O zaman kötülük yapanı gör, sırları açan Allah'ın işlerini seyret" dedi.

Efendi, kullara saki oldu, sıcak suyu içirdi. Onlarda korkularından içtiler. Sonra onları ovalarda koşturmaya başladı. Kullar aşağı yukarı koşup duruyorlardı. Nihayet iyice yoruldular, kusmaya başladılar. İçtikleri su yedikleri meyvelerin hepsini çıkardı. Lokmanın da gönlü bulandı, o da kustu. Fakat onun karnından halis su geldi.

Lokmanın hikmeti bunu göstermeyi bilirse, varlığın Rabbi olan Allah'ın hikmeti nelere kadir değildir? Kıyamet gününde bütün sırlar çıkacak, bilinip görülecek. Sizin de bilinmesini istemediğiniz sır meydana çıktı. Sıcak suyu içtikleri gibi kendilerini rüsvay edecek sırları tamamı ile açığa vurulmuş oldu.

Taş; ateşle sınanacağı (ateş içinde parçalanıp yumuşayacağı, eriyebileceği) için kâfirler, ateşe atılırlar, onların azabı ateşle olur. O taş gibi gönüle biz kaç kereler yumuşak sözler söyledik, fakat öğüt almadı.

Damarda da kötü yara olursa oraya kötü ilaç konur, eşeğin başına köpeğin dişi layıktır. "Habis olan şeyler habisler içindir" hükmü bir hikmettir. Çirkine münasip olan çirkin eştir. Şu halde sen de hangi eşi dilersen yürü, onu al. Allah'ta mahvol, onun sıfatlarını kazan!

Nur istersen nura istidat kazan; Allah'tan uzaklık istersen kendini gör, uzaklaş! Yok, eğer bu harap zindandan kurtulmaya bir yol istersen sevgiliden baş çekme, secde et de yaklaş!

Bize hep, yanlışlar yapma, günahlar işleme yazısı yazılmış. Bizim aşkta adımız kötüye çıkmış, aşk rüsvalığı, çılgınlık, sarhoşluk hepsi de bizde toplanmış. Ey dost! Mademki zamaneden, yaşayıştan amaç sensin, şu halde, şikâyete yer yoktur. Madem ki sen varsın, her şey vardır.

Eğer baş gözünde, seni hak yolundan alıkoyacak arzular tuzağı varsa ve istekler, başkalarından gördüğün şeyler seni rahatsız ediyorsa, istek tuzağından vazgeç, bu tuzağa düşme, gönül ehli olanlar bilirler ki: onsekiz bin âlemde maddî yönde, ne zevk vardır, ne de rahatlık.

İBLİS'İN MÂNÂSI

Dedi ki: İblis'in mânâsı hadis yani sonradan meydana gelmiş değildir. Her ne kadar İblis'in sureti hadis ise de, mânâsı kadimedir. O dedi ki: "Bu küfürdür." Öteki, "Hayır, küfür değil bilâkis İslâm'dır. Çünkü ben, İblis'in mânâsı kadim'dir sözü üzerine ne söyleyebilirim? Şunu demek istiyorum ki İblis'in varlığı ilâhî bilgide mevcuttu." dedi.

O dedi ki: "Hayır, ilâhî ilimde senin vücudun da mevcut değildi. İlâhî bilgide ancak onun bir gün var olacağı malûm idi. Her halde İblis'in mânâsı, onun yaratılmasından daha önce; onun suretinden evvel var idi."

Nasıl ki, Ademoğulları'nın ruhları da onların suretlerinden önce yaratılmıştır. Ruhlar toplanmış ordulardır. Allah ruhlara hitaben, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" (Araf suresi, 172) diye buyurdu. Onlar da, "Evet, Rabbimizsin," dediler. Bu macera henüz ruhların birer kalıba girmelerinden önce idi. Şimdi Hazreti Mustafa (S.A.) ne buyuruyor? "İblis, Ademoğullarının damlarlarında dolaşır, damar içinde dolanan kan gibidir" diyor. İblis sureti diye yaptıkları o çirkin resim, insanın damarlarında nasıl dolaşır? İblis'in insanoğlunun damarına girmesi reva değildir. O, dervişin sözüne göre gelmez. Ama nihayet, konuşan derviş değildir. Bu mahvolmuş bir derviştir. Söz öte baştan geliyor.

Nasıl ki keçi derisini tulum (gayda) yaparsın, ağzına koyar üflersin, ondan çıkan her ses artık senin sesindir; keçi sesi değildir. Gerçi keçi derisinden çıkar ama burada keçi aradan çıkmış, fâni olmuştur. Keçiden çıkardığın sesin mânâsı da fâni olmuştur. Böylece o deriyi davul da yaparsın, davul da çalarsın ondan; yine bir ses çıkar. Hâlbuki hayvan sağken bu deriye vursaydın ondan ancak keçi sesi duyardın.

Her gün gönlümde sema var, sevinç var, zevk vardır. O'nun güzelliği bana diyor ki: Burada da durma, bu mânâ neş'esini yeterli bulma, daha ileri gitmeğe çalış. Bana "neden beş parmakla yiyorsun, diyorlar." "Beş parmağım var, altı parmağım yok da ondan."

HARUT'LA MARUT'UN HİKÂYESİ

Bundan önce de bu bahse dair az bir söz söylemiştik. Fakat zaten ne kadar söylesek ancak binde birini anlatabiliriz. Bu vakayı adamakıllı anlatmak istedim ama şimdiye kadar söz, sözü açtı, birçok sebeplerle kalıp gitti. Hele bir hamle daha edeyim de çoğundan azını, adeta filin tek bir uzvunu söylemiş olayım.

Ey yüzüne kul, köle olduğumuz, Harut ve Marut kıssasını dinle! Tanrı lütfunu, padişahın lütuf şeklinde tecelli eden şaşılacak kahırlarını seyretmekten sarhoş olmuşlardı. Tanrının kahırlarında böyle sarhoşluklar varken Tanrı miracının ne sarhoşlukları var?

Tuzağındaki tane,insana böyle bir sarhoşluk verirse ya nimet sofrası ne yapar ne lütufkarda bulunur? Harut da Marut da sarhoş olmuşlar, bağlarını çözmüşler, kayıttan kurtulmuşlar, aşıkçasına hayhuylar ediyorlar naralar atıyorlardı. Fakat yolda öyle bir tuzak, öyle bir imtihan vardı ki kasırgası dağları bile saman çöpü gibi kapıp götürebilirdi.

Bu sınama bunları altüst etmekteydi. Fakat sarhoşun bunlardan ne haberi olabilir ki? Sarhoşun önünde hendek de birdir, meydan da, ona kuyu da doğru yol kesilmiştir, hendek de! Dağ keçisi, yüce dağ başlarında yiyecek arar, hiçbir zarara uğramadan koşar durur.

Yiyecek bulmak, yayılmak üzereyken ansızın feleğin sınaması gelir çatar. Öbür dağa bakar, orada bir dişi dağ keçisi görür. Derhal gözleri kararır. Bu dağdan ta o dağa sıçramak ister.

Dişi keçinin bulunduğu dağ, ona o kadar yakın görünür ki oraya sıçramak, ev kapısının etrafında koşup dolanmak kadar kolay gelir. Binlerce arşın yol ona iki arşınlık bir mesafe görünür, o sarhoşlukla sıçramak ister. Sıçrayınca da iki amansız dağın arasında ki çukura düşüverir. O avcılardan dağa kaçmıştı, kaçıp sığındığı yer, kanını döker.

Avcılarsa o iki dağ arasındaki yarda oturmuş, bu azametli kaza ve kaderin zuhurunu beklemekteler. Dağ keçisi, ekseriyetle böyle avlanır. Yoksa bu hayvan, pek yürük, pek çeviktir, düşmanını sezer anlar. Rüstem'in kellesi, kulağı yerindedir, sakallı bıyıklı bir adamdır. Ama ayağını tutup onu kafese sokan tuzak şehvettir.

Benim gibi şehvet sarhoşluğundan kesil, bu sarhoşluğu, devede seyret. Sonra da bu alemdeki bu şehvet sarhoşluğu, bil ki meleklerin sarhoşluğuna karşı pek hordur, pek bayağıdır. O sarhoşluk, bu sarhoşluğu kırar, mahveder. Melek, nasıl olur da şehvete iltifat eder ki? Tatlı suyu tatmadıkça acı su, insana gözünün nuru gibi hoş gelir.

Gökyüzü şaraplarının bir katrası bile insanı şaraptan da vazgeçirir, sakilerden de. Artık düşün sen, meleklerin ne sarhoşlukları olur, tertemiz ruhlar, ululuktan ne mestiliklere düşer! Onlar bu şaraptan bir koku alarak gönüllerini vermişler bu alemi şarabın küpünü kırmışlardır.

Ancak, ümitsiz ve o alemden uzak olanlar, kafirler gibi kabirlerinde gizlenmişler, iki alemden de ümitlerini kesmişler, hadde hesaba gelmez dikenler ekmişlerdir.

Harut ile Marut, sarhoşluklarından "Ah ne olurdu, bulut gibi biz de yeryüzüne rahmet yağdırsak, bu zulüm yurduna adalet, insaf, ibadet ve vefayı yaysaydık" dediler.

Onlar bunu dedi ama kaza ve kader de "durun ayaklarınızın önünde gizli tuzaklar pek çok. Kendinize gelin de körcesine Kerbela'ya at sürmeyin! Çünkü o çölde helak olanların kıllarından kemiklerinden yolcu, ayak basacak yer bulamaz. Yol, baştan başa kıl, kemik, sinir, doludur. Tanrının kahir kılıcı, nice varları yok etmiştir. Tanrı "Tanrının inayetine erişen kullar, yeryüzünde yavaş ve mülayim bir surette yürürler" dedi.

Ayağı yalın olan dikenlikte nasıl yürür? Dura, dura. Düşüne, düşüne, ihtiyatla adım ata, ata! Diyordu. Kaza bunu söylüyordu ama onların kulakları, coşkunlukları yüzünden tıkanmış, sağır olmuştu. Varlıklarından kurtulanlardan başka herkesin gözlerini bağlamışlar, kulaklarını tıkamışlardır.

Gözleri, Tanrı inayetinden başka ne açar, kızgınlığı sevgiden başka ne yatıştırır? Dilerim, Tanrı ihsanı olmayan muvaffakiyete ulaşmak için çalışıp çabalama, dünyada kimseye mukadder olmasın, doğruyu Tanrı daha iyi bilir.

DERVİŞ'İN HIRKASI

Derviş'in birisinin bir hırkası vardı. Bu hırka kendisiyle konuşurdu. O da, hırkasıyla meşveretlerde bulunur, ona sorular sorardı. O, Allah'ın ilâhî kanunudur, dilerse insandan başkalarını da konuşturur. Peygamberlerin mucizeleri tevatürle sabit olmuştur. Şimdi, sen ki insanoğlusun, nasıl olur da sen de konuşmazsın? Dile gelmezsin? Ancak bütün sözlerin, bazı kocakarı hikâyeleri; Arap şiirleri! Hep bu! Şimdi kendi sözlerin nerede?

"Bu, fakirlik icabıdır," dedi. Fakirden üstün bir şeyh vardır, şeyhten üstün, kutup, kutuptan önce de falan şey. Şunları söylemek istedim: "Sen, bu fakirlikten hiç kimseye bir şey anlattın mı? Bu fakirlik mertebesi için o gafil şeyhlerden bir haber getirdin mi? Dünyanın en büyüğü, âlemin ve Adem'in

ulusu Cenab-ı Peygamber, Adem ve başkaları benim sancağımın ardından yürürler, ben Arap ve Acemin en düzgün konuşan insanı olmakla iftihar ederim; fakirlik mertebesinin benim için bir övünç vesilesi olması ile de öğünürüm;' buyurmuştur. Sen bu fakirlik mertebesinden ne bekliyorsun ki, onu bir şeyhten daha geri bir sıraya atıyorsun?" Ama hiç bir şey söylemedim, onun cevabı da sadece susmak oldu. Sonra dedi ki: "Eğer onlar diken gibi oldularsa içlerini ateşlemek lâzımdır." "Nuh'a mı uyacaksın, yoksa Mustafa'ya mı?" dedim. Çünkü Nuh Peygamber, "Yarabbi, yeryüzünde kâfirlerden tek kişi bırakma!" (Nuh suresi, 26) diye yalvardı. Hazreti Mustafa (S.A.) ise "Allah'ım ümmetimi doğru yola yönelt! Çünkü onlar bilmezler" buyurdu. Bu çile dolduranlar

Musa'ya uyanlardır. Çünkü onlar Hazreti Muhammed'e uymaktan bir zevk duymazlar. Hâşâ, belki de Muhammed'e uymayı şart bilmezler ise Musa'ya uymaktan da pek az zevk duyarlar ve onun yolunu tutarlar. Diyorsun ki: "Veli tek bir insandır, daima onların nazarı dünyayadır." Yani onunla herkes beraber yürür, önünde ardında dolaşırlar. Nasıl ki bazıları Padişahın kapısını hor görürler, ona bayağı bir süvari gözüyle bakarlar ama asesbaşının makamını daha yüce sayarlar. Çünkü önünde, arkasında değnekçileri vardır.

Bunalmış, daralmış gönlümdeki şu fitne nedendir? Aşıkın belini büken, onu cenge çeviren, bu aşk nereden geliyor? Bu hasta gönül bedenimde gece, gündüz, benim ile onun yüzünden cenk ve cidaldedir, bunun sebebi nedir?

Sevgilim dedi ki: "Filan, ne ile diridir? Mademki ben onun canıyım o, cansız nasıl yaşar?" Ben dayanamadım, ağladım... Dedi ki! "Bu daha şaşılacak bir şeydir? Ben ki, onun iki gözüyüm, o bensiz nasıl ağlıyabildi?"

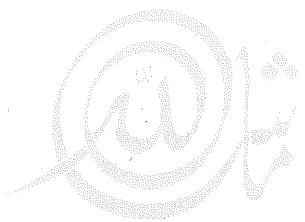
NEFS-İ LEVVAME

Müslüman'ın biri bir gâvur kızına gönül verdi; yalvardı yakardı. Gâvur kızı, "Ben kâfirim, sen Müslümansın, bu olmaz; benim dinime gir," dedi. Adam gâvur oldu bundan sonra ona kâfir yahut Müslüman kâfir dediler. Bunun tersine olarak bir kâfir de, ay gibi güzel bir Müslüman kızına âşık olmuştu. Kız, "Eğer benimle evlenmek istersen Müslüman ol." dedi. Adam Müslüman oldu. Ona her kim, "Müslüman değildir" derse kâfir olur. Yani ona, "Bu kâfirdir," diyen kâfir olur. Ondan niçin bahseder?

Bugün dünya, güzel bir dilberdir. Kâfir, Allah'ı görünce âşık oldu, Müslüman oldu, ahret oldu. Şeytanını, Müslüman etti. "Hayırlı mal hayırlı insana yaraşır," sözü gerçeklendi. Nefis, yavaş yavaş Müslüman olayım der; artık iyi insan olayım, der. Bu, çilenin ve arıklık yolu aramanın tam kendisidir. O arıklaşmıştır, başka çaresi yoktur, artık yaltaklanmaya başlamıştır. Nasıl ki hadiste Nefs-i Mutmainne'nin yani hakikate kanmış olan nefsin Nefs-i Levvame'den yani kendini kınayan nefisten daha hayırlı ve daha aziz olduğu buyrulmuştur. Şu halde Allah, niçin Nefs-i Levvame üzerine yemin ediyor? Ve "Kendini ayıplayan nefisle yemin ederim," (Beled suresi, 2) buyuruyor da daha yüce olan Nefs-i Mutmainne ile ant içmiyor? Onu bahis konusu etmek istemiyor, son derece giz-

li tutuyor. Nasıl ki, biri şöyle der: "Ey şah ayağının toprağı hakkı için!" Eğer onun cam aziz ise başka bir cevap söylenir. Nasıl ki şu, "Allah dilediğini rahmetine idhal eder, zalimlere de elemli azap hazırlamıştır," (Dehir suresi, 31) anlamındaki ayetin tefsirinde, o Şeyh, Tebriz'de diyordu ki: "Bunu cenazenin önünde ne diye söylerler?

"Ben ölmeyen o diri Allah'ı kutlarım. Onlar zannederler ki yüce Allah adına söylüyorlar. Hâlbuki Allah öyle bir ulu Allah'tır ki, onun adını ölümle birlikte anarlar ve ölüye hitap ederler." Yani öyle diri yaşayın ve öyle diri ölün ki, bir daha ölmeyesiniz! Gün ışığı parladığı zaman aramızı birleştirir. Hangi nimet vardır ki, zamane onu bulandırmasın? Şeyh diyordu ki: "Müslümanlık gerektir Müslümanlık!" Hâlbuki kendisinin hiç de Müslümanlıktan haberi yoktu. Müslümanlığın dış yüzünü bile bilmiyordu. Diyorlar ki: Filânın sözü serttir. Bir ay, iki ay, arka arkaya onun sözlerini dinlerler ama bir koku alamazlar. Hele bir takım başıboş sözler' de söyler o. Allah bana öyle büyük bir şey vermiştir yahut Allah'tan öyle büyük bir şey bulmuşum ki, bunu bilmiyorlar. Ne önce gelenler, ne de sonuncular bunu anlayabildiler. Hâlbuki biz diyoruz ki, Allah bize pek az bir şey vermiştir. Buna delil de gösteriyoruz. O, Mevlânâ'ya diyor ki: "Ben, seni seviyorum; başkalarını da senin hatırın için seviyorum."

Sen, o güzele doydun, ama ben doymadım. Bu derdime çare nedir? Beni teselli edecek, kandıracak bir karşılık göster. Fakat sevgilinin yerini tutabilecek bir karşılık ne olabilir? Dedin ki: "Senin sabır ve imânın vardır ya, sabır et" Ey imânın gözü, senden başka imân nedir ki? Var mıdır?

Bil ki, senin için bir mağaraya benzer; O mağaranın ötesinde acayib bir çarşı vardır. Herkes, o çarşıda, kendine uygun bir iş seçmiş ve bir dost edinmiştir. Bu dost görünmez, O gizli anlaşılmaz bir dosttur.

TEKKENİN İŞİ

Birisi tekkenin işini merak etti; Tekkenin işi nedir? Hangi niyetle iş görür, diye sordu. Tekke, yedirir, istirahat ettirir, yoksulun biri ondan bir şey isterse bütün kalbi ile der ki: Sen benden özel bir istekte bulunmadın, belki umum sırasında bir şey istedin. Sen de o umum istekliler arasındasın. Acaba benden geç kaldığını mı soruyor? Onunla benim yüzümü yırttı, bu bana yeter, dedim. Benim şeriat yönüne meylimi bilselerdi bana her gün sabahları külbastı ve tuğrak yediririrlerdi. Her türlü pişmiş et gaz yapar, ama bunda pek az gaz vardır. Sen benim kızarmış et parçalarını sevdiğimi nasıl bildin? Bunlar Meselenin aslını bilirler.

Şüphe yok ki, sen benim isteğime uygun hareket ettin, insanın niyeti uyanmak olduktan sonra, ister uyumuş olsun, ister ölmüş bulunsun, ona Isa nefesi gerektir. Ama ona Isa Peygamber üfler ve kalbiyle onun dirilmesini isterse, o uyanır. Lâkin onu yalnızca sarsar da uyandırmak niyetinde olmazsa o zaman ne olur. O zaman o kimse direnmeye başlar. Nasıl ki, Hazreti Peygambere hitaben Yüce Allah, "Sen sevdiğin kimseyi doğru yola getiremezsin!" buyurmuştur. Bana dedi ki: "Ben her zaman Bedreddin'in evine giderken hep seni çağırırım. Sen niçin abdest almaya giderken beni çağırmadın?" "Yoldan mı?" dedim. "Yoldan" dedi. "Ben seni çağırdım. Eğer aramızda muhabbet ve saygı olmasaydı başka ne yapabilirdim?" Bu arada Meseleyi öğrenmek için kendimi zorluyordum. Çünkü anlaşmak ve birleşmek istiyordum. Mevlâna'nın sevgisi olmasaydı, Allah hakkı için öz babam bile olsaydı bana onların yaptığını yapar mıydı? İsterse kitapla gönderilmiş Peygamber olsun onun şan ve şerefini kırar işini alt üst ederdim." Dedi ki: Görüyorsun ya iş ne kadar ağırdır. Yiğitler ki bu dağları kökünden kazısınlar. Dinde ve işte geri kalmışlardır. Hazreti Muhammed Aleyhisselâm kendisine gelen kesin emirden nasıl inledi. Kur'an'da, "Emrolunduğun gibi doğru yürü!" buyruldu ve buna işaretle, "Hud suresi ve benzerleri, beni ihtiyarlattı," diye yakındı. Bu bir feryattır. Ama Ayaz için zor bir iş yoktur. Hep kolaydır. Ben buna karşı dedim ki: "Nihayet Ayaz'ın himmet ve gayreti işleri kolaylaştırır." "Evet," dedi. "O Ayaz ki, köpeklere karşı bile sevgi ve şefkat besler, kendi gözünün nuruna karşı nasıl sevgi beslemez?" Şimdi bizim sözümüzü üzülerek tekrar söyler ve ondan faydalanır.

Bizim cansız sandığımız her zerre, her varlık, her hayal, uyanıklık gibidir ve uyanıklık içindedir. Bu sebeple, bizim neşelerimizden, kederlerimizden dilsiz, dudaksız bize haberler verir, bizi uyandırırlar. Ey insanlar derler hısımlarınız ne diye birbirlerinizi sevmiyorsunuz? Neden birbirlerinizle anlaşamıyorsunuz? Birlik ve varlık âleminden haberi olanlardan, habersiz yaşamak kötü bir iştir, kötü bir haldir.

Âlemde senden daha güzel bir yar, senin yüzünü görmekten daha güzel bir iş olur mu? Haşa olmaz, iki cihanda da, güzelim, yarim olman bana yeter. Ben senden başkasını istemem. Esasen, her nerede bir güzelik varsa, Bir güzellik görülüyorsa, onların hepsinde senin güzelliğin görülmede, hepsinde senin nurun parlamaktadır.

AŞK

Mevlana Dedi ki:

Şems'e âşığım; yalnız onun yüzünü görmek istiyorum; ahret hiç aklıma gelmiyor zâti. Bu düşünceler, bu kuruntular olmaksızın yalnız Şems ile uzlaşmışım, onun cemâliyle huzura kavuşuyorum; onu görünce, yahut hayâlini düşününce tatlar buluyorum.

Şems buyurdu ki:

Ahret, Tanrı aklına gelmiyor amma bütün bunlar, bu sevgide gizli, bu sevginin içinde. Halîfenin kapısında güzel bir oyuncu kız çalpara çalıyor, oynuyordu. Halîfe, sanatın ellerinde dedi. Kız, ayaklarımda ey Tanrı Elçisinin halîfesi dedi; ellerimdeki güzellikte ayaklarımın güzelliği de gizli; onun için ellerim güzel. Mürit, ahreti etraflıca hatırlamaz amma şeyhi görmekle ahret tadını, şeyhten ayrılmakla ahret korkusunu duyar; bütün ahret ahvali bunda gizlidir. Nitekim birisi oğlunu, kardeşini okşar sever; oğulluk, kardeşlik, vefa umusu, acımak, esirgemek, yakınlara sevgi, işin sonu, yakınların yakınlardan umdukları başka faydalar var ya; bunların hiçbiri aklına bile gelmez amma bütün bunlar, o sevip okşamada gizlidir hep o sevip okşamanın içindedir. Hani yel de sopada tahtada gizlidir ya; sopada, tahtada yel olmasaydı ateş onu yakamazdı; çünkü yel, ateşin otudur, ateşin yaşayışıdır: Gör-

mez misin, üfürmekle ateş dirilir. Sopa, tahta, suda, toprakta bile olsa yel, gizlidir onda. Gizli olmasaydı suyun yüzüne çıkamazdı. Söz söylüyorsun ya; akıl, beyin, dudak, damak, dil; bedenin başları sayılan bütün parçabuçuklar... Unsurlar, tabiatlar, gökler... Daha da yüz binlerce sebepler ki âlem, bunlarla durmada... Tâ sıfatlar âlemine var, sonra da zâta... Söz için gerekli bu kadar çok şeyler var amma bununla beraber gene de bu anlamlar sözle görünmezler, meydana çıkmazlar; fakat önceden de söylediğimiz gibi bütün bunlar, sözde gizlidir.

İnsana her gün beş altı kere isteksizlik, zahmet, gelir çatar. İnsanın elinde değildir ki bunu gidersin. Kesin olarak insandan değildir, bir başkasındandır bu. İnsan, onun buyruğu altındadır. O başkası, insanı görür gözetir. Çünkü kötü bir iş işledikten sonra insana bir sıkıntı vermede. Görüp gözeten olmasaydı nasıl olur da o kötü işe uygun bir sıkıntı verirdi insana? Bütün bu isteksizliğe, can sıkıntısına karşılık gene de insanın içi, ben böyle bir kişinin buyruğu altındayım demez. "Tanrı insanı, kendi sureti üzerine yarattı." Tanrı, kulluk sıfatının zıddı olan Tanrılık sıfatını eğreti olarak vermiştir insana. Başına bunca vurur da insan gene baş çekmeden vazgeçmez, o sıkıntıları, o eline geçmeyen şeyleri çabucak unutur gider. Fakat fayda vermez bu unutuş insana; o eğreti sıfatı ona mülk etmedikçe silleden kurtulamaz insan.

Gönlümde, perileri bile kıskandıran bir güzel varken, bu dünyada, benim gibi neş'eli ve mutlu kim vardır?
Allah'a and olsun ki, ben neş'e olmadan yaşayamam. Ben gam denen bir şey varmış diye işitiyorum, fakat onun ne olduğunu bilmiyorum.

Güzel yüzü perileri bile kıskandıran o dilber, bir seher vakti, ansızın geldi, benim, yanan, yakılan harab gönlüme baktı. Acılarıma dayanamadı da ağlamaya başladı. Ben de ağlıyordum. Sabaha kadar her ikimiz de ağlaştık. Sonunda, sabah geldi, her ikimizi de ağlarken gördü ve "acaba bu ikisinden hangisi aşık?" diye sordu.

AŞIK OLMAK

Âşık olmak kolay değildir. Her kişi âşıklık hallerini kaldıramaz. Eski zamanlarda bir âşık vardı, bu âşık aşkın ne olduğunu biliyordu. O, devrinde ahdinde duran bir âşıktı. Sadece, ay yüzlü sevgilisine bağlanmış, padişahına adeta esir olmuştu. Arayan nihayet bulur. Kurtuluş, sabırdan doğar. Sevgilisi bir gün:

Bu gece gel, senin için ballar börekler yaptım. Fakat odada gece yarısına kadar bekle de geceleyin sen çağırmadan ben gelirim, dedi.

Adam bu habere çok sevindi. Kurban kesti ekmekler dağıttı. Beklediği ay, toz altından çıkmış görünmüştü.

Aşık geceleyin, sevgilisinin vaadine ümitlenerek o odaya gelip oturdu. Gece yarısı geçince vaadinde duran sevgilim çıka geldi. Fakat aşığını uyuyor buldu. Yeninden bir parça kesti. Sen çocuksun bunlarla oynaya dur diye cebine de birkaç tane ceviz koydu. Aşık geceleyin uykusundan sıçrayıp uyanınca başında yenini, cebinde cevizleri gördü.

Dedi ki: Padişahımız, doğruluktan vefadan ibaret. Bize ne geliyorsa bizden geliyor. Ey uykusuz gönül, biz bundan eminiz. Çünkü bekçi gibi dam üstünde elimizde sopa beklemekteyiz. Cevizlerimiz, bu değirmende kırıldı, derdimize ait ne söylesem azdır.

Ey bizi kınayan, bu macerayı ne vakte dek dinleyip duracağız? Bundan böyle artık deliye az öğüt ver. Ben artık ayrılık işvesine ait sözleri duymak istemem. Bunu sınadım, ne vakte dek sınamaya devam edeceğim. Bu yolda coşup köpürmekten, deli divane olmaktan başka ne varsa uzaklıktır, yabancılıktır. Derhal kalk ayağıma o zinciri vur. Çünkü ben, tedbir silsilesini yırttım gitti. Fakat o devletli sevgilimin büklüm büklüm saçlarından başka iki yüz tane zincir getirsen kırarım.

Kardeş aşk ve namus doğru bir şey değil. Ey aşık ar ve haya kapısında durma. Artık vakti geldi, soyunayım, sureti bırakayım da baştanbaşa can olayım.

Ey utancın düşüncenin düşmanı gel! Ben ar ve haya perdesini yırttım. Ey canın uykusunu büyüyle bağlayan sevgili, sen şu âlemde ne katı yürekli sevgilisin. Hemen sabrın boğazını sık da aşkın gönlü kutlu olsun. Ey gönlümüzü yurt ve konak edinen dost, ben yanmadıkça aşkın gönlü kutlu olur mu hiç? Sen kendi evini yakmadasın yak. Kimdir bu caiz değil diyecek?

Ey sarhoş aslan bu evi yak. Aşkın evi, böyle olsun, bu daha doğru ve yerinde. Bundan böyle bu yanışı kıble edineyim, çünkü ben mumum yandıkça aydınım. Babacığım bu gece uykuyu bırak, bir gececik olsun uykusuzlar mahallesine gel de, şu mecnun olanlara pervane gibi vuslat uğruna ölenlere bak.

Halkın aşk denizinde gark olan şu gemisine bak. Sanki aşkın boğazı bir ejderha. Gizli, fakat gönüller kapan bir ejderha, Dağ gibi akılları çekiveren bir kehribar. Hangi güzel koku satanın aklı, ondan haberdar olsa ırmağa bütün tablalarını döküverir. Yürü, yürü hakikaten bu ırmağın ne misli vardır, ne eşi; sen, bu ırmaktan ebediyen çıkamazsın.

Ey yalancı gözünü aç da bak. Ne vakte dek ben şunu, bunu bilmem diyeceksin. Riya ve mahrumiyet vebasından kurtul, diri ve daima işte güçte olan Allahlık âlemine gir. Gir de görmüyorum, görüyorum olsun... Şu bilmemler biliyorum haline gelsin. Sarhoşluktan geç sarhoşluk verir ol. Bu renkten renge girişi bırak, onun istivasına naklet. Niceye bir bu sarhoşlukla nazlanıp duracaksın? Her mahalle başında bunca sarhoşluk var.

İki âlem de sevgilinin sarhoşları ile dolsa hepsi de bir olur ki o bir de hor hakir değildir. Onlar bir olmakla derecelerinden düşmeyecekleri gibi çok olmakla da dereceleri düşmez. Her hakir kimdir? Bedene tapan cehennemlik!

Alem güneşin nuru ile dolsa o yalımı güzel isilik kaynağı, hor mu olur? Fakat bütün bununla beraber yücelere çık, salın. Çünkü Allah'ın yeryüzü geniştir, sana ram olmuştur.

Bu sarhoşluk, yüce bir doğan kuşuna benzer ama kutluluk mekânında ondan da yüceleri vardır. Yürü, herkesten seçilmiş olmada, ruh bağışlamada sarhoşlukta ve sarhoş etmede bir israfil kesil. Sarhoşun gönlü ile alay etme, eğlenme hevesi düştü mü bunu bilmem onu bilmem demeyi tutturur. Bunu bilmem onu bilmem demek, bildiğimiz kimdir onu söylemen içindir.

Sözde bir şeyi nefyetmek. Bir şeyi ispat etmek içindir. Nefyi bırak da söze ispattan başla. Bu değil, o değil sözünü terk et de var olanı ileri getir. Nefyi bırak da var olana tap, bunu o sarhoş Türk'ten öğren babacığım.

Yabancı bir Türk, seher vakti uyandı. Sarhoşluğun verdiği mahmurlukla bir çalgıcı istedi. Can çalgıcısı, insanın canına munistir. Sarhoşun mezesi, gıdası ve kuvveti odur. Çalgıcı onları sarhoşluğa çeker. Sonra yine sarhoşluğu, çalgıcının, okuyucunun nağmesinden, nefesinden tadarlar.

Allah şarabı, insanı o çalgıcıya, o okuyucuya götürür; bu ten şarabı da bu çalgıcıdan, bu okuyucudan gıdalanır. Söze gelince ikisi de birdir ama hakikatte bu Hasanla o Hasan arasında fark çoktur. Arada söze ait bir şüphe var ama gökyüzü nerede, ip nerede? Sözdeki birlik daima yol vurur. Kâfirle müminin birliği, ten bakımındandır.

Bedenler ağızları kapalı testilere benzerler. Her testide ne var? Sen ona bak. O beden testisi, ab-ı hayatla doludur, bu beden testisi ölüm zehriyle. İçindekine bakarsan padişahsın, dışına bakarsan yolunu azıttın gitti. Söz, bil ki şu bedene benzer, mânâsı da içindeki candır. Baş gözü, daima bedeni görür, can gözü ise, hünerli canı.

Mesnevinin sözlerindeki suret de surete kapılanı azdırır, yolunu kaybettirir, mânâya bakan kişiye de yol gösterir, doğru yolu buldurur. Allah da "Bu Kur'an, gönül yüzünden

bazılarına doğru yolu gösterir, bazılarının da yolunu azıtır" buyurmuştur.

Arif, şarap dedi mi Allah için olsun abes görme. Arife nasıl olur da bir şey yok olur? Sen şeytanın içtiği şarabı anlarsan Allah şarabını nereden düşünebileceksin?

Çalgı ile şarap, bu ikisi de eşittir. Bu ona koşar o buna. Sarhoşlar çalgıcın namesiyle, çalgıcının nefesiyle gıdalanırlar. Çalgı ile çalgıcı onları meyhaneye çeker götürür. O meydanın başıdır, bu, sonu. Gönül, onun çevganında bir top kesilmiştir.

Akılda ne varsa kulak oraya dikilir. Başta safra varsa yanınca sevda olur. Sonra bu ikisi de kendinden geçer, orada baba da bir olur oğul da. Neşeyle dert uzlaştı mı türkümüz çalgıcıları uyandırdı.

Çalgıcı uyutucu bir şarkı okumaya başladı: Ey yüzünü görmediğim sevgili, bana bir kadeh sun. Sen benim yüzümsün, hakikatimsin, seni görmezsem şaşılmaz. Yakınlığın son derecesi, şüpheye düşme perdesiyle bürünmedir.

Sen aklımsın, seni görmezsem şaşılmaz. Karışık şeylerin birbirine girmesinden seni göremezsem şaşılacak şey değildir bu. Sen, bana şah damarımdan daha yakınken, ya diye nasıl sana hitap edebilirim? Ya uzakta olana hitaptır.

Ben, kıskançlığımdan yanımdaki sevgiliyi gizlemek, duyanları yanıltmak için dağlarda, çöllerde sana nida edip duruyorum.

Peygamberin huzuruna bir kör geldi, ey her hamur teknesine ihsanda bulunan dedi. Sen, sulara, yağmurlara hâkimsin, ben de susuzum, su istiyorum. Ey beni suvaran medet, medet!

Kör kapıdan aceleyle gelince Ayşe görünmemek için derhal kaçtı. O temiz kadın, kıskanç peygamberin gayretini biliyordu. Kim daha güzelse kıskançlığı daha artıktır. Çünkü oğullarım kıskançlık nazdan meydana gelir.

Kokmuş kocakarılar, çirkinliklerinin, kartlılarını bilirler de kocalarına kendi elleriyle genç kadın alırlar, kendi elleriyle kendilerine ortak getirirler. İki âlemde de Ahmed'in güzelliği gibi güzellik mi var? Allah nuru, ona yardım etmede. İki âlemin nazı da onda olacak elbet. Bu bakımdan kıskançlık da, güneşten yüz kat daha parlak olan ona yaraşır.

Topumu Zuhal yıldızına attım. Yıldızlar yüzünüzü çevirin. Benim eşi olmayan parlaklığıma karşı yok olun. Yoksa nuruma karşı rüsva olursunuz.

Ben her gece keremimden kaybolurum, gider gibi görünürüm, yoksa nereye gideceğim? Gider gibi görünürüm de, siz de bir gececik olsun bensiz şu âlemde yarasalar gibi kanat çırpın! Tavus kuşları gibi kanatlarınızı gösterin, sarhoş olun baş çekin ululanın.

Fakat çarık nasıl Eyaz'ın mumu ise siz de arada bir o çirkin ayaklarınıza bakın. Benlikle sol taraf ehlinden olmayasınız diye kulağınızı çekmek için sabahleyin yüz gösteririm der. Bunu bırak da bu söz uzundur. Kün emri sözü uzatmayı nehy etmiştir.

Peygamber sınamak için "O kadar gizlenme, o seni görmüyor ki" dedi. Ayşe elleriyle işaret ederek "O görmüyor ama ben onu görüyorum ya" demek istedi.

Bu öğüt vericinin sözlerinin benzetmelerle, örneklerle dolu olması, aklın, ruhun güzelliğine karşı kıskançlığından onu göstermek istemeyişinden ileri gelir. Ruh, bu kadar gizliyken akıl, neden bu derece de onu kıskanır.

Onun nuru kendi yüzünü örtmüştür. A kıskanç, kimden gizleniyorsun? Bu güneş, yüzünü örtmeden seyredip durmada. Fakat onun şiddetli nuru, yüzüne perde olmada. Güneş bile ondan bir eser görmemekte. Artık sen, onu kimden gizlersin ki a kıskanç?

Gözümün biri, ayrılık gününden ötürü ağlıyordu. Öteki gözüm, ona: "neden ağlıyorsun diye?" sordu. Ayrılık günü bitip de sevgiliye kavuşunca, ağlamayan gözüme dedim ki: "Sen madem kir ayrılık günü ağlamadın, şimdi sevgiliye bakmaman gerekir."

Sevgiliye, "gel" dedim. O öfke ile bana baktı. Ben "bu öfkeli bakışın, gönülden değildir. Bu bir hiledir Benden ne diye kaçıyorsun, burada korktuğun bir şey mi var?" dedim. Sen aşk yolunda ölmüş bir varlıksın. Bir ölüde utanmak duygusu, şundan bundan, arlanma kaygısı olur mu?

SÖZ VE MÂNA

Şeyh Muhammed dedi ki: "Söz alanı çok uzun ve geniştir, herkes dilediği gibi konuşur." Ben de dedim ki; Söz alanı pek dardır ama mânâ alanı geniştir. Sözden daha ileri geç ki, genişlik göresin! Bu alanı seyredesin! Bir bak ki, sen nasıl bir uzaksın yahut uzak olan bir yakınsın!

"Siz iyi biliyorsunuz" dedi. "Bizim söz ile işimiz yok" dedim. Sen ne isen osun ancak suret yönünden daha ileri bak ki "topluluk rahmettir." Eğer seninle konuşmaya gelmezlerse bundan ürkme ve kaçınma çünkü suret arkasından konuşurlar; benimle tarikat sırları hakkında bir şey konuşmazlar. Çünkü hem dışarıda hem içerde yabancılar vardır. Sen ancak yalnız kaldığımız bir zamanda gel. Güzel huylu isen, sende kincilik, hainlik, hırsızlık yoksa. Ama bu insan vücudunda gizli hıyanet ve hırsızlıklar da vardır. Nasıl ki Davut Peygamber zamanında adalet zinciri göklere kaçmıştı. Bu, hiç kimsenin bilmediği gizli hırsızlıklardan ileri gelmişti. Ama zincirin kaçtığını görünce herkes bildi ki, bunda bir sebep vardır. Bütün adalet olmasa dünyada gönül aydınlığından, zevkten ve safadan ne varsa ortadan kalkar ki bu da sebepsiz değildir. "Allah bir topluluğa verdiği nimetini, o topluluk nefislerinde bir bozukluğa bir değişikliğe uğramadıkça ellerinden almaz." (Enfal suresi, 54).

Dün, sevgili lütfetti de yüzümüze baktı ve sordu: "Bizsiz nasıl yaşıyabiliyorsun?" "Bizsiz yaşamak mümkün mü? "Dedim ki: "Allah'a yemin ederim ki susuz kalmış bir balık, nasıl yaşarsa, ben de öyle yaşıyorum." Sevgili; "Bu suç senin" dedi, hâlimize ağladı.

VELÎ

Bana velî diyorlar. Dedim ki haydi öyle olsun, bana bundan ne kıvanç olabilir? Belki ben bununla öğünürsem çok çirkin düşer, ancak Mevlânâ, Kur'an ve hadiste yazılı vasıflardan anlaşıldığına göre velîdir. Ben de velînin velîsi, dostun dostuyum; bu bakımdan daha sağlamım.

Aynaya yüz kere secde etsen hiç yerinden oynamaz. Onda eğer sonradan olmuş bir çirkinlik varsa, kusuru kendinde bil aynayı kötüleme. Onun yüzünde gördüğün bu tek kusuru ondan gizle, çünkü o benim dostumdur. O hal diliyle der ki, "Bu elbette olmaz."

Dedi ki: Şimdi ey dost, aynayı elime ver de bakayım diyorsun! Buna bir bahane bulamıyorum, sözünü kıramıyorum, ama gönülden bir bahane bulayım da aynayı sana vermeyeyim diyorum çünkü senin yüzünde bir kusurun var desem, belki ihtimal vermezsin, eğer aynanın yüzü kusurludur desen daha beter olur. Sevgi bırakmaz ki bir bahane bulayım. Şimdi diyorum ki, aynayı eline vereyim ancak aynanın yüzünde bir kusur görürsen onu aynadan bilme; aynada sonradan olmuş bil! Onu kendi hayalin bil yahut kusuru kendinde bul! Bari benim yanımda aynaya bakma. Şart odur ki aynanın yüzünde kusur bulmayasın. Eğer kendine de kusur bulamıyorsan, bari o kusuru bende bul ki aynanın sahibiyim. Aynayı kötüleme! "Kabul ettim and içtim" dedi, "aynayı getir artık sabrım kalmadı." Tekrar gönlü razı olmadı, "Ey üstat," dedi "tekrar bir bahane bulayım ola ki bu şarttan vazgeçersin." Ayna işi ince bir iştir. Tekrar aradaki sevgi buna müsaade etmedi.

"Şimdi o şartı bir daha tazeleyelim," dedi. O da şu cevabı verdi. Şart ve sözleşme şudur: Her kusurunu gördükçe aynayı yere vurmayacaksın, onun cevherini kırmayacaksın! Cevheri kırılmaya elverişli olmasa bile bunu yapmayacaksın. "Hâşâ," dedi "asla böyle bir kasıtta bulunmam ve bunu da düşünmem bile. Ayna hakkında hiçbir kusur düşünmem." "Şimdi aynayı bana ver ki bendeki edebi göresin; bendeki vefayı göresin!" Dedi ki: Eğer kırarsan onun cevheri şu kadar, bedeli bu kadardır. Buna tanıklar, deliller gösterdi.

Şimdi bütün bu sözlerden sonra aynayı eline verince kendisi kaçtı. Öteki kendi kendine, "Eğer bu ayna iyi ise, o niçin bırakıp kaçtı?" diyordu. Hemen kırmayı düşündü, yüzüne tuttuğu zaman yüzünde çok çirkin bir hayal gördü; istedi ki yere vursun. Ama bunu yapamadı. Dedi ki: Onun yüzünden ciğerim kan oldu. Şu suç ve ziyan karşılığı ödeyeceği paralar, bu iş için tutulan tanıklar sözleşmeler hatırına geldi. "Keski," dedi "o şartlar, o tanıklar ve para cezaları olmayaydı. Ben de gönlümü hoş eder ne yapmak gerektiğini ona gösterirdim."

O bunu söylerken ayna da hal diliyle ona şöyle çıkışıyordu: Görüyorsun ya! Ben sana ne yaptım? Sen bana ne yapıyorsun? Şimdi o kendini seviyor, bahaneyi aynada buluyor. Çünkü kendini seven kimse nefsine saygı gösteriyor. Aynayı seven de her ikisinden vazgeçer.

Bu ayna, Hakkın kendisidir. O sanır ki ayna ondan başkasıdır. Bununla beraber aynaya dönenlere ayna da karşılık verir. Aynanın eğiliminden dolayı onun da aynaya karşı eğilimi vardır. O tersine olarak aynayı kırmış olsaydı beni de kırardı. "Ben gönlü kırıkların yanındayım," buyrulmadı mı? Sözün kısası, aynanın kendi kendine eğilmesi ve ihtiyat göstermesi imkânsızdır. O bir mihenk taşı ve terazi gibidir; eğilimi daima Hakk'a doğrudur.

Bağda, bahçede görülen selviler, güller, aslında o sevgilinin, o güzelin boyunun, yanaklarının aksidir. Düşüncem rûh aleminde verilen ezeli ikrarla mest olmuştur. O ikrarın zevki ile yalnız ben mest değilim. Bütün insanlardan bir tane bile ayık varsa, ben dinsizim.

Benim bağımda, bahçemde görülen selviler, güller, aslında o, sevgilinin, o güzelin boyunun, yanaklarının aksidir. Billâh sevgilim; senin ikrarın olan o ad'a yemin ederim ki, bugün benim bir damarım bile kendinde değildir.

FÜTÜVVET

Bir köylü ile alaya başladılar, adamı çırılçıplak soydular ki elbisesini satsınlar. Onu ahmak yerine koyarak, çamaşırlarını ortaya attılar. Fütüvvet ehli büyüklerden her birinin, Adem Peygambere varıncaya kadar fûtüvvetleri nasıl oldu? Diye sordular. Fütüvvet, Ademe gelince nasıl oldu? İbrahim'e gelince nasıl oldu? Müminler ulusu Ali'ye gelince nasıl oldu? Her biri kendi ölçüsünde bir şey söyledi. Sıra bana gelince ne kadar ısrar ettilerse bir şey söylemedim. Söylemiyordum. Orada bir derviş vardı, başını önüne eğdi, hiç konuşmuyordu, içimden onunla konuşmak arzusu geldi bana. Dedim ki: Ademoğlu gerektir ki ömründe bir kere bir günah işlesin ve bütün ömrü boyunca onun pişmanlığını çeksin. Babasının geleneğine uyarak, Allah'tan mağfiret dilesin.

Babasına benzeyen zulmetmez," dedim ve Adem'in günahını ve onun özür dileyerek tövbe etmesini anlattım. Bana sordular: "İnnâ Fetahnâ suresinin indirilmesindeki sebep ne idi?" Dedim ki: "'Benimle ve sizinle ne yapacaklarını bilemem,' anlamındaki ayet indiği vakit onlar bu ayetin zahir mânâsından başka bir mânâsı daha olduğunu anlayamadılar. Şu suretle söylenmeye başladılar. Dediler ki: "Yüzünüzü öyle birine çevirin ki o kendisinin ve kavminin ne işe yaradığını bilmiş olsun. İşte bunun üzerine Fetih suresi indirildi." Tekrar sordular: "Bu onlara nasıl bir cevap oldu?" "Sözün gelişi böyle olur," dedim. Sözü geçen ayetteki 'bilmiyorum' sözünde cehalet veya şaşkınlık yoktur. Belki şu mânâya gelir:

Acaba bana Padişah ne kaftan giydirecek veya hangi mülkü bağışlayacak? Bir daha sordular: "Bu sözde de yine bir şüphemiz var," dediler1. "Onun gibi bir zatın kendisine nasıl bir hilat giydirileceğini bilememesi bir noksan değil mi? Mademki ona bazı kaftanlar, ihsanlar verilmiştir kalanını nasıl olur da bilemez? Çünkü az çoğu gösterir." "Bu, bilgisizlik değildir," dedim. Belki, o ihsanın büyüklüğünü ve sonsuzluğunu belirtmek içindir. Nasıl ki başka bir yerde de, "Bilir misin? Geçit nedir?" (Beled suresi, 12) ve ayrıca, "Bilir misin din günü (Kıyamet günü) nedir?" buyrulmuştur. Bu sözün hakikati onlara erişmez, ancak mânâsı erişir ki onların renkleri başkalaşsın. İnsanın değişmesinde bir sebep vardır. Her ne zaman onlara anlatmak için sözü tekrarlasan, hakkında kötü düşünürler. "Sermayesizlikten, sözlerini tekrarlar durur," dediler.

Onlara dedim ki: "Bu ancak sizin sermayesizliğinizdendir yoksa benim sözlerim çok iyidir, ama size anlatmak zordur. Yüz kere de söylesem her defasında başka bir mânâ anlaşılır ve o asıl mânâ böylece el değmemiş bir mânâ olur." işte bu diyordu ki: "Söz meydanı çok geniştir." Ona cevap vermek istedim ve dedim ki: "Belki mânâ alanı çok geniştir ama söz alanı çok dardır." Onunla ancak nifak yönünden konuşuyorum. Şu sebeple ki, nifakı da bilmediğini anlasın! Ona, "Bu sözü başka bir kulakla dinle," dedim. "Şeyhlerin sözlerini işitmiş olan kulakla dinleme! Bu sözün konuşulduğu yerde Bayezid-i Bistamî'nin ve onun, 'Kendimi takdis ederim, sanım ne yücedir!' gibi sözlerinin ne yeri var?"

Benim bu gecem, pek zayıftır, bitkindir. Bu gece, sırların düzenlendiği, açıklandığı bir gecedir. Sırlardan söz ettim; benim gönlümün bütün sırları, sevgilinin hayâli başka bir şey değil. Ey gece! çabuk geçme, bizim seninle işimiz vardır.

Ayna gibi olan şu gökyüzü, dönüp durdukça, aşkın gönlünden kan dalgaları coşup kabarmaktadır. Kan dalgaları, bir gün geliyor görünüyor, bir gün gelmiyor, görünmüyor fakat gönlün içindeki dalgalara gece ve gündüz sükûnet yoktur.

KIRIK TESTİ

Şimdi, şu hikâyeyi dinleyin. Bir gün, bir çakal boya dolu bir küpe düştü, orada epey kaldıktan sonra postu boyanmış olarak çıkıp:

Ben illiyyin tavusuyum, demeye başladı. Güneş o renklere vurunca çakalın postu parlamaya durdu. Çakal, kendini yeşil, kızıl, pembe ve sarı renklerde görüp güzel olduğunu sandı ve o çeşitli renklerle öbür çakallara göründü.

Diğer çakallar:

Sana ne oldu böyle? Fazlasıyla neşelere dalmışsın, pek memnunsun. Neşeden adeta bizden nefret ediyorsun! Bu ululuğu nereden elde ettin, dediler fakat içlerinden bir çakal:

Sen ya hile yapıyorsun, bir şeyler saklıyorsun ya da hakikatten bir neşeye sahip oldun, neşeliler arasına katıldın, dedi.

Sonra biri gerçeği gördü:

Minbere çıkmaya, lafla ulu görünüp bu halkı, kendine meftun etmeye kalkıştın, dedi.

Çakal bunun üzerine:

Aslında ben bir hayli çalıştım, fakat bir aşk, bir hararet görmeyince hileye sapıp utanmazlığı ele aldım, dedi.

İşte ders bu: Doğruluk ve yanıp yakılma, velilere adettir. Utanmazlık da her aşağılık kişinin sığındığı bir sanat. Bu suretle neşeliyiz diye halkı kendilerine çekerler ama iç yüzlerine bakılırsa hiç de hoş değildirler.

Bir yerde küçük değerde bir adam, bir kuyruk parçası buldu. Her sabah bıyıklarını onunla yağlar, devlet sahiplerinin yanına varıp

Evde yağlı yemek yedim, der. Sözünün doğruluğunu ispat için de, bıyıklarıma bakın gibilerden eliyle bıyıklarını sıvazlar:

İşte sözümün doğruluğuna şahit, bıyıklarım, yağlı, yağlı şeyler yediğime delil, demek isterdi.

Karnı ise sessiz, sedasız:

Sen nasıl bir insansın? Allah, yalancıların düzenini kurutsun! Senin lafın bizi ateşlere yaktı. O yağlı bıyığın kökünden kopsun. A yoksul şu kötü davan olmasaydı belki bir kerem sahibi bize acırdı yahut da noksanını, yoksulluğunu söyleseydin, bu yalanları, bu düzenleri düzüp koşmasaydın, bir doktor çıkar da derdine dava ederdi, dedi.

Allah" Ey eğri adam, kulağını, kuyruğunu sallama, doğrulara, doğrulukları fayda verir" dedi. A cenabet, mağarada eğri büğrü yatma. Neyin varsa göster "doğrul, doğru ol" , ayıbını söyle iniyorsan bari sus, gösterişte, hileyle kendini öldürme! Bir para elde ettiyse ağzını açma, yolda sınama taşları var.

Sınama taşlarının önünde de halli, hallerine sınamalar var, onlarda imtihanlara tabi! Allah, "Doğumdan bu ana kadar onlara her iki kere sınanırlar" dedi. Babam, imtihan içinde imtihan var. Derlen toplan da ufacık bir imtihanla kendini satma!

Babur oğlu Bel'am'la melun iblis, en son imtihanda alçaldılar. "o adam da kendi iddiasınca devletli görünürdü ya, fakat midesi, bıyığına lanet eder, "Yarabbi, şu adamın gizlendiğini sen dışarıya meydana çıkar. Bizi yaktı, yandırdı, sen onu rüsva et" derdi. Onun bedeninin bütün cüzleri, ona düşman olmuştu. O bahardan dem vurdu ama onlar, kışın ta kendisindeydiler.

Adam, ihsandan, keremden dem vururdu ama merhamet dalını, ta kökünden kesmekteydi. Ya doğru ol, doğruluğunu göster yahut sus da merhamete eriş, sonra coş. Adamın karnı da bıyıklarına düşman kesilmiş, gizlice el kaldırıp dua ediyor. "Yarabbi, sen bu aşağılık herifi rüsva ette kerem sahipleri bize merhamete gelsinler" diyordu.

Karnın duası kabul oldu. İhtiyaçtan doğan yanıp yakılma dışarıya kadar bayrak açtı, görünür bir hale geldi. Allah "Beni çağırdın mı, suçlu olsam da, putperest de olsam ben yine icabet ederim. Onun için duadan hiç çekinme; hiç usanma. Dua, nihayet seni gulyabani nefsin elinden kurtarır." Demiştir.

Karın, kendini Allah'a ısmarlayınca ansızın bir kedi gelip o kuyruk parçasını kaptı, götürdü. Ev halkı, kedinin peşine düştüler, fakat kedi koşup kaçtı. Babamın azarına uğrayacağım diye çocuğunun beti, benzi kaçtı. Babası, bir toplulukta otururken o çocukcağız gelip işi anlattı. O laf ile geçinen adamın şerefini bir paralık etti.

Dedi ki: "Hani her sabah dudaklarını, bıyıklarını yağladığın o kuyruk parçası yok muydu? Kedi geldi onu kapıverdi. Ardına düştük, bir hayli koştuk ama faydasız yakalayamadık ki!" oradakiler şaşırıp gülüştüler. Bu hale acıdılar. Onu davet edip doyurdular, yeryüzüne benzeyen varlığına merhamet tohumunu ektiler. O da ululardan doğruluk zevkini görünce ululuğu bırakıp doğruluğa kul oldu.

O rengârenk çakal gizlice çıkagelip kendisini kınayanın kulağına dedi ki: "Hele bir bana bak. Şamanın bile böyle bir putu yoktur. Gül bahçesi gibi ne de güzel bir hale geldim, ne de hoş yüzlerce renklere boyandım. Benden baş çekme, secde et bana! Şu güzelliğime, şu letafetime, şu rengime bak da bana Fahri Dünya, Rükni dinde!

Allah lütfûna mazhar oldum ululuk sırlarını şerh eden levh haline geldim. Çakallar, oraya toplandılar, mumun etrafındaki pervaneye döndüler. Hiç çakalda bunca güzellik mi olur?" "Peki, a elmasım, sana ne diyelim?" diye sordular. Çakal. "Müşteri yıldızına benzer erkek aslan deyin" dedi.

Bunun üzerine dediler ki: "İyi ama can tavusları gül bahçelerinde salınır cilvelenirler." "Sen de öyle cilveleniyor musun?"Çakal, "yok canım çöle düşmeden nasıl Mina'ya vardım diyebilirim?" dedi. Peki, tavus kuşları gibi bağırabilir misin?" diye sordular, "kara taştan kaynak mı çıkar hiç" diye cevap verdi.

Bunun üzerine dediler ki. "Tavusun güzellik elbisesi gökten gelir, ezelidir. Hileyle dava ile hiç, o güzelliği elde edebilir misin sen?

Firavun da saçını, sakalını süslemişi eşekliğinden kendisini Musa'dan yüce göstermeye, ondan daha yücelere bir derece üstün uçmaya kalkışmıştı. O da, boyacı, küpüne düşen dişi çakalın soyundandı. O da mal ve mevki küpüne düşmüştü! Kim onun Mevkini, malını gördüyse secde etti, o da saçma sapan heriflerin secdelerine kapandı.

O yamalı hırka giyen yoksul halkın secdesinden, malına mülküne karşı şaşırmasından adeta kendinden geçmiş, bir sarhoşcuk oluvermişti! Mal yılandır, onda zehirler var. Halkın mal sahibini büyük sayması, ona secde etmesiyse ejderhadır adeta. A firavun, ululanıp durma, sen bir çakalsın, tavusluk davasına kalkışma.

Tavusların arasına varsan aciz kalır, onlar gibi salınamaz, rüsva olursun. Musa ile Harun, tavuslara benzerlerdi. Karşısında salındılar, cilvelendiler, seni perişan ettiler. Çirkinliğin meydana çıktı, rüsva oldun gitti. Yücelikten aşağılıklara düşüverdin! Mihenk taşını görünce kalp akça gibi simsiyah oldun.

Üstündeki aslan nakşı gitti, köpekliğin meydana çıktı. A uyuz çirkin köpek, hırsından, kızgınlığından aslan postuna bürünme. Aslan kükrer de seni sınar. O vakit üstünde aslan, sureti olduğu, fakat hakikatte köpeklerin huylarına sahip olduğun anlaşılır.

Allah, söz gelişiminde Peygambere dedi ki: "Münafıkların anlaşılması için en kolay ve görünür delil şudur: münafık iri yarı, korkunç, zahiren babayiğit görünse bile sen onun sesinin tonundan ve sözünden tanır anlarsın, testi aldığın zaman o testilere vurursun değil mi?

Neden vurursun? Sesinden kırık testiyi anlama için. Kırık testinin sesi daha başka türlü olur. Ses, çavuşa benzer, önde gider" ses gelir de o şeyin ne olduğunu anlatır, onun ahvalini sayar, döker. Ses mastara benzer, fiil de o mastarı tasrif eder!

İnsaf et, aşk, güzel bir iştir O'nun bozulması, güzelliğini kaybetmesi tabiatın kötü niyetli oluşundandır. Sen kendi şehvetine, aşk adını koymuşsun, halbuki, şehvetden kurtulup, aşka ulaşabilmek için çok uzun yollardan geçmek gerekir.

OLGUNLUĞUN OLGUNLUĞU

Demişler ki: "Mevlânâ (Celâleddin) dünyadan el çekmiştir. Mevlânâ Şemseddin-i Tebrizî bunu yapmamıştır." Mevlânâ da onlara şu cevabı vermiş: "Siz Mevlânâ Şemseddin'i sevmiyorsunuz; eğer sevseydiniz, size öyle sevimsiz ve çirkin görünmezdi."

Bir şeyi seven, ona karşı kör ve sağır olur, yani sevilenlerin eksik tarafı görülmez ve işitilmez. Sevgisini kaybeden hemen kusur görmeye başlar. Görmez misin, anne yavrusunu çok sevdiği için çocuğunun yatağını kirletmesini bile hoş görür; ondan tiksinmez, ona "Afiyet olsun," der. Bu söz, onun çocuğuna karşı düşkünlüğünü gösterir.

Mevlânâ Şemseddin buyuruyor ki: Bu cevabı önce Mevlânâ söylemişti. Şimdi de benden dinle. Biri topal bir eşeği tavlaya çeker, iki gün iki gece yem verir. Eşek durmadan sahibine pisler, bu başka mesele, öteki de Arap atına binmiştir. At onu her türlü tehlike ve belâlardan, yol kesen haydutların şerrinden kurtarmıştır, işte bu misal, o sırrın kuvvetini göstermektedir. Nihayet insanı taşıyan bineğin de hakkı ortadadır.

Bizi hiç bir istek bir yere götüremez. Ancak niyaz ehlinin niyazı, yalvarışı bize yoldaş olmalıdır. "Şüphe yok ki sadakalar yoksullar içindir," buyrulmuştur. Bize de ancak yalnızlık suretinin yalvarışı gerektir. Ancak suret ve mânâ onun öyle bir niyazıdır ki, somurtkan ve ekşi suratlı şeyhin yanında olamaz. "Ey ekşi yüzlü efendi! Sen bizimle cenk ediyorsun diye bize çıkışmışın," dedim. "Hayır" dedi, "insan, ekşiliği öyle birine karşı gösterir ki, ondan incinmiştir. Başka biriyle de hoş geçinir, gülüşür." Yani evvelkini görür suratını ekşitir, bunu görür gülümser ve bundan hiç bir sıkıntı görmeyince hep hoşlanır. Eğer bir cefa ve bir ziyan görürse, bu da nefsine ait bir cenkleşmedir. Yüzünü kendi tarafına çevirir, somurtur. Yüzünü bu dost tarafına çevirince de gülmeye başlar. Bunu bilmek bir olgunluktur. Bunu bilmemek de, olgunluğun olgunluğudur.

Ben, bir dağım, sesim, sözüm, yârin sadasıdır, yârin sözüdür. Ben bir ressamım, benim ressamım o güzeldir. Sen sanıyorsun ki konuştuğum zaman ağzımdan çıkan sözler, benim sözümdür. Hayır; anahtar kilide sokulur da açılırken ses çıkarır ya, işte, benim sözlerim böyledir.

HAYATIN KAYNAĞI

Allah'ı teşbih etmenin sayısız güzelliği vardır. Bir gün biri:

Ayetteki, 'Allah'ı erken sabahlarda gece gündüz teşbih et,' diye buyrulmasının mânâsı nedir? diye sordu. Ona şu cevabı verdim:

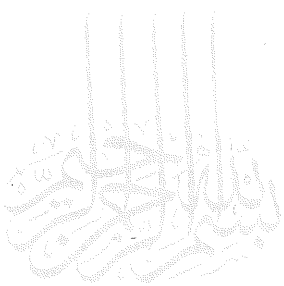
Yazı öğrenmeye çalışan bir çocuk ancak sözlerin alt tarafını anlar, sen de böylece sözü altından anlıyorsun. Şu halde burada fark nedir? Mademki sen bir gerçeğe eremiyorsun o da kendi çalışması yönünden bir mertebeye erişemez. Buradaki fark acaba ne olabilir?

Dedi ki:

Gece şu demektir ki, bir bulut gelir, karşına bir perde çeker. Nasıl olur ki bir velinin müridi onu yetmiş kere görebilsin? Kitapla gönderilmiş Peygamber bile o mertebeye erememiştir. Dedi ki: "Bütün bilginlerce açıkça bilinmektedir ki, her Peygambere bir özellik verilmiştir, İbrahim'e dostluk Musa'ya kelâm (konuşma), Hazreti Muhammed'e (S.A.) rüyet yani Allah cemalini görme ve çeşitli arkadaşlar edinme hasleti verilmiştir." Dedi ki: "Bunu söyleyen Ayşe midir? Yoksa onlardan bir topluluk mu?" Hatta Ayşe demiştir ki, bunu Muhammed'in (S.A.) söylediğini sananlar kâfir oldular, İbn-i Abbas dedi ki: "Ey Ayşe bize hayz (aybaşı) meselelerini anlat." Ama o kimse ki, kendiliğinden, velilik ve peygamberlik,

kendini görmektir, derse bu yalnız bilgisiz halk tarafını korumak içindir. Bunu ancak başka sözlerle ifade ederler. Her ne kadar nurların coşup taşması, ilâhî doğuşlar ve buluşlardan açıkça bahsetmezler. Bugün o bir gerçektir. Bütün bilginlerin birleştikleri bir nokta vardır: Veli, nebinin mertebesine erişemez çünkü velinin yahut velinin müritinin gördüğü şey, nebiden niçin gizli kalsın? Ayette: "Bu dünyada kör olan ahirette de kördür" buyrulmuştur. Mevlâna'nın mektubunda yazdığı bu söz çok düşündürücü ve heyecan vericidir. Taş bile olsa o taşlığıyla kendiliğinden kımıldanır, harekete gelir. Hazreti Peygamber buyurdu ki: "Zamanınızda size Rabbinizden gelen kokular vardır. Ancak siz ondan yüz çevireceksiniz." Bana öyle geliyor ki, bu hadisi, bu sözü ve tercümesini halka anlatasın, bunun mânâsını yorumlayasın! Görünüyor ki, bu güzel kokular Allah yakınlığına ermiş öyle bir kulun nefesidir ki, saadet kimyası O'dur. Yoksa ne o kitap, ne o kimya, ne o saadet bununla ölçülemez. Bu kimyadan (iksirden) bir zerre, bakırla dopdolu yüz binlerce ambara konsa hepsi de halis altın olur. O halde, o Allah erinin nefesi nerede? Diye sorarlarsa!

Herhangi bir şey ki Hakkın aynı değildir hep ben ve biz sözlerinden ibarettir. Hatanın kaynağı O'dur dedi.

Kulağının küpesinden, gönlümün haberi vardır. Gönlüm, onun küpesine, herkesten fazla yapışık olan bir halkadır. O sevgilinin gamından göklerin gönlüne bir kararsızlık düşmüş de alt üst olup duruyor. Evet güneş gibi her zerre onun derdiyle alt, üst olmuştur.

Aşıklığın sırrından haberi olanın, aşıklığı meydandadır. Aşıklar arasında ünlü olmuştur. Namus yüzünden aşkını gizleyen kişi de, ayrılık nedeniyle perişan olduğundan kendini belli eder.

GÜNEŞ VE AY

Sevgili der ki: "Ben hoş konuşurum, sen de hoş konuşur musun? Ben sıkılırım sen de sıkılır mısın?"

Bu o kadar önemli değil; asıl işin özeti o sıkıntıdadır Bu sıkıntı tatlılıktır; bu yolun geri dönüşü işte böyledir. Bu öfke yumuşaklıktır. İşin hoş tarafı benim zındıklıkla birleşmiş olmamdadır. Benim İslâmlık tarafımda o kadar hoşluk yoktur. Cefa vaktinde söylediğim sözü ayrılık günlerinde, o cefanın bittiği zamanlarda da söylerim. Aynaya bakar, onu karşımda tutarım. Kabul edersen yazarsın; gramere vurursun. Şimdi görüyorsun ki, söz başkaları içindir. Çünkü o sözün, o öğüdün sonucu ondan sonra ona aykırı bir halin meydana gelmemesindedir. Bu mesele elli kere dünyanın her tarafını gezerek denizleri, karaları dolaşan mücevher tüccarının hikâyesine benzer. Bu adam bir inci arıyordu. Geldiğini haber alan inci dalgıçları birbiri ardından koşardı. Ama aranılan incinin nasıl ve nerede olduğu, tüccar ile dalgıçlar arasında gizli kalmıştı. Tüccar, inciyi rüyasında görmüş; o rüyaya inanmış ve güvenmişti. Nasıl ki, Yusuf Peygamber (S A.), rüyaya inandığı ve kendisine Ay'ın, Güneş'in ve yıldızların secde ettiğini rüyasında görerek bunun yorumunu bildiği için kuyuya atıldığı, zindana tıkıldığı günlerde bile gecelerini hoş geçiriyordu.

Şimdi dalgıç Mevlânâ'dır; cevahir tüccarı da ben, yani Mevlânâ Şemseddin-i Tebrizî Allah bereketini sonsuzlaştırsın inci de ikimizin arasındadır. Diyorlar ki: "İnciye giden yol sizin aranızdadır. Biz ona yol bulalım."

"Evet" dedim, "Fakat yol budur: Ben sana bir şey verin demiyorum, ben Allah yoluna gelin diyorum." Niyaz yoluyla ve hal diliyle biri sordu: "Allah yolu hangisidir? Söyler misin?" Ben, "Allah yolu budur" diyorum. Elbette Aksaray'a gidilirken bir köprüden geçilecektir. Hakka giden yolun köprüsü de Kur'an'ın "Onlar, malları ile nefisleriyle savaştılar" (Tevbe suresi, 21) ayetinde buyrulduğu gibi önce malını saçmaktır. Ondan sonra yapılacak işler çoktur ancak önce Aksaray'a uğranılacaksa, bu yoldan başka geçit yoktur. Aksaray'dan sonra da (yolda) ıssız ovalara saparsan yine yolunu şaşırırsın. Kurtlar, gulyabaniler seni görünce yayından fırlamış ok gibi ardından yakalar bir lokma yaparlar; alaşağı ederler. Şimdi ne yapmak istiyorsun? Ne vereceksin Allah yoluna? Gönlündeki nedir? Ne düşünüyorsan, söyle. Eğer bir engelin varsa bana anlat ki, o engele karşı yol öğreteyim de sana kolaylık olsun. Ben yolu senden daha iyi bilirim. Ben inci hikâyesini anlatıyordum; sen bunu bir pula bile almıyorsun. Şimdi ikiyüzlülük mü yapayım? Yoksa dosdoğru mu konuşayım? Bu Mevlânâ Ay'dır; benim varlığımın Güneşine gözler erişemez. Ancak Ay'a erişilebilir. Işığının ve aydınlığının son derece parlaklığından dolayı gözler güneşe bakamaz. O Ay güneşe erişemez, ama Güneş Ay'a yetişebilir.

Bayram ayıdır görüş sahibi halk, gezinmek, rahatlamak için sokaklara çıkıyor. Sen neden davul çalıyorsun? Davul gürültülü, patırtılıdır. Kötülükler doğurur, insanı rahatsız eder fakat o efendi sağırdır da davulcu onun için davul çalmaktadır.

Sevgilim, ne dersem diyeyim, senin gamın, hepsinden daha kötü... O gönlün zahmeti, ağrısı tenin ateşi, hastalığı, kalbin yanışı, kavruluşu her hangi bir şey, yenildikçe azalır fakat senin gamın öyle değildir. Ben senin gamını ne kadar çeksem eksilmek şöyle dursun, o daha çok artar.

HALVET

Derler ki: Hazreti Muhammed (S.A.) Hira dağında halvete girmişti. Buyurmuşlardı ki, bu halvet kendi kurdukları kurallara göre yapılsın. Dedim ki: "Bunu kendileri yapmamışlardır." Bana, "Biz senin sözüne inanmak istemiyoruz" dediler. Hayır, asla, ama ben evvelce nakledilmiş olanlardan başka bir şey sorarsam, tefsirden bir şey söylemediğin gibi, kendi aydın görüşlerinden de açıklamalar yapmıyorsun, dedim.

Benim yanımda sözlerimin özetlerini dinledikten sonra kendimden bir şey söyleyemem, dedi. Şu halde sakalını, bıyığını birer birer yolsam, bu benim aydın görüşümün ifadesi ve benim sözüm olur mu? Bu yolda, bu söylediğin şeylere çok rastlanmaz. Benim emrim olmadan hiç kimseye vahiy gelmez, benim emrimle gelir, benim emrimle gider, gibi sözler vardır. Ah, istedi ki benden bir söz işitsin! Ama onu önledim. Başını çevirdi, şaşırdı. Her şey benim emrime boyun eğmiş, benim hükmüm altındadır; her şey benim buyruğuma ve fermanıma bağlıdır. Ansızın bir "Ah!" çekti, başına vurarak dışarı fırladı. Ak saçları birer birer meydana çıkmamıştı ki,onları koparalım. "Niçin gitmiyorsun, toplamıyorsun?" dedi "İstemiyorum" dedim. "Niçin?" diye sordu. Bugün benim nefesimi kesiyorsun, bu yemek bana ziyan verdi. Maksadın ne olduğu belli değildi, "Bana ziyanı yok" dedi; çıkar bir yürüyüş yaparsın birlikte dolaşırız. Bizimle ilimden konuş. Orada ne dolaşıp duracağız. Eğer bu marifet altı yıl önce olsaydı vakit geçirmeye yarardı. Dostlarla da beraber olurduk.

KELAM

Kelâm yani söz, Allah sıfatlarındandır çünkü Allah, Kelâm sıfatı ile görünür, kendi zatını gizler ki söz halka erişsin de perde arkasında kalmasın. Yoksa perdede olan Zat sözünü halka nasıl duyurabilir? Bu onun elindedir, dilerse bu perdeyi önüne çeker, dilerse arkasına atar, onları perdeye sokmaz, derler. Perdelediği şeylerin de örtüsünü kaldırmaz. Bu sözü şu maksatla söylüyorum: Konuştuğum zamanlarda çok kere pek tatsız hallere düşüyorum. Allah'ın zat'ından ayrılmaz sıfatları vardır. Mucize ve keramet ise kulun sıfatlarıdır. Allah'ın mucizesi olmaz. Çok makbul kullar vardır ki onlara Allah sıfatları yol gösterir. Şeyhin katında olduğun zamanlarda da başka şeyhlerin yanında da, çilede kalmayınca, sana devamlı bir halvet hali gelir. Öyle bir durumda olursun ki hep yalnız kalmak istersin. Allah'ın öyle kulları vardır ki yanlarına giden bir kimse onu daima halvette bulur. Bana da mademki hiç kimsenin mürit olması gerekli değil! Ben niçin ona bir şeyler söylemek kaygısına düşeyim ki o da bana gücensin ve yolundan sapsın.

Evet hangi gün olduğunu iyice hatırlamıyorum, bir söze başlamıştım. Mevlânâ'ya gerekirdi ki o sözden dolayı bana öfkelensin çünkü benim onunla aramızdaki dostluğa yaraşan da, o konuda hiç bir söz konuşmamaktı. Mevlânâ da gönül alçaklığı gösterir; hayır derdi. Mevlânâ, benim üzerime farz veya vacip olanı ben yerine getiririm, diye cevap verirdi, işte o gönül alçaklığı, şeyhlerden kalma bir töredir. Bu, onların yapacakları bir iş onlara yaraşan bir erdemdir. Bu, eskiden beri böyledir. Ezelden ebede kadar da Allah ile birlikte ayakta kalacaktır. Ancak bu kulaklarla duyulmaz! Çünkü kulaklar da toprakla doludur, gözler de. O güzel ve büyük Allah kelâmı bu kula buyurdu ki, o konuda bir kaç söz söyleyeyim, onlara sesleneyim de yollarına ışık tutayım. Ta içimden gelen bu sözler hiç bir zamanda söylenmiş sözlerden değildir. Ben bir kaç örnekle yetindim. Bunların özetini Kur'an'dan dinleyebilirsin. Sözün değişmesi, mânânın da değişmesine delildir.

Efendi ki onun yükü, bütün şekerdir, hem de şekerden daha şekerdir. Sarhoşluğu yüzünden onun kendi şekerinden haberi yoktur. Ona, dedim ki; "Sende olan o şekerden bana, bir az vermez misin?" "Hayır" dedi, bilmedi ki o "hayır" deyişi de bir şekerdir.

SÖZÜN HÜKMÜ

Mevlânâ'nın sözü yerindedir. Buyurmuştu ki: O kime söverse veli olur. O sırada hatırından geçti ki, sen geldiğin zaman biz de, o geldi, diye konuşuyorduk. Gerekmez ki, bizim sözümüzü kessin. Ben dedim ki: Burada o kadar kuvvet var ki, onları tek renge boyayalım içinde kıyam ve rükû gibi farzlar bulunmasa bile Allah ile birlikte olursan canına kuvvet gelir. Tenin aradan gider, gözün akan suya döner.

Kabristana gittiğin zaman ölülere saygı göstermek, onlardan bir şey istemek vacip değildir. Ancak ölülerin halinden sormak diriler üzerine vacip olur. Kabristandan geçerken, "Selâm sana ey müminler yurdu!" dersin. Eğer biri dese ki, "Sen ölü müsün? Diriler ölüyle konuşmaz. Onun sesi bu âlemde değildir. O başka bir âlemden gelen bir sestir. Bundan dolayı bana ne buyuruyorsun, ne yapayım şu âlemde?" Bunun işle ne ilgisi var? Çok söz eşek yükü gibidir, derler. Bu bellidir ama sözden de iş anlaşılır ama gerektir ki, söz hem öğretici hem de açık olsun. Konuşurken tatlı, güzel ve zevkli konuşmalı. Söz, kuru ve tatsız olmamalı, söz ne kadar açık olursa o kadar parlak düşer. Zaman zaman hoşa giden bir sözün aksini bile söyleseler yine ona zevksiz bir sözdür diyemeyiz. Söz vardır ki, her tarafa çekip çevirebilirsin.

Nasıl ki, "Minareden atlarken yarı yolda pişman oldu!" dediğin zaman sözünü kesmiyorum, "Söyle ama olacak şey değildir," demiyorum. "Sende bir kuvvet varsa söylediğin sözler bana çok çekici gelir," dedi. Ona sordum:

"Artık ne cazibe arıyorsun? Her ne söylüyorsan dinliyorum, onu doğruluk yönüne çekiyorum, zevk alıyorum."

Gönlüm, gamınla her gün bir az daha sızlıyor, bir az daha inliyor. Sevgilim, merhametsiz kalbin, hergün benden bir az daha bıkıyor, gamından biz vaz geçtik; ama gamın bizden vaz geçmedi. Gerçekten gamın senden daha vefalı imiş.

KULLUK

Sarayda bir Padişah vardır. Padişaha giden yol kapıdan geçer. Yani ona saygı göstermek için gelenler çok yüksek olan sarayın yan duvarlarından giremezler. Allah korusun! O duvarlardan atlamak isteyenler düşerler. Her şeyi mubah gören saygısızlar da ancak kapıda kalırlar. Bazı kimselerin kullukta nasıl davranacakları hakkındaki kuşkuları büyüktür. Dedim ki: Bu eksik bir düşüncedir. Başka bir cevap daha var ama burada söz tehlikelidir. Bu sözü çok dikkatle dinleyin. Kapı dışından gelenlerin sultan sarayına mutlaka kapıdan girmeleri gereklidir ama Padişahın bazı has kulları da vardır ki onlar zaten hep içerdedirler. Bu çetin bir konudur. Burada büyük tehlike vardır.

Hazreti Muhammed (S.A.) zaten has kullardandır. Kulluk vazifesini tamamıyla yerine getiriyordu. Yine cevap olarak deriz ki: Hazreti Peygamber, kullukta tam kuvvet ve kudret kazandığı zaman bile ondan kulluk mânâsı asla eksilmez ve daima daha güçlü olurdu. Kulluğun yüksek zevkini tadardı. O kapıda olduğu vakit kendini içerde görür, içerde iken de kendini yine içerde bulurdu. Ama başkalarında bu cihet zayıf idi; o mânâ, onlarda eksik kalıyordu. Nasıl ki, Ebû Said (Ebül Hayr), Ebû Ali (Sina) için bu nasıl adamdır? Demişti. Bir şeyler yaptı ama yapmamış sayılır. Ben ve Mevlânâ, her ne kadar iş zamanında kasıtlı olmayarak ibadet vaktini geciktirmekteyiz. Buna razı değiliz. Bunları gizlice kaza ediyoruz. Hele Cuma günleri Namaza gitmesem gönlüm daralır.

Niçin onun mânâsını bu mânâ ile birle süremedim diye üzülürüm. Burada gerçekten bir üzüntü olmasa bile yine üzülüyorum. Ama bir kul ki, ibadet ederken ansızın ilâhî hidayet onu cezp etmiştir. Hem ilk önce şu öğüdü hatırlayın ki, benim sözlerimde tekrarlamak, yeniden anlatmak yoktur. Ne desem ona uymak yaraşır. Her ne oldu ise o hep bizim sözlerimizi tekrar etmekten oldu. Sözü hiç tekrar etmeyin. Eğer birisi, söyleyin de bari hoşça, cana yakın ve tatlı sözlerden bir şeyler dinleyelim ne olur? Diye ısrar ederse, eski konuştuklarımı tekrar edemem. Eğer sana gerekli ise, git dinle! Sözün sırası gelince onu ben bilirim. O zaman söyleyeceğim. Ama uygun görmezsem hiç söylemem.

İKİ SEVGİLİ

İki sevgili arasındaki davranış nasıl olursa, ben de, sana öylece gelip boynuna sarılıyorum. Başka ne yapabilirim? Bu niyaz ile elde edilirse, demek ki, Hakkın iradesi dileğimize göre açıkça belirmiştir. Çünkü murat yani istek iradeden pek gizlidir. Murat, iradeyi bilir, ama irade muradı bilmez. Şu halde, o ne yaparsa Allah iradesi ile yapar. Onun için işlerine hiç kimsenin karışamayacağı o sevgilinin yaptığı her şey iradeye uygundur. O her ne yaparsa iradeye göre yapar. Her ne işlerse, iradeye uygun düşer. Bir kimseyi gördüğü zaman, onun doğuştaki halini, son durumunu, yaşantısı boyunca hangi duraklardan geçeceğini de görür; ama asla o işleri yapmayan, Allah buyruğunu tutmayan kimse, nasıl olur da onun aksini yapabilir? O bir yerde umut ışığı görürse belki uyanık davranır. Nasıl ki, Şeyhin nazarı ona erişmiştir dersin. Öyle bir insanın işi o yüzden tamam olur. O, bu halin Şeyh'ten ve kendisi tarafından olduğunu sanır. Böyle bir Şeyh'in etkisi nasıl olur? Bakarsınız ki, onda hiç bir seyir ve sülük yoktur.

Şeyh de kendisine bir şey söylememiştir. Burada Bayezid'e hıyar tarlası hikâyesini anlattılar. Dediler ki: "Adam hiç karpuz yemedi." Dedi ki: "Ben, Peygamberin karpuzu nasıl yediğini bilmediğim için yiyemem." İşte Peygambere uygun davranış burada hem suret, hem mânâ yönündendir. Peygambere uygun davranışı surette korumak gerektir. Şu halde bu uygunlukta hem sureti, hem de mânâyı korumayı nasıl ihmal edebilirsin? Hazreti

Mustafa, (Allah'ın Selât ve Selâmı üzerine olsun), şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah'ım! Biz sana karşı, senin ululuğuna yaraşan şekilde kulluk edemedik." Bayezid ise, "Kendimi kutlarım, şanım ne yücedir!" diyor. İş böyle olunca bir kimse, Bayezid'in bu sözüne bakıp da, onun hali Hazreti Muhammed'in (S.A.) halinden daha kuvvetli olduğunu sanırsa çok ahmak ve bilgisiz sayılır. Eğer şeriatın gerçek yönünü ararsan, evet şeriat da vardır, tarikat da! Şeriatın hakikati kandil gibidir. Kandilin maksat ve mânâsı ise, bir yere gideceğin zaman sana ışık tutmasıdır.

NEFSİNİZİ ÖLDÜ SANMAYIN

Eski vakaları bilip söyleyenden bir hikaye dinle de bu üstü örtülü sırdan bir koku al. Bir yılancı, afsunlarla yılan tutmak üzere dağlara yüz tuttu. Arayan ister yavaş gitsin, ister hızlı, nihayet aradığını bulur. İki elini de aramadan çekme. Arama yolda en iyi bir kılavuzdur.

Topal olsan, sakat olsan bile, uyuklar gibi halde, hatta edepsizcesine de olsa ona doğru kımıldan, onu ara. Gah lafla, gah susarak, gah şuraya, buraya boynunu uzatarak, o padişahın kokusunu almaya çalış. Yakup oğullarına "Yusuf un kokusunu haddinden fazla arayın" dedi.

Siz de her duygunuzu istidatlı bir hale getirin de her yanda adamakıllı onu araştırın. Allah, "Allah lütfundan meyus olmayın, ümit kesmeyin" dedi. Çocuğunu kaybetmiş Yakup gibi sen de bucak, bucak yürü. Onu ağzınla sorup soruşturun. Dört yana kulak verip onu araştırın!

Nereden bir güzel koku alırsan koklayın. Ne taraftan o aşinanın kokusunu alırsanız o tarafa yürüyün! Nerede bir kişiden lütuf görürsen o adama mukayyet ol, belki o lutfun aslına yol bulursun, olur ya! Bütün bu hoşluklar, ulu bir denizdendir. Sen cüzü bırak da külle dön.

Halkın savaşları hep güzellik içindir, hep iyilik içindir. Fakat yoksulluk azığı yok mu, asıl saadet nişanesi odur. Halkın kızışları sulh içindir ama rahata ulaşma tuzağı, daima rahatsızlıktır, zahmetle rahata ulaşılır. Her sille, okşamak içindir. Her şikayet, insana şükretmeyi andırır.

Ey kerem sahibi cüzden, kül kokusunu al. Ey hakim, zıttan zıddı istidlal et! Doğrusu savaşlar, barışa sebep olur. Yılancıda kim için yılan aradı. İnsan, geçim için, rahatlık için yılan arar, gamdan kurtulmak için gam yiyip durur. O da karda, kışta dağları dönüp dolaşmakta, iri bir yılan arayıp durmaktaydı.

Derken bir dağda iri bir ölmüş, yılan gördü. Şekli bile gönlünü dehşetle dolduruyordu. Yılancı, o şiddetli kış mevsiminde yılan ararken o koskoca ölü ejderhayı gördü. Yılancı, halkı hayretlere düşürmek için yılan tutar. İşte sana halkın bilgisizliği! İnsan, bir dağa benzer, dağ nasıl aldanır, nasıl olurda bir yılana hayran olur?

Yoksul ademoğlu kendisini tanımadı, bilmedi. Fazilet makamından gelip bu noksan alemine düşüverdi. İnsan kendisini ucuz sattı. Atlastı, kendini bir hırkaya yamadı gitti! Yüz binlerce yılan ve dağ, ona hayranken o, niçin hayretlere düştü, yılan sevdasına kapıldı? Yılancı, o ejderhayı tutup, halkı hayrete düşürmek için Bağdat'a geldi.

Birkaç para elde etmek için o çadır direği gibi ejderhayı çekip sürükledi. "Ölü bir ejderha getirdim. Avlamak için ne zahmetler çektin" diyordu. O, ejderhayı ölü sanıyordu. Fakat iyi dikkat etmemişti. Ejderha diriydi. Kıştan, soğuktan donmuştu. Diriydi ama ölü gibi görünüyordu. Alem de don-

muştur da adı cemaat olmuştur. Üstadım, cemaat, donmuş demektir.

Mahşer güneşi doğuncaya dek sabret de alem cisminin hareketini gör. Musa'nın elinde asa, yılan oldu ya, bütün alemi de buna kıyas et. Senin bir avuç topraktan ibaret olan varlığını nasıl bir cisim haline getirir? Bütün toprakları da bilgi ve anlayış sahibi bilmek gerek. Bunların hepsi de bu aleme göre ölü.

Fakat hakikat aleminde diridir. Burada susup duruyorlar ama orada söylemekteler. Onları hakikat aleminden bize yolladılar mı işte asa, bize ejderha kesilir. Dağlar, sese gelir, Davut'la beraber irlar, ilahi okur, demir bile avucunda mum gibi yumuşar. Rüzgar, Süleyman'ı yüklenir, taşır; deniz Musa ile konuşur.

Ay, Ahmet'in işaretini emrini anlar, . fermanına uyar, ateş, ibrahim'e ağustos gülü olur. Toprak, Karun'u yılan gibi sömürür, yutar; Hannane direği akla, fikre sahip olur. Taş, Ahmet'e selam verir; Dağ Yahya'ya haber yollar. Hepsi de bunlara "Biz size karşı duyar, görürüz. Sizinle hoşuz, neşeliyiz fakat namahremlere karşı susup durmaktayız" derler.

Ama siz bir cemaate gidiyor, ona yöneliyorsunuz. Artık cemaatlerin canına, sırrına nasıl mahrem olursunuz ki? Cemaatlerden can alemine gidin de alemin cüzülerinin ahengini duyun! O vakit cansız şeylerin tespihlerini apaçık duyarsın da tevil vesveselerine kapılmazsın. Can aleminde kandiller yok da görmek için tevillere yapışıyorsun,

"Tespihten maksat, nasıl olur da zahiri tespih olur? Bu tespihte bulunan bu cansız şeyleri görmek de sapıklıktan başka bir şey değil. Doğrusu şu: onları gören, ibret alır da Allah'ı tespih eder. Sana Allah'ı tespih etmeyi hatırlıyor ya işte bu tespihe delil olmaları, onları tespih etmesi demektir" dersin.

İtizal ehlinin tevili budur işte. Hal nuruna sahip olmayan kişinin işi budur. İnsan, duygudan çıkmadı mı gayb alemine tamamıyla yabancıdır. Bu sözün sonu gelmez. Yılancı, o yılanı yüzlerce zahmetle çeke çeke Bağdat'a kadar geldi, o maceracı adam, çarşıda bir hengamedir koparmak için. Yılanı Şat kıyısına koydu.

Bağdat şehrinde bir gürültüdür koptu. "Bir yılancı ejder-

ha getirmiş, acayip görülmemiş mefret bir şey. Nasıl da avlamış?" diye. Yüz binlerce ahmak adam toplandı. Ahmaklıklarından onlar da yılancı gibi yılana avlandılar. Onlar yılanı görmek için bekleşiyorlardı. O da etraftaki halk tamamıyla toplansın diye bekliyordu.

Halk iyice toplansın da elime geçecek para çok olsun diyordu. Yüz binlerce herzevekil toplandı, halka oldular. Bir ayak, bin ayak üstüne geldi! kalabalıktan erkeğin kadından haberi yoktu. Halkla ileri gelenler birbirlerine girmiş adeta kıyametten bir alamet olmuştu. Yılancı, yılanın üstündeki kilimi kımıldattıkça halk, parmaklarının ucuna basıp boyunlarını uzatıyordu.

Ejderha, zemheriden donmuştu. Yüzlerce kilimin, kebenin altındaydı. Yılancı, ihtiyatı elden bırakmamış, onu kaim iplerle bağlamıştı fakat halkın toplanmasını beklerken epeyce bir zaman geçmiş, ırak güneşi, yılanın üstüne vurmuştu. Güneş onu epeyce ısıtınca azasından soğuk ahlar sıyrılıp gitmişti.

O müddet zarfında ölü bir halde bulunan ejderha dirildi, kımıldamaya başladı. Ölü yılanın kımıldadığını görünce halkın hayreti birken yüz bin oldu. Şaşkınlıklarından naralar atarak hep birden kaçışmaya koyuldular. Ejderha halkın gürültüsünden çatır çatır bağlarını koparmaya başladı. İplerin her biri bir yana düştü.

İplerini koparıp kilimin altından sıyrıldı. Bir de ne görsünler, aslan gibi kükreyen çirkin, mefret bir ejderha! Kaçarken halk birbirini çiğnedi, birçok kişiler ayak altında kalıp öldüler, ölülerden yüzlerce yığın oldu. Yılancı, ben meğerse dağdan, ovadan ne getirmişim diye korkusundan yerinde katılıp kaldı.

O kör koyun kurdu uyandırdı. Cahil, Azrail'in yanına kendi ayağıyla gitti. Ejderha o ahmağa bir lokma ediverdi. Haccac'a kan dökmekten kolay ne var. Sonrada bir direğe sarılıp kendisini sıkı, karnında herifin kemiklerini çatır çatır kırdı. Senin nefsinde bir ejderhadır. O, nereden öldü ki?

Dertten, eline fırsat düşmediğinden dondu, yoksa Firavunun eline geçenler, onun da eline geçse neler yapmaz. Irmak bile, Firavunun emriyle akardı. Onun eline de böyle bir kudret düşse hemen Firavunluğa başlar, yüzlerce Musa'nın da yolunu vurur, yüzlerce Harun'un da!

O ejderha, yoksulluk elinde bir kurtcağız kesilir. Mevki ve mal yüzünden bir sivrisinek büyür, çaylaklaşır. Ejderhayı ayrılık karı içinde tut, sakın onu Irak güneşinin altına getirme. Ejderhan donmuş bir halde iken selamettesin fakat kurtuldu, kendine geldi mi ona lokma olursun.

Onu mat et de mat olmadığından emin ol. Ona pek acıma, o iyilik edilecek kişi değildir. Üstüne şehvet güneşi vurdu mu o geberesice hemen yarasa gibi kanatlarını çırpmaya, uçmaya başlar. Ercesine onu savaşa çek, babayiğitçe onunla vuruş. Allah, sana vuslatıyla karşılık versin!

Hulasa o adam ejderhayı getirip de o korkunç şey, sıcak havada kendine gelince. O fitneleri meydana çıkardı. Hatta azizim, söylediklerimizin yüz kat üstününü yaptı! Sen ona zahmet, eziyet vermeden uslu, rahat ve vefakar bir halde tutmayı mı umuyorsun? Bu, her aşağılık kişiye nasip mi olur? Ejderhayı öldürmeye bir Musa gerek. Yüz binlerce halk onun tedbiriyle mağlup oldu. Ejderhasından yılıp kaçtı, ölüp gitti!

HAKİKATE ERMEK

Şarabını küp içinde saklarsa mizacı daha kuvvetli olur. Sözü anlayabildinse, telâşa düşersin, mahvolursun. Çünkü beni görürsün. Ben de Mevlânâ'yı görürüm. Öyle bir hale gelirsin ki, Mevlânâ'yı görünce, "Ne mutlu beni görene!" dersin. Ben de belki yüz kere söylemişimdir. Bende, Mevlânâ'yı görebilecek kuvvet yoktur. Mevlânâ da benim için böyle söyler. Ama bana göre dostluk, Mevlânâ'yı gördükten sonra nefsini öldürmektir. Ta ki onu bir daha bulamadık, öldü desinler.

Bana dedi ki: "Sen o nazenin değilsin, ilim vardır, ilimde çeşitli değişiklikler vardır. Bu çok zor fakat açık bir meseledir. Açıklıkta da değişiklikler vardır. Her ne kadar burada da o parlaklık ve açıklık varsa da, bu açıklıktaki değişiklikler de geçer, tekrar meydana gelir, insan gittikçe Mutmainne yani hakikate inanmış ve kanmış bir hale gelir; bundan sonra da erginlikten, devamlı bir iman ve vicdan huzurundan sende bir eser kaldığında. Artık hakikate erdin demektir.

GÜNDÜZÜ GECELEYİN ARA

Peygamber bir sabah Zeyd'e "Ey temiz ve saf arkadaş, sabahı nasıl ettin? Diye sordu. Zeyd: "Mümin bir kul olarak" deyince "İman bağın yeşermiş, çiçekler açmışsa nişanesi nerede?" dedi. Zeyd dedi ki: "Gündüzleri susuz geçirdim, geceleri aşktan yanıp yakılmadan uyumadım. Mızrak kalkandan nasıl geçerse ben de gündüzlerden, gecelerden öyle geçtim, (onlar beni tutamadıkları gibi onlardan bana bir şey de bulaşmadı.)

Ondan dolayı bence bütün şeriatler, bütün dinler birdir. Bence yüz binlerce yılla bir saat aynı. Ezelle ebet birleşti fakat akıl, kabiliyetsizliğinden buraya yol bulamaz." Peygamber "Peki, o yoldan, bu diyarın anlayışınca, bu diyar akıllılarının harcına getirdiğin bir hediye var mı, nerede? Çıkar bakalım!" dedi.

Zeyd dedi ki: "halk, gökyüzünü nasıl görürse ben de arşı, arştakilerle beraber öyle görüyorum. Benim önümde sekiz cennetle yedi cehennem, şaman önündeki put gibi apaçık ve meydanda. Halkı, değirmende buğdayı arpadan fark edercesine teker teker tanıyorum.

Cennetlik kim, yabancı nerede? Bence yılan ve balık gibi çok aşikar. "Kıyamet günü, bazı yüzler ak olur, bazıları kara..." Sırrı, şimdiden meydana çıktı. Bu halkın bir kısmının yüzü ak, bir kısmının kara."

Hakikatte bazı ruhlar, bundan önce de (dünyaya gelmeden de) ayıplıydı fakat ana rahminde olduğu için hali, halka gizliydi. Şaki, ana karnında şaki olur (fakat bilinmez) Cisim alemindeyse cisimdeki hallerden, ruhun halleri de anlaşılır.

Vücut da ana gibi can çocuğuna gebedir. Ölüm, doğmak derdi ve kıyamettir. Bu dünyada geçmiş canların hepsi, "O ferahlı can acaba nasıl doğacak?" diye beklemektedirler. Zenciler, o mutlaka bizdendir derler. Beyazlar da, imkanı yok... O çok güzel olacak, derler.

Vücudun canı, ahiret alemine doğunca artık beyaz, kara ihtilafı kalmaz. Kara ise Zenciler alıp götürürler, beyazsa kendi cinslerinden olan bu çocuğu, beyazlar alıp götürürler fakat doğmadıkça anlamak, alemdeki müşkül işlerdendir. Çünkü henüz doğmamış çocuğun nasıl olduğunu bilen azdır. Bunu anlayan kişi ancak Tanrı nuruyla bakıp gören kişidir. Böyle olan zat, batına da nüfuz edebilir. Nutfenin aslı beyaz renkli ve hoştur fakat beyaz kişinin canının aksi; Nutfeye renk verir, onu en güzel şekle sokar; kara kişinin canının aksi de bir kısım halkı, en aşağılık bir renge, en bayağı bir şekle sürer, götürür.

Bu söze nihayet yoktur. Sen yine atını sür de biz kervandan geri kalmayalım. Bir gün her zümrenin önünde, saman çöpü müsün , dağ mı. Hindu musun, Türk mü? Meydana çıkar. Hindu ile Türk, ana karnında belli olmaz fakat doğunca zayıf mı kuvvetli mi... herkes görür anlar.

Zeyd "Ben halkı, kadın, erkek... Herkesi, kıyamet günündeymiş gibi apaçık görüyorum. Hemen şimdicik söyleyeyim mi? Yoksa kapayayım mı?" dedi. Mustafa, dudağını ısırarak sus demek istedi.

Zeyd dedi ki: "Ey Tanrı Peygamberi, haşir sırrını söyleyeyim de bugün dünyada kıyameti koparayım mı?

Müsaade et bana, perdeleri yırtayım da aslım, mahiyetim güneş gibi parlasın; Güneş benim nurumdan tutulsun...

Hurma ağacı (gibi meyveliler) ile söğüt ağacını (gibi meyvesizleri) göstereyim. Kıyamet sırrını açayım, halis altın para ile ayarı bozuk parayı izhar edeyim. Elleri kesik Eshab-ı Simalı küfür rengiyle al rengi...

Tutulmayan, gidilmeyen ayın ziyasında yedi nifak deliğini... Şakilerin pırtıl elbiselerini göstereyim. Peygamberlerin davullarını, nöbetlerini duyurayım. Cehennemi, cennetleri, ikisinin arasındaki arafı apaçık olarak kafirlerin gözlerinin önlerine getireyim.

Kevser Havuzunun coşmakta olduğunu... suyunun, cennetliklerin yüzlerine vurmakta. "İç, İç!" diye seslenmekte ve bu sesin de kulaklarına gelmekte bulunduğunu... Susuzların, havuzun etrafında koşup durduklarını apaçık göstereyim.

Onların omuzları omuzlarıma sürünmekte, naraları kulağıma gelmekte. İşte gözümün önünde. Cennet ehli, dilekleriyle birbirlerini kucaklamışlar; Birbirlerinin evlerini ziyaret ediyor, musafahada bulunuyorlar, dudaklarından buseler yağmalıyorlar.

Aşağılık kişilerin hasret naralarından "ah, ah" diye bağrışmalarından kulağım sağır oldu. Bu söylediklerim ancak işaretlerden ibarettir. Daha derin söylerim ama Peygamberi incitmekten korkuyorum."

Zeyd, böylece sarhoş, harap bir surette söyleyip duruyordu. Peygamber, yakasını büktü. Dedi ki: "Kendine gel, atın pek hızlı gidiyor, yuları çek. "Tanrı haya etmez" hükmünün aksi vurdu, utanma ortadan kalktı. Aynan, kılıftan çıktı. Ayna ve terazi yalan söyler mi?

Ayna ile terazi, kimse incinmesin, utanmasın diye sözünü saklar mı? Ayna ile teraziye yüzlerce yıl hizmet etsen onlar yine doğrucu ve kadri yüce mihenklerdir. Sen benim sırrımı sakla, doğruyu gizle; sen de eksik gösterme, fazla göster (diye yalvarsan bile) Onlar sana "Kendini maskara etme ayna, terazi nerede; hile düzen nerede?

Tanrı, hakikatlerin bizim vasıtamızla anlaşılması için kadrimizi yüceltti. Eğer bu doğruluğumuz olmasaydı ne değerimiz olurdu; iyilerin yüzünü nasıl ağartır idik?" derler.fakat sen, gönlüne Sina dağındaki Tanrı tecellisi vurduysa bile yine aynayı koynuna koy!"

Zeyd, "Tanrı güneşi, ezeli güneş, hiç koltuğa sığar mı? Aslı olmayan şeyleri de yırtar, yakar; koltuğu da. Önünde ne delilik kalır, ne akıllılık!" dedi. Peygamber dedi ki: "Bir parmağını gözünün üstüne koydun mu dünyayı güneşsiz görürsün.

Bir parmak bile, aya perde oluyor. İşte bu padişahın ayıp örtücülüğüne alamettir. Bir suretle bir nokta (gibi olan parmak), cihanı örter; bir sürçme de güneşi küsufa uğratır. Dudağını yum, denizin dibine bak. Tanrı, denizi, insana mahkum etmiştir.

Nitekim selsebil ve Zencebil ırmakları da Tanrı'nın cennete koyduğu kulların hükmü altındadır. Cennetin dört ırmağı bizim hükmümüzdedir fakat bu gücümüzden, kuvvetimizden değil Tanrı emriyle böyledir.

Bu ırmaklar, büyücülerin hükümlerine uyan büyüler gibi bizim hükmümüzdedir; onları nereye istersek oraya akıtırız. Bu akıp duran ve gönlün hükmü altında, canın fermanına tabi bulunan iki göz çeşmesi gibi...

Gönül dilerse gözler; zehrin, yılanların bulunduğu tarafa gider; gönül dilerse baktığı şeylerden ibret alır. Gönül dilerse görülen şeylere bakar; gönül dilerse örtülü, gizli şeylere akar. Gönül dilerse, gözleri külliyat tarafına sevk eder; gönül dilerse cüziyatta hapseyler.

Bu beş duygu da (çeşmelerdeki lüleler, nasıl çeşmeye tabi ise) aynı tarzda gönle tabidir. Onun muradınca ve onun emrine göre iş görür. Gönül ne tarafı işaret ederse beş duygu da eteklerini toplayıp o tarafa gider.

Musa'nın elindeki sopa nasıl Musa'ya tabi ise el, ayak da apaçık gönlün emrine tabidir. Gönül isterse ayak, raksa girer yahut yavaş yürürken hızlı yürümeye başlar. Gönül isterse el, parmaklarla hesaba girişir yahut kitap yazar.

El gizli bir elin hükmündedir. O gizli el içerdedir, dışarıya teni dikmiş, kendisine onu vekil etmiştir. Gönül dilerse el, düşmânâ bir ejderha kesilir. Gönül dilerse sevgiliye yardımcı olur. Gönül dilerse el, yemek için kepçedir, on batmanlık gürz.

Acaba gönül, bunlara ne söylüyor ki? Bu ne şaşılacak vuslat, bu ne gizli sebep! Gönül, acaba Süleyman Mührünü mü

ele geçirdi ki bu beş duygunun yollarını istediği gibi işaret etmekte! Beş zahiri duygu dışarıda kolayca onun mahkumu olmuş, beş batini duyguda içeride onun memuru...

On duygu bunlardan başka yedi endam... Daha da dille söylenmeyecek kadar çok kuvvetler... Gayri sen say. Gönül mademki ululukta sen de bir Süleyman'sın. Parmağındaki saltanat yüzüğüyle perilere, şeytanlara hükmet! Bu saltanatta hileye sapmazsan o üç şeytan, senin parmağından yüzüğü alamaz.

Gayri adın, sanın, bütün dünyayı tutar. Cismin gibi iki cihan senin hükmüne uyar fakat şeytan elindeki yüzüğü alırsa padişahlık bitti, bahtın öldü demektir. Tanrı kulları, eğer iş böyle olursa bundan böyle kıyamete kadar ancak ve ancak "Ah hasretlik!" der, durursunuz. Hadi, tutalım, kendi hileni inkar edersin; canını teraziyle aynadan nasıl kurtaracaksın?"

Bu sözün sonu yoktur. Zeyd; kalk, natıka Burak'ını bağla! Söz söyleme kabiliyeti ayıbı açar; gayb perdelerini yırtar. Tanrı, nice yerlerde gaybı ister. Şu davulcuyu sür, yolu kapa. Atını hızlı sürme, yuları çek. Sıraların gizli kalması, herkesin gizli zannından mesrur olması daha iyi.

Hak kendisinden ümit kesenlerin de bu ibadetten yüz çevirmemelerini istemektedir; Onlar da bir ümide kapılsınlar, birkaç gün o ümidin maiyetinde koşup dursunlar; Tanrının merhameti herkese şamil olduğundan diler ki o rahmet, herkesi aydınlatsın.

Her bey, her esir, ümit ve korkuyla Tanrı'dan çekinsin. Bu ümit ve korku: herkes bu perdenin ardında beslenip yetişsin diye perde ardına girmiştir. Ümit ve korku perdesini yırttın mı. Gayb, bütün şaşaasıyla ortaya çıkar.

Bir genç dere kıyısında balık tutan birisini görüp, "Bu balıkçı Süleyman olmalı" diye zanna düştü. Süleyman ise neden yalnız ve gizlenmiş; değilse nasıl oluyor da bu derece Süleyman'a benziyor?"

Süleyman tekrar müstakil bir padişah oluncaya kadar gönlünde bu şüphe vardı. Dev onun tahtından, diyarından yıkılıp gitti; baht kılıcı, o şeytanın kanını döktü. Yine yüzüğünü parmağına taktı dev ve peri askerlerini yine başına topladı.

Halk, seyretmek için tapuya geldiler, düşünceye kapılmış olan genç de onların arasına katılıp huzura vardı. Süleyman'ın parmağında yüzüğü görünce düşüncesi, kuruntusu tamamı ile geçti.

Vehim, işin gizli, kapalı olduğu zamandadır. Bu araştırma görünmeyen şey içindir. Ortada olmayan şeyin kuruntusu, büyüdükçe büyür fakat gaypta olana şey, meydana çıktı mı, kuruntu geçer.

Gerçi bir şeyin hakikatini izhar etmek esasen kemaldir ve canları kuruntudan kurtarır; Fakat gayba imanın, görünen şeye inanmaya nispetle bire yüz fazileti vardır. Bunu iyice bil de şüphe ve tereddütten kurtul! Nurlu gökyüzü yağışsız olmaz ama kara yeryüzü de nebatatı yetiştirmeden vazgeçmez.

Bana gayba iman edenler gerek. Onun için bu fani konağın penceresini örttüm. Nasıl izhar eder de gökleri yarar, açarım; eğer hakikatleri meydana korsam, nasıl" Bunda bir ayıp, bir noksan gördün mü?" diyebilirim?

Bu karanlıkta arayıp taradıkça herkes, yüzünü bir tarafa çevirir; İşler bir zaman aksine gider; hırsız, polisi dar ağacına sürükler... Böylece bir nice sultan, bir nice yüce himmetli, bir müddet kendi kuluna kul olur.

Kul, efendisinin huzurunda değil iken de kulluğunu korur, itaatten çıkmazsa bu kulluk iyi ve hoş bir kulluktur. Bu padişahın önünde onu öğen kişi nerede, padişah yokken bile ondan utanıp çekinen nerede.

Memleket ucunda, padişahtan saltanat sayesinden uzak bir kale dizdarı; Kaleyi düşmanlardan korur, orasını sayısız mal ve para verse bile satmaz, Padişah orada değil iken, hudut boylarında, padişahın huzurundaymış gibi vefakarlıkta bulunursa; O dizdar; elbette padişahın yanında, huzurunda bulunan ve can feda eden kişilerden daha değerlidir.

Şu halde yarı zerre miktarı, fakat gaibane emir tutmak; emredicinin huzurunda kulluk etmek ve emrine uymaktan yüz binlerce defa üstündür. Kulluk ve iman, şimdi makbuldür fakat ölümden sonra her şey meydana çıkınca inanmak, bir işe yaramaz.

Hakikatin kapalı, örtülü olması ve gayba inanmak daha

iyi, daha makbul olunca ağzın kapalı, dudağın yumuk olması elbette iyidir. Kardeş, sözden el çek ki bizzat Tanrı, sende Ledün ilmini meydana çıkarsın. Güneşin varlığına delil kendisi yeter. Tanrı'dan daha ulu şahit kimdir?

Hayır söyleyeceğim çünkü Kur'an'da şahadet hususunda hep beraberce Tanrı da anılmıştır, melek de alimler de. Tanrı da şahadet eder, melekler de, bilgili kişiler de: Şüphe yok ki Rabb, ancak daimi Tanrı'dır...

Hak, şahadet edince melek kim oluyor ki şahadette Tanrı ile müşterek olsun! Çünkü ziyaya tahammül edemeyen zavallı gözlerle biçare gönüllerin güneşin nuruna ve güneşe takatleri yoktur. Bu çeşit gözler, böyle gönüller, yarasaya benzerler. Yarasa güneşin ışığına, güneşin hararetine tahammül edemez, ümidini keser (güneşten mahrum kalır)

Gökyüzünde cilve eden güneşe şahadette, melekleri de bize dost, bize eş bil! "Biz o tek güneşten nurlandık, güneşin halifesi gibi zayıfları nurlandık" diye şahadet ederler. Her melek; yeni ay yahut üç günlük ay yahut da dolunay gibi kemal, nur ve kudret sahibidir.

O şule; üçer, dörder kanatlı meleklerin her birine, mertebelerine göre vurmakta, onları nurlandırmaktadır. Meleklerin kanatları insanların akıl kanatlarına benzer. İnsanların akılları arasında da çok fark vardır. İyilikte olsun, kötülükte olsun her insana kendisine benzer bir melek arkadaştır. Gözü tahammül edemediği için çipile, yıldız ışık verir, o da bu suretle yol bulur.

Peygamber "Sahabem yıldızlar gibi yola gidenlere ışık, şeytanlara taştır" dedi. Herkes uzaktan görebilseydi gökyüzündeki güneşle nurlanırdı. Ve ey aşağılık kişi, güneşin nuruna delalet etmek üzere yıldıza ne lüzum kalırdı?

Ay; buluta, toprağa ve gölge der ki: "Ben de sizin gibi insanım ancak bana vahiy geliyor. Ben de yaratılışta sizin gibi karanlıktım fakat vahiy güneşi, bana böyle bir nur verdi. Güneşlere nispetle biraz karanlığım, fakat insanların karanlıklarına nispetle nurluyum. Tahammül edebilesin diye nurum zayıf çünkü sen parlak güneşin eri değilsin

Balla sirkeden meydana gelen sirkengebin gibi ben de nurlu zulmetten meydana geldim ve bu suretle kalp hastalığına

yol buldum, faydalı oldum. Hasta adam hastalıktan kurtulunca sirkeyi bırak bal yiye gör."

Gönül tahtı, heva ve hevesten arındı; gönül de "Er Rahmanu alel arşisteva" sırrı zuhur etti. Bundan sonra Hak, gönle vasıtasız hükmeder. Çünkü gönül bu rabıtayı buldu. Bu sözün de sonu yoktur. Zeyd nerede? Ona rüsvay olmak iyi değildir, diyeyim!

Artık Zeyd'i bulamazsın, o kaçtı; kapı yanındaki son saftan fırladı, papuçlarını bile bıraktı! Sen kim oluyorsun? Zeyd bile, üstüne güneş vurmuş yıldız gibi kendisini kaybetti, bulamadı! Ondan ne bir nakış bulabilirsin, ne bir nişan... Hatta ne de saman uğrusu yoluna gidebilmek için bir saman çöpü!

Duygularımızla sonu gelmeyen sözümüz, sultanımızın bilgi nurunda mahvoldu. (Bu mazhariyete erenlerin) duygularıyla akılları iç alemde "Ledeyna Muhdarun" denizinde dalgalanmakta, dalga dalga üstüne coşup durmaktadır fakat gece olunca gene teklif ve icazet vakti gelir; gizlenmiş yıldızlar işlerine, güçlerine koyulurlar. Tanrı akılsızların akıllarını kulaklarında halka halka küpeler olduğu halde geri verir. Hepsi hamdüsena ederek ayaklarını vurur, ellerini çırpar, nazlı nazlı "Rabbimiz bizi dirilttin bize hayat verdin" derler.

O çürümüş deriler, dökülmüş kemikler, yerden tozlar koparan atlılar kesilir; Kıyamet günü, şükrederek yahut kafir olarak yokluktan varlığa hamle ederler. Niçin başını çevirir, görmezlikten gelirsin? Önce yoklukta da böyle baş çevirmemiş miydin?

"Beni nerede yerimden tedirgin edecek? Deyip yoklukta da böyle ayağını diremiştin. Tanrı'nın sun'u; görmüyor musun? Nasıl seni alnındaki perçemden tutup çekerek: Evvelce hatırı hayalinde olmayan bu çeşit hallere uğrattı. O yokluk da daima Tanrı'ya kuldur. Ey dev kulluk et. Süleyman diridir!

Dev havuzlar gibi kaseler yapmakta; kudreti yok ki bu işi yapmaktan vazgeçsin yahut emredene bir cevap versin! Bir kendine bak, yok olmaktan nasıl titreyip durmaktasın? Yokluğu da aynen böyle tir tir titrer bil! Dünya mansıplarını elde etsen bile yine kaybetme korkusundan canın çıkar.

En güzel olan (Güzeller güzeli) Tanrı'nın aşkından başka ne varsa can çekişmeden ibarettir, hatta şeker yemek bile! Can

çekişme nedir? Ölüme yaklaşmak, ab-ı hayatı elde edememek. Halkın iki gözü de toprağa ve ölüme saplanmıştır. Ab-ı hayat var mı, yok mu, bunda yüz türlü şüpheler var.

Sen cehdet de bu yüz şüphen de sana düşsün. Geceleyin yürü ,yol al. Uyudun mu gece gitti gider! O gündüzü geceleyin ara; karanlıkları yakan o aklı, kendine kılavuz yap! Kötü renkli gecede çok iyilikler vardır. Ab-ı hayat, karanlıkların eşidir, karanlıktadır.

Böyle yüzlerce gaflet tohumunu ekip durdukça başını uykudan kaldırabilir misiniz? Ölü uyku, ölü lokmaya dost oldu; efendi uyudu, geceleyin iş gören hırsız da hazırlığa koyuldu. Senin düşmanın kimlerdir? Bilmiyorsun.

Ateşten yaratılanlar, topraktan yaratılmışların varlığına düşmandır. Ateş suyun ve oğullarının düşmanıdır. Nitekim su da ateşin canına düşmandır. Suyun ve çocuklarının düşmanı olduğundan su da ateşi öldürür, söndürür. Bütün bunlardan sonra (şunu da bil ki) bu ateş, şehvet ateşidir, günahın suçun aslı ondadır. Dış alemdeki ateşi su söndürür fakat şehvet ateşi kıyamete kadar sürüp gider. Şehvet ateşi, su ile sakin olmaz çünkü azap ve elem bakımından cehennem tabiatlıdır.

Şehvet ateşine ne çare var? Din nuru. Müminler ;nurunuz kafirlerin ateşini söndürdü. Bu ateşi ne söndürür? Tanrı nuru. Bu hususta İbrahim'in nurunu kendine usta yap ki öd ağacına benzeyen bu cismin, nemrut gibi olan nefis ateşinden kurtulsun!

Şehvet ateşi yanmakla eksilip bitmez. Yanmakla güzelce eksilir, nihayet yok olur. Bir ateşe odun attıkça o ateş nereden sönecek? Fakat odun atmazsan söner çünkü bu çekinme ateşe, su serper. Yüzüne, kalplerin haramdan çekinmesinden kızıllık süren kişinin güzel yüzü, hiç ateşten kararır mı?

Ömer'in zamanında bir yangın oldu. Ateş, taşları bile kuru ağaç gibi yakmaktaydı. Yapıları, evleri yakmağa, hatta kuşların kanatlarını ve yuvalarını bile tutuşturmağa başladı. Alevler şehrin yarısını sardı. Su bile ondan korkmakta, şaşırmaktaydı!

Akıllı kişiler, ateşe kovalarla su ve sirke döküyorlar. Yangın irşada gelip alevini artırıyordu. Ona Tanrı yardım etmekteydi.

Halk Ömer'e yüz tuttular, koşa koşa gidip "Yangınımız suyla sönmüyor?" dediler. Ömer "O yangın, Tanrı alametlerindendir. Sizin hasislik ateşinizden bir şuledir. Suyu bırakın yoksullara ekmek dağıtın. Eğer bana tabi iseniz hasisliği terk edin" dedi.

Halk, Ömer'e "Bizim kapılarımız açık. Cömert kişileriz, mürüvvet ehliyiz, dediler. Ömer dedi ki: "Siz, adet olduğu için yoksullara ekmek verdiniz, Tanrı için eli açık olmadınız. Öğünmek, görünmek, nazlanmak için cömertlik etmektesiniz; korkudan. Tanrı'dan çekinmeden, ona niyaz etme yüzünden değil!"

Mal tohumdur, her çorak yere ekmek; kılıcı her yol vurucunun eline verme! Din ehlini kin ehlinden ayırt et; Hakla oturanı ara, onunla otur! Herkes, kendi kavmine (meşrebine uygun kimselere) cömertlik gösterip mal, mülk verir, Nadan kişi de bu suretle bir iş yaptım sanır.

DAVET

Birisi, gündüzün, gönlü aşk ve yanışla dolu olarak kandille gezerdi. Bir herzevekil ona dedi ki: A adam kendine gel de öyle bir dükkanı arayıp durma. Aydın günde kandille ne gezip duruyorsun, bu ne saçma şey?

Adam dedi ki: Her yanda adam arıyorum. O nefesle diri olan kimdir? Bir adam, şu pazar, adamla dolu o hür kişi dedi.

Adam arayan dedi ki: Bu iki yol ağzı ana caddede öfke ve hırs zamanında dayanan bir adam arıyorum. Öfke ve şehvet vaktinde kendini tutabilen adam nerede? Bucak bucak, sokak sokak böyle bir adam arıyorum işte. Nerede alemde bu iki halde dayanabilen bir adam ki bugün ona canımı feda edeyim.

Bunu duyan, nadir bulunur bir şey arıyorsun, fakat kaza ve kaderden gafilsin dedi iyi bak. Sen, fere bakıyorsun; asıldan haberin bile yok. Biz feriz asıl olan kader hükümleridir. Kaza ve kader, dönüp duran gökyüzünün bile yolunu kaybeder. Çare alemini daraltır, demirle mermeri bile eritir, su haline getirir.

Ey bu yolu adım âdım adımlamaya karar veren kişi, sen hamın hamısın, hamın hamısın, hamın hamı. Değirmen taşının dönüşünü gördün, bari gel de dereyi de gör. Toprağı tozu havalanmış görmedesin. Fakat toprağın arasında yeli de gör. Düşünce kaplarını kaynar görmedesin, aklım başına devşir de ateşe de bak.

Tanrı Eyyüb'e ihsanlarını söylerken ben, senin her kılma bir sabır verdim dedi. Kendine gel de sabrına bu kadar bakma. Sabrı gördün sabır vereni de gör. Dolabın dönüşünü ne vakte dek göreceksin? Başını çevir de hızlı ve coşkun coşkun akan suyu da gör. Görüyorum deyip duruyorsun ama onu görmenin ayan beyan nişaneleri vardır.

Şöyle denizin köpüğünü görüverdin mi hayran olman lazım ki denizi de göresin. Köpüğü gören, sırlar söyler. Fakat denizi gören şaşırır kalır. Köpüğü gören niyetlerde bulunur; denizi gören, gönlünü deniz haline getirir. Köpükleri gören onları sayar döker. Denizi görenin irade ve ihtiyarı kalmaz. Köpüğü gören dönüp dolaşmaya düşer. Denizi gören de hiçbir gıllıguş kalmaz.

Bir adam, Mecusi'nin birine, yahu gel de Müslüman ol Müslümanlar arasına karış dedi.

Mecusi dedi ki: Tanrı dilerse imânâ gelirim, ihsanını çoğaltırsa yakin elde ederim dedi.

Müslüman dedi ki: Tanrı senin imânâ gelmeni ister, canını cehennemden kurtarmak diler. Ama kötü nefsin, o çirkin Şeytanın seni küfür tarafın, kilisenin bulunduğu yere çekmektedir.

Mecusi, ey insaf sahibi dedi, mademki onlar üstün, ben de güçlü kuvvetli olana dost olurum. Üstün olana dost olabilir, beni daha fazla ve kuvvetle çekenin bulunduğu yere gidebilirim. Tanrı, benden adamakıllı öz doğruluğu istiyormuş. Dileği yerine gelmedikten sonra ne fayda? Nefis ve Şeytan, kendi

dileğini yürüttükten sonra tanrı inayeti kahroldu, paramparça oldu demektir.

Sen bir köşk, bir saray yaparsın. Onu yüzlerce nakışlarla, resimlerle bezersin. Sen onun bir hayır yurdu, bir mescit olmasını istersin ama başka biri çıkar gelir, orayı kilise, mânâstır yapar. Yahut sen bir kumaş dokur, ondan giyinmek için kendine bir kaftan yapmak istersin. Sen kaftan istersin ama düşman, inadı yüzünden senin rahmine o kumaştan şalvar yapar. Canım efendim, onun isteğine uymaktan başka ne çaresi var kumaşın? Kumaş sahibi zebun oldu, kumaşın ne kabahati var? Üstün olmayana ait olmayan kimdir ki?

Birisi, ev sahibinin isteği olmadan sürüp gelir, onun yurduna diken ekerse, ev sahibi, elbette horluğa düşmek zorunda kalır. Ona böyle bir horluk, çaresiz gelip çatar.

Bende taze ve yeni isem de ne çare? Hor hakir oldum işte. Sevgili böyle istiyor, ben de hor oluyorum. Nefsin istediği olduktan sonra artık, bir işi Tanrı dilerse olur demek, bir alaydan ibarettir. Ben, Mecusilerin kusuru, yahut kafirsem de Tanrı hakkında yine böyle bir zanda bulunmam. Bir kimse onun dileği olmadan ülkesinde gezsin dolaşsın, buyruk yürütsün... buna imkan yoktur.

Birisi, onun ülkesini ele geçirsin de soluğu yaratan Tanrı, bir nefes bile almasın, bir şey bile söylemesin, böyle şey olmaz. Eğer Tanrı, bir adamdan Şeytanı sürüp koymak dilerde buna rağmen Şeytan, her an o adamın derdini arttırırsa, bu Şeytana kul olmak gerek. Çünkü her mecliste üstün çıkan o. Ben, aman Şeytan benden kapmasın der durursam peki, böyle bir anda o ihsanlar sahibi Tanrı neden elimden tutmaz. Onun dilediği oluyorsa artık benim işim kimden düzelir ki?

Haşa; Tanrı neyi dilerse o olur. O, mekan aleminde de hakimdir, mekansızlık aleminde de. Hiçbir kimse, onun ülkesinde onun emri olmadıkça bir kılı bile kımıldatamaz. Mülk onundur, ferman onun. Onun kapısında en aşağılık köpek, Şeytandır.

Türkmen'in kapısında bir köpeği olsa, o köpek, onun kapısına yüzünü başını koyup yatsa, evin çocukları, kuyruğunu bile çekseler aldırmaz, onların ellerinde oyuncak olur.

Fakat yoldan bir yabancı geçse erkek aslan gibi ona saldı-

rır. Çünkü "Kafirlere şiddetlidir" dosta gül gibidir, düşmânâ diken gibi. Türkmen ona tutmaç suyu bile verse o, buna razı olur, bekçiliğini yapar. Peki köpek Şeytanı da Tanrı yaratmıştır. Onda yüzlerce düşünce, yüzlerce hile halk etmiştir.

iyinin kötünün yüz suyunu gidersin diye yüz sularını ona gıda etmiştir. Halkın yüz suyu, ona verilen tutmaç suyudur. Şeytan bunu yer, bununla doyar. Böyle olduğu halde nasıl olur da canı, kudret otağının önünde kurban olmaz?

İyilerden de, kötülerden de sürü sürü nice kişiler var ki ayaklarını yere döşemiş, köpek gibi o kapıya yönelmiştir. Hepsi de Tanrılık mağarasının eşiğinde köpek gibi yatmışlar, zerre zerre buyruk beklemede, kulak kabartmadalar. Ey köpek Şeytan, halk bu yola ayak bastı mı onları sına. Saldır onlara, onları buraya koma. Bu suretle bak bakalım, doğrulukta hangisi er, hangisi dişi.

"Tanrıya sığınırım" neden denir? Köpek kızıp saldırmaya başlayınca değil mi? Ey Hıta Türkü "Tanrıya sığınırım" demek, köpeğe bağır yolu aç da, otağının kapısına geleyim, senin cömertliğinden bir hacet dileyeyim demektir.

Türk, köpeğin saldırışından aciz olunca bu "Tanrıya sığınırım" demek, bu feryat etmek, yerinde bir iş değildir. Türk de "Tanrıya sığınırım" bu köpekten. Bu köpeğin yüzünden yurdumdan aciz kaldım. Sen, bu kapıya gelmeme yardım etmiyorsun bende bu kapıdan çıkamıyorum derse, artık Türkün de başına toprak konuğunda. Bir köpek ikisinin de boynunu bağlıyor demek.

Haşa... Tanrı hakkı için Türk, bir nara attı mı köpek kim oluyor? Erkek aslan bile kan kusar. Ey kendine Tanrı aslanı diyen yıllar oldu köpeklikte kaldın. Bu köpek senin için nasıl av avlayabilir ki sen apaçık köpeğe av olmuşsun.

Müslüman dedi ki: Ey Cebri, sözümü dinle. Kendi düşünceni bildirdin, söyleyeceklerini söyledin. Şimdi cevap veriyorum bana kulak ver. A santranç oynayan kendi oyununu gördün. Şimdi de uzun uzadıya hasmının oyununu gör. Kendi özür defterini okudun. Sünni'nin defterini de oku, ne diye öyle kala kaldın?

Kaza ve kader konusunda cebrice ince sözler söyledin. Şimdi macerayı dinle de onun sırrını benden duy. Şüphe yok

ki bizim bir ihtiyarımız vardır. Duyguyu inkar edemezsin, bu meydandadır. Kimse, taşa gel buraya demez. Kimse bir toprak parçasından vefa ummaz. Kimse adama hadi uç demediği gibi köre de gel, beni gör diye bir teklifte bulunmaz.

Tanrı "Köre teklif yok" dedi. Hiç güçlükleri açan Tanrı kimseyi güce sokar mı? Kimse taşa geç geldin yahut sopaya neden bana vurdun demez.

Mecbur olandan böyle şeyler aranmayacağı gibi özürlüye de kimse bu çeşit sözler söylemez, vurup dövmez. Ey yeni yakası temiz kişi, emir, nehiy, öfke, lütuf ve azarlama, ancak ihtiyacı olanadır. Zulümde de ihtiyarımız vardır, sitemde de. Ben, bu Şeytanla nefisten bunu kastettim.

İhtiyar senin içindedir. O, bir Yusuf görmedikçe elini uzatamaz. İhtiyar ve dilek nefistedir. Dilediği şeyin yüzünü görür de ondan sonra kol kanat açar.

Köpek uyumuş ama ihtiyarı kayboldu sanma. İşkembeyi gördü mü kuyruğunu sallamaya başlar. At da arpa gördü mü kişnemeye koyulur; kedi de etin oynadığını görünce miyavlamaya başlar. İhtiyarın harekete gelmesine sebep görüştür, ateşten kıvılcım çıkaranın körük olduğu gibi. Şu halde, ihtiyarın, İblis gibi seni oynatır. Sana vasıtalık eder, Vis'in selamını haberini getirir. Dilediği bir şeyi adama gösterdi mi, uyumuş olan ihtiyar, derhal gözünü açar. Melekler de Şeytanın inadına gönlüne feryatlar salar.

Bu suretle hayra olan ihtiyarını harekete getirmek isterçünkü bu göstermeden önce şu iki huy da uykudadır. Şu halde ihtiyar damarlarını harekete geçirmek için melek de sana yapılacak şeyleri gösterir, Şeytan da. Sendeki hayır ve şer ihtiyarı, ilham ve vesveselerle birken on olur, on kişinin ihtiyarına sahip olursun.

A tatlı adam, namazın dışındaki işlerin helal olması için namazdan çıkarken meleklere selam vermek gerekir. Bu selam, sizin güzel ilhamınız ve duanız yüzünden ihtiyarımla şu namazı kıldım demektir. Suçtan sonra da tutar iblise lanet edersin çünkü bu eğriliğe onun yüzünden düştün. Şeytanla melek, gayp perdesinin ardından gizlice bu kötülükle iyiliği sana gösterir fakat gözünün önünden gayp perdesi kalktı mı seni hayra, şerre sevk edenlerin yüzlerini görürsün. Onların

sözlerinden, gizlice söz söyleyenlerin bunlar olduğunu tanırsın.

Şeytan, ey tabiat ve ten tutsağı der, ben bunu sana gösterdim, fakat zorlamadım ki. Melek de, ben sana, bu neşe yüzünden gamın artar demedim mi? Falan günde ben sana şöyle demedim mi? Cinler yolu o tarafa giden yoldur. Biz senin canına dostuz, ruhuna ruhlar katarız. Senin babana ihlasla secde etmişiz. Şimdi de sana hizmet etmekte, hizmet edilme yoluna seni çağırmadayız.

Bu Şeytanlar babana da düşmandı. "Secde edin" emrine uymadılar fakat sen ona uydun da bizi dinlemedin. Hizmet haklarımızı tanımadın bile. Şimdi biz de meydandayız, onlar da. Sözümüzden, sesimizden tanı, gör der.

Gece yarısı dosttan bir sır duydun, onun söz söyleyişini işittin mi, sabahleyin söz söyleyenin o dost olduğunu anlarsın. Geceleyin kişi, sana haber getirirse sabahleyin ikisini de seslerinden tanırsın. Geceleyin aslan ve köpek seslerini duysan karanlıkta yüzlerini görmezsin ama, gündüz olunca yine bağırdıkları zaman aklınla o sesleri ayırt eder, hangi hayvanlara ait olduğunu anlarsın.

Hasılı Şeytanla ruh, sana kötülüğü ve iyiliği gösterirler. Her ikisi de ihtiyarın olduğuna delildir. Bizde bir gizli ihtiyar vardır, iki şey gördün mü artar harekete gelir. Hocalar, çocukları döverler, hiç kara taş terbiye kabul eder mi? Hiç taşa yarın gel, gelmezsen seni kötü bir surette cezalandırırım der mi? Hiç akıllı adam, bir toprak parçasını döver, bir taşı azarlar mı?

Akıl bakımından cebir, kadere inanmamaktan da daha rezilce bir iştir. Çünkü Cebri olan kendi duygusunu inkar ediyor demektir. Kaderi inkar eden hiç olmazsa duyguyu inkar etmiyor. Oğul, Tanrı işi, duyguya sığmaz ya fakat ulu Tanrının işini inkar edense adeta delilin delalet ettiği şeyi inkar ediyor demektir.

Kaderi inkar eden, duman vardır da ateş yoktur, kandilin ışığı, hiçbir ışık olmaksızın aydındır demektir. Cebri ise ateşi görür de inadına ateş yok der. Ateş, eteğini tutuşturur, yakar, yine ateş yoktur der. Karanlık, eteğini dolaştırır, yere kapaklanır, yine karanlık yok der.

Hasılı bu Cebir davası, Sofistliktir. Onun içinde Tanrıyı inkar edişten de beterdir. Tanrıyı inkar eden, alem vardır, Tanrı yoktur. Yarabbi diyene icabette bulunmaz, yoktur ki der. Sofist tereddütler ıstıraplar içindedir. Bütün alem ihtiyarı inkar eder, emrin, nehyin, şunu getir, bunu getirme demenin hak olduğunu söyler de; o, daima emir ve nehiy yoktur. Yapılan işler, dileğimizle değildir deyip durur.

Arkadaş, duyguyu hayvan bile ikrar eder fakat bu hususta ki delil, pek incedir. Zira biz, ihtiyarımızı duyarız. Bize bir işi teklif etmek, yerindedir.

Vicdani anlayış duygu yerine kaimdir. Her ikisi de bir arktan akar. Onun için bu anlayışa yap, yapma diye emir etmek, nehiyde bulunmak, onunla maceralara girişmek, söyleşmek yerindedir. Yarın bunu yahut onu yapayım demek ihtiyara delildir güzelim. Yaptığın kötülük yüzünden pişman olman da ihtiyarına delalet eder, demek ki kendi ihtiyarınla pişman oldun, doğru yolu buldun. .

Bütün Kur'an emirdir nehiydir, korkutmadır. Mermer taşa kim emir verir, bunu kim görmüştür? Akıllı bilgili adam, toprak parçasına, taşa hükmeder mi? Akıl, tahta parçasına taşa hükmeder mi? Akıl sahibi resme, be hey eli bağlı, ayağı kırık yiğit, mızrağı al da savaşa gel diye el atar, buyruk yürütmeye kalkar mı?

Peki... Yıldızları ve gökyüzünü yaratan Tanrı, cahilcesine nasıl emir ve nehiyde bulunur? Kulda ihtiyar yoktur diye Tanrıdan güya aciz ihtimalini gidermeye kalkıştın ama onu cahil, ahmak ve aptal yaptın. Kader yoktur, kul, kendi ihtiyarıyla iş yapar demekte hiç olmazsa aciz yoktur, hatta olsa bile cahillik, acizlikten beterdir.

Türk kereminden konuğa der ki, kapıma köpeksiz gel de köpeğim, senden ağzını dudağını bağlasın.. Sense bu sözün tam aksini tutar otağın tam aksine gidersin. Elbette köpek seni yaralar. Kullar nasıl gitmişlerse öyle git ki köpeği, sana karşı kin ve merhametli olsun.

Sen tutar, kendinle beraber bir köpek yahut tilki görürsen elbette her çadırın altından bir köpek çıkar, başına üşüşürler. Tanrıdan başkasında ihtiyar yoksa suçluya niye kızıyorsun? Neden düşmânâ karşı diş biler durursun? Nasıl onun suçunu

kusurunu görürsün? Evin damından bir odun kırılıp düşse seni adamakıllı yaralasa, hiç o tahta parçasına kızar mısın? Neden bana vurdu da elimi kırdı? O benim can düşmanım der misin? Neden küçük çocukları döversin de büyüklere dokunmazsın? Malını çalan hırsızı gösterir, tut şunu, elini ayağını kır, onu esir et dersin.

Karına göz koyana yüz binlerce defa coşar köpürürsün fakat sel gelse de eşyanı götürse akıl, hiç sele kızar, kinlenir mi? Yahut yel esse de sarığını kapıp uçursa gönlünde yele karşı bir hiddet peydahlanır mı? Öfke, cebrice, özürlere girişmeyesin diye sana ihtiyarın olduğunu anlatıp durmadadır. Deveci bir deveyi dövse o deve, dövene kasteder. Devecinin değneğine kızmaz. Görüyorsun ya, deve bile ihtiyardan bir kokuya sahiptir.

Yine böyle bir köpeğe taş atsan iki büklüm olur da yine sarar. Hatta seni bırakıp o taşı yakalarsa, ısırırsa o da yine sana olan kızgınlığındandır çünkü sen ondan uzaktasın sana el atamıyor, onu ısırıyor. Hayvani olan akıl bile ihtiyarı biliyor. Artık sen ey insani akıl, utan da ihtiyar yoktur deme.

İhtiyar, apaydın meydandadır ama o obur, sahur yemeği tamahı ile gözünü nurdan kapar çünkü onun bütün meyli ekmek yemeğedir, bunun için yüzünü karanlığa tutar da daha gündüz olmadı der. Hırs gündüzü bile gizledikten sonra artık delile sırtını çevirirse şaşılmaz.

Bir hırsız, şahneye dedi ki: Efendim, yaptığım iş, Tanrı taktiri. Şahne dedi ki: A iki gözümün nuru, benim yaptığım da Tanrının hikmeti, Tanrının taktiri!

Birisi bir dükkandan bir turp çalsa da a akıllı kişi, bu Tanrı taktiri dese; başına iki üç yumruk vurur da bu da Tanrı taktiri dersin, koy turpu yerine. A herzevekil, bir nebat hususunda bakkal bile bu kadri kabul etmiyor da, sen buna nasıl güveniyor, ejderhanın çevresinde dönüp dolaşıyorsun?

Böyle bir özürle ey akılsız adam, kanını da tamamı ile sebil ettin, malını da, karını da öyle mi? Şu halde birisi de senin bıyığını tutup yolsa da özür getirse, kendisini mecbur gösterse kabul mu edeceksin? Tanrı hükmü, sana özür olabiliyorsa alâ, öğren de bana fetva ver bakalım.

Benim de yüzlerce isteğim, şehvetim var da elim, korku-

dan, Tanrı heybetinden bağlı. Kerem ette bana şu özrü öğret, elimden ayağımdan düğümü çöz.

Bir sanatı seçmiş kendine iş edinmişsin. Bu, bir ihtiyarım var, bir düşüncem var demektir. Yoksa ey iş eri, neden sanatlar arasında o sanatı seçtin? Ama nefis ve hava hevesi geldi miydi sana yirmi er kuvveti gelir. Dostun senin bir zerre menfaatine mani olsa hemen savaş ihtiyarına sahip olur onunla cenge kalkışırsın. Fakat nimetlere şükür etme nöbeti geldi mi ihtiyarın yoktur; taştan da aşağı bir hal alırsın. Nihayet cehennem de seni yakıyor ama hoş gör, beni mazur tut diye özür getirir.

Kimse, bu delille seni mazur görmedikten sonra artık bu delil, seni celladın elinden kurtarmaz. Alem böyle kurulmuş, böyle gider. Bu alemi gördün ya, o alemin hali de artık sana malum oldu demektir.

Birisi ağacın tepesine çıkmış, hırsızcasına şiddetle ağacı silkiyor, meyvelerini döküyordu. Bağ sahibi gelip de a alçak dedi, Tanrıdan utanmıyor musun? Bu yaptığın ne?

Hırsız dedi ki: tanrı bağından Tanrı kulu, Tanrının ihsan ettiği hurmayı yerse, adice ne kınıyorsun, gani tanrının ihsanını neden kıskanıyorsun. Bağ sahibi hizmetçisine Aybek dedi, getir o ipi de şu adama cevap vereyim. İp gelince hırsızı ağaca bir güzel bağladı. Arkasına, ayaklarına vurarak onu adamakıllı dövmeye başladı. Hırsız yahu dedi Tanrıdan utan, bu suçsuz günahsız kulu öldürüyorsun.

Bağcı dedi ki: Tanrının kulu, başka bir kulunu Tanrı sopası ile dövüyor. Sopa da Tanrının, arka da, yanda.

Ben, ancak onun kulu ve buyruğunun aletiyim. Hırsız cebirden tövbe ettim. İhtiyar vardır, vardır, var dedi. Kullardaki ihtiyarları, onun ihtiyarı var etti. Onun ihtiyarı bir atlıdır, bizim ihtiyarımıza binmiştir.

Tanrı ihtiyarı, bizim ihtiyarımızı meydana getirmiştir. Emir, ancak ihtiyara dayanır. Her mahlukun, ihtiyarsız gibi görünen muktedir bir hakimi vardır ki, onu ihtiyarsız bir surette çekip avlar. Zeydin kulağını tutup bir yana çeker. Fakat ihtiyacı olmayan Tanrı, hiçbir aleti olmaksızın, o kulun ihtiyarını kendisine kement yapar. Zeydi, kendi ihtiyarı bağlar. Tanrı da köpeksiz tuzaksız onu avlar. O dülger tahtaya ha-

kimdir, o ressam güzelliğe hakim. Demirci demire hakimdir, mimar, alete hakim.

Şaşılacak şey, görülmemiş nesne şudur ki bunca ihtiyar, kul gibi onun ihtiyarına secde eder. Cansız şeylere kudretin var, fakat bu kudretin, onlardaki cansızlığı giderir mi? Onun kudreti de tıpkı bunun gibi kulların ihtiyarlarını gidermez. İstersen onun kudret ve ihtiyarını kemaliyle söyle. Bu, cebir ve sapıklık olmaz. Benim küfrüm onun dileğidir dedin ama bil ki senin bu küfürde bir dileğin var. Çünkü sen istemedikçe kafir olmazsın. Dileksiz küfür, tenakuzdur. Hem kafirsin hem de küfrü istemiyorsun böyle şey olur mu? Acze emir vermek hem kötü bir şeydir, hem çirkin bir şey. Acze kızmak, gazap etmekse bundan da beterdir, hele merhamet sahibi Tanrı kızar, gazap ederse.

Öküz boyunduruğa gelmezse döverler fakat uçmayan öküz hiç dövülür mü, horlanır mı? Öküz bile hizmetten kaçarsa mazur tutulmuyor peki öküz sahibi neden mazur sayılsın? Madem ki hasta değilsin başını bağlama.

İhtiyarın vardır, sakalına bıyığına gülme. Çalış Tanrı şarabını iç, bir tazelik bul da o zaman ihtiyarsız bir hale gelir, kendinden geçersin. O zaman bütün ihtiyar o şarabın olur. Sen de tam bir sarhoş gibi tamamı ile mazur sayılırsın. O zaman ne söylersen, sözün şarabın sözü olur. O zaman ne siler süpürürsen silip süpürdüğün, şarabın silip süpürmesi olur.

Tanrı kadehinden şarap içen bir sarhoş hiç adaletten ve doğrudan başka bir şey yapar mı? Firavun, imânâ gelen büyücülerin ellerini, ayaklarını kestireceği vakit Firavuna yirmi kere dediler ki: Elimizin ayağımızın kesileceğinden bir pervamız yok. Bizim elimiz ayağımız o tek Tanrıdır. Zahiri olsa bir gölgeden ibarettir, eksilebilir.

Kulun "Tanrı ne dilediyse o oldu" demesi, o işte tembel ol demek için değildir. Bu söz kalbini sağlam tutup çalışmaya teşviktir. O hizmette daha fazla gayrette bulun, o işe daha fazla alış ve sarıl demektir. Sana, adamın ne dilerse dile. İşin iş, dilediğin şey, dilediğin gibi olacak deseler. O zaman tembellik etsen de caizdir çünkü ne dilersen olup bitecek.

Fakat "Tanrı neyi dilediyse o oldu" Hüküm mutlak ve ebedi olarak onundur derlerse, neden o işe yüzlerce adam

gibi sarılmaz, kukasına o işin etrafında dönüp dolaşmazsın? Vezir neyi dilerse o olur. Alıp tutmada hüküm, onun hükmü derlerse. Derhal yüz adammışsın gibi onun etrafında dönüp dolaşır, başına ihsan ve lütuflar dökmesi için elinden geleni yapmaya mı kalkışırsın? Yoksa vezirden, vezirin köşkünden kaçıp gider misin? Bu son hareket onun yardımını lütfunu aramak değildir ki. Sen, bu sözü ters anladın da tembelleştin, anlayışına ters bir hal oldu, aklın karıştı gitti.

Emir filan efendinindir demek ne demektir? Sakın ha ondan başkasıyla az düş kalk. Onun başına dön dolaş. Emir onun emri, düşmanı o öldürecek, dostun canını o kurtaracak. O ne dilerse ancak ona nail olabilirsin. Onun için onun yanına az gitme, onu kaybetme, onu seç demektir.

Mademki hüküm onun hükmü, onun yanına uğrama, onun etrafında dönüp dolaşma da amel defterin kapkara, yüzün sapsarı olmasın demek değildir. O sözü tevil etmek gereklidir ki seni kızıştırsın, ümitlendirsin, çevik bir hale getirsin, ar ve haya sahibi etsin.

Eğer sana gevşeklik verirse bil ki bu, başka bir hale sokuyor, tevil değildir. Bu söz seni gayrete getirmek, ümitsizleri iki ellerinden tutmak için gelmiştir. Kur'an'ın mânâsı, ancak Kur'an'dan, yahut da hava ve hevesini ateşe vurmuş, Kur'an'ın huzurunda alçalmış, kurban olmuş, ruhu, Kur'an kesilmiş adamdan sor. Bir yağ tamamı ile güle feda olur, gül kesilirse ister onu yağ diye kokla,ister gül diye.

"Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu" sözü de insanı, en önemli işe teşvik etmek içindir. Şu halde kalem, herkesin işine layık olanı mükafat ve mücazatı yazmıştır. Eğri gidersen kalemde sana eğri yazar. Doğru gidersen kalem de kutluluğunu arttırır.

Zulmedersen kötüsün gerisin geriye gittin. Kalem bunu yazdı ve mürekkep kurudu. Adalette bulunursan saadete eresin, kalem bunu yazdı, mürekkebi bile kurudu.

Elinle hırsızlık edersen cezanı çekersin. Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu. Şarap içersen sarhoş olursun. Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu. Reva görür müsün ki Tanrı, işten kalsın bir şey yapamasın. İş, benim elimden çıktı, bir şey yapamam artık. Benim yanıma bu kadar gelme, bu kadar sızlanma desin.

"Kalem kurudu" sözünün mânâsı, benim yanımda adaletle sitem bir değildir, ben hayırla şerrin arasına bir fark koydum. Kötüyle daha kötüyü de ayırdım demektir. Bir zerre bile sende edep hayayı arttırsa, dostunda bir zerre daha edepli olsan bil ki bu, Tanrının lütfudur, ihsanıdır. O bir zerre senin kadrini arttırır. O bir zerre, harice dağ gibi ayak basar.

Bir padişah olsa da onun yanında emin kişiyle zalimin farkı olmasa, onun kendisini reddeceğinden korkup titreyenle onun işini kınayanı, fark etmese, yanında ikisi de bir olsa bu adam, padişah değildir, kara toprak, o adamın başına. Bir zerre bile senin çalışmanı arttırsa Tanrı terazisinde tartılır.

Halbuki bu padişahların önünde can çekişip durursun çünkü bunlar, hiyanetle hakikati bilmezler, haberleri bile yoktur. Bir kovucunun sözü ile yıllarca süren hizmetini zayi ediverir. Fakat her şeyi duyan, her şeyi gören bir padişah, kovucuların sözlerine aldırmaz bile.

Bütün kovucular, ondan ümitlerini keser, meyus olurlar fakat bize geldiler, kovuculuk ettiler mi onlara bağlılığımız artar.

Padişaha bizim önümüzde nice kovucuklukta bulunurlar, cefakarlıklarımızı söylerler. Yürü artık kalem kurudu, az vefakar ol derler.

"Kalem yazdı, mürekkebi kurudu" sözünün mânâsı, cefa ile vefa birdir demek değildir. Cefaya karşılık cefa... Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu. O vefaya karşılık da vefa... Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu demektir. Af vardır fakat ümit parlaklığı nerede ki kul, tanrıdan çekinmeyle yüzü ak olsun?

Hırsız af edilse bile canını kurtarır fakat nerede vezir ve hazine emini olacak? Ey din emini, ey Tanrıya mensup er, gel ki her taç, her bayrak eminlikten meydana gelir. Padişahın oğlu bile olsa da hainlikten bulunsa padişah, bil ki onun başını bedeninden ayırıverir fakat Hintli bir kara köle vefada bulunsa devlet ve ikbale erişir, ömrü artar.

Ne kölesi? Hatta bir kapının köpeği bile vefadan bulunsa sahibinin gönlünde ona karşı yüzlerce rıza vardır. Bu yüzden köpeğin ağzını bile öper. Artık var kıyas et, kapısındaki aslan, vefakarlık etse de ona neler yapmaz?

Yalnız hırsız, kulluklar eder, doğruluğu cefayı kökünden çekip sökerse... Hani yol kesen Füzeyi gibi. O da oyununu iyi oynadı; bir adam gibi değil, on adam gibi tövbeye sarıldı. Bu çeşit hırsız da yücelir devlete erer. Nitekim büyücüler, sabır ve vefaları ile Firavunun yüzünü kararttılar.

Evvelce yaptıkları suça karşılık ellerini, ayaklarını feda ettiler. Bu iş, yüzlerce yıl ibadette bulunmaya benzer mi hiç? Sen, elli yıl ibadette bulunur, kulluk edersin ama nereden böyle bir doğruluğu elde edeceksin?

Herat şehrinde bir küstah yoksul, mevkii yüksek bir köleyi gördü. Sırtında atlas bir elbise, belinde altın bir kemer vardı. Köle giderken yoksul, yüzünü gökyüzüne kaldırdı da dedi ki: Tanrı, kula bakmayı neden bu ihsan sahibi efendiden öğrenmezsin? Ey Tanrı, kula bakmayı bu uludan, padişahımızın seçtiği bu yüce kişiden öğren bari. Yoksul muhtaçtı, çıplaktı, hiçbir şeyi yoktu. Kışın soğuktan tir tir titriyordu.

Kendinden haberi olmayan adam, bu yüzden böyle bir cürette bulundu. Tanrının binlerce ihsanına, onun nedimi olduğuna, onu bilenler arasına katıldığına güveni vardı. Padişahın nedimi bir küstahlıkta, bulunursa bu hareketi, kendine senet yapma. Tanrı bel verdi. Elbette bel, kemerden iyidir. Fakat taç veren adam, baş da verebilir mi? Sonunda bir gün padişah, o efendiyi (Amid'i) bir suç altına aldı, elini ayağını bağlattı.

Efendimizin definesi nerede? Gösterin diye kölelere işkence etmeye başladı. A aşağılık adamlar, onun sırrını söyleyin bana... Yoksa dilinizi boğazınızı keserim diye, tam bir ay onlara gece gündüz işkence ettirdi. Onları paramparça etti. Bir tanesi bile efendilerinin sırrını söylemediler.

Bu sırada yoksul uyurken hafiften ses geldi: Ey ulu er, gel de sen de kul olmayı bunlardan öğren, ey Yusufların derisini paralayan, seni de bir kurt paralarsa bunu kendinden bil. Bütün yıl dokuduğunu giyin, bütün yıl ektiğini biç.

Anbean sana gelip çatan bu dertler, senin yaptıklarının cezasıdır. İşte "Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu"nun mânâsı budur. Bizim adetimiz değişmez, doğru yolu gösteririz. İyiliğe karşılık iyilik, kötülüğe karşılık da kötülük demektir.

Ne yapacaksan düşün de öyle yap, çünkü Süleyman diridir. Sen şeytan oldukça kılıcı sıyrılmıştır. Fakat bir adam me-

lek oldu mu kılıçtan emindir, Süleyman'dan hiçbir korkusu yoktur onun. Süleyman'ın hükmü, eleğe değildir, Şeytanadır. Eziyet, zahmet, topraktadır, gökte değil. Bu cebir inanışı bırak, pek hoştur bu inanış. Bu inanışı bırak da cebrin sırrının sırrı nedir anla. Bütün tembellerin malı olan o cebirden bir haber al. Mâşukluğu bırak da aşık ol ey ve üstün olduğunu sanan!

Sen mânâda geceden de dilsiz, sessizsin. Öyle olduğu halde sözüne niceye bir müşteri arayacaksın? Onlar, senin önünde sana aş sallayıp dururlar. Ömrün, onların sevdası ile geçti gitti. Bana hasetten kıvranma diyorsun ama adam, bir hiçi kaybetti diye haset eder mi hiç? Aşağılık kişilerin bir şey öğretmesi toprak parçasına nakışlar yapmaya benzer a aç gözlü. Kendine aşkı ve bakışı öğret. Bu bilgi, taşa kazılan nakış gibidir. Nefsin sana bir vefa şakirdidir. Başka her şey yok oldu. Sen nerede ne arıyorsun ki? Başkalarını bilgi sahibi ediyor, yüceltiyor, fakat kendini kötü huylu ve bomboş bir hale sokuyorsun.

Gönlün o cennette dolaştı mı, o kaynakla birleşti mi artık kendine gel boşalmadan korkma. Tanrı, ey doğru özlü Peygamber, söyle dedi. Çünkü, bu denizdir söyle azalmaz. Yine susun ve dinleyin dendi. Yani kendinize gelin, suyunuzu telef etmeyin, bağ susuzdur. Babacığım bu sözün sonu gelmez. Bu sözü bırak da sonuna bak. Gayretim koymuyor, senin önünde dursunlar, aşık olmadıkları halde sana gülsünler!

Aşıkların anbean kerem perdesi ardında senin için nara atmadalar. Sen de o gayb aşıklarına aşık ol, şu beş günlük aşıklara pek aldırış etme. Bunlar hile ile düzenle seni yerler. Yıllardır bunlardan bir habbe bile görmedin. Halkın yoluna niceyedir bir hengame salıp duracaksın? Ayağın mercuh senin, hiçbir muradına ermedin gittin.

İyilik hoşluk zamanında hepsi dosttur, eştir fakat dert ve gam zamanı, Tanrıdan başka kim sana dost? Gözün dişin ağrıdığı zaman feryada erişen Tanrıdan başka elinden tutan var mı? Sen de o hastalık, o dert zamanını hatırla da Eyaz gibi postuna bak, ibret al.

Pösteki, senin o derde düştüğün zamanki halindir. Eyaz, onun için onu saklamıştır.

Cebri kafir, öyle bir cevap vermeye girişti ki Müslüman'ın mantığı, adeta cevaptan aciz kaldı, şaşırdı fakat ben o cevaplarla sualleri hep söylersem söyleyeceğim sözü bırakmalıyım. Halbuki bizim ondan daha mühim söyleyeceğimiz şeyler var ki onlarla anlayışın daha ziyadeleşir. Onun için o sual cevabı azıcık ve kısaca anlattık. Bütün, azla meydana çıkar zaten. Esasen kadere inanmayanla cebri arasındaki bu bahis, mahşere kadar sürer gider. Hasmını alt edemeseydin onun mezhebine uyar, onun yolunu tutardın. Onlar da cevap da aciz kalsalardı o bozuk yoldan dönerlerdi fakat bu gidişin böyle olması lazım ki onların hepsi, delillerle yollarının doğruluğuna kanmadalar.

Kimsenin, hasmın müşkül suallerini cevapsız bırakmaması, düşmanın devlet ve ikbalinden mahcup olması, o devleti görmemesi lazım ki, bu yetmiş iki fırka kıyamete kadar alemde kalsın. Çünkü bu alem, karanlıklar ve gayb alemidir. Gölge için bir yeryüzü lazım.

Kıyamete dek şu yetmiş iki fırka kalmadı ki bidat yolunu tutanın dedikodusu eksilmesin. Değerli olan hazinenin bir çok kilitleri olur. Hazinenin değeri bundan anlaşılır. Maksadın yüceliği de ey sınanan adam, yolun sıkıntısından, yolda aşılmaz geçitler ve yol kesiciler bulunmasından belli olur.

Kâbe'nin şerefi, o sıkıntılarda, çöl Arap'larının yol kesiciliğinde ve çölün uzunluğundandır. İyi olan her gidişin, her yolun bir tehlikesi, bir manii bir yol kesicisi vardır. Bu gidiş öbürüne haset eder, düşman kesilir. Mukallit de iki yolun arasında şaşırır kalır. Her iki yolun doğruluğu, yürüyüş de birbirine zıt görünür. Her fırka kendi yolunda hoştur, o yoldan memnundur.

Bir yolun yolcusu, cevap vermezse kavgaya girişir. Bu, ezelden kıyamete kadar böyle gelmiş, böyle gider. Her fırka, biz bilmeyiz ama ulularımız buna cevap verebilir der. Vesvesenin ağzını bağlayan, ancak aşktır. Yoksa vesveseyi kim bağlayabilmiştir ki?

Yüzü güzel dilber ara da aşık ol. Dere, dere dolan, bir su kuşu tut. Yüzünün suyunu döken sudan ne elde edebilirsin? Anlayışını mahveden şeyden ne anlarsın? Şu akılla anlaşılacak şeylerden başka aşkta, akılla anlaşılacak daha nice parlak ve güzel şeyler vardır.

Tanrıda senin bu aklından başka akıllar var ki gökyüzünün sebepleri onlarla tedbire girer. Rızklarını bu akılla elde edersin. Öbür akla gelince; onunla yedi kat gökleri, kendine bir döşeme yaparsın.

Tanrı sevgisine düşer, aklınla oynarsan Tanrı, sana o aklın onlarca fazlasını, hatta yedi yüzünü ihsan eder. O kadındır, akılları ile oynadılar da Yusuf un aşk sayvanına sıçradılar. Ömür sakisi, bir an onların akıllarını aldı, ömürlerinin sonuna kadar akla doydular, adını bile anmadılar.

Ululuk ıssı Tanrının güzelliğiyse yüzlerce" Yusuf güzelliğinin de aslıdır. Ey kadından aşağı adam, o güzelliğe feda ol. Ey can, bahsi ancak akıl keser. Nerede insanı dedikodudan kurtarıp feryada yetişen biri? O söze aşk yüzünden bir hayrettir gelir, macerayı nakletmeye takati kalmaz. Çünkü, bir cevap verirse içindeki incinin düşeceğinden korkar.

O hayırdan da adamakıllı dudağını yummuştur, şerden de. Ağzından incinin düşeceğinden ürker. Nitekim Peygamberin dostu da demiştir ki: Peygamber, bize bir şeyden haber verdi, bir şey söyledi mi? O seçilmiş Peygamber, bu incileri saçtığı sırada bizden yüzlerce huzur, yüzlerce vekar isterdi. Hani başında bir kuş olur da uçmasın diye canın titrer.

Yerinden bile kımıldamaz, o güzelim kuş havalanmasın dersin. Nefes almaz, öksürüğün bile gelse kendini sıkar, o devlet kuşu uçar diye korkundan öksürmezsin bile. O sırada birisi sana tatlı, yahut acı bir söz söylese ağzına parmağını koyar, sus demek istersin. İşte o kuş hayrettir, seni susturur. Tencerenin ağzını kapatır, seni kaynatmaya başlar.

Asık suratlı günde, bulutun gözü yaşlıdır. Bulutun bu ağlayışı, yaprakların, meyvelerin gülüşü içindir. Çocukların oyunları, neş'eleri, gülüşmeleri de, annelerinin, babalarının, çalışıp çabalamalarından, geçinmelerini sağlamak için, didinip yorulmalarındandır.

EVLİYANIN MAKAMI

Evliyanın birtakım makamları vardır. İlk makamat, mücahede ve riyazette bulundukları zaman bir ayna gibi parlak olur ve insanların kalpleri ve halleri bu aynada görünür; fakat bunları halk göremez, ancak bu makama erişenler görebilir ve bilebilir. Buradan: "Evvelki gün şunu yedin; dün şunu söyledin; şöyle yaptın; falan kimse ölecek; falanın ömrü uzundur; falan şehirde büyük bir zarar meydana gelecek veya gelmiyecek gibi haberler verirler. Bu makam, bir nevi kayıptan haber vermektir. Yalnız, bu cihanın kayıplarındandır. Uhrevî kayıplardan haber veren, bundan daha yüksek bir makam daha vardır. Eğer bir kimse, ilk makamdan, bu ikinci makama geçerse burada, hakikî kayıpların bulunduğunu görür ve bunlardan haber verir.

Burada yukarda söylediğimiz kayıplar yoktur.. Böyle kayıplar olmaması, velinin manevi rütbesinin eksikliğinden değil, belki fazlalığındandır; onda eriştiği yerden haber vermek üstünlüğü hâsıl olmuştur." Meselâ bir aynayı çarşının ortasına assan, pazarda bulunan kimseler aynada görünür. Aynı aynayı başka bir yere meselâ, bir padişahın sarayına götürsen, onda bu defa padişahı ve adamlarını görürsün, pazardaki adamları artık göremezsin. Binaenaleyh bazı evliyanın mertebesi ve makamı, öyle bir yere erişmiştir ki bu kerametle oraya da sığmaz. Bu makamların sonu yoktur.

Başka bir makam daha vardır ki Tanrısal olan şekiller, dünyalık olan o yere sığmazlar, çünkü ayrıca daha yükseğe götürülmüştür. O ikinci makamdaki şeyhten işittiğin, hakiki kayıpları bu makamdaki şeyhten işitemezsin.

Çünkü onun esrarı başka türlü olmuştur; başka bir makamdan haber vermektedir. Böylece bu makamların sonu yoktur ve bunların yorumu da sonsuzdur.

Gözün, zamandan da daha kan dökücüdür. Kirpiklerindeki ok, mızraktan daha keskindir. Kulağıma gizlice bir şey fısıldamıştın, bir sır söylemiştin. O sırrı, açıkça, bir az yüksek sesle söyle, çünkü kulağım pek ağır işitiyor.

BERSİSA

Bersisa isminde bir zat, inzivaya çekilmiş, gece gündüz vakti Allah'a (c.c.) ibadetle geçer ve hiçbir kötü lükte bulunmazdı. Bu zatı şeytan Aleyhilla'ne kandırmak için türlü hilelere başvurdu. Fakat bir türlü kandıramadı. En sonunda şeytan işin kolayını bulmuştu. Çünkü Şeyh Bersisa, âmil, zühtü takva sahibi bir zattı ama, alim değildi. Yani ilmi zahiri yoktu. Ondan dolayı onu kandırmak kolay olacaktı. Plânını şöyle tatbik etti:

Şeytan, sırtında cübbesi, elinde asası, başında sarığı, elinde tespihi olduğu halde bembeyaz sakalıyla Şeyh Bersisa'nın ibadet ettiği yere varıp kapısını çaldı. Şeyh Bersisa kapıyı açtıktan sonra, kim olup, nereden geldiğini ve niçin geldiğini sordu. Şeytan Alleyhilla'ne ona şu, cevabı verdi:

Ben dünya nimetlerinden uzak, ömrünü Allah'a ibadetle geçirmek isteyen bir kimseyim. Bir Allah dostu bulup kendime arkadaş edinmek için çok yer dolaştım, fakat sizden başka bir kimseye rastlamadım. Memleketine yaklaştığımda, sizin isminizi duydum. Sizin de bütün gayretiniz Allah'ın rızasını kazanmak olduğuna göre, beni de kabul buyur da, beraber ibadete devam edelim." dedi.

Şeyh Bersisa, onun şeytan olduğunu ve kendisinin ayağını kaydırmak için geldiğini nereden bilecekti. Arkadaşlığı kabul etti... Beraber ibadete başladılar. Aradan zaman geçiyor, Şeyh Bersisa ibadet ediyor, yiyor içiyor ve diğer insanlar gibi yaşıyor, lâkin Şeytan Allah'a öyle ibadet eder gözüküyor ki yemiyor içmiyor, yatıp uyumuyor ve bütün zamanını ibadet ederek geçiriyordu.

Şeyh Bersisa, yeni dostuna hayran kalmıştı. Aradan çok zaman geçmeden dayanamayarak:

Ey Allah'ın salih kulu, sen bu mertebeye nasıl yetiştin. Ben senelerden beri ibadet ederim, yiyip içmekten kurtulamadım. Sense bütün zamanını ibadete ayırabiliyorsun. Ne olur, bunun sırrını bana da öğret de, ben de senin gibi olayım, dedi.

Şeytanın istediği doğmuştu... Bunun kolayı var! Evvela bir büyük günah işleyecek, sonra da ona samimiyetle tövbe edeceksin. Büyük bir günah işlemiş olduğundan Allah'tan daha fazla korkmaya başlayacak ve böylece de benim gibi, sen de her türlü insanî kötü hasletlerden kurtulmuş olacaksın, dedi.

Şeyh, meselâ ne gibi bir günah işlemesi lazım geldiğini sordu. Şeytan, artık bayram ediyordu. Çünkü avını kandırmıştı.

Zina edebilirsin, dedi. Şeyh: Yapamam, dedi. Bu sefer şeytan:

Adam öldür! dedi. Bersisa, yine:

Onu da yapamam, dedi. Şeytan: İçki içersin, dedi...

Bersisa, düşündü taşındı, onu biraz hafif görmüştü: O olur, yapabilirim, dedi.

Şeytan artık sevincinden havalarda uçuyordu. Bersisa doğru kasabadaki meyhanelerden birine gidip bir miktar içki istedi, içkiyi sunan saki kadındı, içtikçe içti ve sonunda sarhoş olup kadına zina etmeyi düşünmeye başladı. Şeytan tabi ki boş durmuyor, adamın gözüne gözükmeden nefs yoluyla durma, böyle fırsat ele geçmez, hemen bu kadınla münasebet kur, diyordu.

Bersisa, tamamen sarhoş olduktan sonra, meyhaneci kadına orada zina etti. Bu onun için çok kötü bir şeydi... Duyulursa ne derlerdi. En iyisi o kadını öldürüp gömmekti ve öyle yaptı. Kadını öldürüp meyhanenin arkasında bir yere gömdü. Fakat hadise duyulmakta ve yayılmakta gecikmedi. Bersisa'yı yakalayıp mahkemeye çıkardılar. Katil olduğu için kısasa kısas ölümüne hükmolundu. Bersisa idam sehpasına çıkmış, artık ip boğazına geçirildikten sonra onu kurtaracak hiçbir kimse yoktu.

Şeytan karşıda görüldü. Bu hal nedir ey dostum, dedi.

Bersisa:

Görüyorsun ey Allah'ın sevgili kulu beni kurtar, diye yalvarmaya başladı. Şeytan:

Bir şartla seni kurtarırım. O da bana secde edeceksin, dedi. Bersisa:

Görüyorsun ip boğazıma geçirilmiş nasıl secde edebilirim, deyince de:

İşaretle secde edebilirsin, dedi. Bersisa başıyla işaret ederek secde etti ve sandalye ayağının altından çekilince imansız olarak göçüp gitti. Allah muhafaza buyursun. İlimsiz amelin, insanı nereye kadar götüreceğine güzel bir misal böylece vuku bulmuş oldu. Eğer onda şeriata müteallik ilim olsaydı içki içmek, zina etmekle, adam öldürmekle evliya olunamayacağını bilir ve şeytana uymazdı.

ESAS OLAN SEVGİ

Kimileri der ki: Sevgi, saydırır, hizmet ettirir adama. Böyle değil. Sevilen kişinin isteği, saygı göstertir, hizmet ettirir. Sevgili dilerse seven, kapı kılar, hizmete koyulur; ondan boyuna hizmet belirir. Fakat sevilen bunu istemiyorsa seven de vazgeçer hizmetten. Çünkü kapı kılmayı bırakmak, sevgiyi gidermez ki. Seven kapı kılmasa, hizmet etmese bile ondaki sevgi, sevgiliye kapı kılar, hizmet eder. Temel olan sevgidir, kapı kılmak, hizmet etmek, onun parça buçuğudur. Yen sallansa, elin sallanmasındandır bu sallanış; fakat el sallanınca mutlaka yenin de sallanması gerekmez. Meselâ birisinin cübbesi pek geniş olsa da cübbenin içinde oynasa dursa, cübbe de hiç kıpırdamasa pekâlâ olabilir; yalnız cübbeyi giyen oynamadıkça cübbe oynamaz; buna imkân yoktur. Fakat kimi kişi olur ki cübbeyi adam sanır; yeni el sayar; mesti, şal-

varın parçasını ayak beller; oysa ki bu el, bu yen, bu mest, bir başkasının elidir, bir başkasının yeni, bir başkasının ayağı. Hanì filân, fişmanın eli altındadır, filânın eli bu kadara yeter, filâna söz el vermiştir derler ya; bu sözlerde ki elden ayaktan maksat, kesin olarak bu el, bu ayak değildir.

O bey geldi, derlenip toparlanmamıza sebep oldu; kendisi çıktı gitti. Bal arısının mumu balla bir araya getirmesi, sonra uçup gitmesi gibi hani. Çünkü onun varlığı şarttı, kalması değil. Analarımız babalarımız, o bal arısına benzerler; istekliyi istenenle bir araya getirirler; âşığı sevgiliye kavuştururlar; derken ansızın uçuverirler. Ulu Tanrı onları, mumla balı bir araya getirmeye vasıta kılmış. Onlar uçup giderler, mumla bal, bir de bahçıvan kalır. Bunlar zâti bağdan dışarı çıkamazlar. Bu bağ, öylesine bağ değil ki buradan çıkılıp gidilebilsin. Giderlerse bile ancak bağın bir bucağından öbür bucağına giderler. Bedenimiz bu kovandır sanki; ondaki mumla bal da Tanrı aşkı. Babalarımız, analarımız vasıtadır amma onları da bahçıvan yetiştirir, ondan terbiye görürler. Kovanı bahçıvan yapar. Ulu Tanrı, halanlarını bu işe koşunca onlara bir başka çeşit elbise verir; o işe göre bir elbise. Öbür dünyaya gittiler mi, elbise değiştirirler; çünkü orda bir başka iş görür onlar. Yoksa insan, gene o insandır; değişen elbisedir ancak. Hani birisi savaşa giderken savaş elbisesi giyer, silâh kuşanır, başına miğfer giyer; çünkü vakit, savaş vaktidir. Fakat meclise gelirken de o elbiseyi çıkarır; çünkü mecliste başka bir işe koyulacaktır; fakat adam, gene o adamdır. Fakat sen onu, o elbiseyle gördün ya, yüz çeşit elbise değiştirse düşünce o elbiseyle düşünürsün o adamı.

Birisi bir yerde bir yüzük yitirse, onu oradan alıp götürmüşlerdir amma o, yüzüğümü burada yitirdim diye hep orda döner dolaşır. Yaslı adamın mezarın başında, hiçbir şeyden haberi olmayan toprak yığınının çevresinde dönüp dolaşması, toprağı öpüp durması gibi. Bu, yüzüğümü burada yitirdim demektir amma hiç onu, orda bırakırlar mı? Ulu Tanrı bunca sanat meydana getirdi, kudretini gösterdi de bir gün iki canı kalıba alıştırdı; bu da Tanrının hikmeti. İnsan, şu bedeniyle bir soluk mezara girse otursa korkarım, deli divâne olur. Bu böyleyken şekil tuzağından, kokmuş kalıptan sıçrar kurtulur da nasıl orda oturur kalır? Ulu Tanrı, insanların gönülleri me-

zarda ki yalnızlıktan, kara topraktan korksun diye, onları yeniden yeniye korkutayım diye o türeyi kurmuş. Hani yolda, bir kervanı bir yerde soyarlar; kervandakiler, belli olsun, burası korkulu bir yer, tehlikeli bir yer, herkes anlasın diye oraya iki üç taşı, birbiri üstüne korlar; işte bu mezarlar da bu çeşittir, tehlikeli yerdir diye görünen işaretlerdir. Korku, insanların gönlüne tesir eder ya, bir suç işlenmesi gerekmez. Meselâ, filân senden korkuyor derler; oysa ki sana karşı bir suç işlememiştir o; fakat bu söz yüzünden ona acırsın, gönlünde bir sevgi belirir. Tersine, filân senden hiç korkmuyor, gönlünde sana karşı bir ürküntü yok deseler yalnız bu söz yüzünden, içinden öfkelenirsin ona. Şu koşmak var ya, korkudandır. Bütün âlem koşuyor, fakat her birinin koşması, halince.

İnsanın koşması bir başka çeşit, bitkinin koşması bir başka çeşit, canın koşması bir başka çeşit. Canın koşması, adım atmadan, iz belirtmeden. Koruğa bir baksana. Ne kadar koştu da sonunda üzüm oldu. Şimdi tatlılaştı amma hemencecik bu durağa ulaşmadı ki. Ancak o koşuş göze görünmez, duyguyla anlaşılmaz. Fakat bu durağa ulaştıktan sonra anlaşılır ki buraya gelinceye dek bir hayli koşmuş. Hani suya dalıp su altında yüzen kişi de yol alır, fakat gittiğini kimsecikler görmez. Birden sudan başını çıkardı mı, buraya varıncaya dek su altında yüzüp gittiği anlaşılır.

Ey Yusuf, senin için kurtuluş yerin babanın evidir. Ovalar, kardeşlerinin yanı, ölümlerle, tehlikelerle doludur. Kurtla anlaş, arkadaş ol. Fakat, sakın sakın kıskançlarla oturup, kalkma, çünkü kıskançlık kurdu, dağlardaki kurttan daha kötüdür.

Ey lâ'l ey akik, ey inci, ey mânâ denizi, ey sağlık, esenlik. Yerden, yurtdan vaz geçmişsin, fakat mübarek ayağını, hakikata sağlamca basmışsın. Hak yolundan dönmüyorsun. Ey ruhların efendisi, ey ruhlara rûh katan, ruhu da, gönlü de yaşatan aziz varlık! Geç gelmişsin, geç gelmen de kutludur, sana yaraşır.

ÖLÜYDÜM DİRİLDİM

Ölüydüm, dirildim. Ağlayıştım, gülüş oldum. Aşk devleti geldi, durup duran, geçip gitmeyen devlet kesildim.

Tok bir gönlüm var, pek bir yüreğim. Aslanların ödü var bende doğup parlayan Zühre oldum ben.

Dedi ki: "Deli değilsin de bu eve o yüzden lâyık değilsin" Bittim, delirdim, zincirlere bağlandım.

Dedi ki: "Sarhoş değilsin; yürü, git, bu yandan değilsin sen" Gittim, sarhoş oldum; çalgıyla, çağanakla doldum.

Dedi ki: "Öldürülmemişsin; çağlıya, çağanağa bulanmamışın." Yaşayışın gözünün önünde öldürüldüm, yerlere serildim gitti.

Dedi ki: "Aklı eren bir adamcağızın; hayallerle, zanlarla sarhoşsun." Abdal oldum, küstahlaştım, herkesten kesildim.

"Mum oldum, bu topluluğun kıblesi kesildim" dedi; topluluk da değilim, mum da değilim; dağılan duman kesildim ben.

"Şeyhsin, başsın, önde gidensin, kılavuzsun" dedi; şeyh de değilim, önde değilim; senin buyruğunda kul oldum ben.

"Kolun, kanadın varsana kanat vermem ben' dedi. Vereceği kanatlara heveslendim de kanatlarımı yoldum, kanatsız kaldım.

Devlet, yürüme, yorulma, dedi bana; lütfederim, kerem buyurum da ben gelirim sana.

"Eskimiş aşk, kucağımızdan kalkma, yanımızdan gitme" dedi peki dedim, gitmem oturdum, kalakaldım.

Sen güneş kaynağımsın, bense söğüt gölgeliğiyim; başıma vurdun mu kısalırım, erir giderim, yok olurum.

Gönlüm can parıltısını buldu, açıldı, yarıldı. Gönlüm senin atlasını buldu da şu yamalı hırkaya düşman kesildim.

Can şekli, seher çağında bakıştan, görüşten söz açıyordu; kuldum eşek tımarcısıydım; derken padişah oldum, her şeye sahip oldum gitti.

Zühre'ydim. Ay oldum; yüzlerce Ay'a gök kesildim. Yusuftum; şimdiden sonra Yusufu doğurmaktayım ben.

Yürüyüp giden satranç taşları gibi tümden dil kesil, gene de sus. Çünkü o dünya padişahının yüzünde katlandı, kutlu oldum gitti.

Perde arkasına gizlenmiş olan o sevgilinin canına, başına and olsun ki, sevgiliyi bizden saklayan, bize göstermeyen bu perde, perde değildir! Aslında yar, perde arkasında değildir, perde yırtılmıştır. Sevgili, ister perde arkasında olsun, ister perdeyi yırtıp görünsün, sen, onun niyaz kapısını çal, yalvar, yakar, şunu iyi bil ki, sevgilinin kapısı, onu senin gözünden gizleyen perdelerin arkasındadır.

Bir kişi aklına güvenip, düşüncelere kapılarak Hakk'ı inkâr ederse, onun inkârı da Hakk'dandır, Hakk'ın yazısı iledir, fakat inkarcının bu hakikatdan haberi yoktu.

MARİFET

Şemsi Tebrîz-î hazretlerine bir kimse; "Efendim! Marifeti bana anlatır mısınız?" dedi. O da; "Bir gönül ki, Allah'ü teâlânın muhabbetiyle yanıp onunla hayat buluyorsa, bu marifettir." buyurdu. Soruyu soran; "Peki ben ne yaparsam bu marifeti elde edebilirim?" diye tekrar sordu. "Bedeni terk ederek. Çünkü Allah'ü teâlâ ile kul arasındaki perde, kişinin bedenidir. Allah'ü Teâlâ'ya vasıl olmasına mâni olacak şey dört tanedir:

1) Şehvet

2) Çok yemek.

3) Mal ve makam

4) Ucb ve gurur.

İşte bu dört şey, kulun cenâbı Hakk'a ulaşmasına mânidir." buyurdu. Bir defasında da; "Velîler, Allah'ü teâlâyı zikretmekten yorulmazlar ve O'nun muhabbetine doymazlar. Onların yanında dünyanın hiçbir kıymeti yoktur. Onlar her an Allah'ü teâlâyı zikrederler, şükrederler, ibadete devam ederler. Bir kalpten bütün arzu ve istekler çıkarsa, orada Allah'ü Teâlâ'nın sevgisinden başka bir sevgi kalmaz." buyurdu.

"İlim üç şeydir: Zikreden dil, şükreden kalp, sabreden beden." "Perhizi olmayan bir vücut, meyvesiz bir ağaç; utanması olmayan bir beden tuzsuz bir aş; gayreti olmayan bir vücut, sahipsiz bir köle gibidir." buyurdu.

Şemsi Tebrîz-î hazretlerine; "İnsanların en üstünü, kıymetlisi kimdir?" dediler. Cevabında; "Şu dört kimsenin kıymeti, Allah'ü teâlâ katında yüksektir:

1) Şükreden zengin,

2) Kanaatli ve sabreden fakir,

3) İşlediği günahlara pişman olup, Allah'ü teâlânın azabından korkan kişi,

4) Takva, verâ, zühd sahibi; yani haramlardan sakınıp, şüpheli korkusuyla mubahların çoğunu terk ederek dünyaya zerre kadar meyletmeyen âlimdir." buyurdu.

Bu kıymetli insanların içinde en üstünü hangisidir?" diye sordular. Buyurdu ki: "İlim ve hilm (yumuşaklık) sahibi âlimlerdir." Cömertliği sordular, buyurdu ki: "Dört türlü sehâvet, cömertlik vardır:

1) Mal cömertliği; zahitlere, dünyaya kıymet vermeyenlere mahsustur. Onlar malı verirler, marifeti, Allah'ü teâlâyı tanımayı alırlar.

2) Beden cömertliği; müctehid olan âlimlere mahsustur. Onlar da Allah'ü teâlânın yolunda vücutlarını harcarlar ve hidayeti alırlar.

3) Can cömertliği; şehitlere mahsustur. Onlar da canlarını vererek Cennet'i alırlar.

4) Kalp cömertliği; ariflere mahsustur. Onlar da gönül vererek muhabbeti alırlar."

"Dünya, insanı heva ve hevesine kaptırır, nefsin arzularına uydurur. Neticede Cehennem'e götürür." "İnsanoğlunun edepten nasibi yoksa insan değildir. İnsan ile hayvan arasını ayıran edeptir."

"Ahireti kazanmak için çalışmak lâzımdır. Bu, insanı Cennete götürüp, Allah'ü Teâlâ'nın cemalini görmekle şereflenmesine sebep olur."

Sevgiliye dedim ki: Lal dudaklarından bana verilecek bir şeker var mı yok, dedi, fakat bilmeli ki; onun "yok demesi de bir şekerdir".

Ayağının bastığı toprak, başlara taç olan o padişaha dedim ki: "senin ayrılığın ölümünden beterdir. İşte şu sararmış yüzüm benim şahidimdir." Padişahım bana: "yürü git dedi, aşk yüzünden sararmış, altına dönmüş bir yüzün şikâyete ne hakkı var?"

AŞIĞIN AHMAKLIĞI

O ahmak adam, sevgilisini yapayalnız görünce hemencecik kucaklamaya, öpmeye kalkıştı. O güzel, "Küstahlık etme, edepsizliğin lüzumu yok, aklını başına al" diye heybetle bir bağırdı. Aşık "Burası ıssız, halk yok... su ortada, benim gibi de bir susuz!

Burada rüzgardan başka kımıldayan yok... kim var, kim bu açılıp saçılmamıza mani olacak? dedi. Sevgili dedi ki: "A deli herif, meğerse sen budalaymışsın... akıllılardan bir şey duymamış, işitmemişsin! Rüzgarı esiyor gördün mü bil ki burada onu bir estiren, bir harekete getiren var.

Tanrı sanatının dilediği gibi iş görme yelpazesi, bu rüzgarlara dokunmada, onu estirip durmada! Bizim hükmümüzde olan ehemmiyetsiz ve cüz'i bir rüzgar bile yelpazeyi sallamadıkça esmez.

A aptal adam, bu cüz'i rüzgar bile sen ve yelpaze olmadıkça meydana gelmez. Dudaktaki nefes yeli de canın, bedenin emrine tabidir, onların emriyle harekete gelir. Gah o nefesle birisini över, birisine haber yollarsın... gah birini kınar, aleyhinde bulunur, söversin! Buna bak da öbür rüzgarların hallerini de bil... akıllılar cüz'de küllü görürler.

Tanrı, rüzgarı gah bahar rüzgarı yapar, gah kışın onu, bu güzellikten soyar, ayırır. Ad kavmine kasırga halinde getirir, Hud Peygambere ise aynı rüzgarı güzel kokulu bir halde estirir. Bir rüzgarı zehirli sam yeli haline sokar; sabah rüzgarını da gelişi kutlu bir hale kor.

Her türlü yeli onunla mukayese edesin diye sana da bir nefes yeli verdi. Lütuf ve kahır yeli olmadıkça söz olmaz... söz, bir bölük halka baldır, bir bölüğüne zehir! Yelpaze, birisini serinlendirmek için sallanır... fakat sivrisineklerle kara sinekleri de kahretmek içindir!

Artık Tanrı takdirinin yelpazesi, neden mihnetlerle, belalarla dolu olmasın?

Mademki cüz'i olan nefes rüzgarı, yahut yelpazenin çıkardığı yel bile ya bir şeyi bozmak, ya bir şeyi düzene koymak için esmekte... Bu şimal rüzgarı, bu seher ve bu batı yeli nasıl olurda lutuftan, ihsandan uzak olur? Bir avuç buğdayı gördün mü ambarı düşün, ambarı gör... anla ki ambardakiler de hep böyle.

Gökyüzünün rüzgar burcundan kopup gelen bütün rüzgarlar da o rüzgarı koparanın yelpazesi olmasa nasıl eser? Ekinciler, ekin devşirme zamanı harman başında Tanrı'dan rüzgar istemezler mi?

İsterler... buğdaydan samanı ayırmak, buğdayı ambara koymak, yahut kuyulara gömmek için rüzgar isterler. Rüzgar gecikti mi hepsinin de Tanrı'ya yalvarmaya başladığını görürsün. Doğum zamanı da böyledir... o doğum yeli, o doğum sancısı gelmezse eyvahlar olsun, aman yarabbi seslerini duymaya başlarsın. Rüzgarı onun gönderdiğini bilmeseler yalvarmanın mânâsı mı kalır?

Yelkenli gemiye binenler de rüzgar dilerler, Tanrı'dan bir uygun yel isterler. Diş ağrısı da yelden olursa yana yakıla tamam bir itikatla Tanrı'dan o yelin yatışmasını dilersin. Askerler de yalvarıp yakarırlar, Tanrı'dan.

"Ey muradımızı veren Rabbim, sen bize bir zafer rüzgarı ver" diye dua ederler. Doğum gecikince, gebenin yakınları, her azizden muska isterler.

Hepsi de adamakıllı bilir ki rüzgarı, Alemlerin Rabbi Tanrı

göndermekte. Zaten her bilen kişi, aklen bilir ki hareket edenin bir hareket ettiricisi vardır. Sen onu gözünle görmüyorsan eserleri görünüyor ya... onlara bak da anla!

Beden de canla hareket eder: fakat canı görmezsin. Görmezsin ama tenin hareketine bak da canı anla! Aşık, "Edebe riayet bakımından aptal bile olsam vefada, istekte akıllıyım, anlayışlıyım" dedi. Sevgili dedi ki: "Eğer şu görünen hareket, edebe riayetse artık ötesini sen daha iyi bilirsin!

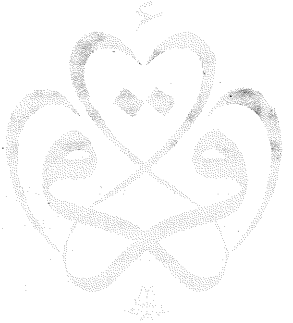
Edep buysa o gömülü olan, o henüz görünmeyen huyların, mutlaka bundan beter olacak... bunu iyice anladık, bildik!

Bu testiden ne sızmışsa bundan sonra da şüphe yok, aynı şey, aynı tarzda sızıp duracak!

Zahirde, batında, hayır, şer ne varsa hepsi Allah'ın hükmünden, kaza ve kaderindendir. Sen gayret sari ederim, çalışır, çabalarım; fakat, kaza bana der ki: "Senin elinde olmayan senin yapamayacağın, başka bir iş var, o işten senin haberin yok,"

Senin aşkın yüzünden tehlikeye düşmüş, felakete uğramış olan bir can için, bilgisizlikleri, imansızlıkları sebebiyle, ona acıyanlar, ağlayanlar, feryad edenler vardır. Aslında, o âşık canın yüzünde, onun mutluluğundan haberler veren olan binlerce belirtiler vardır, göz onu görür ama, gerçeği anlıyamaz.

FELSEFE

Derler ki: Felsefe ve ilahiyat bilgisi, eğer kılıç korkusu olmasa peygamberlerle pençeleşmektir. Bunlar kendi yollarının doğruluğunu ispat etmek için saçma fikirler yürütürler. Eflatun ve onun izinde yürüyenler derler ki: Eğer herkes bizim gibi olsaydı Peygamberlere lüzum kalmazdı. Bu da saçma sözdür. Eflatun işitti ki, biri ilâç kullanmadan toprağı altın yapıyor; sen de onun gibi yaparsan onun kardeşi oluyorsun. Bugün, mademki bunu yapmaya gücün yetmez ve onu kendinden üstün görüyorsun, o halde niçin ona uymayı gerekli görmüyorsun?

Bugün bütün hikmet ehli kişilerden, bütün filozoflardan daha filozof insanlar var. Bu keramet sahibi de, onlardan daha filozoftur. Çünkü bu topluluktakiler, o konuda boş sözler söylerler, onu inkâr ederler, onların bunu kavramasına imkân yoktur.

Mucizeler, kerametlerden daha güçlüdür. Çünkü Peygamber ne zaman isterse mucize gösterir. Keramet sahipleri ise bunu yapamaz. Her hangi bir kul, eğer bütün peygamberlerin, "Yarabbi! Beni Muhammed ümmetinden kıl!" diye imrendikleri o büyük zatın ümmetinden ise, onların hepsinden daha akıllı ve daha filozof sayılır. Şu halde, siz mademki böyle bir kimsenin sohbetine eriştiniz, aklınızı kullanıp o uyanıklıktan niçin bir nasip almayasınız? Sonra ileride işlerinizde size hiç bir pişmanlık getirmeyen; "Keşke şöyle yapaydık!" demenize meydan vermeyen o bilgi sizde neden hâsıl olmasın? Şu halde, sizden hanginiz onun sohbetinden nasip almak istersiniz? Bu sözler ki, onun sohbetindeki en aşağı derecede öğütlerdir. Bunlardan hiç biri sizi etkilemezse, daha yüksek bir sohbeti nasıl umarsınız? (Sultan önce tahtında yerleşir sonra süslenmeye bakar) Hâlbuki bütün kuvvetler sendedir senin kuvvetlerinden başkaları da güç kazanır. Nasıl, "Ben güçsüzüm," diyebilirsin? Evet büyüklük odur ki, büyüklüğünün kuvvetinden dolayı kendini güçsüz görür. Şimdi artık susunuz! Siz beni kendi hakkımda inançsız yapıyorsunuz. Ben eğer sizin sandığınız gibiysem, bu, her büyüklükten daha iyidir. Böyle değilsem hiç olmazsa akıllıyım. Benim bu uyanık ve akıllı oluşum, ancak sizin Hak yolcusu olduğunuza inanmış bulunduğum içindir.

Gönül her kimin yanında ise, her kime gitmişse, o bizim dilberimizdir. O şimşek, nereden parlar, hangi yönden çakarsa, o bizim cevherimizdendir. Üstünde, Allah'ın "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sorusuna karşı "Evet" diyen her ruhun sevgi ve heyecanını taşıyan her mânâ altını hangi madende olursa olsun, o bizim altınımızdandır. (Bu rubaide VII. A'raf suresinin 172-173 ayetlerine işaret vardır.)

Bizde öyle bir aşk var ki, bu aşk bizi aşıyor, Tuhafı da şu ki, bizim yükümüz, onu taşıyacak, eşeğimizden de ağır. O eşsiz sevgimizin güzelliği, nerede görünürse görünsün, biz ona lâyık değiliz, onun güzelliğini seyr etmeğe, onun san'at ve kudretini anlamaya gücümüz yetmez; fakat yine de o bize lütfediyor, güzelliğini bize hissettiriyor.

DÖRT BÜYÜK GÜNAH

Arap dilinde ant içmek için kullanılan harfler üçtür: Vav, Be, Te. Her üç harf ile ant içerim ki, vallahi, billahi, tallahi, şu medreselerde tahsil görenler, hep bir mansıp sahibi olalım, bir medrese elde edelim, derler, iyi duygularla hareket etmek gerekirse bunlar o derneklerde bir yer tutmak için çabalarlar. Hâlbuki bunlara sormalı: Dünya lokması için ne diye ilim tahsil edersin? Bu ip insanı o kuyudan çıkarmak içindir. Yoksa yapışıp da başka kuyulara inmek için değil. Sen daima, acaba ben kimim? Diye düşün. Hangi cevherdenim, niçin geldim, nereye gidiyorum? Aslım neredendir, şu anda neredeyim, yüzümü nereye çevireyim? Mevcut olmayanı anmak gıybet etmek demektir.

Hazırda olanı anmak da yabancılıktır. Şimdi zikreden, Allah'ı anan kimse, bu halin dışında değildir. Ya hazırdır, ya gaiptir. Eğer gaip ise onu anan kimse gıybet etmiş olur, hazır ise ona yabancılık karıştırır. Nasıl ki, Sultanın önünde oturan kimse, Sultan şöyle buyurdu veya Sultan şöyle yaptı, diye bilir. Ama gıybet ederse büyük günahlardandır. Yani gıybet, çirkinliği dolayısıyla başka günahlardan ayrı sayılan dört büyük günahtan biridir. Sözü geçen dört büyük günahın başında gıybet gelir, ikincisi bühtan (iftira), üçüncüsü kan gütme yani adam öldürme, dördüncüsü de zulüm'dür. Bunları düşman taraf helâl etmedikçe azaptan kurtulma çaresi yoktur. Padişahın gizli sırlar söyleştiği kimseye bu iltifat cismin gıdası sayılır. Ruh da, bizim nasibimiz henüz erişmedi, diye bekler. Bu bizim nasibimiz değildir, bu bizi bırakmaz, boğazımızdan yakalar. Biz nereye gidelim, nasıl kurtulalım? Bir ayranın içine düşmüşüz ama öyle bir ayran ki, ucu bucağı yok. Bir kâse içinde değil ki bir kenarı olsun. Ayrandan kurtulur, düşer; "O, baldır," der. Her ne kadar kurtulmak için kanat çırparsa da o kadar derine gider.

O güzel, bizim meclisimizin güzelliği idi, süsü idi. Meclisimizde yok. Bilmem ki nerededir? Onun, uzun bir boyu vardır. Boyu yüzünden bizim başımıza kıyametler koptu.

DİL ELBİSESİ

Mevlânâ dedi ki: Seyfeddîn Ferruh, birisini döverken bir başkasına da neden dövdüğünü anlatmaya koyulurdu; derken onlar da o adamı dövmeye başlarlardı, böylece de hiç kimsecikler o adama acıyıp bağışlanmasını dilemezdi.

Şems buyurdu ki:

Bu dünyada gördüğün her şey, o dünyada da tıpkı tıpkısına var; hattâ bütün bunlar, o dünyadan birer örnek. Bu dünyadaki her şeyi o dünyadan getirmişlerdir. "Hiçbir şey yoktur ki hazineleri katımızda olmasın; ancak onu, bilinen bir miktarda indiririz" Aktar, çeşit çeşit tablaların, ilâçların üstüne bir tas kor. Her ambardan bir avuç şey vardır tasta; bir avuç biber, bir avuç sakız. Ambarların sonu yoktur; fakat tablasına bundan fazlası sığmaz, işte insan da bu tas gibidir; yahut da bir aktar dükkânıdır ki orda Tanrı sıfatlarının hazinelerinden avuç avuç, parça parça şeyler vardır. Bu dünyada, lâyığınca, alışverişte bulunsun diye onları kaplara, tablalara koymuşlardır; duymaktan bir parça, görmekten bir parça, söylemekten bir parça, akıldan bir parça, keremden ihsandan bir parça, bilgiden bir parça. Şu halde insanlar, Tanrının gezip dolaşan satıcılarıdır, dönüp dururlar.

Gece gündüz tablaları o doldurur, sen boşaltırsın; yahut da yitirirsin, yahut da onunla bir kazanç elde edersin. Gündüz boşaltırsın; yahut da gece gene doldururlar, kuvvet verirler. Meselâ gözün aydınlığını görüyorsun ya; o dünyada da gözler var, bakışlar var, görüşler var; hem de çeşit çeşit. Sana ondan bir örnektir, yolladılar ki dünyayı seyredesin. Yoksa görüş, bu kadar değildir; fakat insan, bundan fazlasına tahammül edemez. "Hiçbir şey yoktur ki onun hazineleri katımızda olmasın." Bu sıfatlar da sonsuz olarak katımızdadır bizim; bilinen bir parçasını göndeririz sana. Artık bir düşün;

bu kadar binlerce yüzyıllar, bunca soylar boylar geldiler; bu denizden doldular, derken gene boşaldılar; bir seyret de gör. ne ambardır bu. Şimdi kimin gönlü, o denizi daha fazla anladıysa onun gönlü, tabladan o kadar soğur. Şu halde bütün dünya, para basılan yerden çıkıp geliyor; gene dönüp para basılan yere gidiyor. "Gerçekten de Tanrımız biz ve gerçekten gene dönüp ona varanlarız."

Gerçekten de biz, yâni bizim bütün parça buçuklarımız oradan gelmiştir; oranın örnekleridir; küçük büyük, canlı cansız her şey, dönüp gene oraya gider. Fakat bu, şu tablada hemencecik görünür; tabla olmadıkça görünmez. Neden şaşıyorsun, neden tuhaf geliyor sana? Görmüyor musun bahar yelini? Esti mi ağaçlar yeşerir, çayırlar çimenler biter, gül bahçeleri bezenir, çiçekler açar; baharın güzelliğini onlarla seyredersin fakat bahar yelinin kendisine bakarsan bunların birini bile göremezsin. Fakat bu, bu görülesi şeyler, bu gül bahçeleri onda yok demek değildir. Hepsi de onun ışığından değil mi? Hattâ onda dalga dalga gül bahçeleri, dalga dalga çiçekler vardır; fakat lâtif dalgalar olduğundan vasıtasız göze görünmezler; lâtif olduklarından belirmezler. Tıpkı bunun gibi insanda da gizli vasıflar vardır; fakat birinin sözü, birinin zarara uğrayışı, birinin savaşması, barışması gibi içten yahut dıştan bir vasıta olmadıkça görünmez; insandaki sıfatlar ancak bunlarla meydana çıkar.

Görmüyor musun? Kendi kendine bir düşünceye dalsan hiçbir şey görmezsin, kendini, bu sıfatlardan bomboş sanırsın. Sen neysen gene osun; değişmiş değilsin; fakat onlar sende gizlidir. Denizdeki suya benzer onlar; su, denizden ancak bir bulut vasıtasıyla ayrılır; ancak dalga vasıtasıyla belirir, görünür. Dalga, dıştan bir sebep olmadan içten coşup köpürmendir senin. Fakat deniz sütlimansa hiç mi, hiç görmezsin; bedenin deniz kıyısındadır, canınsa bir deniz. Görmüyor musun, o denizden bu kadar bin yılanlar, balıklar, kuşlar, çeşit çeşit, renk renk yaratıklar çıkıyor, kendilerini gösteriyor da gene denize dalıp gidiyor. Öfke, haset, imrenip özleyiş bunlardan başka sıfatların da denizden baş çıkarır. Şu halde sıfatların, Tanrı âşıklarıdır amma lâtiftir; bu yüzden de dil elbisesine bürünmedikçe görmek mümkün değildir onları; soyundular mı, lâtif olduklarından göze görünmezler.

EVLİYANIN KALBİ

Biri: "Eğriliği kendisine iş edinen bir kimsenin yaptığı her işi nasıl doğru görelim ve eğriye, nasıl doğru diyelim ve bunu doğru bilelim?" diye sordu.

Allah adamı her ne yaparsa doğru yapar ve doğru olur; fakat bu, cahillere eğri görünür meselâ, Kâbe'nin içinde bulunan bir kimse için yüzünü çevirdiği her taraf kıble olur. Eğer o kimse yüzünü, doğuya, ya batıya, sola, sağa veya öne, arkaya çevirse onun için her taraf kıble olur ve onun namazı Allah'ın indinde makbuldür. Kâbe'nin içinde bir tarafın diğer taraftan hiçbir üstünlüğü yoktur. Sağ ve sol bu bakımdan aynı değerdedir. Doğu ve batı da aynı derece ve mertebededir ancak Kâbe'den uzak bulunan insanların kıblesi Kâbe'ye doğru olan tek yöndür. Bu Kâbe'ye doğru olan tek yönden başka, yüzlerini çevirdikleri her taraf, kıbleden saptırılmış olur ve onların namazı doğru ve makbul olmaz çünkü namazı Kâbe'ye doğru kılmamış olurlar. Kıbleden maksat, Kâbe'dir. Kâbe'nin içinde olan bir kimse için yüzünü çevirdiği her taraf kıble olur.

Kâbe'nin içinde kıble resmi yoktur.

Dalgıcın ayağında sandal olmasa da ne ehemmiyeti var?

Kâbe'nin içinde, yüzü kıbleye doğru olmadığından yanlış namaz kıldığım zanneden bir cahil, hatayı bizzat kendisi işlemiş olur. Çünkü bu cahil kıbleyi, kıbleden ayrı olarak görüyor ve doğruyu yanlış anlıyor.

Şimdi gelelim büyük bir şehir belki de uçsuz bucaksız bir âlem gibi olan insanın iç âlemine: "Bazı kimselerin içinde hâkim olan şey, şeytan ve nefistir. Bazılarında ise hâkim, Süleyman gibi olan akıldır ve bu insandan tâat ve hayır ister. Allah adamının isteği, iç saltanatına Süleyman'ın hâkim olması ve "lahavle velâ kuvvete illâ billâh" demekle, Allah'ı zikretmekle, namaz kılmakla, oruç tutmakla. Şeytanın da güç bir durumda kalması ve kuvvetinin kırılmasıdır; hatta mü'min, can ve gönülden bu ibadetlere tam bir sadakatle mülâzemet ederse şeytan tamamıyla ölür ve yok olur. Süleyman gibi olan akıl o zaman, bu memlekette tam bir istiklâl rakipsiz olarak hâkim olur.

Şeytanın mânâsı yok olduğu ve Allah'ın rahmet nuru o insanın içini doldurduğu zaman, Süleyman gibi olan aklın, yaptığı ve buyurduğu her şey doğrudur. Çünkü o perhizlerden ve ihtiyatlardan maksat şudur ki, her iş karanlıkta değil, Allah'ın nuru ve Allah'ın hidayeti ile olur, şeytanın delâleti ile değil. Süleyman'ın istediği yaptığı emrettiği her şey tamamen tâat ve sevap olur. Her ne kadar o iş zahirin zulüm ve günah, iyi, kötü, doğru ve yanlış görülmesi mahlûk tarafındandır. Halik ise bunlardan tamamen beridir çünkü Allah istediği şeyi yapar (Sûre: 14, Âyet:32).

Eğer Allah'ın işine ve yaptığı şeylere bakılırsa, O'na teslim olmak ve rıza göstermek ve O'nu samimiyet ve bağlılıkla kabul etmekten başka bir şey yapılamaz. Kim bunun aksini düşünürse o, her iki âlemde de kâfir ve reddedilmiş olur. Bütün âleme mensup olanların tâati, O'nun rızası içindir. Allah her ne yaparsa o, doğrudur. Bir memleket gibi olan iç hayatından şeytanı atan ve Hakkın istek ve fermanından başka içinden hiçbir şey geçmeyen bir insandan meydana gelen her şey doğrudur. Meselâ akıllı bir adam, ata binse, at onun mağlûbu ve mahkûmu olur. Atın gitmesi gerçekten binicinin gitmesidir çünkü at eğer kendi başına olsa ya ot yemek için otlak tarafına veya taylarının yanına yahut kurtlara yem olmak ve ölmek için ormânâ doğru gider. O halde atın yapıcılık, hayır ve fayda yönüne gitmesi muhakkak ki attan değil, binicidendir. At faydasını ve işini ne bilir? Attan, eşeklikten ve yolunu kaybetmesinden başka ne beklenir? O halde hakikatte, menzil, han, şehir, bağ tarafına giden attır, diyemeyiz. Her ne kadar görünüşte at gidiyorsa da atın eli, ayağı, sürücünün hükmü altındadır, şu halde giden at değil sürücüdür.

Evliyanın kalbi, Allah'tan ayrı olamaz ve onsuz hareket edemez. Müminin kalbi, Allah'ın kudretinin iki parmağı arasındadır. O, kalbi istediği gibi çevirir. Eğer bu söz umumi olsaydı ve herkesin bunda hissesi bulunsaydı, Allah bunu mümine tahsis etmezdi. Hakkın kudretinin elinde bir âlet haline gelmiş olan o kalbi, Allah bizzat vasıtasız olarak idare eder. Tıpkı bir binicinin, âleti olan atı idare etmesi gibi. Binici istediği her tarafa onu sürebilir. O halde böyle bir müminin yaptığı her şey doğrudur, onu yanlış gören, hatayı bizzat kendisi yapmış olur.

Temmuzun sıcaklığı sizin dertli gönlünüzdendir. Kışın soğukluğu ise, sizin soğuk öfkenizden, titreyişinizdendir. Bu sıcaklık, bu soğukluk, yüzlerce kanatla bile sizin o bütün cihanı dolaşan ayak tozunuza ulaşamaz.

MUTLU İNSAN

Diğer Peygamberler gibi Yüş'a da peygamberdi ama onun tek farkı hüküm sahibi olmamasıydı.. O zamanlarda hüküm verme yetkisi Musa Peygamberde idi. Bu sözü bizzat kendimden söylüyorum. Benim de bir aradığım varsa, böyle yaparım, yapabilir miyim, diye dikkat ederim ki, araya bir engel girmesin. Musa, arkadaşına, yıllarca ararım anlamına gelen "Ev emzâ hukubâ" demişti. Bu hukub, bir deyişe göre kırk yıl, başka bir yoruma göre kırk bin yıl, daha başka bir deyişe göre de seksen yıl veya seksen bin yıldır.

Bahsettiğim bu Musa hikâyesi, öylesine sıcak bir hikâyedir ki, ateşinden gökler bile tutuşur. Ama nedense bunu soğuk soğuk anlatırlar. Musa ile arkadaşı, iki denizin birleştiği yere geldiler. Burası bir deyişe göre Halep çevresinde Antakya yakınlarındadır. Başka deyişler de vardır.Yahut da bir tepe üzerinde namaz kılıyordu. Başka bir anlatışa göre de bir kır ata binmiş olan Hızır, deniz üzerinde yürürken, uzaktan onu gördüler.

Ulu Allah, Hızır'ı överken onun hakkında, "Kullarımızdan bir kuldur ki ona katımızdan rahmet verdik," buyurmuştur. Bu söz Hızır'dan başka bir kul hakkında söylenmemiştir. Hele ona ayrıca, "Kendi katımızda ilim öğrettik," buyrulması da başka bir iltifattır. Bu başka bir ayrıcalıktır. O ilim medresede öğretilmez, tekkede, okutma yolu ile kitaptan öğrenilmediği gibi hiç bir Allah kulundan da elde edilemez.

Yüş'a, Musa'ya:

Ben, Hızır'ın işinin bütün inceliğini bilirim. Ben, onunla yoldaşlık yapmaya güç yetiremem. Bu sebeple beraber gelemem. Ben gelemesem de sen eğer ondan ayrıldıktan sonra, arkadaşlık yapmak ister, arkadaşlığını sürdürmek istersen gidebilirsin.

Bu söz üzerine Yüş'a geri döndü, Musa ile Hızır kaldılar. Birbirleriyle konuşmaya başladılar. Hızır, Musa'ya bir şeyler sordu:

Bana uyacak mısın, dedi. Musa:

Her ne buyurursan seni dinlerim, diye cevap verdi. O Hakk'ı bulmuş olan, onunla konuşmak şerefine eren yüce Peygamberdeki niyazı gör ki Hızır ona:

Sana anlatacağım, seni uyandıracağım, dedi. Hâlbuki Musa halkı uyandıran ulu peygamberdi. Hızır onu Hakk'ın hakikatinden uyandırıyordu. Şimdi hikâyenin alt tarafını anlatmak gerek ama şimdi değil başka bir zaman anlatacağım.

Bu hikâye herkese ders olmalıdır. Mutlu insan o kişidir ki, bir kula rastlayınca Hızır ve Musa olayını gönlünde saklar ve bu hikâyeden aldığı dersi her zaman göz önünde tutar.

Bizim görebildiğimiz, şu gökteki âlemler, sayısız yıldızlar Allah'ın kudretli elinde bir asadan daha önemsizdir. Her zerre, her damla, birer timsah büyüklüğünde olsa bile, bunların hepsi de denizdeki balıklara benzer.

Def yoksa da, onun şeker kamışından yapılmış (neyi bizim defimiz) olur. Aşıklık şarabı elimizde değil mi? Saflar yaran Kubâd bizim safımızda değil mi? Gizli Süleyman, Âsafımız değil mi?

NASUHUN TÖVBESİ

Bundan önce Nasuh adlı bir adam vardı. Tellaklık eder, bu suretle kadınları avlardı. Yüzü, kadın yüzüne benzerdi. Tüyü tüsü yoktu. Erkekliğini daima gizlerdi. Kadınların hamamında tellaklık ederdi. Kötülükte, hilede pek çevikti.

Yıllarca tellaklık etti, kimse onun halinden, sırrından bir koku bile almadı çünkü sesi de kadın sesine benziyordu, yüzü de kadın yüzüne fakat şehvette pek yüceydi, pek uyanıktı. Çarşaf giyer, başını örter, peçe takardı. Fakat şehvetli ve azgın bir gençti. Bu suretle padişahların kızlarını bile güzelce keseler, ovar, yıkardı. Tövbe etmekte, ayak diremeye çalışmaktaydı fakat kafir nefis, tövbesini bozdurup dururdu.

O kötü işli herif bir arifin yanına gidip "Beni duada an "diye yalvardı. O hür er onun sırrını anladı ama Allah hilmi gibi o da açığa vurmadı. Dudağı kilitliydi ama gönlünde sırlar vardı. Dudağını yummuştu ama gönlü sırlarla doluydu. Allah şarabını içen arifler, sırları bilirler ama örterler.

İşin sırlarını kime öğretirlerse ağzını mühürlerler, dikerlerdi. Arif, tuhaf tuhaf güldü de dedi ki: A içi kötü adam, bildiğin, gönlünde tuttuğun şeyden Allah seni kurtarsın.

O dua, yedi göğü de geçti, kabul edildi. O yoksulun işi, nihayet iyileşti, düzene girdi. Çünkü şeyhin o duası, her duaya benzemez. Şeyh, Allah'ta yok olmuştur, onun sözü Hak sözüdür. Allah, kendisinden bir şey isterse kendi isteğini nasıl ret eder. Ululuk issi Allah, onu bu lanetleme işten, bu vebalden kurtarmak için bir sebep halk etti.

Nasuh hamamda tası doldururken padişahın kızının bir incisi kayboldu ve bütün kadınlar, o inciyi araştırmaya koyuldular. Önce herkesin eşyasını araştırmak üzere hamamın kapısını iyice kapattılar. Herkesin eşyası arandı, inci bulunmadığı gibi inciyi çalan da rezil olmadı. Bunun üzerine bu üstün körü işi bırakıp herkesin ağzını, kulağını vücudundaki bütün delilleri adamakıllı aramaya koyuldular.

O sedefi güzel inciyi altta, üstte her yanda araştırmaya başladılar. Hepiniz soyunun, ihtiyar genç herkes anadan doğma soyunsun diye bağırıldı. Sultanın hizmetçileri, o değerli inciyi bulmak için bir bir herkesi aramaya başladılar. Nasuh korkusundan tenha bir yere çekildi. Yüzü, korkusundan sapsarı olmuştu, dudakları gövermişti. Ölümünü gözünün önünde görüyor, gazel yaprağı gibi tir tir titriyordu.

Dedi ki: Yarabbi, nice defalar tövbeler ettim; ahdlar ettim, sonra onları bozdum. Ben, bana layık olanları yaptım. Sonunda da işte bu kara sel, gelip çattı. Arama nöbeti bana gelirse eyvah bana! Kim bilir neler çekecek, ne güçlüklere düşeceğim?

Ciğerime yüzlerce kor düştü. Münacatımdaki ciğer kokusuna bak. Böyle bir keder, böyle bir gam, kafirde bile olmasın. Rahmet eteğine sarıldım medet, medet! Keşke anam beni doğurmasaydı yahut da beni bir aslan paralasaydı. Allah'ım sana düşeni yap. Beni, her delikten bir yılan sokmada. Ne de taş gibi bir canım, ne de demir gibi bir yüreğim varmış. Yoksa bu dertle çoktan erir, kan kesilirdim.

Vaktim daraldı, bir an içinde feryadıma yetiş, padişahlık et. Beni bu sefer de korur suçumu örtersen ne olur? Her türlü yapılmayacak işlerden tövbe ettim. Bu sefer de tövbemi kabul et de tövbende durmak için yüzlerce kemer bağlanayım. Bu sefer de kusur da bulunursam artık duamı ve sözümü dinleme.

Hem böyle söylenip titremede, hem katre katre gözyaşları dökmede, hem de cellatların, hain kişilerin ellerine düştüm diye feryat etmekteydi. Hiçbir Frenk bu hale düşmesin. Hiçbir mülhit bu feryada uğramasın diyor. Kendine ağlayıp duruyor. Azrail'i gözünün önünde görüyordu. Yarabbi, yarabbi diye o kadar söylendi ki kapı ve duvar da onunla beraber yarabbi demeye başladı.

O yarabbi derken birden, inciyi arayanların sesi duyuldu. Herkesi aradık, ey Nasuh, sen gel. Bu sesi duyar duymaz, Nasuh kendisinden geçti, adeta bedeninden ruhu uçtu. Harap duvar gibi çöküverdi. Aklı fikri gitti, cansız bir hal aldı. Bedeninden amansız bir halde aklı gidince sırrı, derhal Allah'a ulaştı. Bomboş bir hale geldi, varlığı kalmadı. Allah, bir doğan kuşuna benzeyen canını huzuruna çağırdı. Muratsız gemisi kırılınca rahmet denizinin kıyısına düştü. Akılsız fikirsiz bir hale gelince canı, Hakk'a ulaştı. İşte o zaman rahmet denizi coştu.

Canı, beden ayıbından kurtulunca sevine sevine aslına gitti. Can, doğan kuşuna benzer, ten ona tuzaktır. O, beden tuzağına ayağı bağlı, kanadı kırık bir halde düşüp kalmıştır fakat aklı, fikri gidince ayağı açıldı. Artık o doğan kuşu, Keykubad'a uçar gider. Rahmet denizleri, coşunca taşlar bile ab-ı hayatı içer. Zayıf zerre değerlenir, büyür. Topraktan meydana gelen şu döşeme, atlas haline gelir, değerli bir kumaş olur.

Yüz yıllık ölü mezarından çıkar. Melun Şeytan güzelleşir, huriler bile ona haset ederler. Bütün bu yeryüzü yeşerir, kuru sopa meyve verir, tazeleşir. Kurt kuzuyla eş olur. Ümitsizlerin damarları hoş bir hale gelir, izleri kutlu olur.

Canı helak eden o korkudan sonra "Kaybolan inci, işte şuracıkta" diye müjdeler geldi. Ansızın ses geldi: Korku gitti, o değeri bulunmaz eşsiz inci bulundu. İnci bulundu, biz de neşelere daldık. Müjde verin, inci bulundu.

Hamam, halkın bağrışmasıyla, hüzün gitti feryadı ile el çırpmasıyla doldu. Kendinden geçen Nasuh, tekrar kendine geldi. Gözü, yüzlerce aydın gün gördü. Herkes ondan helallik istemekte, herkes elini öpüp durmaktaydı.

Senden şüphe ettik, hakkını helal et. Dedikoduda bulunduk, adeta etini yedik diyorlardı çünkü o, yakınlıkta herkesten ön olduğu için herkes daha ziyade ondan şüphe etmişti.

Nasuh, has tellaktı, mahremdi. Hatta sultanla ruhları birdi bedenleri ayrı. Sultana ondan yakın bir kadın yok. İnciyi aşırdıysa o aşırmıştır.

Önce onu aramalı demişlerdi ama yine de hürmet ettiklerinden sona bırakmışlar; aldıysa biraz mühlet vermiş olalım da bir yere atsın bari, fikrine düşmüşlerdi. Onun için ondan helallik diliyorlardı, mazeret getirip duruyorlardı.

Nasuh, "Bu bana Allah'ın lütfü, ihsanı. Yoksa dediğinizden beterim ben. Benden helallik dilemeye hacet yok. Çünkü ben, zamane halkının en suçlusuyum. Bana söylediğiniz kötülükler, bendeki kötülüğün yüzde biridir. Bunda şüphe eden olabilir, fakat bence apaçık bu. Kim benden birazcık kötülük biliyorsa muhakkak o bildiği şey, binlerce kötü suçumdan, binlerce pis işimden biridir. Suçlarımı ve kötü hareketlerimi bir ben bilirim, bir de onları örten Allah'ım. Önce İblis bana hocalık etti ama sonradan o bile gözümde bir yelden ibaret oldu. Yaptıklarımın hepsini Allah gördü de göstermedi, bu suretle de kötülükle yüzümü sarartmadı. Sonra da yine Allah rahmeti, kürkümü dikti, canıma can gibi tatlı tövbeyi nasip etti.

Ne yaptıysam yapmadım saydı, bulunmadığım ibadetleri yapmışım farz etti. Beni selvi ve süsen gibi azat etti, bahtım, devletim gibi gönlüm de açıldı.

Adımı temizler defterine yazdı. Cehennemliktim, bana cenneti bağışladı. Ah ettim, ahım bir ipe döndü, düştüğüm kuyuya sarktı. O ipe sarıldım, dışarı çıktım. Neşelendim, ferahladım, semirdim benzim kırmızılaştı. Kuyunun dibinde zebun bir haldeydim, şimdi bütün aleme sığmıyorum. Şükürler olsun sana Yarabbi. Beni ansızın gamdan kurtardın. Tenimin her kılında bir dil olsa da hepsiyle sana şükretmeye kalkışsam şükründen acizim.

Şu bahçede, şu ırmaklarım kıyısında halka "Keşke kavmim bilseydi, Allah beni ne yüzden yarlıgadı" diye nara atmaktayım dedi. Ondan sonra birisi gelip Nasuh'a iltifat ederek dedi ki: Padişahımızın kızı seni çağırıyor. Ey temiz kişi, padişahın kızı seni istemede, gel de başını yıka. Gönlü, senden başka bir tellak istemiyor. Onu ovmak kille yıkamak senin işin.

Nasuh yürü yürü dedi, elim işten kurtuldu benim. Senin Nasuh'un hastalandı şimdi. Yürü, koş acele bir başkasını bul.

Allah hakkı için benim elim, işe varmıyor artık.

Kendi kendisine de suç, hadden aştı. Gönlümden o korku, o elem nasıl gider? Ben bir kere öldüm de tekrar dünyaya geldim. Ben, ölüm ve yokluk acısını tattım.

Allah'a sağlam tövbe ettim. Canım, bedenimden ayrılmadıkça bu tövbeyi bozmam. O mihneti gördükten sonra ancak eşek olanın ayağı, tehlikenin bulunduğu tarafa gider diyordu.

İŞARET

Biri: "Asıl olan şey ameldir" dedi. Bu hususta söylenecek söz, bundan ibaret değildir. Ameli hakkıyla anlatabilmek için, bir kimsenin ortaya çıkıp ameli nasıl anlayabilirsin?

Sen amelden, namaz kılmayı, oruç tutmayı, hacca gitmeyi, geceleri uyumayarak ağlayıp inlemeyi ve perhiz etmeyi anlıyorsun. Hâlbuki bunların hiçbiri de amel değildir. Bunlar ancak amelin sebepleridir. Hepsini yaptığın zaman bunların sende bir etki sağlaması mümkündür. İşte o zaman sen, ibadet etmiş ve olduğundan başka bir şey olmuş bulunursun.

Kur'an'da: Namaz seni günahtan, suç işlemekten, kötülükten, noksan ve kusurlardan ve isyandan korur, temizler, buyrulmuştur. İşte senin bunları yapmamış olman ve bun-

lardan temizlenmiş bulunman ameldir. Eğer kendini bunlardan kurtarmamışsan, namaz kılmamış sayılırsın. Bunun için Peygamber O'na selâm olsun namaz kılmış olan bir kimseye: "Namaz kılmadın, kalk namaz kıl" (H.Ş.). diye buyurdu. Bunun üzerine o adam kalkıp namaz kıldı. Tekrar: "Kalk namaz kıl, namaz kılmadın" buyurdu. O adam yine kalktı ve namaz kıldı. Peygamber bu defa da: "namaz kılmadın" dedi ve sonunda: "Kalp huzuru olmadan, namaz kılmak doğru değildir" (H.Ş.) buyurdu.

O halde ortaya koymuş oldukları bu rükû, sücûd ve kıyamı yerine getirmekle, gerçek amel yapılmış olmaz.

Yani dinde ortaya konulan bu dışla ilgili hareketleri yapmakla amel yerine getirilmiş olamaz.

Hakikî amel, içi değiştirmektedir. Nitekim insan tohumu, ana rahminde şekilden şekle girer. Alâka ve mudga olur. Nihayet insan şeklini alır, canlanır, dünyaya gelir, büyür ve bir insan olur.

İşte bu türlü değişmek, aşağı derecelerden yukarı derecelere çıkmak, amelidir. Miraç dedikleri de bu tarzda olur. Yukarıda anlatıldığı gibi kul da bir halden bir hale döner. Bu sırada meydana gelen ikinci hal, birinci halden; üçüncü hâl ikinci hâlden daha iyidir. Böylece bu, sonsuz olarak devam eder. Peygamber Hazretleri O'na selâm olsun: "İki günü bir olan kimse aldanmıştır" (H.K.). buyurmuştur.

Hadîste: Dünya ahretin tarlasıdır, varit olduğuna göre, bu dünya pazarında her kulun ekmekte, yani yarın ahrette sevabını görmek maksadıyla ve iş yapmak hususunda ilerleyişinde, iki günü bir olmuş, her gün manen ilerlememişse o kimse aldanmıştır çünkü insanın günden güne hattâ her an mânen ilerlemesi lâzımdır. İşte gerçek anlamda amel budur. Böyle bir ameli insanlar nasıl görebilirler? Bunu ancak Allah görür ve bilir.

Ulu Allah: "Benim dostlarım, benim kubbelerimin altında gizlidirler. Onları benden başka kimse bilemez" (H.K.). buyurmuştur.

Netice itibariyle bilgi (ilim) amele namaz, oruç gibi bedenî işlerden ve amelden daha yakındır. İlmin amelden ayrı olması ve ona faydası dokunmaması mümkün olabilir mi? Hâlbuki

bedenî hareketlerin amelden ayrı bulunması ve amele faydası olmaması daha çok mümkündür çünkü inatçı, kötü niyetli ve ikiyüzlü (Cehud), münafık (Müslüman görünen) bir kimse zahiren bedenî ameli yapmış olabilir; fakat dinin asıl hükmünü yerine getirmiş, hakkı ispat etmiş sayılmaz. Eğer bunları bilseydi ve yapabilseydi zaten bu vasıflara lâyık olmazdı. O halde halkın gördüğü ibadetlerden, ayinlerden, mezheplerden anlatılan ve gösterilen şeylerin hepsi, amelin aslı, kendisi olmayıp sebepleridir.

Bersisa, yıllarca hakikatte hiçbir zahidin yapamayacağı bir şekilde ibadette bulundu. Yani zahirî ameli yerine getirdi fakat sonunda kâfir olarak öldü. Bunun gibi İblis de binlerce yıl gökte ibadetle meşgul oldu. Eğer bu zahirî ameller onda bir etki yapmış olsaydı Allah'tan: "Adem'e secde et!" emri gelince, secde ederdi. İsa O'na selâm olsun zahirî amelleri yapmamıştı; fakat gerçek ameli o yaptı çünkü birdenbire çocukluk halinden ihtiyarlık haline geçti ve Muhammed Mustafa'nın kırk yaşında iken iddia ettiği aynı davayı ve vahyi o daha beşikte iken beyan eyledi.

Peygamber: "Ben Allah'ın bir kuluyum. Bana gökten bir kitap indi. Allah beni Peygamber yaptı ve beni kerim kıldı. (Kur'an, Sûre: 19, âyet:3031)" buyurmuştur. Gerçek amel senin bulunduğun halde, her an başka bir hale geçmen ve manen ilerlemendir. Bunun gibi, iksiri bakır üzerine döktüğün zaman, bakırın altına dönmesi amel olur. Eğer altın olmazsa binlerce çekiç darbesi yese, yüz defa kaynasa, genişleyip uzasa, yine bakır olarak kalır. Altını tanımayanlar, amelin görünüşüne bakanlar ve bunu esas olarak kabul edenler: "Eğer yeryüzünde altın denen bir şey varsa o da mutlaka budur. Çünkü bu kadar çekiç darbesi yedi, bu kadar kaynadı, uzayıp genişledi" derler. Hâlbuki altını gerçekten bilen bir kimse, bunlara bakmayıp halis altın olup olmadığını anlamak için önce mihenge vurur, .sonra kabul eder. Olmamışsa onu bir paraya bile satın almaz çünkü Allah: "Ben ki Allah'ım; sizin ne görünüşünüze, ne işinize, ne de sözünüze bakarım. Yalnız gönlünüzde benim için olan sevgin nasıldır ve ne kadardır diye gönlünüze bakarım" buyurmuştur.

Akıllı olan bir insana bir işaret yetişir. Bir evde bir kimsenin bulunup bulunmadığını anlamak için, bir söz kâfidir.

VAİZ

Bir vaiz vardı... mimbere çıktı mı yol kesenlere duaya başlar, ellerini kaldırıp "Yarabbi, kötülere, fesatçılara, isyancılara merhamet et! Hayır sahipleriyle alay edenlerin hepsine, bütün kafir gönüllülere, kiliselerde bulunanlara merhamette bulun" derdi. Temiz kişilere hiç dua etmez, kötülerden başkasına duada bulunmazdı.

Ona "Hiç böyle bir adet görmedik... sapıklara dua etmek mürüvvet değildir" dediler. Dedi ki: "Ben onlardan iyilik gördüm bu yüzden onlara dua etmeyi adet edindim. O kadar kötülükte bulundular, o derece zulüm ve çevir ettiler ki nihayet beni serden kurtardılar, hayra ulaştırdılar.

Ne vakit dünyaya yöneldimse onlardan eziyetler gördüm, meşakkatler çektim, dayaklar yedim. Bu yüzden de iyilik tarafına kaçardım beni o kurtlar yola getirirlerdi. Benim iyiliğime sebep oldular ey aklı başında adam, bu yüzden onlara dua etmek, boynumun borcudur benim!"

Kul dertten, elemden Tânrı'ya sızlanır, uğradığı zahmetten yüzlerce şikayette bulunur. Tanrı da der ki: Gördün ya, nihayet dert ve zahmet, seni, bana yalvarır bir hale getirdi, seni doğrulttu, Sen, seni yolundan alıkoyandan, bizim kapımızdan uzaklaştırıp kovandan şikayette bulun!

Hakikatte her düşman senin ilacındır... sana kimyadır, seni faydalandırır, gönlünü alır senin! Çünkü ondan kaçar, halvet

bucaklarına sığınır, Tanrı lutfundan yardım dilersin. Dostlarınsa hakikatte düşmanlarındır; onlar seni Tanrı kapısından uzaklaştırır, seni meşgul ederler!

Bir hayvan vardır ki adına porsuk derler... dayak yedikçe şişmanlar, semirir, semirir. Ona sopayı vurdukça iyileşir. Sopa vuruldukça semirir, büyür... İşte müminin canı da hakikatten bir porsuktur, o da zahmet ve meşakkatlerle kuvvetlenir, semirir.

Bu yüzden peygamberler eziyetlere, zahmetlere uğradılar... onların çektikleri meşakkat, bütün cihan halkının çektiği meşakkatten daha üstündü, daha artıktı çünkü canları da, bütün canlardan daha büyük, daha üstündü... onun için de onların uğradıkları belaya başka bir taife uğramadı.

Deri, ilaçlarla belalara uğrar da Taif derisi güzel bir hale girer yoksa ona o acı ve keskin ilaçlar sürülmeseydi pis pis kokar, berbat bir hale gelirdi! İnsanı da tabaklanmamış deri say... rutubetten nem kapar, çirkin bir hale gelir, ağır ağır kokar! Sen, ona acı ve keskin ilaçları fazlaca ver de temizlensin, latif bir hale gelsin, semirsin!

Buna kudretin yoksa senin dileğin olmaksızın Tanrı bir zahmet verirse ona sabret, ona razı ol çünkü dosttan gelen bela, sizi temizler... onun bilgisi, sizin tedbirlerinizden üstündür! Bir adam, belada safa görürse bela,tatlılaşır... hasta iyileştiğini görünce ilaç, kendisine hoş gelir. Mat olduğu halde kazandığını görür de "Ey sözlerine, özlerine inanılır kişiler, beni öldürün!" der.

Bu kötü kişi de başkasına fayda verdi ama kendi hakkında merdut bir adam kesildi. İmandan gele merhamet, ondan alındı... Şeytan sıfatı olan kin, ona çattı, sataştı! Hiddetin, kinin yapılıp düzüldüğü tezgah oldu... bil ki kin, sapıklığın, kafirliğin temelidir!

Akıllı birisi, İsa'ya "Alemde her şeyden daha sarp, daha güç nedir? Diye sordu. Isa dedi ki: "Ey can, en sarp, en güç şey, Tanrı gazabıdır çünkü o gazaptan cehennem bile su gibi titrer!" Adam "Peki, bu Tanrı gazabından nasıl aman bulmalı?" deyince Isa şöyle cevap verdi: "Kızdığın zaman kızgınlığına uyamamak gerek!" Kötü kişi bu kızgınlığın madenidir... onun çirkin kızgınlığı yırtıcı canavarların kızgınlığını

da geçer! O hünersiz kişi, kızgınlıktan vazgeçmekten başka Tanrı'dan ne rahmet umabilir ki?

Gerçi bunların alemde bulunmamasına imkan yok; bunlar da lazım bu dünyaya... fakat bu sözü söylemek, onları büsbütün sapıklığa atmaktır! Dünyada çare yok, sidik de bulunur; bulunur ama arı duru su değildir ya!

TANRI'NIN TECELLİSİ

Tanrı ile meşgul olmak, mal ve dünyaya ait her şeyi zahiren terketmek değildir. Gönlün Hakla meşgul olması lâzımdır. İsa (selâm O'nun üzerine olsun) hiç evlenmedi ve dünyadan o derece sıyrılmıştı ki dünya malı olarak yanında ancak sakalını taramak için bir tarak bulunurdu. Birdenbire beş parmağı ile sakalını taramak aklına gelince, "madem ki kendimde böyle bir tarak var, başka tarağa ne ihtiyacım olacak!" diye tarağı attı. İşte İsa'nın tecerrüdü bu dereceye gelmişti.

Bununla beraber Muhammed' (selâm O'nun üzerine olsun) in dokuz karısı, padişahlığı, kumandanlığı, fetihleri, esirleri, bazı kimseleri katli gibi, bu kadar dünya esbabı ve alâkasıyla beraber: "Ben İsa'dan daha mücerredim (H.), Tanrıyı daha iyi tanırım ve Tanrıya daha çok yakınım" buyurmuştur.

Meselâ, Züht ve takva tenceresini ısıtırlarsa, nihayet kaynamağa başlar; içindekinin taşması ve tencerenin boş kal-

masından korkarlar; bunun için de içine soğuk su dökerler, böyle olduğu halde tencerenin kaynamasına mâni olamazlar. Kim: "Bu ısıtılan, kaynayan tencereden daha çok hararetliyim" diyebilir? İşte bu hususta Bayezid Hazretleri de şöyle buyurmuştur: "Beni ilk gören: Bayezid sıddîk oldu, son gören de: Bayezid zındık oldu" dedi. Yani ben başlangıçta tencereyi ısıtmak için züht ve takva, mücahede ve riyazette bulundum. Şimdi ise, müşahede âlemine eriştim; bu tencere öyle kaynıyor ki üstüne ne kadar soğuk su döksem, bir türlü sakinleşmiyor. İşte bu haddinden fazla taşkınlığa ve hararete, "zendeka" ve bana

"zındık" diyorlar. Bana "sıddık" dedikleri zaman, hararetim şimdikinin binde biri kadardı ve bu kadara değer vererek bana "sıddık" dediler. O hale bütün deliller ve emeller bu tencereyi kızdırmak içindir. Ve bütün fisk-u fücur, dünya malı ve şehveti öldürmek de taşkınlığı durduran, öldüren soğuk sudur. Halk, dünyanın bu halini ahiret için faydalı bulur; fakat bu, tenceresi soğuk olan, karanlık içinde bulunan kimseler hakkındadır. Buna bir karanlık daha katmak, Tanrı'nın buyurduğu gibi karanlık karanlık üzerine olur; tenceresi kızmış ve taşmağa başlamış, dökülen soğuk suya rağmen sakinleşmeyen kimseler, o dereceye gelmişlerdir ki bu masiyet bunlar hakkında tâattır çünkü bu nur, karanlıkları yenmiştir.

Eğer onlar karanlıktan kaçmazlarsa yanarlar: helak olurlar. Bunun için Hazreti Peygamber, Hazreti Ayşe'ye: "Ey Hümeyra! benimle konuş ve bana işveler yap ki kendime geleyim ve yanmayayım; çünkü tecelli nuru beni yakıyor. Müslümanların işleri için birkaç gün daha bu dünyada kalmalıyım" dedi.

Tanrı'nın tecellisi, dağı parça parça etti; zerre haline getirdi. Zaten insanlar zayıf yaratılmışlardır, buyrulduğu gibi, vücudu her şeyden daha zayıf ve nazik olan insanın, bu tecelliden nasıl harap olacağını sen tasavvur et! Bunlar nasıl sözler, nasıl haller ve nasıl âlemlerdir anla!

Damarlarımızın içinde bulunan, canımız, özümüz olan bir cihana ayak basan, nasıl olur da uyur? Hele bizim damarlarımızda olursa. Damarlarımızda, özümüzde delilik belirtileri görülürse dert değil. Çünkü büyücü de, büyü de bizim damarlarımız içindedir.

YOKLUK HAYATIN TA KENDİSİDİR

Temiz ruhlar, melekler, felekler, yer, arş ve kürsi, levh'ü kalem ve diğer şeyler yok olur ve fena bulurlar. Fakat müminin ölmesi zahiren ölmek ve yok olmak ise de, buna ölüm demezler. Çünkü onun yok olan ve fena bulan güzelliği bu şekilde, bir iken bin olacaktır. Şu halde böyle bir ölüm olamaz. Ölüm onun ölmemesidir. Ölmediği takdirde biri, bin olamaz.

Bunu şuna benzetebiliriz: Mesela, bir buğdayı veya ağaç tohumunu, bir ekin tanesini yere gömdükleri zaman, o tane yerin altında su haline gelir, başka şeylerle karışarak tamamıyla yok olur; fakat sonunda bahar nefesi bütün hububata eriştiği zaman, o yok olmuş olan şey, yüz defa daha güzel olarak, tekrar meydana çıkar. Şu halde hakikaten o tane ölmemiştir. Ölüm, acı ve kötü bir tanenin veya batıcı bir dikenin öldüğü zaman, onun bu çirkinliğinin bir iken bin olmasıdır. Bunlar her lahza "Keşke olmasaydım ve aleme gelmeseydim!" derler, işte asıl ölüm budur, belki böyle bir hal ölümden daha fenadır. Çünkü onun çoğu, işkence ve kötü durumda iken ölümü ister. Tıpkı bunun gibi kâfirler de kendi çirkinliklerini görerek: "Ah! Keşke ilk olduğumuz gibi yine öylece olsaydık ve olduğumuz gibi yine öylece toprak olsaydık ve var olmasaydık." derler. İşte böylece kâfirlerin ıstıraplarının şiddetinden, ölüm temennisinde bulunurlar ve Allah'tan bin-

lerce can rica ederler. Cehennem ateşi onların etlerini yakar, yok eder. Allah onlara yeniden bir deri ve et verir; fakat cehennem ateşi tekrar bunu da yakar. Onların derileri piştikçe, azabı tatmaları için derilerini yenileyeceğiz, buyrulduğu gibi; ölüm, bu halden iyi olduğu için eğer buna ölüm derlerse yanlış söylenmiş olmaz yahut da yüz doğrudan ancak birini söylemiş olurlar. Meselâ bir kimse, bir adama on direm bağışlamış olsa ve herkesin yanında: "Falana beş direm bağışladım" dese yalan söylemiş olmaz; çünkü vermiş olduğu bu on dirhemde beş dirhem mevcuttur. Şu halde yalan söylememiştir. Bu ölüm de yüz ölüme bedel olduğundan eğer bir kimse ona "ölüm" derse yanlış söylemeyip belki yüzde birini demiş olur. Bunun için eşkıyanın ölümü, bu cihetten ölüm oluyor. Müminlerin, salihlerin ve evliyanın ölümü, zahiren ölüm olmakla beraber, buna "ölüm" demezler, belki "hayat" derler. Allah için yaşayan ve kendilerini Allah'a feda eden kimselerin öldüklerini zannetmeyiniz, çünkü onlar belki kendilerini yaratan Allah'ın huzurunda yaşarlar. Allah, yokluk halinde iken onlara rızık verir. Onlar memnun ve mesutturlar. Neticede bir buğday gibi olan varlıklarının arpa ve darı olmayarak, tekrar buğday olacağı hakikatini bilirler. Bir taneleri yüz tane olacaktır. Zira: Bir başakta yüz tane, buyrulmuştur. Mümin, o tatlı tane gibi ölüm halinde iken hal dili ile şöyle der:

Allah buyuruyor ki : "Benden başka ne varsa hepsi yok olur ve kalmaz, insandan, melekten, şeytandan ve periden hiçbirisi kalmaz, yalnızca ben kalırım. Zira her şey fena bulur, ancak O bakîdir. Her ne kadar müminler ölürler ve yok olurlarsa da buna, ölüm demeyiz. Hatta hayatında kendisi deriz. Tıpkı yerin altındaki buğday tanesinin ölmesi ve yok olmasında olduğu gibi... Fakat eşkıyanın ve yollarını kaybedenlerin ölümüne ölüm deriz. Çünkü ölüm ve yokluktan sonra, haşir vaktinde, onlara avdet edecek varlık bir ölümden daha beterdir. Bu yorum ve bu açıklamayı, o zümrenin inançları ve sözleri üzerine diyoruz ki onlar, şöyle derler: "Her şey yok olur, ancak, O kalır", Elbette bu ayet doğrudur. Bunun mânâsı; müminler, temiz insanlar ve melekler hepsi de ölürler. Allah'tan başka tek bir varlık bile kalmaz. Bu takdirde onların dedikleri ve inandıkları şeyi ispat etmiş oldum. Böyle bir ölüm, zahiren ölüm ve yokluk görülmesine rağmen hakikatte

hayatın ta kendisidir. Her kim buğday ekmez ise onu: "Niçin bu taneleri yaşatamıyorsun? Buğdayı evinde saklayıp, toprağa ekip saçmıyorsun ki onun bir tanesi yüz, hatta bin olsun! Böylece hem kendine, hem buğdaya zarar veriyorsun?"

Diye ayıplarlar. Binaenaleyh böyle bir ölümün, aynı hayat olduğunu bilmiş olduk. Allah herkesten iyi bilir.

KALBİN ÖLÜMÜ

Şeyh Ebubekir (Şems'in ilk mürşidi), yanındaki fakir dervişlerle otururken vezirin adamlarından ve halktan bazı kimseler içeri girdiler. Şeyhin bunlara karşı gösterdiği saygı, dervişlere karşı gösterdiğinin yüzde biri kadar değildi. Yabancılar girmeden önce dervişlerden kimi ayakta, kimi oturdukları yerde edeple yerleşmişlerdi. Yabancı misafirden herbiri içeri girdikçe, Şeyh onlarla meşgul olmaktan geri kalır, bu suretle Şeyhlik gayreti onların araya girmesiyle sönerdi.

Mademki bir sevgiliye varmak istiyorum, gerekir ki, halk şu soruyu benden sorsunlar ve desinler ki: "Onlarda gerçi bir ilim var ama neden halden hale dönerler?" Bilir misin ki, bu işlerin iç âlemi ile bir ilgisi yoktur. Çünkü kalbin ölümü bu hali baş kakıcı yapar, "Bırak ben görüyorum!" der ve hiç kimsenin sözünü dinlemez.

Bu marifet sözü, derviş deyimi herkesin dilinde dolaşır. Ama onlar bunu işitince şunu anlarlar: "Ey hoca, adını her tarafa duyurmak, şöhret yapmak gerek, yoksa marifet başka bir şeyle elde edilemez," derler.

Senin gölgen, yerimiz, yurdumuz, evimiz, barkımızdır. Saçların, bizim deli, divâne olmuş, gönlümüzün bağıdır, zinciridir. Hangi köşede yanan bir mum olsa onun etrafında uçuşan iki üç pervane vardır. Fakat hiçbiri, bize pervane kesilen mumumuza benzemez.

GÜNEŞTE YOK OLMAK

Bir adam yokluğa erişir, kendisine yokluğu ziynet edinirse, o adamın, Muhammet gibi gölgesi olmaz. "Yokluk benim iftiharımdır" sırrına ziynet yokluktur. Bu çeşit adam, mumun alevi gibi gölgesizdir. Mum, baştan aşağı alevden ibarettir, gölge onun çevresine uğrayamaz. Mum kendisinden de kaçtı, gölgeden de. Mumu dökenin isteğine uydu, ışığına sığındı.

Mumu döken muma der ki: Seni yok olmak için döktüm. O da, ben yokluğa kaçtım diye cevap verir. Bu var olan ışık, lazım bir ışıktır, geçici ve arızi ışık gibi değil.

Mum ateşe tamamı ile yok oldu mu artık ondan ne bir eser görürsün ne bir ışık! Suret ateşi karanlığı gidermek için mum suretinde durur. Beden mumu şu görünen mumun aksinedir; yok oldukça can nuru artar. Bu ebedi ışıktır, mumsa geçici. Can mumunun alevi, Tanrı'ya aittir. Ateşten meydana gelen şu ateş, nur olduğundan geçici gölge, ondan uzaklaşmıştır.

Bulutun gölgesi yere düşer. Fakat gölge, ayla düşüp kalkmaz. A bahtı yaver kişi, kendinden geçmek, bulutsuz bir hale gelmektir. Kendinden geçtin mi değirmi aya benzersin. Fakat rüzgar, bir bulutu sürüp getirdi mi ayır nuru aydan daha eksik bir hale düşer. Bulut ve toz yüzünden ay, bir hayal gibi görünür, işte beden bulutu da bizi hayal düşüncesine sürer.

Ayın lutfuna bak ki bu da onun lutfudur, çünkü bize, bulutlar düşmanımızdır demiştir. Ay, ne buluta aldırış eder, ne toza. O, göğün yücesindedir. Bulut bizim canımıza düşmandır. Bulut bizim gözümüzden ayı gizler.

Bu perde, huriyi Zâl gibi kuvvetlendirir, dolunayı yeni aydan daha noksan bir hale getirir. Ay bizi yücelik kucağına oturtmuş, düşmanımızı kendi düşmanı saymıştır. Bulutun letafeti ve parlaklığı da yandandır. Fakat buluta ay diyen hayli yol sapıtmıştır. Ayın nuru buluta vurdu mu onun kara yüzünü ay gibi parlatır.

Gerçi ayla aynı renge boyanmıştır. Bu da bir devlettir ama buluttaki o nur, eğretidir. Kıyamette güneş de kalmaz, ay da. Göz ışığın aslı ile meşgul olur. Bu suretle temelli mülkle eğreti mülk seçilir. Şu fani konak, karar yurdundan ayrılır. Dadı, bir kaç gün içindir. Ey ana sen bizi kucağına al.

Kanadım buluttur. O, perdedir ve önümdekini göstermez. O yalnız Tanrı lütfuyla letafet kazanır. Kanadımı yolayım, onu güzelliğini yolumdan atayım da aynı güzelliğini yine aydan seyredeyim. Ben dadı istemem, ana daha hoş. Ben Musa'yım benim dadım anamdır.

Ben, aynı lutfunu vasıtayla elde etmek istemem. Çünkü bu ilgi, nicelerin helâkine sebep oldu. Yahut da bulut, Tanrı yolunda yok olur da artık ayın yüzüne perdelik etmez. Suretini yokluk şeklinde gösterir. Peygamberlerle velilerin tenleri gibi.

O çeşit bulut, perdelik etmez. Hatta mânâ bakımından perdelik etmesi bile faydalıdır. Nitekim aydın sabahta katralar yağar, fakat gökte bulut yoktur. O yağmur yağışı Peygamberin mucizesi idi. Bulut mahvoldu, gökyüzü rengini aldı. Buluttu ama ondan bulut huyu gitmişti. Aşığın bedeni de sabırla böyle olur işte. Bedendir ama bedenliği kaybolmuştur, değişmiştir, ondan renk de gitmiştir, koku da.

Kanat başkasının, baş bana lazım. Baş, duygu, görgü yurdudur ve bedenin direğidir. Başkasının avı için can feda etmeyi mutlak küfür, hayırdan ümitsizlik bil. Kendine gel, dudu kuşlarının önündeki şekere benzeme. Zehre benze de ziyandan kurtul. Yahut da neşelen hitabını duymak için kendini köpeklerin önündeki ölüye benzet. Hızır da bu gemiyi, zaptedecek kimseden kurtarmak için deldi.

"Yokluk benim iftiharımdır" sözü, onun için yüce bir söz oldu, tamâhkârlardan gani Tanrı'ya kaçmama yol açtı. Mamurelerde oturanların hırsından kurtulmak için defineleri, yıkık yerlere gömerler. Kanadını yolmayı bilmiyorsan yürü,

halvete gir de bütün kanatlarını şuna buna harcatma. Çünkü sen hem lokmasın, hem lokmayı yiyen. Ey can, aklını başına al, hem yiyorsun hem yeniyorsun!

Bir kuşcağız kurt avlıyordu kedi fırsat bulup onu kapıverdi. Yiyordu, yeniyordu, fakat kendisi avlanırken başka bir avcıdan haberi bile yoktu. Hırsız, bir kumaşı çalmaktadır ama şahne de, hırsızın düşmanları ile beraber ardındadır. Hırsız aklı, pılı pırtıda, kilitte ve kapıdadır. Şahneden ve seher çağından ah edeceğinden gafildir.

Sevdasına öyle dalmıştır ki kendisini arayandan haberi bile yoktur. Bir ot, arı duru bir suyu içti mi derhal bir hayvan gelir, onu otlar yer. O ot, hem yer, hem yenir. Tanrı'dan her varlık böyledir işte.

Tanrı "Sizi doyurur, fakat kendi yemek yemez" Tanrı ne yenir ne yer. O, et ve deri değildir, yiyen ve yenilen, pusuya gizlenmiş bulunan bir yiyiciden nasıl emin olabilir? Yenen şeylerin emin olması, sonunda yas ve matem verir. Yürü, yemeyen içmeyen Tanrı'nın kapısına git. Her hayal, başka bir hayali yemekte, her düşünce, başka bir düşünceyi otlamaktadır. Hayalden geçemiyorsun, yahut da uyuyup ondan kurtulamıyorsun.

Düşünce arıdır, uykunsa su. Uyusan bile uyandın mı yine başına üşüşür. Nice hayal arılar uçuşup durur, seni bu yana o yana çekiştirir. Bu hayal, yiyenlerin en aşağılığıdır. Öbürlerini ise ululuk ısısı Tanrı bilir. Kendine gel de o kaba ve haşin yiyiciler bölüğünden kaç. "Seni biz koruruz" diyen Tanrı'ya sığın. Yahut da o koruyucuya koşup kurtulmak elinden gelmiyorsa o koruma sıfatını kazanan kişiye kaç.

Elini pirden başkasına verme. Pirin elini tutan Tanrı'dır. Senin kocalmış aklın, çocukluğu huy edinmiştir, nefis civarında bu huyu kazanmıştır. O, perde altındadır. Kamil bir aklı, aklına arkadaş et de akim, o kötü huydan vazgeçsin. Elini onun eline verdin mi yiyicilerin elinden kurtulursun.

Tanrı, "Tanrı eli onların elinin üstündedir" dedi ya, işte senin elin de o biat ehlinin eli olur. Elini pirin eline verdin, o her şeyi bilen ulu pire uydun mu, kurtuldun demektir. Çünkü o, ey mürit, vaktinin peygamberidir... Peygamberin nuru ondan zuhur eder. Ona uydun, onun elini tuttun mu Hudeybiye'de

bulunup Peygambere biat eden sahabeden olursun. Cennetle müştulanan o on kişiden sayılırsın, halis ve potada erişe bile ayarı düşmez altına dönersin.

Bu bilgelik doğrudur çünkü insan kimi severse ona eşittir. Bu alemde de onunladır, o alemde de. Bu, huyları güzel Ahmet'in hadisidir. Dedi ki: "İnsan sevdiği ile beraberdir" Kalp dilediğinden ayrılmaz.

Nerede tuzak ve yem varsa orada az otur. Yürü ey arık kötürüm, kendin gibi arık kötürümleri gör! Ey zebunların zebunu, şunu da bil ki, el, elin üstündedir el üstünde el vardır. Ne şaşılacak şey, sen hem zebunsun, hem de zebunların elini tutmaya çalışıyorsun. Hem avsın hem de avlamayı diliyorsun.

Onların önüne ardına set olma. Çünkü, sen düşmanı görmezsin ama o düşman ortadadır. Avcılık hırsı, insanı kendi avlanacağından gafil kılar. Erlik gösterir ama yüreksizdir. İstekte bir kuştan aşağı olma. Serçe kuşu bile önüne ardına bakınır. Yemin bulunduğu yere geldi mi önüne ardına kaç kere dolanır. Acaba der, önümde ardımda bir avcı var mı? Varsa onun korkusu ile şu lokmadan el çekmem gerek. Kötülerin hikayelerini gör, hallerine bak. Eşinin dostunun ölümlerinden ibret al.

Onları silahsız, pusatsız nasıl helak etti? Bir bak. O, herhalde senin yanındadır. Tanrı işkence yapar ama gürzle elle değil. Bil ki Tanrı, elsiz hüküm sürer, ferman yürütür.

Tanrı varsa hani, nerede? Diyen işkenceye uğradı mı vardır, odur diye ikrar eder. Tanrı varlığı şaşılacak bir şey, akıldan uzak diyen, gözyaşları döker de ey bana benden yakın Tanrı diye yalvarmaya koyulur.

Tuzaktan kaçmak vaciptir, fakat senin tuzağın kanadına yapışıktır. İşte onun için ben, bu menhus tuzağın mıhını çekip çıkarıyorum; murada erişmek için dilimi, damağımı acıtmamak istiyorum. Bu sözü, senin aklına uygun söyledim. Anla da arayıp taramadan yüz çevirme.

Hırs ve hasetten ibaret olan şu bağı çöz. Ebuleheb'in karısının boynundaki hurma ipini düşün.

Bu sözün ne sonu vardır, nede bu söz bitip tükenir. Ey Tanrı Halil'i, kuzgunu neden öldürdün? Buyruğa uydun doğru.

Fakat bu buyruğun hikmeti neydi? Onun sırlarından birazcığını göstermek gerek. Kara kuzgunun gaak diye bağırması, dünyada daima uzun bir ömür istemesindendir. iblis gibi tek ve pak Tanrı'dan kıyamete kadar dünya hayatını ister. İblis de "Beni kıyamet gününe kadar yaşat "dedi. Keşke, "Rabbimiz, tövbe ettik" deseydi. Tövbesiz ömür, baştanbaşa can çekişmedir.

Hazır olan kaçılmayan ölüm, Tanrı'dan gafil olmaktır. Hakla olunca ömür de, ölüm de... ikisi de hoştur. Fakat Tanrı'sız ab-ı hayat bile ateştir. Öyle bir kapıdan daima ömür istemesi de lânet tesiriyledir. Tanrı'dan, ondan başkasını istemek, görünüşte istenen şeyin artmasını istemektir, ama hakikatte onun tamamı ile eksilmesini dilemektir.

Hele ayrılık ve yabancılıkla geçen ömür yok mu? Bu adeta aslanın huzurunda tilkilik taslamaya benzer. Bana daha fazla ömür ver de daha gerisin geri gideyim; mühletini uzat da daha aşağılık bir hale geleyim demektir. Nihayet o, lanete nişane olur. Lanet isteyen kişiyse kötü bir kişidir.

Hoş ömür, yakınlık aleminden can beslemektir. Kuzgunun ömrü ise pislik yemek içindir. Bana fazla ömür ver ki pislik yiyeyim, daima ban bunu ver ki benim yaradılışım kötüdür demektedir. O ağzı kokan kuzgun, eğer pislik yemeseydi beni kuzgun huyundan kurtar diye yalvarırdı.

Ey toprağı altına çeviren, bir başka toprağı da insanlar babası yapan Tanrı! Senin işin, eşyayı olduğu halden çevirmek, ihsan ve lutüflarda bulunmaktır, benim isimse yanlışa düşmek, unutmak ve hata etmektir. Bilginle yanlışımı noksanı mı döndür. Ben baştan aşağıya kadar sümükten ibaretim, sen beni sabırdan, hilimden ibaret bir hale getir.

Ey çorak toprağı ekmek haline getiren, ey ölü ekmeği canlandıran, can eden. Ey şaşırmış cana rehberlik eden, ey yolunu sapıtmışı peygamber yapan! Yeryüzünün bir cüzünü gök yaparsın. Yeryüzünün neşesini yıldızlarla artırırsın.

Kim bu alemden bir ab-ı hayat elde ederse ölüm, ona başkalarından daha çabuk gelir çatar. Kâinata bakan gönül gözü, görür ki burada daima yeniden yeniye bozulup düzelen şeyler var. Şu ten hırkasının iğnesiz, ipliksiz dikilmesinden ve bakırı altın yapan iksirden başka bir şey değildir.

Sen, var olduğun gün, ya ateştin, ya yel, yahut da torak. Eğer o halde ebediyen kalman mümkün olsaydı hiç sana bu yücelik nasip olur muydu? Tanrı seni değiştirdi. Önceki varlığın kalmadı. Onun yerine sana daha iyi varlık verdi. Böylece yüz binlerce varlığa büründün ki daima ikinci varlık, ilkinden iyidir. Bunları değiştiren Tanrı'dan gör de vasıtaları bırak. Çünkü vasıtalara kapıldın da aslından uzaklaştım Nerede vasıta çoğalırsa ulaşma kaybolur gider. Şaşkınlığın, her şeyi sebepten bilmendendir. Halbuki hayret, sana o kapıya yol açar. Bu varlıkları yokluklardan buldun. Öyleyse neden yokluktan yüz çevirdin? O yokluktan ne ziyana uğradın ki varlığa yapıştın a yer faresi!

Madem ki ikinci evvelkinden daha iyidir, yokluğu ara, insanı halden hale değiştirene tap. A inatçı, varlığa düştüğün demden beri şimdiye kadar her lahza yüz binlerce haşir gördün. Haberin yokken cemad aleminden yetişip gelişen nebat alemine geldin. Nebat aleminden de hayat ve iptila alemine düştün.

Sonra tekrar güzelim akıl ve temyiz alemine gider, bu beş duyguyla altı cihet aleminden kurtulursun. Bu ayak izleri, deniz kıyısına kadar gider. Sonra deniz içinde ayak izleri yok olur biter. Çünkü kuruluk menzillerinde ihtiyat için köyler vardır, yurtlar vardır, konaklar vardır. Deniz konakları da durup dinlenmeyen, sahası ve tavanı olmayan dalgalanmalardır. O menzillerin nişanesi adı sanı yoktur.

Nebat aleminden sırf ruh alemine kadar her iki konak arasında bunlar gibi yüzlerce konak vardır. Yokluklarda bu varlığı gördün de nasıl beden varlığına böyle yapıştın? Kendine gel ey kuzgun, kendine gel de şu canı ver, doğan kuşu ol. Tanrı'nın halden hale döndürmesi karşısında canınla başınla oyna.

Yeniyi al, eskiyi bırak. Çünkü her yılın, geçen üç yıldan daha artıştır daha üstün. Hurma fidanı gibi ihsan sahibi olmazsam var, eskiyi eskiye kat ambarına yığ! O eski, kokmuş ve porsumuş şeyi körlere hediye et. Yeniyi gören seni almaz. O Tanrı'ya av olur, sana tutulmaz. Ey kara ve tuzlu su, nerede kör kuş varsa bölük, bölük senin başına toplanır.

Bu suretle de körlükleri artar. Çünkü kara su, körlüğü art-

tırır. Dünya ehlinin bu sebeple gönül gözleri kördür; onlar, balçıkla bulanmış su içerler. Madem ki gizli bir alemde ab-ı hayatın yok, şu halde kara ve tuzlu suyu ver, kötülüğü al bu alemde! Bu halle bir de varlık istiyor, onu anıyorsun ha. Halbuki sen, zenci gibi kara yüzlü olmakla neşelisin.

Zenci aslından öyle olduğundan, aslından zenci olduğundan o kara renkten hoşlanır, rahattır. Fakat bir gün güzelleşse, güzel yüzlü bir hale gelse de sonra kararsa çaresini aramaya koyulur. Uçar kuş, yeryüzünde kalsa derde, eleme düşer, feryat etmeye başlar. Fakat ev kuşu, yeryüzünde güzelce yürür, yem toplar, neşeli bir halde dönüp dolaşır.

Çünkü o aslında uçamaz, öbürü uçucudur.

Peygamber, canım hakkı için dedi, yoksul düşen zengine, hor hakir bir hale gelen yüceye, yahut da bilgisizlikle şöhret kazanan Mudar kabilesinin arasına düşmüş saf ve temiz alime acıyın.

Peygamber dedi ki: Taş ve dağ bile olsanız bu üç bölük halka merhamet edin. Çünkü o, başlıkta bulunduktan sonra hor oldu. Öbürü, zenginken yoksul düştü, parasız kaldı. Üçüncüsü de alemde ahmak adamlar arasında belalara uğrayan alimdir.

Çünkü yücelikten horluğa düşmek, bedenden bir uzvu kesmektir. Bedenden ayrılan uzuv, ölür, yeni kesilmiş uzuv bir müddet oynar, oynar ama bu hareket sürüp gitmez. Geçen yıl elest kadehinden şarap içen, bu yıl baş ağrısına eza ve cefaya uğrar. Köpek gibi bayağı olan kişide padişahlık hırsı ne gezer.

Suçu olan tövbe eder. Yolu kaybeden kişi ah eder.

Bu gece, o sonsuz devlet gecesidir, saadet gecesidir. Bu gece, gece değildir, Allahı arıyanların düğün günüdür O güzel varlık. Bir diyenlere, tevhid ehline eş olmuştur. Bu gece, güzel yüzlülerin, yüzlerini örten, gizliyen bir duvak olmuştur.

Seni gördüğüm gün, bizim cuma günümüzdür. Senin dertlerin sayesinde, her günümüz, dünden iyidir. Eğer Dünya, hatta binlerce Dünya bize kin gütse, madem ki yârin sevgisi gönlümüzdedir, bizim için üzüntü, keder yoktur.

HİLAFET

Horasanlı Ebû Müslim'in Halifelik makamına oturttuğu Mansur'u kandırdılar, dediler ki: "Seni bu defa o makama oturtan Ebû Müslim günün birinde dilerse oradan uzaklaştırabilir, bir başkasını oturtur. Şimdi onu temizlemek gerek. Bunu yapmak için de bir çare var. Ebû Müslim seni ziyarete geldiği zaman kılıcını eline verir, hareketine dikkat edersin. Kılıcı elinde oynatıyor mu? O zaman, sorarsın, Halife karşısında kılıç oynatanın cezasının ne olduğunu kadıdan sorarsın. Kadı buna karşı, 'Onu öldürmek gerektir,' der. Bu sana cevap ve hüccet olur. 'Yolda onu yakalayın, öldürün!' dersin." Halifeye dediler ki: "Kadının o sözü senin sorduğun meselenin cevabı değildi ki bunu gerçekleştirmeye imkân olsun." Halife, "Evet, öyle ama günün birinde Halifeyi bu makama ben getirdim, ben onun memuru olamadığım gibi başkaları da onun memuru olamazlar diyebilir ve nihayet ben bir gün ölürsem o yine ayaklanır," cevabını verdi. Mansur Halifeye her ne kadar, "Sen bu işten vazgeç!" dedilerse de, halife işi bitirdi. Sonradan pişman olmuştu ama iş işten geçmişti.

Burada dostluktan çok hilafet kaygısı hâkim olmuştur. O şey ki gereklidir, ister bana ait olsun, ister olmasın yapılmalıdır. Çünkü bugün yapılmasa belki yarın da yapılmaz. Senin geç kalmış olman da maksadı ayağa düşürür. "Bunda zorluk vardır," dersem, "Biz bunu teselli ve aldatmaca olsun diye söyledik," deme. İşin gerçek tarafı sözü apaçık söylemektir. Buna ne engel var? O peygamberlere yaraşan nifak (ikiyüzlülük) gibidir ki, onlar bunu çok güzel yaparlar. Ama o sözden doğacak menfaat sade sana aitse, sözü söylemektense hiç söylememek daha uygun olur.

Yol ne kadar uzun, sonsuzsa da, sen o Hak yoluna ayağını bas. Çünkü o yola uzaktan bakmak, insan olmıyanların işidir... Bu yolu gönül diriliğinden elde et. Zira, gönül diriliği insanın, bedenin diriliği ise hayvanın vasfıdır.

MEYVESİZ AĞAÇ

Yine anlatırlar: Sultan Mahmud, havada uçan bir Hüma kuşu görmüştü. Hemen emir verdi, "Bütün ordu yürüsün! Belki o sizin üstünüze konar ve sizin olur," dedi. Herkes sağa sola koşmaya başladı. O sırada, Ayaz gözden kaybolmuştu. Sultan sordu: "Ayaz'ım gitmedi mi? Belki Hümâ'nın gölgesi onun da üzerine düşer." Etrafına bakınırken Ayaz'ın sırtı boş duran atını gördü, bir inilti işitti sebebini anlamak için atından indi. Bir de ne görsün: Ayaz atının altında; hem başı açık hem de feryat ediyor. Sultan sordu: "Sen ne yapıyorsun orada? Niçin Hüma kuşunun gölgesini aramaya gitmedin?" Ayaz şu karşılığı verdi: "Benim Hüma kuşum sensin, aradığım gölge de senin gölgendir. Ben Hüma gölgesini senin gölgene erişmek için ararım. Nasıl olur da şimdi seni bırakır da onu ararım?" Sultan Mahmud, onu şefkatle kucakladı. Her ikisinin gölgesi birbirine karıştı. Öyle ki, nice bin Hüma'nın gölgesi onun gölgesine erişemedi.

Sultan, Allah gölgesidir, derler. Ama Allah'ın' âlemi nur içinde nur, lezzet içinde lezzettir, kudret içinde kudrettir, kerem içinde keremdir. Bu gördüğümüz gölge âlemi ise, hep dünyadır; hep kötülük, çirkinlik, fânilik ve zevksizlik âlemidir. O nasıl olur da Allah gölgesi olabilir? Evet, eğer ortada bir Şah var da onda şahlığın mânâsı parlamakta ise, bu çok iyi bir şeydir. Ağaca karşı duyulan ilgi ve sevgi nihayet onun meyvesi içindir. Meyvesiz ağaç ancak yakılmaya yarar.

ALLAH VELİSİ

Biri dedi ki: Hiç Allah'la konuşur musun? Öteki, "Evet konuşurum," dedi. "Senin yalanın şimdi açığa çıktı," dedim. Yalan şimdi bu saatte meydana çıkacak. Onu sıkıştırdım, dedim ki: Şimdi o sana cevap versin. "Bu zor iştir," dedi. Dedim ki: Bu önce de zor idi ama sen kolay dedin, sana önceden bunu söylemek gerekirdi. Nasıl ki, bir din bilgini Haccac Bin Yusuf ile tartışmasında âciz kalmıştı. Haccac ona, "Bu âciz halini daha önce niçin göstermedin?" dedi. Boğulacağını anlayınca, "inandım," diyen Firavun gibi, ön sırada yürümek istiyenler daima işin sonunu önceden hesaba katmalıdırlar. Nasıl ki Şeyhin yüzü başka bir renge girdi çirkin göründü; niyazdan, hakka yalvarışlarından gece yarılarında gizli gizli inlemeden başka bir şey yapmıyordu. "Ey ulu Allah'ım şu hali bizden uzaklaştır, şu perdeyi bizim gözümüzün önünden kaldır," diye yalvarıyordu. Nihayet o, hali gördü. Sana erişen o şenlik ve aydınlık da bir perde idi ki, başka bir renkte görülmüştü.

Aklı olan her bilgin şu dönen feleklerin bir döndürücüsü olduğunu bilir. Şimdi mademki bu perde açılmıştır, niyaz ateşi gerektir ki onu yakabilsin. Ta ki bizden, hiç bir şeyde hiç bir kimse beleş faydalanmasın. Ne din ne de dünya ile ilgili işlerde hesap kitap sormasın. Onun sorularına cevap verebilir misin?

Buyuruyorsun ki: Mevlânâ'nın kudreti, nuru ve ululuğu vardır. Nihayet, o ki asılsız şeylere, batıla inanır, onun arkasından yürür ve ona uyar, böyle bir insanda nasıl kudret ve nur olabilir?

Yine buyuruyorsun ki: Elli tane Allah velisi Mevlânâ'nın ardından yaya yürüse gerektir. Nihayet o, bir kör insanın arkasından nasıl yürür? Velilerin nişanları izleri vardır diyorsun. Sen kimsin ki, evliyanın nişanını bilesin? İnsan aciz kalınca, o acizlikten ya bir aydınlık ya da bir karanlık belirir çünkü İblis acizliği yüzünden karanlıkta kaldı; melekler ise yine acizlikleri dolayısıyla aydınlığa çıktılar. Mucize de böyle yapar; Hakkın ayetleri de böyle olur. Aciz kalınca secdeye kapanırlar.

Bîr ömürdür ki Can, benliğini terk etmiş bir kişinin kulu, kölesi olmuştur. Bu yüzdendir ki, dünyâda bulunan erkekler de kadınlar da onu parmakla gösteriyorlar. Candan, cihandan vazgeçmek zor değildir. Sevgilim, asıl zor olan şey, senin mahallenden kalkıp gitmek, senden uzak düşmektir.

İSA PEYGAMBER

İsa Peygamber, doğar doğmaz konuştu. Hazreti Muhammed (S.A.) de kırk yıl sonra söze başladı. Bu onun eksik oluşundan değil belki olgunluğundandır çünkü Hazreti Muhammed (SA.), Allah'ın sevgilisiydi. Kula, "Sen kimsin?" diye sorarlarsa, "Ben, Allah'ın kuluyum," der. Ama Sultana, "Sen kimsin?" diye sormazlar. O eksik düşünceli cahil, hep kendi mektubunu okur. Dostunun mektubunu okuyamaz. Eğer bif satırcığını olsun okuyabilseydi, bu sözleri hiç söylemezdi. O, yalnız ve hâlâ o mektubu okur; işte o kadar. Hâlbuki onun eski mektubundaki eğri büğrü satırlar, karanlık ve bâtıl sözler, hep kendi kuruntuları, kendi hayalleridir. Nasıl ki o, kendi eliyle yaptığı puta kul olur; onun bekçisi ve kapıcısı olur. Şu zamanda, bazı kadın tabiatlı kimseler de tıpkı o putlar gibi konuşurlar. Ey kendilerinden habersiz insanlar! Siz bizde kutluluk arıyorsunuz; hâlbuki biz de aynı şeyi aramaktayız. Sizin bize bakmanızı istiyoruz ki, günün günlüğü, saatin saatliği, cansız varlıkların cansızlıkları kalmasın hep bir olsun.

BAĞIŞLAMAK

Sultan Mahmud (Gazneli), perdeciye bir mücevher vermişti. Perdeci, vezirin vekilidir. Padişahtan, veziri hakkında çok övgüler ve hoşnutluk sözleri işit mistir. Perdeciye sorar, ona bir mücevher gösterir: "Bu iyi bir mücevher midir?" "İyi demek de söz mü? Bu konuda söz söylemek bile edep dışı olur. Yüz bin kere iyi bir mücevher! Nasıl ki, şahımız hakkında sadece iyidir demek onun yüceliğini belirtmeye yetmez. Edep dışı bir söz olur." Şah emreder: "Öyle ise kır şu mücevheri!"

"Nasıl kırayım bunu! Vezir diyor ki, Şahın bütün mülkü, bu mücevherin dörtte birini bile değmez. Bu şimdi hazineye yaraşır." Sultan, "Peki, hâlâ hazineye yaraşsın öyle olsun," dedi ve perdeciye kaftan kaftan üstüne giydirerek okşadı. Bu öyle bir imtihandı ki, eğer Saray'da böyle düşünen başka bir kimse varsa anlaşılsın diye yapılıyor ve iş Ayaz'a kadar dayanıyordu. Şah içinden, "Olmaya ki üzerine titrediğim Ayaz da böyle söylesin," diyordu. Tekrar diyordu ki: "Şayet o da ötekiler gibi yaparsa ne yapalım gözdemizdir. Dilediği gibi söyler."

Mücevher beri tarafa geldi, bu taraf Ayaz'ın bulunduğu taraftı; yanına kimsenin yaklaşmaması için bir perde ile ayrılmıştı. Padişah, mücevheri alması için Ayaz'a işaret ederken, "Olmaya ki o da ötekiler gibi söyler," diye korkuyor, titriyordu. Ayaz, Padişaha bakarak, "Niçin titriyorsunuz," der gibi, onu süzüyor, "Şahın heybetinden titremek, Ayaza yaraşır," demek istiyordu. Onun Sarayında yetişmiş, edep terbiye öğrenmiş, hakikatte gönlü

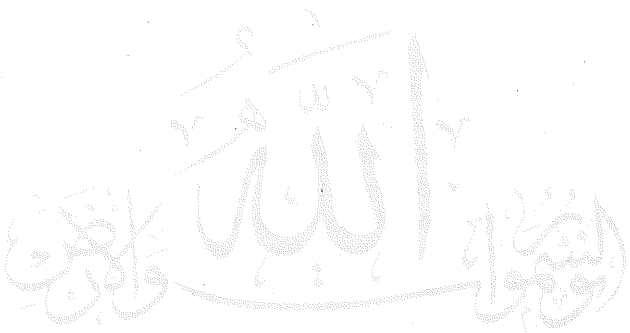
Sultanın sevgisiyle dolmuştu. Sultan, Ayaz'a dönerek âdeti dışında, "Ey Sultan şu mücevheri al," dedi, ama "Ey köle al şunu," demedi. Hâlbuki bu "köle" sözünde Ayaza göre bin kere "Sultan" demekten daha samimî bir iltifat gizli idi; bu ona bin kere daha hoş gelirdi. "Sultan" sözünden gücenir di.

Ayaz, mücevheri aldı. Padişah, "Nasıl, güzel mi?" dedi. Ayaz, hiç bir kelime katmaksızın "Güzel" cevabını verdi. "Hoş mudur?" deyince de, yine fazla bir söz katmadan, "Hoştur," dedi. Sultan, "O halde, kır bunu!" dedi. Ayaz, daha önce

rüyasında gördüğü bu olay için iki taş hazırlamış, kolunun içinde saklamıştı. Vurduğu gibi mücevheri parça parça etti. Her taraftan ahlar, feryatlar yükseliyordu. "Ahin, feryadın ne yeri?" var dedi. "Böyle değerli bir mücevheri parçaladın," dediler

Ayaz şu cevabı verdi:

"Şahın emri bu cevherden daha değerlidir." Bu cevap üzerine mecliste bulunanların hep birden başları öne eğildi. Bu kere de içlerinden yüz bin feryat kopardılar. "Eyvah ne yaptık!" diye küstahlıklarını anladılar. Şah çavuşlarına emretti: "Cellâtları çağırın, şunların yakalarından yapışsınlar! Etrafımızı sarmış olan şu ahmakları temizlesinler!" Ayaz atıldı, "Ey yumuşak huylu Sultan, en uygun hareket bağışlamaktır," dedi.

İnsaf et, bu kadar gönül kıran, o acı sözler, bu güzel ağıza hiç yakışır mı? Şu var ki, sevgilinin o latif, o tatlı dudaklarından hiçbir zaman acı söz çıkmaz. Fakat onun gönül kıran acı sözler söylemesi, benim kendi acı bahtımdandır.

Artık bildim ki, aşk benden ayrılamaz, bana bağlanıp kalmış. Onun örülmüş saçları benim elimdedir. Dün, her ne kadar ben kadehin sarhoşu idim. Fakat bugün öyleyim ki, kadeh, benimle sarhoştur.

SIR

Biri geldi, "Bana bir sır söyle," dedi. Cevap verdim: Ben sana sır söyleyemem. Ben sırrı öyle birisine söylerim ki, onu kendi benliğinde değil, kendimi onun benliğinde göreyim. Kendi sırrımı kendime söylemiş olurum. Ama ben sende kendimi göremiyorum. Sende başkalarını görüyorum. Bir kimsenin yanına gelen başka bir kimse üç ihtimalin dışında değildir. Ya müriddir ya dostluk için gelmiştir yahut da kendi ululuğunu göstermek ister. Sen bu üç türlü ziyaretçiden hangisisin? Nihayet falanın yanına gitmeyecek misin? "Benim nasıl bir insan olduğum sizce belli midir?" dedi. "Evet, bellidir, onu sende görüyorum. O sendedir, ama ben sende değilim, çünkü sendeki benlik ben değilim," dedim. Bana dedi ki: "Mert odur ki, içinde ne varsa dışı da öyle görünsün." Benim içim dışım hep bir renktedir. Bu cihet eğer açıklanır ve bende velilik ve hikmetler olduğu bilinirse bütün cihan tek renkli olur. Kılıç kalmaz, kahır ve zulüm kalmazdı. Ama âlemin böyle olması Allah'ın kanunu değildir. Uzun söz burada kısaldı. Bu sözün mânâsı şudur: Benim dış yüzüm iç yüzümün dışarıya vurmuş olan rengidir. Şu hale göre bu âlem var olmasaydı yerinde başka bir âlem olurdu.

Bayezıd'm halvet hikâyesini anlatmaya başladı. "Bu, Muhammed dininde uydurma bir şeydir. Uydurmacıların sözünü bırak," dedim. Bana, kadıdan örnek verdi. O sakat hükümleri, düşünceleri tekrarlardı. Onunla Tokat'ta yaptığımız tartışmalardaki hükümleri ve araştırmaları anlattı. Artık başka hiç bir karşılık vermedim. "Kalk git!

Bir daha böyle şeyler yapma! Başkalarını dinliyorsun, bir takım sözcülerin sakat ve yanlış haberlerini, Allah kullarına getiriyorsun," dedim.

RUBAİLER

Benim kanımı dökene; kimse gönül vermez. Canım gitti. Pabucumun, sarığımın lafı mı olur? Ey, gönül sen de git. Çünkü bu fedakârlık, senin işin değil. Benim işimdir, benim işimdir, benim işim.

Dedim ki: "gönlüm benim aletimdir, edevâtımdır. Rebâb gibi benimle aynı sesde, aynı terennümdedir." Ben bu gönlümü, kendime dost sanıyordum, meğer, bu gönlüm başka Dirinin dostu imiş de, haberim yok.

Sevgilim, senin sayende gönlüm, güllerle, yaseminlerle dolu. Senin lûtfuna, ihsanına, nail olmuş benim gibi kim var? Candan ve cihandan vaz geçmek zor değildir, asıl zor olan şey senin mahallenden ayrılmak senden uzak düşmektir.

Dedim ki: "aşkın benim akrabamdır. Aslında, gam yoktur. Gam benim fesat kalbimden, kötü düşünen gönlümdendir." Dedi ki: "Yayına, okuna mı güveniyorsun? Okunu küstahça atma. Yayın da, okun da bana rehindir."

Bedenimin her cüz'ünde sevgilimin bir belirtisi vardır. Vücûdumun her parçası sevgilimin bir dili gibidir. Ben sanki bir cenk olmuşum da onun güzel göğsüne dayanmışım. Bendeki bu inleyiş, bu feryâd sevgilimin parmaklarındandır.

Ayağının bastığı toprak, canimin mutluluğudur. Toprak, onun ayakları altında çiğnendiği için, baştanbaşa gül olmuştur, yasemin olmuştur. Sevgilim, ayağını bastığın yerler sana meyveler verir, çiçekler, çimenler bitirir. O ayağını bastığın topraktan nasıl yüz kaldırılabilir?

Kavuşma, buluşma zamanında güzel yüzü, benim gülen bir gülümdür. Ayrılık anında, hayali, benim gönlümdür, imânımdır. Gönül benimle, ben de gönülle hep kavga ediyoruz, bir türlü barışamıyoruz. Herbirimiz, "o güzel, senin değil, benimdir" diyoruz.

Bu güzel ses, benim Zühal yıldızımdan geliyor. Bu güzel koku, benim gül bahçemden esip gelmekdedir. Benim gönlümde, canımda bir şey vardır. O, canım gitmedikçe nereye gider? O, benimdir.

Güzelliğin, sevimliliğin sultanı, benim o düzgün endamlı ay yüzlümdür. Şu deli gönlüm onun aşk zincirine vurulmuştur. Ben o ay yüzlünün kapısının toprağını, gönül kanıyla sulamaktayım. Halbuki onun kapısının toprağı, kanımdan daha değerlidir.
Ahitten bahsetme, ahitte durmak, benim kârım değil. Benim ahdim, benim verdiğim söz, senin saçların gibi perişandır, darmadağın olmuştur. Dudağındaki kıvrımdan, yahut o güzel dudaklarının ağzıma düşürdüğü alevden hiç söz açma.

Gönlüme dedim ki: "Ey gönül, sevgilinin aşkından coşmuş, Ceyhun nehrine dönmüşsün. Oysa, sevgili yüzünü ekşitmiş, sana karşı değişmiştir," Gönlüm güldü de dedi ki: "Bu bir masaldır, çünkü aslında sevgili bir şekerdir. Hiç şeker ekşi olur mu? Bunu kim görmüştür?

Sevgilim, senin yüzünün güneşi, göklere sığmaz. Çünkü güzelliğin, dille anlatılacak bir güzellik değil. O bambaşka bir güzellik... Senin aşkın, cana, cihâna sığmazken, şaşılacak bir şeydir ki, geldi, benim içime, benim gönlüme sığdı Gönlümü kendisine yer edindi.

Güzelliğinin anlatılmasına, tasvirine imkân olmayan sevgili, eve geldi de, günlün nasıl, hoş mudur? diye sordu... O eteğini sürüyerek yürürken, gönlüm ona dedi ki: Sevgilim, eteğinizi toplayınız, çünkü evin içi kanlı gözyaşlarıyla doludur.

Yerde ve gökte olan har zerreye iyi bak ki, onlar da bizim gibi bir kudretin meftunu ve mecnunudur. Neş'eli, neş'esiz, iyi, kötü, her zerre, eşsiz bir güneşe gönlünü kaptırmış, dönüp durmaktadır.

Sevgili zariftir, incedir; günahı da budur. Güzeldir zarifdir, hoştur, günahı ise budur Acaba hangi kusurunu gördüler de ondan kaçıyorlar?...Onun kusuru yoktur, iffetlidir, günahı budur.

Eğer sevgiliye kavuştun ise, bağlı, bahçeli cennet budur. Eğer, ayrı düştünse, cehennem ve ateş budur Aşk, kadimdir, ondan önce hiç bir şey yoktur, fakat aşk cihanda örtülmüş, bir sır olarak kalmıştır. Ne garipdir ki örtülü olan, kendini örteni meydana çıkarıyor Aşk, Allah'ı buluyor, oyun, şaka işte budur.

Ey kul, bil ki, şarkın efendisi budur. Ezelin inciler yağdıran bulutundan çıkan şimşek budur. Sen ne söylesen bir karşılaştırma yaparak söylersin, halbuki o, gördüğünü anlatıyor, işte aradaki fark da budur

Benim yaşadığım sürece san'atım, işim, gücüm budur. Avcılığım, avlanmam, avım budur. Günüm, zamanım, budur. Rahatım, huzurum dert ortağım budur. Ey gönül, bir sen varsın, bir de O'nun derdi var. O'nun dertlisi olmak ne hoştur! O'nun derdi senin dermanındır. Bu sebeple, o'nun verdiği ıztırabi çek, sakın şikâyet etme. O'nun takdiri, onun fermanı, budur. Maddi arzulanın ayak altına alırsan, o zaman, nefsin köpeğini öldürürsün ki asıl kurban da budur.

Gözümden uzaksın, bakış ve görüşüm sana varamıyor. Sebebi şu: Bizim gözlerimiz hala sureti görmekte, renk ve şekil üzerinde durmaktadır. Senin yüzünü görmeye, Allahsal güzelliğini müşahede etmeye ehliyeti, kabiliyeti yoldur. Bununla beraber gönül senden kendini nasıl çeksin? Sen cansın, can da tatlıdır.

Ölümde, adalet ve din ehline bir başka hayat vardır. Ölümden, temiz ruhlara, huzur ve sükûn gelir. Ölüm, Hakk'a kavuşmadır, cefa etmek, kin gütmek değildir. Fakat, ölmeyen bir kimse (Öleceğim diye) boyuna ölür, durur. En büyük derdi de budur.

Aklı başında, ayık kişi, ister altın olsun, isterse altınla süslenmiş olsan, o bir atdır, ama değeri eğerden azdır. Aşk meyhanesine girmeyenler kısır kişilerdir. Çünkü, bu hârâbat, dinin temelidir.

Sözün altın gibi değerli olsa da, işlediğin ister kötü ise, kimsenin yanında bir pul bile etmezsin. Değeri, sırtındaki eğerden aşağı olan bir ata, nasıl güvenir de yola sürersin.

Derler ki; aşk sükûnet bulur, yatışır. Aşk da, önce karışıklık, coşkunluk, sonra temkin, ağırbaşlılık görülür. Can, aşkın değirmeninde alttaki taşdır. Bu kararsız şekilse, üstündeki taşdır.

Bizim güneşimiz, yıldızlarımız, dolunayımız O'dur. Bostanımız, gül bahçemiz, sarayımız, baş köşemiz O'dur. Kıblemiz, orucumuz, sabrımız O'dur. Bayramımız O, namazımız O, kadir gecemiz O, her şeyimiz O'dur..

İşle, güçle dolu olan bu gönül, onun mektebindendir. Bugün ben aşk hastasıyım. Bu hastalık, onun verdiği sıcaklıktandır. Hekimin bana emrettiği her şeyden perhiz ederim, sakınırım, ancak onun, güzel dudaklarının şarabından ve şekerinden asla perhiz edemem.

Her nereye başımı koysam, secde edilen ancak Odur. Altı yönde ve altı cihetten dışarda mâ'bud ancak O'dur. Bağ, gül, bülbül, güzel hepsi birer bahanedir. Bunların hepsinden maksad bütün O'dur.

Gönlümün içi de, dışı da o'dur. Bedenim de, can da, damar da , kan da bütün o'dur. Artık böyle bir yere, imansızlık ve imân nasıl sığar? Bu halde, nasıl olur da benim varlığım kalır. Ben artık yokum, bütün varlığım o olmuştur.

Ey özden, içten haberi olmıyan, dış görünüşe aldanan, madde ile gurura kapılan, aklını başına al. Senin ruhunda, gönlünün içinde bir dost var: Duygu, senin teninin özüdür, duygunun özü ise, senin canındır. Fakat, tenden, duygudan ve candan, öteye geçersen her şeyin yalnız O' olduğunu anlarsın.

Eğer, sevgili benim derimi yırtar, parçalarsa feryâd etmem, ağlamam, bu derd' Ondandır demem, bu derdi sevgiliden bilmem. Aslından herkes, bize düşmandır; dostumuz yalnız Allah'dır. Dosttan, düşmanlara şikâyette bulunmak, hoş bir şey değildir.

Sevgilinin yakın dostluğundan ötürü, mutluluğumdan kabıma sığamıyorum. Çünkü gönül verdiğim sultan, eşsizdir, pek güzeldir. Sevgili, asla, âşıkın gönlünce yaşamaz. Fakat aşığın muradınca yaşayan, meramına uyan sevgili ancak o'dur.

Aşk geldi, derimin damarlarımın içinde akan kan gibi oldu. Beni, benden boşaltarak dost ile doldurdu. Vücudumun bütün zerrelerini dost kapladı. Benden, bana ancak bir ad kaldı ve geri kalan hep, oldu.

Aşkla beraber ol, birlikte yaşa. Çünkü aşk, canın cevheri, özü, mayasıdır. Gelip geçici sevdaların peşinde koşma: sonsuza kadar senin olacak dostu ara. Canına derd olana, can diye seslenme. Eğer o, senin ekmeğin bile olsa, onu kendine haram kıl.

Sen bu cihanın en değerli bir mâdenisin. Herkesin peşinde koştuğu şu dünya, sana göre bir yarım arpadır. Cihanın aslı, temeli sensin cihan senin yüzünden yaratılmıştır, alemi, meş'âleler, mumlar kaplasa, aydınlatsa, çakmak olmayınca bunların hepsi de rüzgarın esmesiyle söner.

Dost, visal dudağını, benden esirgiyor. Günlümü cefâlarla, acı sözlerle kırıyor. Bundan sonra, ben ve gönül kırıklığı, her ikimiz birlikte dostun kapısındayız. Çünki dost, kırık gönlü seviyor, kendine dost ediniyor.

Ey dost senin adını anmak, güzel yüzünü görmeğe, seyretmeğe engel olmaktadır. Yüzünün nuru, yanağının şimşeği, Latif çehreni perdelemektedir. Dudaklarını tahayyül edince, dudaklarından mahrum kalıyorum. Bu yüzdendir ki dille dudakla, dudaklarının güzelliğini söylemek, onları hayal etmek, dudaklarına perde olmuştur.

Dostun varlığının, sana açılıp aydınlanmasını istiyorsan, özün içine gir, deriden vazgeç. Dost, etrafında kat kat perdeler bulunan bir Zât'tın O, kendi varlığına gark olmuş, iki cihan da onda gark olmuştur.

Bu gece, durmadan dostun köşkünü tavaf ediyorum. Sabaha kadar dostun evinin içinde dönüp dolaşıyorum. Çünki sabahleyin içilen her şarab için şöyle denilmiştir: "Bu baş kâsesi, dostun kadehi olmuştur "

Hergün, senden yeni yeni lûtuflara, ihsanlara nail olurum. Kulağım, cömertliğinin müjdeli haberlerini duyar. Fakat iyiliklerine doymam da yine, denize benzeyen lütuf avucundan başka ihsanlar elde etmek isterim. Bir başka isteğim de ekmeğe, balığa rehin kalmış.

Sarhoşun biri yoldan geldi, bizim meclisimize karıştı. Bu sırada kadeh, elden ele dolaşıyorken, birden bire elden düştü ve kırıldı. Bir kadeh, bu kadar sarhoş arasında ne kadar dayanabilir?

Ey Can! senin gönlünden, benim gönlüme bir yol vardır. Benim gönlüm, o yolu araştırmak hususunda uyanıktır. Çünkü gönlüm, berrak, duru saf su ise, aya ayna tutar.

Gerçeği bilen, bu yolu tanıyan her aziz can, bilir ki, başına ne gelirse gelsin, hep ondan gelmektedir. O'nun takdir tezgahından çıkmaktadır. Dünyadan ve hâdiselerden niçin şikâyet ediyor ve dünyayı suçluyorsun? Bu dünya, kendi dönmesinden sorumlu değildir,günahı yoktur.

Bir inci tanesi olan o, şeker satan güzel'den, evde oturup kalan kimse şeker alamaz... Kötü niyetli, çirkin kişi o güzel yanaklara kasdetmiş, bir acele, oradan birkaç şeftali koparalım.

Her hangi bir suret, her hangi bir güzel gelir, görünürse, ondan daha güzelinin de bulunmasına imkân vardır. Şu halde, madem ki, ondan daha iyisi vardır, bu karşıma çıkana, gönül vermem doğru değildir, o, benim sevgilim olamaz. Sen gönülden bütün suretleri, fâni güzellerin hayallerini sür, çıkar, çıkar ki, o sûretsizin sureti, ele geçsin.

Nasılsın? diye sordun, nasıl olacak? Kulun bildiğin gibidir. Sevdan başında, eli şakağındadır. Başında bir şey dönüp dolaşıyor. Beni düşündürenin, meşgul edenin adını söylemiyorum. Fakat o, çok hoş, çok tatlı birisidir.

Eğer baş gözünde, seni hak yolundan alıkoyacak arzular tuzağı varsa ve istekler, başkalarından gördüğün şeyler seni rahatsız ediyorsa, istek tuzağından vazgeç, bu tuzağa düşme, gönül ehli olanlar bilirler ki: onsekiz bin âlemde maddî yönde, ne zevk vardır, ne de rahatlık.

Her gün gönlümde sema var, sevinç var, zevk vardır. O'nun güzelliği bana diyor ki: Burada da durma, bu mânâ neş'esini yeterli bulma, daha ileri gitmeğe çalış, Bana "neden beş parmakla yiyorsun, diyorlar." "Beş parmağım var, altı parmağım yok da ondan"

Felek, bizim kendi re'yini beğenmiş olan tabiatımızın kulu değildir, bu nedenle gönlümüzün dileğini dinlememektedir. Şu varlık âlemine geliş, bize yokluk sermâyesi olmuştur. Onun sayesinde yokluğa ulaşacağız. Perdelerin arkasında gizlenmiş, bizi terbiye eden bir süt anamız var. Aslında biz, dünyaya gelmiş değiliz. Bu dünyada yaşar gibi görünen dolaşan, gezen bizim gölgelerimizdir. Biz, birer gölge varlıktan ibaretiz.

Senin elinin, gözünün, ayağının iki olması doğrudur. Fakat gönül ve sevgiliyi ayrı ayrı sanmak yanlıştır. Sevgili dediğimiz varlık bir bahanedir. Aslında gerçek sevgili Allah'dır. Kim bunları bir bilmez görmez de iki sanırsa ya Yahudi'dir, yahut kâfir.

Bu gece, öyle bir gecedir ki, bütün gecelerin canıdır. Bu gece öyle bir gecedir ki bütün dualar kabul edilir. Bu gece, ihsan gecesidir, bu gece bağışlarda bulunma, nimetlere erme gecesidir. Bu gece, Hakkın sırlarına mahrem olanın gecesidir.

O öyle bir güzeldir ki yüzünün sevdasından arşa kadar velveleler yükseliyor. Gönülde, paha biçilmez güzelliği için, yanağının pazarından akseden gürültüler duyuluyor. Onun şarab testisinden, canın avucundaki kadehe şarab konurken hoş sesler çıkmakdadır. Gönlün boynunda onun saçlarından örülmüş zincir gibi, bağlar var.

Aşıkların bu naraları zevk ve neş'e mumunun yüzündendir. Şaşılacak şey şu ki, mum geldi, yanıyor, fakat pervaneden eser yok; işte bu mum, öyle bir mumdur ki gündüzden de geceden de üstündür. Ey can, acele et koş ki, gönül mumu can istiyor.

Bu gece, sevgilisini ay gibi arayıp duran, onu bulmayı çok isteyen her gönül, Zühre yıldızına benzer. Zevke, safâya, eğlenceye kendini vermiş, onlara arkadaş olmuştur. Sevgilinin güzel dudaklarının arzusu ile canım dudağıma gelmiştir. Sus, sus ki, bu gecenin nasıl bir gece olduğunu Allah' bilir!

Ey ten, böyle bir can, böyle ilâhi bir emânet, sende oldukça sen ölmezsin. Ey İmânsızlık sapıklıktan kurtuldun, imâna kavuştun, neş'elen, neşeni artır, çal, çağır. Her ne kadar, nefsine uymuş, cismanî zevklerin etkisi altında kalmış kişilerden bıktın, rahatsız oldun ise de sen nefsini yenmiş, temiz duygulu erlerin düyundasın, ermişlerin himmeti seninle beraberdir.

Ey gece! Sen nasıl bir gecesin ki gündüzler sana kul, köle kesilmiştir. Sen bir denizsin, canın canı ise, senin dalgalarının geceleyin gösterdiği bir alevindir, bir korundur. Senin başındaki o aşk ateşi, o fitne, o âfet, bu gece, alev alev yanmada ve ışıklar saçmadadır.

Zamanın devri, gelip geçmesi ve bu ab-ı hayat çeşmesinin hasreti, beni söndürdü sanma. İnsanı, can düşmanının öldürmesine şaşılmaz, benim asıl şaşı-

rıp kaldığım şudur ki; beni düşmanımın değil de, dostumun, canımın canının öldürmesidir.

Kanlı yaşlarla dolan, kedere eş olan bir gözden sen, uyku bekleme, böyle bir göz, nasıl uyuyabilir? Ondaki bu uykusuzluk halinin geçeceğini sanarak, ona, uykusu gelince uyur diyen kişiye! "Sen aşktan habersiz olduğun için böyle söylüyorsun da."
Her ne kadar o develerin yükleri şeker ise de, o mest gözlü deve, bambaşkadır... Onun gözü mest ve kendisi daha çok mesttir. Sarhoşluğundan kendi gözünden haberi yoktur.

Biz, aşkın âşıkıyız, müslüman başkadır. Biz zayıf karıncalarız, Süleyman başkadır. Bizden sararmış bir yüzle, yanıp, yakılan bîr gönül iste. İpekli kumaş satanların pazarı başka yerdedir.

Aşıkların toplantısındaki durum başkadır. Şu aşk şarabındaki mahmurluk da başkadır,.. Medresede öğrendikleri o ilim başka bir iş aşk gene başka bir iştir.

Bizim başımızda başka bir himmet, başka bir iş vardır. Bizim güzel sevgilimiz, başka güzellere benzemeyen bambaşka bir güzel. Allah'a yemin ederim ki, biz yalnız aşk ile de kanaat etmeyiz, aşkı da yeter bulmayız. Bizim bu sonbahardan sonra gelecek başka bir baharımız vardır.

Sendeki bu yan bakış, başka bir nurdandır. Sendeki, bu düşünceler, başka bir hâle, başka bir mertebeye geçişindendir. Ağız oynatarak yutkunman, onun tatlılığından ise de, zevkle el çırpışan başka bir sevdadan, başka bir coşkunluktandır.

Ezel sofrası üzerinde her ne kadar halk kavgada ise de, yediler ve yerlerse de sofra yine o sofradır, ondan hiç bir şey eksilmez. O olduğu gibi durur. Bir kuş, bir dağın üstüne konsa sonra uçup gitse, dağda bir fazlalık, veya bir eksiklik görünür mü?

Senin bulunduğun yerde hep gam, savaş, cefâ vardır. Fakat, sen kendinden geçer, Hakk'da yok olursan, hep lütuf vardır, ihsan vardır, vefa vardır. Doğru olursan, neyimiz varsa senin olur. Fakat sen doğru olmasan da, kötülük yollarında yürüsen, ben senin kötülüklerini bile iyilik sayarım.

Kadehinin süsleri aşk olan bir şarabla mest olmuşum. Öyle bir at üstündeyim ki onun ağzına aşk gemi vurulmuştur. Benim, ay yüzlü sevgilimin aşkı az bulunur aşklardan değil, o çok büyük bir aşktır. Fakat, ben aşka köle olanın değil de, aşka hakim olanın, aşkı kendisine köle yapanın kulu, kölesi olmuşum.

Aşk geldi ve tövbeyi bir şişe gibi kırdı. Şişe kırıldıktan sonra, onu kim yapıştırabilir. Eğer kırığı yapıştıracak biri varsa, yine aşktır. Aşkın şişesini kırıp onarmasından nasıl kurtulabiliriz, nerelere kaçmamız gerek.

Ayrılık, her ne kadar ümidin belini kırsa, ıztıraplar, cefâlar, isteklerin, emellerin ellerini bağlasa da, Allah sevgisi ile mest olan âşıkın gönlü, ümitsizliğe düşmez. Hak'tan ümidini kesmez. İnsanlar, uğrunda çaba gösterdikleri her şeye ulaşırlar.

Sevgili kucağında, aşk şarabı elinde, kendini kaybetmiş bir halde, elest meclisinden çıktı, geldi. Ben, aşk şarabının sütünü içerken, akıl bana: "Ey aşka tapan, afiyet olsun" diyordu.

Şu toprak bedenim, gönlün kadehidir. Pişkin ve olgun düşüncem de, gönlün henüz olmamış ham şarabıdır. Bilgi tanelerinin hepsi, gönül tuzağıdır. Bu sözleri ben söyledim sanma bu sözler gönülden gelmektedir.

O yüz, aşık değildir. Onun görünüşü böyledir. Yer, içer, söyler, işte o kadar... Bütün işi, gücü bunlardır. Gökyüzünde bile işi böyle hatalı ve suçlu olanın, yer yüzündeki işlerine şaşmamalıdır.

Derler ki: "Bilgiler, fenler, hünerler sahibi akl-ı Kûll'dür. Şu başaşağı göğe sermaye veren, onu Kur'an, onu döndüren, şaşmaz kanunlarla onu idare eden akl-ı kûll'dûr. O aklın ki aklı vardır, O, akl-ı kûll'den bir cüzüdûr. Eğer, akıldan, akıl giderse işte böyle akıl, o zaman akl-ı küll'dür."

Aşkta, her ne kadar kıdem içinde evvellik vardır. Fakat asli evvellik, o evvellikten daha evveldir, daha eskidir... Yokluk evi olan şu dünyada, bir çok varlar, varlıklar görünmektedir. Halbuki gözlerimizi iyice oğuşturur da bakarsak gördüklerimizin çoğu yoktur yok.

O mest sevgili, ansızın kapımdan içeri girdi. Elinde bulunan, la'l renkli şarab kadehinden içerek oturdu. Onun güzel saçlarını görmekten, onlan tutup, hayranlıkla okşamaktan ötürü, yüzüm bütün göz kesildi, gözlerim de, bakışlarım da, bütün el oldu.

O mest güzel, her gün yeniden, güzel bir sîmâ ile gelir. İnsanın aklını, fikrini bozan, fitnelerle, fesatlarla dolu bir kadehi elinde tutarak bana gösterir. Ben ne yapayım? Eğer, o kadehi alsam akıl testisi kırılacak, aklım başımdan gidecek, almasam, bilmem ki, o güzelin elinden nasıl kurtulurum?

O, temizdir, güzeldir. O Hakken hareminin incilerindendir. Kıymetli inci, nerede peşin para varsa oraya gider. Kalpazan, ona yar olamaz, arkadaş olamaz. O kendine uymayanlardan, zıd düşenlerden kaçar da değerlilerin, muhterem varlıkların yanına gider.

Sarhoş bir halde, o, güzel ayaklar sultanın harem dairesinde yürür dururdu. O nazik eller gül bahçesinde, güller devşirir, demetler yapardı. Ecel tuzağı ağzını açıp kapayınca o eller kesildi, o ayaklar kırıldı.

Ey sabahleyin perişan ve mest olarak gelen sevgili! Halinden bellidir ki, dün akşamki şarab, seni iyice tutmuş. Bugün yıkılma, harab olma günüdür, gezip tozma günü değildir. Sarhoş, sarhoş evde oturman daha uygun olur.

Sana yüz kere söyledim: "ne ayık, ne de mest olarak şuhluk etme, her kapıyı çalma; her dala el atma. Halbuki, gönlün, şuna buna o kadar çok bağlandı ki senin güzelliğin azaldı, benim de gönlümdeki ateş yatıştı"

Ayrılığın ne olduğunu bilmek mi istiyorsun. Bil ki, ayrılık, âşıkların yoludur. Balık olanın canı, denizdir. Bu yüzdendir ki, denizden ayrı düşen balık, daima

denizi özler. İnsanlar bazan gölge isterler, bazan güneş; ama gölge istemeyen bir zerre varsa, o da candır.

Ben, canlara can olan o candanım. Ben, sonsuz olan o şehirdenim. O şehrin yolu sonsuz bir yoldur. Oraya varmak için ne başa, ne ayağa ihtiyaç vardır. Bu sebeple o şehre başsız, ayaksız git, çünkü baş ve ayak hep o'dur.

Sevgilimizi sevindiren, her cânın başı, dâima nerelidir ve gönlü, dâima güler... Öyle bir güzellik, öyle bir lütuf cana göre değildir. Cana nisbet edilemez, canda olamaz. Yavaş söyliyelim, bunlar olsa olsa canandadır.

Bu dünya işleri ile uğraşanlar, bu dostlardan, bu Hakk âşıklarından değillerdir. Çünkü bizim işimiz, sanımız, işsizlerin işi, işsizlerin sanatıdır. Hırsızların, düzenbazların yolu olan bu yolda, zenginlerin, altını çok olanların ne işi var?

Senin etrafında döndüğüm zaman: saki de var, şarab da var, kadeh de var, devran var, herşey var. Lütfettin bir de tecellide bulundun mu? İşte o zaman can, İmranoğlu Musa gibi hayrete düşer, şaşırır kalır.

Senin yanında geçen bir günüm, benim için sâkîdir, şarabdır, kadehtir, devrandır. İhsanın bana tecelli ettiği an, bedenimdeki can Musa'yı imran gibidir.

Senin heveslerinin, isteklerinin üzümü bitmiş, sarhoş gibi asmanın dallarına yapışmış, sallanıp durmada. Eğlence dalı, bir oğula gebe kalmışsa, o eğlenenlerin, zevke dalanların göz bebeği olur.

Bütün arzulardan isteklerden vaz geçebilirim, üstüne düştüğüm her şeyden, herkesten kopabilirim. Ancak canımıza can olan aziz varlıktan imkânı yok ayrılamam. Birinden ayrılan, kopan herkes, senin için ayrılır. Ama senden bir an bile kim ayrılabilir? Buna imkân var mı?

Can güneşinin çehresi parıldadıkça, Hak aşıkları zerreler gibi raks ederler. Bâzıları derler ki: "Bu, şeytanın vesvesesidir." Eğer öyle ise o, güzel bir şeytandır; canlara, can katmaktadır.

Buğün, bu evde bir dans eden var. Onda öyle bir kemâl, öyle bir olgunluk vardır ki, onun huzurunda bütün kemaller, bütün olgunluklar noksandır, eksiktir. Eğer sende onu inkâr ile atan bir damar varsa o ay senin inkârından da parıldar.

Ne, seninle rahat, düzenli bir şekilde bir an bile oturabiliyorum, ne de sensiz bir an yaşamama imkan var. Düşünce, bu olaydan başı döndü, sersemleşti. Hayır, bu olay değil, dermanı olmıyan bir derttir.

Senin sevgi gamının diyarında, sabır, ferman, emir dinlemez. Göz, senin için yaş döküyor, onda sabra karşı mahrumiyet vardır. Gönül de senin dermanı olmıyan derdlerini çekmektedir. Ben şikâyetçi değilim, seni çok sevdiğim için bunların hepsine razıyım. Bu sözleri sadece dilim söylemiyor. Bu sözleri gönlüm söylüyor, bu sözler candandır

Geceye dedim ki; "Seni aydınlatan" ay'ı seviyorsan ona inancın varsa, bu çabucak geçüp gitmen, ona vefasızfıktır, sevgi noksanlığıdır. Gece, yüzünü bana

dönerek şöyle bir özür beyan etti: ''Bizim ne günahımız var? Aşkın sonu yok ki,"

Geri gel; sevgili sözünde durmaktadır. Yüz kez olduğu gibi yine de senin sevginden vaz geçmedi. Senin bir tek canın olduğu halde sevgide vefalısın. Ya o canın canının canı nasıl olur, ne yapar?

Şeytanların evi olan bu hamam, şeytanın halvete çekildiği, dinlendiği bir yerdir... Fakat, şeytanların yurdu olan bu hamamda bir peri yüzlü güzel, gizlenmiştir. Böylece, küfür ile yakîn, imânın pusu yeri olmada.

Seni yiyip tüketen bu sâde ateş yarının yüzlerce güzelinden, yüzlerce yakışıklı, gösterişli dilberinden daha iyidir. Görmüyor musun? O şehvet ateşi de, ne kadar safdır, ne kadar sadedir, ama o sâde olan ateşten ne kadar yakışıklı güzeller meydâna geldi, yaratıldı...

Ben, tövbeyi ne yapayım? Nasıl tövbe edeyim ki, benim tövbem, senin sayendedir, senin lûtfundadır. Tövbenin bütün aslı, bütün hasılı senin sermâyendir. Huzurunda tövbeden daha büyük bir günah olamaz. Senin büyüklüğüne lâyık tövbe nerede? Böyle tövbeyi kim yapabilir?

Ben seninim, benim isteklerimi yerine getirmen, her hususda beni memnun etmen gerek. Çünkü bu şehirde herkes senden ve benden söz etmektedir. İster gönlünü katılaştır, bana sert davran, ister yumuşak ol, beni okşa. Ne olursan ol, ne şekilde hareket edersen et ben senin o katı gönlünden el çekmem, çünkü seni seviyorum.

İsteklerimi yerine getirmen, çaresiz gönlümü memnun etmen lâzımdır. Çünkü bu şehirde, herkes senden ve benden söz etmektedir İster gönlünü katılaştır, bana sert davran, ister yumuşak ol beni okşa. Sert bir kayanın içinden fışkırıp çıkan tatlı bir kaynak gibi akacak ve bana geleceksin.

Bu gece, o yakışıklı, güzel dilberin hayali geldi, Ten evinde gönlün makamını aradı. Gönlü, yerinde bulunca, hemen hançerini çekti eli, kolu sağ olasıca o güzel varlık benim gönlüme sapladı.

Sevgilim! Senin aşkında baş vurduğum her hile hiçe gitti. Senin için boş yere, kan ağladım, yandım, yakıldım, acılar çektim, çektiklerimden haberin bile olmadı, bütün bunlar, sensiz hiç olup gitti.

Bana verdiğin ızdıraba, düşürdüğün derde hiç bir yüzden, hiç bir kimseden derman bulamadım. Aslında, kim bana derman verebilir ki, benim çektiğim derd de bir hiçten ibarettir.

Sana, derdine ortak bir yar olduğu ümidini verenin sözü yalandır. Sakın bu yalana kanma o, seni kandırmak için dil dökmektedir, Sevinç gününde, iyilik ve varlıklı gününde bütün dünya senin dostundur. Fakat, gam gecesinin dostu pek azdır.

O kimseye ki, Allah, senin gibi çok güzel bir sevgili lütfetti ona, kararsız, huzursuz bir gönül, bir can verdi., öyle bir kişiden sakın, bir iş bekleme, bir istekte

bulunma, çünkü, Cenab-ı Hakk, ona bambaşka, görülmemiş bir iş vermiştir, onu, aşkla görevlendirmiştir.

O beni mest görünce, ellerini çırptı ve "gene tövbesini bozdu, gene sarhoş geldi" dedi. Bizim tövbemiz, şişe yapanın hâline benzer. Şişenin yapılması her zaman güçtür, ama kırması kolaydır.

Mademki etrafımızda bulunan kişileri görmekdeyiz. O halde, biz yalnız değiliz. Biz bu gerçeği anlamıyor da, sayılara takılıp, kalıyoruz. İyiden de, kötüden de haberimiz var, onları da duyuyoruz, anlıyoruz, aslında bu anlayış bu idrak, bizim için kötü bir haldir. Bu duygular yüzünden, benlikten kurtulamıyor, kendimizden geçemiyoruz. Kendinden geçmeyen gönül, ayak altındadır, işkencedir.

Bugün bir ben varım, bir de elimdeki sabah şarabının kadehi var... Düşünüyorum, kalkıyorum, sarhoş, sarhoş dönüyorum. Selvi boylu sevgilimle ben mestim, kendimden geçmişim. Alçalmışım, ondan başka biri var, bir varlık kalmasın diye, ben yok olmuşum.

Tövbe, kendi gönlünü demir gibi katı yapmıştır. Kulunu öldürmek için gözünü açmış, hiddetle parlatmış. Sevgilim, ben her ne kadar saçların gibi büklümler, kıvrımlar halinde perişan isem de, ettiğim tövbe bana ne yaptıysa ben de ona, onu yapacağım.

Benim canım, o cana, o cihana yüzünü döndürmüştür. Hem o tarafı kıble edinmiştir, hem de o tarafı saygı ile, sevgi ile öpmektedir. Allan bize bu huyu vermiştir. Huyu veren de o, işleri çeviren de O.

Bir can ki, aşk şarabını ötelerde, ezelde, ruh âleminde içmiştir. O güzel yüzlünün hakikat bağının üzümünden yapılmış mânâ şarabını tatmak mutluluğuna ermiştir. O bağ, o mutlu canın boğazına sarılır da derdi: "Ben, onun kanını dökerim, çünkü, o bizim kanımızı içmiştir."

O gözün kapalı bulunması uyanıp parıldamak, ışık saçmak içindir. Fitneyi, uyumuş sanman gerekir. Sen dün, bizim gözlerimizden ne kadar çok yaşlar akıttındı... Bugün, o akıttığın göz yaşlarımızdan, nice derelerin meydana geldiğini gör.

Dedi ki: "Gel, sema, yoluna girdi, şenlendi." dedim ki: "git, (bu) köle hastalandı" Kulağımı çekti dedi ki; "Buralardan kalk'da geri gel, çünkü o, iki dünyanın fitnesi, uyandı.

Dedim ki "gel, semâ düzenlendi ve şenlendi" dedi ki, "git, bu köle hastalandı" Dedim ki "eğer sen ölmüşsen dirilirsin. Çünkü, zamanın İsa'sı iş başındadır. Onun mucizeler yaratacağını görürsün.

Def çalmaz iken akşam oldu, deriz. Çalma, çünkü canım bütün gece semâ etmededir. Özellikle Hakk aşıkları için gece, bir şarab haline gelmiştir. Çalgı def olmasa olmasın, her taraftan ilâhi nağmeler işitilmektedir.

Ey can sakisi, çalgıcımıza ne oldu? Neden hoş bir ahenkle çalmıyor? Onun gü-

zel nağmelerinin yolunu kim kesmiş? Mutrib bilir ki, aşk'ın iyisi de var, kötüsü de. Aşkın iyisine de, kötüsüne de mutribin yardımı vardır.
Bize dost olan, arkadaş olan bir can vardı, o can bize şimdi yabancı oldu. Hekim olup hastalıkları iyi eden akıl da, deli, divâne oldu.

Padişahlar, bütün hazineleri, yıkık yerlere, viranelere gömerler. Bizim viranemiz, yıkık gönlümüzse, dostun hazinesinden ötürü virane olmuştur. Dostun ilâhi emânetine dayanamamış, yıkılmış, bu hâle gelmiştir

Sevgilim, senin ayağına sarılmışım, elimi senden çekmem. Gönlüm, aşkınla hastadır, yaralıdır, kimden derman arıyayım? "Cesaretin yok, tahammülsüzsün' dîye beni kınamadasın, cesaretim yoksa, kirpiklerimde göz yaşları var ya...

Gece gözü görmiyen gam, niçin bana sarılmış, yakamı bırakmıyor? Acaba, o kör müdür, yahut beni mi kör sanıyor? Aslında ben gökteyim, şu balçıktan yaratılmış fani cismim benim aksimden, gölgemden ibâretdir. Suya akseden yıldızı, bir kimsenin sudan çaldığı görülmüş müdür?

Seni zahir gözü ile, baş gözüyle gören, mânânı görmeyen, gülünç olmuştur. Seni, kendisiyle kıyaslayan yoksulun gözlerinde ne dikenler vardır, ne dikenler!..
Ruhum, dün gece rüyasında bir ay görmüştür. O ay yüzlü güzelin gözü nurlandıran parlak bir yüzü, lâtif bir dudağı vardı. Ya, taze bir gülün üstünde şekerler coştu, yahut da, şeker kamışlığında, taze bir gül bitti.

Güneşle ısınan, ateşler yağdıran toprak, yemyeşil olur, çiçeklerle, çimenlerle süslenir. Hele, özellikle o toprak, konuşan, uyanık bir toprak olursa... O, neler, nelerle süslenmez. Geline benziyen şu toprağın, kendini süsleyenden haberi yoktur. Ne hoş, ne garip bir habersizlik! Kendini süsleyenden, uyandırandan haberi yok.

Geceleyin yürü zira gece, sırlar rehberidir, herkes uyurken ilâhi aşk sırları, mânâ zevkleri gönle gelir. Çünkü geceleyin gönlün kapılan açılır, yapılan işler, yabancıların gözlerinden gizlenir. Geceleyin, gönlümüz aşk ile, gözlerimiz ise uyku ile karışmış olduğu halde, bizim yarin güzel yüzü ile işimiz vardır, buluşmamız vardır.

Bu, bahar mevsimi değil, başka bir mevsimdir. Her gözdeki mahmurluk, başka bir buluşma sonucudur. Her ne kadar bütün dallar, rüzgârların etkisiyle sallanıyorlar, oynuyorlarsa da, aslında, her dalın kımıldanışının başka bir sebebi vardır.

Bizim, bu dilden başka bir dilimiz vardır. Cehennem ve cennetten ayrı, başka bir yerimiz vardır. Hür gönüllüler, başka bir canla diridirler. Onların o tertemiz cevherleri başka bir madendendir.

Hem zâhid, hem kendini ibâdete vermiş, hem de kan dökücü. Şaşılacak şey şu ki: onun, kan dökücü oluşu, günah işlemekten sakınmasının hulasasıdır. Güneş bir kula yardım ederse, o kulun erken kalkması ayıp sayılmaz.

Şurası kesin ki, sana kavuşmayı isteyen binlerce hevesli var. Fakat sen kendin

elini vermedikçe, kimin eli sana uzanabilir? Kim sana kavuşabilir? Sana kavuşan, seni bulan kişi, tam bir rahat elde eder, mutluluğa erer. Seni bulamayan kişiye de, bulmamak zahmeti yeter.

Sevgilimiz her ne kadar, yumuşak huylu olduğundan çok cefalar çeker, çok sıkıntılara katlanır ise de, aşıkların ağlayıp inlemeleri de hoştur. Aslında aşıkların bedenleri sıtmaya yakalanmış hastalar gibi tir tir titrerse de, canları, gül bahçesi gibi güzel kokular yayarak güler.

KAYNAKÇA

- Eflaki, Ahmed, Ariflerin Menkıbeleri, Çev. Tahsin Yazıcı, Kabalcı, İstanbul, 2006.
- Furuzanfer Bediu'z zaman, Mevlana, Çev. Prof. Dr. Feridun Nazif Uzluk, İstanbul, 1963.
- Gençosman, Mehmet Nuri Şems-i Tebrizi Konuşmalar, Hürriyet Yayınları.
- Mevlana, Mesnevi, 6C., (Haz: Şefik Can), Ötüken Yayınları, İstanbul 2002.
- Türkmen, Erkan, Şems-i Tebrizi'nin Öğretileri, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 2008.
- Ürkmez, Melahat Şems-i Tebrizi, Tuna Yayınları, 2011.
- Furuzanfer Bediu'z Zaman, Rubailer Divanı, Tahran Üniversitesi, Tahran, 1963